

O P R O E P I N G
voor de op **woensdag 23 juni vanaf 19.30 uur**
te houden vergadering
van de Raad der gemeente Hengelo

AGENDA:

		behandel- tijd	zaak- nummer	port. houder
A Algemeen				
A01	Opening			
A02	Vaststellen agenda			
A03	Vragenkwartier (zie art. 46 Reglement van Orde voor de gemeenteraad)			
A04	Bestuurlijke actualiteiten (van het college)			
B Hamerstukken				
B01	Jaarplan duurzaamheid 2021-2022		3215093	Bruggink
C Voorstellen met tussenkomst van de Politieke Markt				
C01	RES Twente 1.0		3244276	Bruggink
C02	Verordening maatschappelijke participatie 2021		3232112	M. ten Heuw
C03	Herontwikkeling Lange Wemen		3239836	Gerrits
D Voorstellen zonder tussenkomst van de Politieke Markt				

Hengelo, 7 juni 2021

De voorzitter van de raad,
De heer S.W.J.G. Schelberg

De eerstvolgende raadsvergadering is gepland op **woensdag 7 juli 2021,
aanvang **19.30 uur****

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3215093	schilstra, sander	FYS-SR	
ONDERWERP			
3215093 - Jaarplan duurzaamheid 2021-2022			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

In 2017 is het Programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 door de raad vastgesteld, met het verzoek hierover jaarlijks te rapporteren. De resultaten over 2020 worden in het jaarverslag gerapporteerd. Voor 2021 en 2022 is een Jaarplan Duurzaamheid opgesteld waarin de hoofdlijnen van de activiteiten op het gebied van duurzaamheid in relatie tot het programma Nieuwe Energie Hengelo zijn opgenomen. Het is niet het doel van voorliggend jaarplan om een volledig overzicht te geven van de vele ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie. Het jaarplan is vooral gericht op activiteiten die betrekking hebben op energie zoals energiebesparing en opwekking, maar ook de verduurzaming van mobiliteit en bedrijven. Ook worden voorstellen gedaan voor de besteding van beschikbare middelen.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Het college stelt de raad voor het Jaarplan Duurzaamheid 2021-2022, met daarin opgenomen de Uitvoeringsagenda Nieuwe Energie Hengelo en het Bestedingsplan, vast te stellen. Daarmee wordt tevens beoogd de beschikbaar gestelde middelen uit het Coalitieprogramma en de Beleidsbegroting voor duurzaamheid voor de jaarschijven 2021 en 2022 in te zetten in overeenstemming met de activiteiten.

Hengelo heeft via een decentralisatie-uitkering rijksmiddelen ontvangen voor het opstellen van de Transitievisie Warmte en de proces- en projectkosten voor proeftuin de Nijverheid. Deze middelen zijn opgenomen in de reserve Duurzaamheid respectievelijk de reserve Nijverheid Aardgasvrij. Om de bijbehorende werkzaamheden te kunnen uitvoeren wordt voorgesteld de ontvangen middelen te onttrekken aan de genoemde reserves, op basis van werkelijke besteding. Op basis van een prognose verwachten wij dat er dit jaar € 150.000 voor de Transitievisie Warmte en € 220.000 voor de Nijverheid wordt besteed. De verwachte inzet voor 2022 wordt in latere instantie bepaald.

BESPREEK- EN BESLIJSPUNTEN

Wij stellen u voor:

1. Het Jaarplan Duurzaamheid 2021-2022 vast te stellen;
2. De door het Rijk ter beschikking gestelde middelen voor het opstellen van de Transitievisie Warmte te onttrekken aan de reserve Duurzaamheid op basis van werkelijke bestedingen;
3. De door het Rijk ter beschikking gestelde middelen voor de proces- en projectkosten voor de uitvoering van proeftuin de Nijverheid te onttrekken aan de reserve Nijverheid Aardgasvrij op basis van werkelijke bestedingen;
4. De hiertoe opgestelde begrotingswijziging met nummer 21048 vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

Financieel:

In het jaarplan wordt op hoofdlijnen voorgesteld op welke wijze de middelen voor duurzaamheid kunnen worden ingezet in 2021. De financiële vertaling van de inspanningen die in 2021 worden geleverd zijn verwerkt in de voorliggende begrotingswijziging 21048.

BIJLAGE(N)

Jaarplan Duurzaamheid
Begrotingswijziging 21048

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3215093	schilstra, sander	FYS-SR	Claudio Bruggink
ONDERWERP			
3215093 - Jaarplan duurzaamheid 2021-2022			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGELO BESLUIT:

1. Het Jaarplan Duurzaamheid 2021-2022 vast te stellen;
2. De door het Rijk ter beschikking gestelde middelen voor het opstellen van de Transitievisie Warmte te onttrekken aan de reserve Duurzaamheid op basis van werkelijke bestedingen;
3. De door het Rijk ter beschikking gestelde middelen voor de proces- en projectkosten voor de uitvoering van proeftuin de Nijverheid te onttrekken aan de reserve Nijverheid Aardgasvrij op basis van werkelijke bestedingen;
4. De hiertoe opgestelde begrotingswijziging met nummer 21048 vast te stellen.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

De raad heeft het jaarplan Duurzaamheid 2021-2022 vastgesteld en ontvangen Rijksgelden vrijgegeven voor besteding.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGELO,

DATUM

De griffier

De voorzitter

Jaarplan Duurzaamheid 2021-2022

Samen werken aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo

**Uitvoeringsagenda
Nieuwe Energie Hengelo 2021-2022**

Bestedingsplan 2021-2022

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Context	5
Uitvoeringsagenda Nieuwe Energie Hengelo 2021	6
Bestedingsplan duurzaamheid 2021	10
Personele inzet	15
Bijlagen: Infographic NEH en communicatiestrategie	16

Inleiding

We leven in een tijd van grote veranderingen en staan voor enorme uitdagingen. Om de doelen uit het Klimaatakkoord te halen moeten we de komende jaren fors inzetten op het steeds verder terugdringen van de CO₂-uitstoot. Daarvoor zullen ingrijpende stappen gezet moeten worden: de omschakeling van fossiele naar duurzame energie, aardgasvrije gebouwen en bedrijfsprocessen, emissievrije mobiliteit, verduurzamen van woningen en bedrijven, omschakeling naar duurzame en gevarieerde landbouw en een circulaire economie. Tegelijkertijd krijgen we steeds meer te maken met de gevolgen van de klimaatverandering. Wateroverlast, droogte en hittestress zullen de komende jaren steeds meer invloed hebben en we zullen ons daarop moeten voorbereiden. Maar ook het versterken van de biodiversiteit is van groot belang om het voortbestaan van vele soorten te waarborgen. Tenslotte is aandacht nodig voor de sociale impact van dit alles en een betere verdeling van lusten en lasten, zowel lokaal als internationaal.

Het is niet het doel van voorliggend jaarplan om een volledig overzicht te geven van de vele ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie. Het jaarplan is vooral gericht op activiteiten die betrekking hebben op energie zoals energiebesparing en opwekking, maar ook de verduurzaming van mobiliteit en bedrijven. De Global Goals van de Verenigde Naties vormen daarbij het uitgangspunt. We leggen verbanden met andere activiteiten zoals klimaatadaptatie, circulariteit en onze bedrijfsvoering, die zijn belegd bij andere onderdelen in de organisatie en hun eigen programma's en plaats in de begroting kennen.

In overeenstemming met de wens van de raad wordt gewerkt aan een brede Duurzaamheidsvisie waarin het hele palet van duurzaamheid zal worden beschouwd. Dit in samenhang met het recent geïnitieerde programma Duurzaamheid, dat dit jaar vorm moet krijgen. Onderdeel van dit programma zal de opvolging van het programma Nieuwe Energie Hengelo zijn. In dit jaarplan Duurzaamheid 2021-2022, met daarin opgenomen de Uitvoeringsagenda Nieuwe Energie Hengelo en het Bestedingsplan, geven we een overzicht van de activiteiten waaraan door team duurzaamheid in 2021/2022 wordt gewerkt en een overzicht van de voorgenomen bestedingen van de daarvoor beschikbare middelen. Tevens wordt een financiële doorkijk gegeven naar de jaren 2022 en 2023.

Er gebeurt heel veel en op alle niveaus. Van internationaal tot lokaal zijn er ontwikkelingen die invloed hebben op de beleidskeuzes, maar ook op de werkzaamheden. Andersom hebben de keuzes die we nu maken en activiteiten die we nu uitvoeren invloed op de lange termijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het omgevingsprogramma Grootschalige Opwek of Proeftuin de Nijverheid. De keuzes die we hier maken en de wijze waarop we die uitwerken vormen een solide basis voor de aanpak van de rest van Hengelo.

Wij zoeken de balans tussen grootschalige langlopende trajecten en kleine, direct toepasbare maatregelen. Ook kijken we naar verantwoorde besteding van de beschikbare middelen, zodat we deze zowel op de korte als ook op de langere termijn effectief en efficiënt kunnen inzetten.

Er wordt veel van de gemeente gevraagd. Dit alles kunnen we en willen we natuurlijk niet alleen doen. Daarom werken we samen met overheden, maatschappelijke instanties, inwoners en bedrijven aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo.

NIEUWE ENERGIE HENGELO

2017 - 2021

Samen werken aan een gezond, groen,
en energieneutraal Hengelo

Context

In het coalitieprogramma van het college is het thema duurzaamheid een belangrijk speerpunt. In overeenstemming met de wens van de raad is een uitwerking voor het speerpunt energie gemaakt. Het thema energie is onderdeel van de bredere beleidsopgave van verduurzaming van Hengelo. De energieopgave is vertaald in een integraal programma over de energietransitie. Dit programma Nieuwe Energie Hengelo (NEH) 2017-2021 'Samen werken aan een gezond, groen, en energieneutraal Hengelo' is op 26 september 2017 door de raad vastgesteld. De speerpunten van het programma NEH volgen de inhoud van het coalitieprogramma waarin aandacht wordt gevraagd voor onderwerpen zoals de verduurzaming van bedrijfsterreinen en de realisatie van windturbines.

De activiteiten die worden genoemd in de Uitvoeringsagenda 2021-2022 vinden hun oorsprong in afspraken op internationaal, landelijk, provinciaal of lokaal niveau. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord, het provinciale programma Nieuwe Energie Overijssel, de ontwerp Regionale Energie Strategie Twente 1.0 (RES-T), het Programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 en diverse besluiten van de raad. De afspraken en de daaruit voortkomende activiteiten zijn daarmee niet vrijblijvend en kennen veelal een vastgelegd tijdpad.

In het programma NEH 2017-2021 zijn de volgende doelstellingen opgenomen:

- Jaarlijkse energiebesparing van 2%
- 20% duurzame opwekking in 2023 en 40% in 2030
- 100% energieneutraal in 2050
- 45% (3.000) bestaande koopwoningen in Hengelo is gemiddeld naar label B gebracht.

Op vier resultaatgebieden (gebouwde omgeving, hernieuwbare energieopwekking, duurzame mobiliteit en energie-infrastructuur) wordt gewerkt aan diverse projecten om deze doelstellingen te bereiken. Daarnaast werken we aan duurzaamheidsprojecten die niet direct gekoppeld zijn aan energie. De projecten waaraan dit en komend jaar wordt gewerkt zijn opgenomen in de uitvoeringsagenda Nieuwe Energie Hengelo 2021-2022.

Bij het opstellen van de agenda voor 2022 speelt een aantal onzekere factoren een rol, waardoor verschuivingen, aanpassingen of uitbreiding niet uitgesloten kunnen worden.

De volgende factoren kunnen daarbij van invloed zijn:

- Een nieuw kabinet en het daaruit voortkomende beleid op het thema duurzaamheid
- Het instellen van een programma Duurzaamheid en de benoeming van een Programmamanager
- Het opstellen van een brede Duurzaamheidsvisie.
- Het opstellen van het vervolg van het Programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021
- Een nieuw college met een nieuw coalitieprogramma in 2022
- Onvoorziene beleidswijzigingen of ontwikkelingen

Bij de vaststelling van het programma NEH is verzocht om jaarlijks de voortgang, de middelenbesteding en de stand van de projecten met de raad te delen.

Met dit jaarplan worden het college en de raad geïnformeerd over de projecten uit het programma NEH voor 2021 en 2022. De resultaten over 2020 worden afzonderlijk gerapporteerd in het gemeentelijk jaarverslag.

In dit jaarplan wordt ook een voorstel gedaan om de beschikbare middelen te oormerken voor de jaren 2021 en 2022. De voorgestelde inzet van middelen wordt in de begroting vertaald door dit onderdeel te maken van de eerstvolgende verzamelwijziging van de beleidsbegroting 2021.

In het Rekenkameronderzoek Duurzaamheid werd gesteld dat de aanpak van het energie-actieplan 2017-2021 als voorbeeld kan dienen bij het opstellen van een bredere duurzaamheidsvisie. Bij de verdere inhoud van deze bredere visie wordt de raad in 2021 betrokken. Dit conform de aanbevelingen van de Rekenkamer en de motie van de raad. Naast de duurzaamheidsvisie wordt dit jaar ook een programma Duurzaamheid gestart waarin tevens de opvolging van het huidige Programma Nieuwe Energie Hengelo een plaats krijgt.

Uitvoeringsagenda NEH 2021-2022

In vervolg op de uitvoeringsagenda's NEH 2018,2019 en 2020 werken wij aan een aantal kernprojecten. Zoals eerder aangegeven zijn dit projecten op grond van vastgelegde afspraken (bijv. Klimaatakkoord) die niet vrijblijvend zijn.

In de eerste twee jaar van de uitvoering was de focus vooral gericht op energie, met name energiebesparing en duurzame energieopwekking (warmte en elektriciteit). Sinds 2020 werken we, naast genoemde energie gerelateerde activiteiten, aan de verbinding en verbreding van duurzaamheid zoals de Global Goals, duurzaam inkopen, duurzame mobiliteit en klimaatbestendige stad.

Op grond hiervan stellen wij voor om uitvoering te geven aan de volgende activiteiten:

ACTIVITEITEN TEAM DUURZAAMHEID 2021-2022

1 Strategische activiteiten

- 1.1 Europese Greendeal, Global Goals, klimaatakkoord
- 1.2 opstellen integrale duurzaamheidsnota & -programma incl. update programma Nieuwe energie Hengelo
- 1.3 Integratie duurzaamheid met overig beleid
- 1.4 Duurzame mobiliteit inclusief plaatsingsplan laadinfrastructuur
- 1.5 Schone lucht akkoord
- 1.6 Centrumgebied koppeling met Omgevingsvisie en programma binnenstad en ontwikkelingen Hart van Zuid
- 1.7 Strategische visie opstellen op verduurzaming bedrijventerreinen in samenwerking met EZ (zie ook 6)
- 1.8 Opwek hernieuwbare energie (uitwerking onder 2)
- 1.9 Warmte (uitwerking onder 3)

2 Opwek hernieuwbare energie

- 2.1 Regionale Energiestrategie Twente (RES-T) 1.0 en daarna
- 2.2 Omgevingsprogramma grootschalige opwek in relatie met Omgevingsvisie Hengelo:
 - 2.2.1 Stimuleringsplan zon op dak
 - 2.2.2 faciliteren realisatie windturbines (kaderstelling)
 - 2.2.3 faciliteren realisatie zonnevelden (kaderstelling)
- 2.3 Monitoring RES-T in wisselwerking monitoring Hengelo:
- 2.4 Energiecorridor rijkswegen
- 2.5 onderzoek naar mogelijkheden ondersteuning (bijv. financieringsinstrumenten) Energiecoöperatie

3 Warmte

- 3.1 Opstellen TVW
- 3.2 De Nijverheid Aardgasvrij (1e Wijkuitvoeringsplan) Integrale gebiedsgerichte aanpak
- 3.3. Wijkuitvoeringsplan gebied Twentekanaal
- 3.4. Regionaal Warmtenet Twente als onderdeel van de Regionale Structuur Warmte (onderdeel RES zie 2.1)

4 Energiebesparing voor woningen

- 4.1 Doorontwikkeling Energieloket naar 3.0 ,
- 4.2 Ontwikkelen financieringsinstrumenten voor verduurzaming woningen
- 4.3 digitale besparingscoach
- 4.4 uitvoeren Regeiing Reductie Energiegebruik (RRE)

5 Verduurzaming maatschappelijk vastgoed (zelf het goede voorbeeld geven)

6 Verduurzaming bedrijven en bedrijventerreinen

7 Faciliteren initiatieven uit de samenleving.

OVERKOEPELENDE THEMA'S

8 Communicatie

9 Ontwikkelen dashboard data en monitoring

10 Bedrijfsvoering

UITVOERINGSAGENDA 2021-2022

1 Strategische activiteiten

Naast de activiteiten die gericht zijn op energie, is het conform de wens van de raad, ook noodzakelijk om het aandachtsgebied duurzaamheid te verbreden. Dat doen we door onderzoek te doen naar en uitvoering te geven aan samenhangende strategische activiteiten zoals de Europese Green Deal, duurzame ontwikkelingsdoelen, Global Goals en, samen met collega's van verschillende vakafdelingen, aan de integratie van duurzaamheid met overig beleid zoals water, groen, verkeer, binnenstad, circulair en duurzaam inkopen. We werken aan een emissievrije stadslogistiek en ontwikkelen een plaatsingsbeleid voor laadvoorzieningen en we leveren bijdragen aan de omgevingsvisie Hart van Zuid/Binnenstad en de visie op de revitalisering van bedrijventerreinen. Tevens werken wij aan een integrale duurzaamheidsvisie en de opvolging van het Programma Nieuwe Energie Hengelo. We hebben zitting in verschillende landelijke, provinciale en lokale overlegstructuren en hebben daarmee direct invloed op belangrijke ontwikkelingen.

2. Opwek Hernieuwbare Energie

Samen met de Twentse gemeenten hebben we het ontwerp Regionale Energie Strategie Twente 1.0 opgesteld. Hierin hebben we vastgelegd hoeveel en op welke wijze Twente bijdraagt aan het regionale aanbod aan het Rijk voor de opwek van duurzaam opgewekte elektriciteit door zon en wind en een aardgasvrije gebouwde omgeving.

In samenhang met de uitkomsten van de omgevingsvisie Hengeloos Buiten, zoeken we locaties voor zonnevelden, windmolens en zon op dak. Hiermee geven we invulling aan de doelstellingen van het programma NEH en de bijdrage van Hengelo aan de RES-T 1.0. We betrekken hierbij actief de samenleving en lopende initiatieven. We organiseren (digitale) bijeenkomsten en zoeken de inwoners op. Als opstap naar realisatie stellen we een omgevingsprogramma op met daarin een zoneringskaart en een ruimtelijk- en uitnodigingskader voor zon en wind. Een goede mix van zon en wind is daarbij essentieel, maar ook de maatschappelijke betrokkenheid, bijvoorbeeld via energiecoöperaties.

Samen met Rijkswaterstaat, netwerkbeheerders en betrokken gemeenten onderzoeken we de mogelijkheden voor de opwek van duurzame energie langs de A35 en A1 in het kader van Duurzaamheidsroute A35.

In 2022 zullen de voorbereidingen voor de RES 2.0, het vervolg op de RES-T 1.0, worden opgepakt en zal als pilot een regionale MER worden gestart.

Op basis van het omgevingsprogramma zal in 2022 de koppeling van het Omgevingsprogramma naar het Omgevingsplan worden gemaakt en zullen naar verwachting de voorbereidingen van de eerste projecten gaan starten.

3. Warmte

In Twents verband wordt, in samenhang met de RES-T, een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld waarin vraag en aanbod van warmte in kaart worden gebracht. Ook worden hierin afspraken gemaakt over het optimaal benutten van de bovenlokale duurzame warmtebronnen en de daarvoor benodigde warmte-infrastructuur. In dat kader onderzoeken we de mogelijkheden van een regionaal warmtenet.

Op basis van de eind 2020 door de raad vastgestelde kaders en aandachtspunten stellen we de Transitievisie Warmte op. Deze visie omschrijft wanneer Hengelose wijken van het aardgas afgaan, wat het alternatief voor aardgas wordt en met welke wijken we vóór 2030 starten met een integrale gebiedsgerichte aanpak. We betrekken de inwoners en de raad intensief bij de verdere uitwerking van deze visie, die eind 2021 moet zijn vastgesteld. In 2022 zullen de vervolgacties uit de Transitievisie Warmte worden opgepakt, zoals het onderzoek naar de bronnenstrategie.

Als één van de 27 proeftuinen Aardgasvrije wijken doen wij met de voorbeeldwijk Nijverheid ervaringen op met het aardgasvrij maken van bestaande wijken. We werken samen met de bewoners, Welbions, netbeheerders en partners in de alliantie Nieuwe Energie Overijssel. We stimuleren met andere proeftuingemeenten de ontwikkeling van regelgeving en financieringsmogelijkheden. We delen onze ervaringen en dragen bij aan de ontwikkeling van instrumentarium dat nodig is voor de versnelling van de verduurzaming en het aardgasvrij maken van Nederland. We verwachten in de tweede helft van 2021 de technieke keuze voor de Nijverheid te kunnen maken, op basis waarvan in 2022 de verdere uitwerking kan plaatsvinden. Dit is echter sterk afhankelijk van de randvoorwaarden die vanuit het Rijk moeten komen (wetgeving, financiering etc)

4 Energiebesparing voor woningen

Energie die niet wordt verbruikt hoeft niet te worden opgewekt. Besparing is daarom de eerste stap op weg naar CO₂-reductie. Het energieverbruik van huishoudens is groot en het is dan ook belangrijk om energiebesparing te stimuleren. Dat doen we onder meer met ons Energieloket. Met de website, een klantcontactcentrum en adviesdiensten van Duurzaam Thuis Twente bieden we een totaalpakket aan informatie en ondersteuning op het gebied van isoleren, energie besparen en energie opwekken. We onderzoeken ook de mogelijkheid van een fysiek loket/spreekuur in samenwerking met de bibliotheek.

We voeren in 2021 de Regeling Reductie Energiegebruik (RRE) uit. Met concrete acties zoals 'Poen voor Groen' en bespaarpakketten helpen we inwoners om simpele maatregelen te nemen om energie te besparen.

Verder werken we aan de ontwikkeling van een digitale 'besparingscoach', een simpele tool om huiseigenaren te helpen met het nemen van maatregelen om hun woning te verduurzamen en als opstap richting aardgasvrij.

In 2022 zullen we het Energieloket verder uitbouwen en versterken. De verwachting is dat in 2022 landelijk ingezet gaat worden op grootschalige isolatieprogramma's.

5 Verduurzamen maatschappelijk vastgoed

In lijn met de Sectorale Routekaart Gemeentelijk Maatschappelijk Vastgoed (VNG) werkt Hengelo aan de verduurzaming van haar vastgoed. Wij ondersteunen waar nodig met expertise en inzet van middelen voor bijvoorbeeld haalbaarheidsstudies.

6 Verduurzamen van bedrijventerreinen

Met de bestuur van Westermaat Campus is een intentieovereenkomst gesloten voor het verduurzamen van het bedrijventerrein. We werken samen aan energiebesparing, verduurzaming van de energievraag via zon en wind, versterken van biodiversiteit en het stimuleren van duurzame mobiliteit. Via een pilot onderzoeken we samen met het bestuur de mogelijkheden en haalbaarheid van zon op dak, zon op parkeerplaatsen en lage windturbines. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek zullen de eventuele vervolgstappen worden bepaald, waarbij de gemeente een faciliterende rol vervuld.

Het gebied Twentekanaal is het tweede gebied waarmee we aan de slag gaan om het aardgasvrij en voor de bedrijven aardgasvrij-ready te maken. Ook daar zijn we in gesprek over de verduurzaming van het terrein door energiebesparing en -opwek, duurzame mobiliteit, het versterken van biodiversiteit én het alternatief voor aardgas. We onderzoeken voor beide gebieden de mogelijkheden voor (pilot)projecten.

Verder benaderen we actief bedrijven die een aanvraag voor SDE-subsidie hebben ingediend om ze te herinneren aan de subsidie, te ondersteunen en waar gewenst te ontzorgen bij de realisatie van hun verduurzamingsplannen (grootschalige zon op dak). We verwachten dat dit in 2022 leidt tot de realisatie van veel projecten.

Samen met de collega's van economische zaken werken we intensief aan de informatievoorziening richting bedrijven.

7 Faciliteren initiatieven uit de samenleving

De overgang naar een duurzame maatschappij raakt ons allemaal. Actieve betrokkenheid van inwoners is heel belangrijk en daarom waarderen en ondersteunen we initiatieven uit de samenleving. We zijn bijvoorbeeld in gesprek met de Energiecoöperatie Hengelo over de mogelijkheden voor het realiseren van zon op dak projecten en hun eventuele betrokkenheid bij de ontwikkeling van grootschalige opwek via windturbines en zonnevelden.

8 Communicatie

Het is van groot belang dat de samenleving goed wordt betrokken bij de transitie naar een duurzame maatschappij. Daarom zetten we daar sterk op in. Dat doen we met mediacampagnes via social media, gemeenteadvertentie, flyers, persberichten etc. Maar ook door voor concrete beleidsonderwerpen intensieve doelgerichte communicatie- en participatietrajecten uit te voeren. Dat deden we afgelopen jaar bijvoorbeeld via de digitale sessies rondom de grootschalige opwek van duurzame energie. Om de verschillende trajecten (duurzame opwek, transitievisie warmte, duurzaamheidsvisie etc.) op elkaar af te stemmen, zijn we gestart met het opstellen van een communicatie- en participatieplan. Hierin beschrijven we wanneer en op welke wijze de samenleving wordt betrokken. We doen dat actief en zoeken, voor zover binnen de coronamaatregelen, de mensen zoveel mogelijk op.

9 Ontwikkeling dashboard data en monitoring

Om de resultaten van de inspanningen en investeringen in energieverduurzaming te kunnen volgen en waarderen is het van belang te beschikken over goede monitoringsmiddelen. Op verschillende niveaus werken wij mee aan de ontwikkeling van dergelijke instrumenten. Het blijkt complexe materie door onder meer de beschikbaarheid van data, de wensen van verschillende partijen en de technische aspecten van het koppelen van databanken en software. Desondanks zien we interessante ontwikkelingen die interactief de omvangrijke hoeveelheid gegevens inzichtelijk maken. Wij verwachten in de loop van 2021 de eerste resultaten te kunnen delen en in 2022 operationeel te hebben.

10 Bedrijfsvoering

Om de veelheid van activiteiten te kunnen sturen en bewaken werken we intensief aan de interne bedrijfsvoering. Het gaat dan onder meer om planning en control, financiën en capaciteit, aanbestedingen & inkoop, afstemming processen en activiteiten duurzaamheid, voorbereiding bestuurlijke overleggen, ondersteuning project

CORONA

De coronacrisis heeft invloed op de uitvoering van de activiteiten. Bedrijfsbezoeken zijn moeilijk uit te voeren, overleggen vinden digitaal plaats en (grote) bijeenkomsten zijn niet mogelijk. Dat is met name lastig in de complexe participatietrajecten die we (gaan) uitvoeren voor het omgevingsprogramma hernieuwbare opwek, de Transitievisie Warmte en de duurzaamheidsvisie. Binnen de mogelijkheden zoeken we naar de best mogelijke opties om de inwoners de gelegenheid te bieden hun inbreng te leveren.

Bestedingsplan duurzaamheid 2021-2022

Bestedingsplan duurzaamheid 2021-2022

Overzicht beschikbare middelen

Zoals in de inleiding is aangegeven biedt het jaarplan een overzicht van de activiteiten die vooral aan energie gerelateerd zijn (energieopwekking en -besparing) en werken we aan de verbreding van duurzaamheid. Daarnaast zijn er diverse activiteiten, zoals bijvoorbeeld klimaatadaptatie, die hun eigen programma's en plaats in de begroting kennen. Deze activiteiten blijven in dit bestedingsplan buiten beschouwing

De beschikbare middelen behorende bij het programma Nieuwe Energie Hengelo en de middelen uit de beleidsbegroting 2021-2024 zijn in de volgende tabel samengevoegd weergegeven. De weergegeven bedragen zijn afgerond en moeten worden vermenigvuldigd met € 1.000.

Jaar	Duurzaamheidsbudget	Communicatie-budget duurzaamheid	Exploitatie uitgaven duurzaamheid in collegeprogramma	Totaal	Reeds vastgelegd (lopende opdrachten)	Totaal beschikbare middelen
2021	€ 13	€ 17	€ 300	€ 330	-€ 88	€ 242
2022	€ 13	€ 17	€ 375	€ 405		€ 405
2023	€ 13	€ 17	--	€ 30		€ 30

In het coalitieprogramma zijn middelen uitgetrokken voor investeringen en exploitatie-uitgaven voor duurzaamheid.

De exploitatie-uitgaven lopen op tot € 375.000 in 2022 en zijn weergegeven in bovenstaande tabel. In 2021 is reeds € 88.000 vastgelegd in verband met lopende opdrachten en inhuur. Dit bedrag is in de laatste kolom, totaal beschikbare middelen, in mindering gebracht.

De investeringsuitgaven lopen op tot € 125.000 in 2022. In de kadernota 2020-2023 zijn voor duurzaamheid aanvullende middelen uitgetrokken voor investeringen ter grootte van € 150.000 per jaar. Op basis hiervan is voor 2021 in totaal € 250.000 oplopend naar € 275.000 in 2022 beschikbaar voor investeringsuitgaven.

Voor de periode 2023 en verder zijn behoudens het duurzaamheidsbudget en het communicatiebudget nog geen financiële middelen beschikbaar.

Hierna volgt allereerst een overzicht van voorstellen voor de besteding van de duurzaamheidsmiddelen zoals opgenomen in bovenstaande tabel. Daarna volgt een overzicht van de voorstellen voor besteding van de investeringsmiddelen.

Besteding duurzaamheidsmiddelen

De besteding van de duurzaamheidsmiddelen (duurzaamheidsbudget, communicatiebudget en exploitatie-uitgaven) is in lijn met het coalitieprogramma en de verplichtingen vanuit het Klimaatakkoord. De middelen worden gekoppeld aan de activiteiten 2021 zoals opgenomen in de Uitvoeringsagenda NEH 2021 en aan het continueren, dan wel opvolgen van al eerder uitgezette acties uit de periode 2018-2020.

Onderstaand voorstel is bedoeld als een ontwerp bestedingsplan voor 2021 en 2022.

Voor 2022 geven we een eerste indicatieve doorkijk op hoofdlijnen en de verdeling kan veranderen in verband met de onzekere factoren die de uitvoeringsagenda voor volgend jaar kunnen beïnvloeden

BUDGETVERDELING		2021		2022
		budget	reeds vastgelegd lopende opdrachten	budget
activiteiten	bedragen X € 1000			indicatief
1 Strategische activiteiten	40	18		40
2 Opwek hernieuwbare energie	30	31		60
3 Warmte	50			55
4 Energiebesparing voor woningen				35
5 Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	20			20
6 Verduurzaming bedrijven en bedrijventerreinen	35	19		55
7 Faciliteren initiatieven uit de samenleving.	25			45
8 Communicatie	15	20		45
9 Ontwikkelen dashboard data en monitoring	5			5
10 Bedrijfsvoering				
Restposten budgettair				
Woningbouwmonitor	7			
onvoorzien	15			45
totaal	242	88		405

Toelichting bestedingen

De middelen genoemd onder:

- 1 *Strategische activiteiten* zijn bedoeld voor de het opstellen van de duurzaamheidsvisie, de opvolging van het Programma Nieuwe Energie Hengelo en de plaatsing van laadpalen;
- 2 *Opwek Hernieuwbare Energie* zijn bedoeld voor het proces rond het opstellen van het Omgevingsprogramma grootschalige opwek
- 3 *Warmte* zijn bedoeld voor de proceskosten voor de Nijverheid aardgasvrij
- 4 *(Niet van toepassing, zie toelichting onder deze opsomming)*

- 5 *Verduurzaming maatschappelijk vastgoed* zijn bedoeld voor bijvoorbeeld het uitvoeren van (haalbaarheids)onderzoeken
- 6 *Verduurzaming bedrijven en bedrijventerreinen* zijn bedoeld om initiatieven bij bedrijven(terreinen) te stimuleren en te ondersteunen.
- 7 *Faciliteren initiatieven uit de samenleving* zijn bedoeld voor het faciliteren en ondersteunen van initiatieven, bijvoorbeeld met haalbaarheidsonderzoeken, drukwerk e.d.
- 8 *Communicatie* zijn bedoeld voor communicatie en participatietrajecten bijvoorbeeld flyers, nieuwsbrieven, advertenties, (digitale) bijeenkomsten, websites etc.
- 9 *Ontwikkeling data en monitoring* zijn bedoeld voor monitoringstools om de voortgang van de energietransitie te kunnen volgen
- 10 *(Niet van toepassing, zie toelichting onder deze opsomming)*

Bij de activiteiten 4 en 10 worden voornamelijk geen duurzaamheidsmiddelen ingezet, maar wel personele inzet.

Voor onderdeel 4 worden eerder door de raad beschikbaar gestelde rijksmiddelen ingezet ten behoeve van de Regeling Reductie Energiegebruik (RRE). De inzet van middelen voor het Energieloket wordt via een separaat voorstel aan de raad voorgelegd.

Voor activiteiten onder 3 (Warmte) zijn naast de in de tabel genoemde beschikbare € 50.000, ook aanvullende middelen vanuit een decentralisatie-uitkering van het Rijk ontvangen. Het betreft een bedrag van € 202.000 voor het opstellen van de Transitievisie Warmte en een bedrag van € 410.000 voor de proces- en projectkosten voor de Nijverheid. Deze middelen zijn opgenomen in de Reserve Duurzaamheid, respectievelijk de Reserve Nijverheid Aardgasvrij. Om uitvoering te kunnen geven aan deze taken stellen wij voor deze middelen te onttrekken aan de genoemde reserves op basis van de werkelijke besteding. Op basis van een prognose verwachten we dat er dit jaar circa € 150.000 voor de Transitievisie Warmte en circa € 220.000 voor de Nijverheid zal worden besteed. Bij de jaarstukken zullen wij het uiteindelijke resultaat verantwoorden. De inzet van deze middelen in 2022 wordt in latere instantie bepaald.

In de reserve Nijverheid Aardgasvrij is ook nog een bedrag van 4,25 miljoen Euro opgenomen. Dit is bedoeld voor de technische uitvoering van het project en daarvoor zal een apart bestedingsvoorstel volgen.

Investerings

Voor het inzetten van de investeringsbedragen wordt gedacht aan projecten die in lijn liggen met de uitvoeringsagenda. Hoewel het vooral gaat om grote langlopende projecten, willen we dit jaar ook al concrete stappen zetten. Daarbij gaat het vooral om projecten die impact hebben, een beweging in de samenleving op gang brengen, kansrijke projecten met een eventuele onrendabele top of waarmee we als launching customer een verschil kunnen maken. We kijken hierbij naar opbrengsten, zichtbaarheid, bewustwording en realisatiemogelijkheden. We zoeken koppelkansen door, waar mogelijk, energieprojecten te combineren met bijvoorbeeld educatieve elementen, circulariteit, elektrische vervoersvoorzieningen, waterberging of het versterken van biodiversiteit. We zoeken samenwerking met partners zoals de Energiecoöperatie Hengelo en bedrijventerrein Campus.

We beseffen dat dit veelal complexe projecten zijn die veel voorbereiding vergen. Maar we weten ook dat we nu de stappen moeten zetten om ervoor te zorgen dat we onze ambities en doelstellingen ook kunnen halen.

Hierna volgt een overzicht van een aantal projecten waaraan op dit moment wordt gewerkt of die worden onderzocht. De kosten van de genoemde projecten zijn afhankelijk van een veelheid van factoren. Daarom zijn de genoemde initiële investeringsbedragen slechts indicatief en de totale financiële consequenties moeten nader onderzocht en uitgewerkt worden. Indien realisatie mogelijk is, zal een concreet projectvoorstel inclusief kostenraming aan college en raad worden voorgelegd.

- Met als doel energieopwekking te koppelen aan educatieve doeleinden, onderzoeken we de mogelijkheden van een pilotproject met een kleine windturbine (15-40m hoogte) en/of een klein zonnepanelenproject op gemeentegrond op nader te bepalen locatie(s), zoals bijvoorbeeld

de kinderboerderij, de Heemtuin of de Groentuin. E.e.a. afhankelijk van de lokale mogelijkheden. Kostenindicatie € 25.000 – 100.000

- In lijn met de intentieovereenkomst werken we samen met bedrijventerrein Campus aan de verduurzaming van het terrein. In het kader van een pilot wordt onderzoek gedaan naar zon op dak, zon op parkeerterreinen en lagere windturbines. We onderzoeken daarbij ook de mogelijkheden van "groene leges" (korting op bouwleges) voor duurzame investeringen, waarmee de gemeente een bijdrage levert aan de haalbaarheid. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek zullen eventuele vervolgstappen worden bekeken. Daarom is nog geen indicatie te geven van eventuele investeringen.
- We werken aan de realisatie van benodigde grootschalige zonnevelden en windturbines. De voorbereiding hiervan vergt echter veel tijd vanwege complexe participatieprocessen, ruimtelijke procedures, aanbesteding, productie en uitvoering. Eind 2021 is het Omgevingsprogramma Grootschalige Opwek gereed. Daarmee zijn het juridische kader en de randvoorwaarden voor realisatie vastgelegd. Wij verwachten dat de realisatie van projecten in 2022 kan starten en gekoppeld is aan grote investeringen op dát moment. Vooruitlopend daarop werken we, in lijn met de opdracht van de raad om gemeentegrond (NIEEG) in gebruik te nemen voor de opwek van duurzame energie, aan de realisatie van een zonneveld aan de rand van bedrijvenpark Twentekanaal (Boeldershoek). Er is reeds een haalbaarheidsstudie uitgevoerd, een businesscase doorgerekend en het terrein is in de omgevingsvisie Hengeloos Buiten opgenomen als zoekgebied. In het aangrenzend gebied werkt een projectontwikkelaar actief aan de ontwikkeling van een zonneveld. Vooruitlopend op de realisatie werken gemeente en ontwikkelaar samen om vraag en aanbod van elektriciteit op elkaar af te stemmen ten gunste van netcapaciteit. Over de eventuele (financiële) rol van de gemeente in de ontwikkeling van dergelijke projecten (faciliteren, deelnemen of zelf ontwikkelen) heeft nog geen besluitvorming plaatsgevonden. Desondanks stellen wij toch voor hiervoor middelen te reserveren zodat te zijner tijd, na besluitvorming en voor zover van toepassing, eventuele investeringen ook daadwerkelijk mogelijk zijn. Kostenindicatie 0 – 2,5 miljoen Euro
- We werken aan een energieneutraal en aardgasvrij Hengelo, in het bijzonder aan de eerste voorbeeldwijk De Nijverheid Aardgasvrij. Het is een complex en omvangrijk proces, waarin we continu leren wat benodigd is voor de verschillende aspecten, zoals bijvoorbeeld de toe te passen techniek, te nemen maatregelen en participatie. We onderzoeken ook de investeringen die in De Nijverheid gedaan moeten worden voor de verduurzaming van woningen, bedrijven en (maatschappelijk) vastgoed. We combineren verschillende geldstromen om tot een integrale opwaardering van de wijk te komen. We stellen voor om een (bestaande) woning als aardgasvrijvoorbeeld te realiseren, waarin energiebesparende en aardgasvrij maatregelen gedemonstreerd worden. Kostenindicatie € 25.000 - € 40.000
- In nauwe samenwerking met in- en externe partners zoeken we steeds naar kansen voor duurzame investeringen in de stad. Ook onderzoeken we de toepassingsmogelijkheden voor innovatieve ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld:
 - de Sunoyster een combinatie van elektriciteit- en warmteopwekking
 - solarparking, overkapping met pv-panelen op parkeerplaatsen
 - infraroodverwarming.
 - PowerNest, combinatie pv panelen en kleine windturbines (windwokkels) op daken

Als uit de onderzoeken blijkt dat het haalbare projecten betreft, zullen daartoe passende voorstellen worden voorgelegd.

Voor de volledigheid merken wij nog op dat op dit moment nog niet valt te overzien wat de Coronacrisis voor invloed zal hebben op de investeringen.

Personele inzet

Naar aanleiding van de kadernota 2020-2023 heeft de raad ingestemd met het vrijmaken van middelen voor extra personele capaciteit voor onze grote opgave op het gebied van duurzaamheid. De invulling hiervan is maart 2020 geëffectueerd, maar wij constateren dat de beschikbare capaciteit niet in balans is met de grote hoeveelheid werk. Dat aanzienlijk meer capaciteit nodig is blijkt ook uit landelijk onderzoek.

In 2020 is in opdracht van de Raad voor het Openbaar bestuur (ROB) een landelijk onderzoek uitgevoerd naar de uitvoeringslasten van het klimaatakkoord voor gemeenten, provincies en waterschappen. Begin 2021 is het onderzoeksrapport 'Van Parijs naar praktijk' verschenen ⁽¹⁾ met een aantal opvallende conclusies. Belangrijkste daarvan is dat in de komende jaren veel extra personele inzet nodig is voor de uitvoering van taken die voortkomen uit het klimaatakkoord. Voor een gemeente met de omvang van Hengelo wordt becijferd dat er gemeentebreed 16-24 fte bovenop de huidige formatie nodig is. Het rapport constateert tevens dat daarvoor veel extra geld nodig is en dat dit niet door de betrokken lagere overheden kan worden opgebracht. Er zijn substantiële middelen vanuit het Rijk nodig om de noodzakelijke impuls aan de duurzame ontwikkelingen te geven. Deze conclusies komen overeen met de Hengelose ervaringen. De uitkomsten van het ROB-onderzoek zullen betrokken worden bij de kabinetsformatie.

Zoals reeds eerder aangegeven ligt er een grote opgave op het gebied van duurzaamheid. Mocht gaandeweg blijken dat de huidige formatieruimte niet volledig invulling kan geven aan de inspanningen op langere termijn, dan zal dit eerst in relatie worden gebracht met de uitkomsten van het hiervoor genoemde ROB-rapport en de daaraan gerelateerde middelen vanuit het Rijk. Het is dan ook van groot belang om te bezien welke middelen van het Rijk voor gemeenten beschikbaar komen

Pas in tweede instantie zal er een afweging door college en raad plaatsvinden. Het gaat dan om een nadere afweging van prioriteiten, de doorlooptijd van het programma óf de inzet van extra capaciteit als onderdeel van een integrale afweging.

1) (<https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2021/01/25/advies-van-parijs-naar-praktijk>)

Bijlagen

Infographics Programma Nieuwe Energie Hengelo
en Communicatiestrategie

Projecten 2019 - 2021

Nieuwe Energie Hengelo

Thema: hernieuwbare opwekking

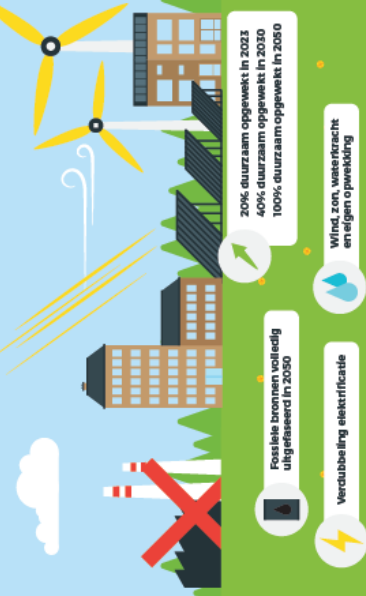
In 2050 is de energievraag in de gebouwde omgeving met ruim 40% gedaald ten opzichte van vandaag. Gas speelt alleen een rol tijdens koude dagen, en er is voldoende groen gas beschikbaar om hierin te voorzien. De gebouwde omgeving is CO2 neutraal.

- Collectieve aanpak (ism Duurzaam Thuis Twente): wijkgericht (wijkverheld)
- Energiearmoede / sociaal energiebeleid: wijkgericht (wijkverheld)
- Verduurzamen gemeentelijke vastgoed (DMTOP's) / energielabels en maatwerkadvise
- Verduurzamen Twentebad en Metropool en plaatsen zonnepanelen
- Opwaarderen energieloket naar 2.0
- Verduurzaming bedrijven (terreinen)
- Bedrijven stimuleren & handhaven (oa wet Milieubeheer)
- Aanpak verduurzamen bedrijven terreinen (BIT en Westermaat Campus)
- Stimuleren initiatief van bedrijven met collectief plan
- Renovatie Huurwoningen Welblons Incl. NOM
- Verduurzamen bedrijfsvoering Gemeente Hengelo
- Opvolging campagne "Hengelo aardgasvrij, wij zijn erbij" Inclusief wijkdialogen
- Opvolging Wet VET m.b.t. eventuele uitzonderingslocaties aardgasloze nieuwbouw

In 2050
100%
energie neutraal

25%
Warme Koude opslag
Isolatie
Elektrische apparaten

- Opstellen Regionale Energie Strategie (verplichting uit Klimaatakkoord)
- Verkenning mogelijkheden en bovenregionaal draagvlak windenergie met regio (RES-T)
- Haalbaarheid windenergie Hengelo: voorbereiding realisatie 2 windmolens
- Zonnewelden (en evt. wind) langs A1 en A35 en op geluidswallen [RWS]
- Zonnepark op 'NIECC'
- Zonnepanelen op eigen dak/vastgoed
- Verduurzamen en inkoop elgen gemeentelijk energiegebruik
- Potentiestudie geothermie (samen met duurzaamheidsbevoorderaar Twence)
- Beleid grootschalige hernieuwbare energieopwek ontwikkelen
- Structuurvisie vaststellen o.b.v. RES en beleid hernieuwbare opwek en mobiliteit
- "Asbest eraf. Zonnepanelen erop" aanpak

Thema: duurzame mobiliteit

Wegtransport gebruikt in 2050 geen fossiele brandstoffen meer en is CO2 neutraal. Het wegtransport schakelt grootschalig over op elektrisch aangedreven voertuigen. De hierbij benodigde laad- en tankinfrastructuur wordt hiervoor aangelegd. Ook de luchtvaart, op het water en het spoor wordt duurzaam transport toegepast.

- Verduurzamen transport en mobiliteit
- ultral netwerk laadpalen elektrische auto's
- Verduurzamen wagenpark Hengelo
- Beleid ontwikkelen en stimuleren Duurzame Mobiliteit (o.a. fiets)

In 2050
40%
energiebesparing

Thema: energie infrastructuur

De nationale en lokale energieinfrastructuur moet voldoende flexibiliteit bieden om op momenten van grote verschillen tussen vraag en aanbod een betrouwbare energievoorziening te garanderen.

- Warmteplan en voorbeeldlocatie Aardgasvrij Nijverheid
- Opstellen transitievisie warmte
- Poortuur aardgasvrije wijken subsidieaanvraag ronde 2019

Communicatiestrategie

Nieuwe Energie Hengelo

Communicatie is ondersteunend aan alle projecten, waarbij projecten en communicatie bijdragen aan een groene beweging in Hengelo.

De rol van Gemeente Hengelo in het creëren van de groene beweging is:

1. Samenwerken met de samenleving.
2. Het goede voorbeeld geven.
3. Onbekende paden bewandelen.
4. Initiatieven mogelijk maken door mensen, middelen en mogelijkheden bij elkaar te brengen.

Uitgangspunten

In elke communicatie uiting van Nieuwe Energie Hengelo worden ten minste twee van de onderstaande uitgangspunten gecommuniceerd.

Kleine stappen

De kunst van het kleinmaken en laten zien dat het ook simpel kan. Korte termijn en kleinschaligheid zijn van groot belang. Iedereen kan een stap zetten.

Eindbeelden schetsen

Het eindbeeld laat zien waar we naar toe werken. Niets doen is geen optie. Aardgasloos is hierin de richting. Goede voorbeelden en verhalen vertellen zijn hierbij belangrijk.

Samenwerken

Samen kom je verder. Het laten ontstaan van netwerken die ingezet kunnen worden. Iedereen doet mee en draagt bij!

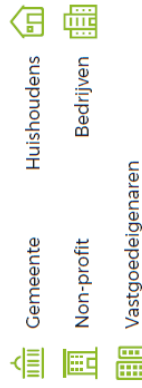
Positief benaderen

Het principe van positieve besmetting. Het inspireren van je burens. Gedrag en bewustwording gaan hand in hand.

Wat is het thema?

Wie is de doelgroep?

Projecten 2018

Alle initiatieven gaan uit van een integrale gebiedsgerichte aanpak en facilitering van initiatieven uit de samenleving. Nieuwe Energie Hengelo koppelt dit met een sterke en herkenbare visuele uitstraling in de communicatie-uitingen.

Uitvoering

Start communicatie richting doelgroep

Welke strategie passen we toe?

1. Strategie bepalen op basis van uitgangspunten
2. Welke ambassadeur(s) zetten we hier in?
3. Welke kanalen zetten we hier in?

Hoe spreken we deze doelgroep aan?

1. Welke informatie of content is relevant?
2. Welke boodschap spreekt aan?
3. Hoe wil deze doelgroep geïnformeerd worden?

Wat zijn de behoeften?

1. Waar wordt deze doelgroep blij van?
2. Waar voegen wij waarde en impact toe?
3. Wat levert het deze doelgroep op?

Jaarplan Duurzaamheid
2021-2022

Bedrijfsk ode	Grootboek rekening	Kostensoort	Ink.-Uitg (I - U)	Structureel	Bedrag Begrotingsjaar	Bedrag jaar +1	Bedrag jaar +2	Bedrag jaar +3	Bedrag jaar +4	Omschrijving
1	67406001	380809	U	N	300000	375000				Bestedingsplan DZH 21-22 Exploitatieuitgaven
1	60805001	380999	U	N	-300000	-375000				Bestedingsplan DZH 21-22 Exploitatieuitgaven
1	67406052	351000	U	N	150000					Bestedingsplan DZH 21 Transitievisie Warmte
1	69807328	710100	I	N	150000					Bestedingsplan DZH 21 Transitievisie Warmte
1	80000328	710101	U	N	150000					Bestedingsplan DZH 21 Transitievisie Warmte
1	89999999	900000	I	N	150000					Bestedingsplan DZH 21 Transitievisie Warmte
1	67406040	351000	U	N	220000					Bestedingsplan DZH 21 Nijverheid
1	69807334	710100	I	N	220000					Bestedingsplan DZH 21 Nijverheid
1	80000334	710101	U	N	220000					Bestedingsplan DZH 21 Nijverheid
1	89999999	900000	I	N	220000					Bestedingsplan DZH 21 Nijverheid

Behandelvorschlag

Onderwerp	Jaarplan duurzaamheid 2021-2022			
Zaaknummer	3215093	Portefeuillehouder	Claudio Bruggink	
Belangrijkste beslis/-bespreekpunten	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het Jaarplan Duurzaamheid 2021-2022 vast te stellen; 2. De door het Rijk ter beschikking gestelde middelen voor het opstellen van de Transitievisie Warmte te onttrekken aan de reserve Duurzaamheid op basis van werkelijke bestedingen; 3. De door het Rijk ter beschikking gestelde middelen voor de proces- en projectkosten voor de uitvoering van proeftuin de Nijverheid te onttrekken aan de reserve Nijverheid Aardgasvrij op basis van werkelijke bestedingen; 4. De hertoe opgestelde begrotingswijziging met nummer 21048 vast te stellen. 			
Historie	<p>Voor de historie wordt verwezen naar de op 30 september 2020, nr 3123440, gehouden Politieke Markt waarin – ondermeer- de context rond de Duurzaamheidsagenda uitvoerig is toegelicht via een ppt. presentatie. Dit was nuttig teneinde de verschillende onderdelen en acties uit het Jaarplan Duurzaamheid overzichtelijk en in samenhang met elkaar in beeld te krijgen. Bij de vaststelling van het programma NEH is verzocht om jaarlijks de voortgang, de middelenbesteding en de stand van de projecten met de raad te delen. Met dit jaarplan wordt de raad geïnformeerd over de projecten uit het programma NEH voor 2021 en 2022. De resultaten over 2020 worden afzonderlijk gerapporteerd in het gemeentelijk jaarverslag. In dit jaarplan wordt ook een voorstel gedaan om de beschikbare middelen te oormerken voor de jaren 2021 en 2022. De voorgestelde inzet van middelen wordt in de begroting vertaald door dit onderdeel te maken van de eerstvolgende verzamelwijziging van de beleidsbegroting 2021. In het Rekenkameronderzoek Duurzaamheid werd gesteld dat de aanpak van het energie-actieplan 2017-2021 als voorbeeld kan dienen bij het opstellen van een bredere duurzaamheidsvisie. Bij de verdere inhoud van deze bredere visie wordt de raad in 2021 betrokken. Dit conform de aanbevelingen van de Rekenkamer en de motie van de raad. Naast de duurzaamheidsvisie wordt dit jaar een programma Duurzaamheid gestart waarin de opvolging van het huidige Programma Nieuwe Energie Hengelo een plaats krijgt.</p>			
Politieke Markt A02	16 juni 2021			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur: 21.20- 22.30 uur
Rikkerink	Eeftink	ZOOM		70 min
Doel van de sessie	Oordeelsvorming ter voorbereiding op besluitvorming door de raad.			
Behandeladvies	Na een korte inleiding vanuit het college: de fracties wordt gevraagd hun mening te geven over het vast te stellen jaarplan Duurzaamheid en over het onttrekken van de voorgestelde middelen aan de genoemde reserves.			
Spreekrecht publiek	Ja		duur: maximaal 5 minuten per persoon:	

Raad	23 juni 2021			
Doel van de sessie	Vaststellen van het Jaarplan Duurzaamheid c.a.			
Behandeladvies	Resultaat van de bespreking in de Politieke Markt: als Hamerstuk agenderen			
Spreekrecht publiek	Nee			

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3244276	nijhuis, ineke	FYS-SR	Bruggink
ONDERWERP			
3244276 - RES Twente 1.0			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Op 28 juni 2019 heeft het kabinet de Nederlandse uitwerking van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015) bekend gemaakt in de vorm van het Nationaal Klimaatakkoord. In dertig energie-regio's in Nederland vindt een uitwerking plaats waar en hoe elektriciteit op land gezamenlijk 35 Terawattuur (TWh) duurzaam opgewekt kan worden in 2030. Verder wordt er een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld om in kaart te brengen welke duurzame warmtebronnen te gebruiken zijn in samenhang met de warmtevraag en welke warmte-infrastructuur daarvoor nodig is, zodat woningen en gebouwen van het aardgas af kunnen. Voor Twente is de Regionale Energiestrategie Twente (RES Twente) uitgewerkt door de veertien gemeenten samen met provincie Overijssel, waterschappen, netbeheerders, Twence, kennisinstellingen, woningcorporaties en belanghebbenden.

De RES Twente 1.0 beschrijft de bijdrage van Twente. De gemeente Hengelo maakt deel uit van deze Twentse samenwerking en levert daarmee haar bijdrage aan het Klimaatakkoord.

Alle colleges van Twentse gemeenten, dagelijkse besturen en gedeputeerde staten leggen de RES Twente 1.0 ter besluitvorming voor aan raden, Algemeen Besturen en Provinciale Staten. Besluitvorming moet voor 10 juli plaatsvinden, waarna de voorzitter van de Stuurgroep het indient bij het Nationaal Programma RES.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

1. Inleiding

Na het opleveren van de concept-RES Twente in april 2020 is hard gewerkt om van de uitgewerkte bouwstenen te komen tot een concreter voorstel. In maart 2021 is het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 beschikbaar gesteld, toegelicht en voorgelegd aan de gemeenten, waterschap en provincie. De volksvertegenwoordigers zijn in de gelegenheid gesteld om moties of reacties te versturen. Deze zijn verzameld in bijlage 1 bij de RES Twente 1.0 Hierin is ook opgenomen hoe deze zijn verwerkt.

2. Doel

De RES Twente 1.0 is een belangrijke stap om te komen tot een bijdrage vanuit Twente aan het Klimaatakkoord. Dit draagt bij aan een vermindering van de CO₂-uitstoot met 95% in 2050, met als tussenstap een vermindering van 49% in 2030. Hoofddoelstellingen voor 2030 bestaan uit het duurzaam opwekken van 1,5 TWh en de realisatie van een Regionale Structuur Warmte om gebouwen duurzaam te verwarmen zonder fossiele brandstoffen (dus aardgasvrij). Hiermee wordt beoogd de klimaatverandering zoveel mogelijk tegen te gaan.

De vraag ligt nu voor aan alle volksvertegenwoordigers van de 14 Twentse gemeenteraden, Algemeen Bestuur waterschap Vechtstromen en Provinciale Staten om het strategische koersdocument vast te stellen en zo bij te dragen aan de doelen uit het Nationaal Klimaatakkoord. Tevens wordt gevraagd akkoord te gaan met een inspanningsverplichting om de doelstellingen voor zowel duurzame opwek elektriciteit als voor de warmteopgave te realiseren. De bijlagen bestaan uit achtergrondinformatie en worden niet vastgesteld. De RES werkt aan regionale beleidsvorming waarbij de partners gelijkwaardige verantwoordelijkheden hebben in de samenwerking.

3. Argumenten

3.1 Strategisch koersdocument voorleggen ter besluitvorming

De RES Twente 1.0 is opgeleverd in de vorm van een strategisch koersdocument en een bijlagenboek. Het koersdocument wordt voorgelegd ter besluitvorming. In het koersdocument wordt naar de bijlagen met achtergrondinformatie verwezen waar nodig. Het bijlagenboek wordt niet vastgesteld. De procesafspraken zijn opgenomen in hoofdstuk 2. De volgorde van deze afspraken is gewijzigd ten opzichte van het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 en er zijn afspraken herschreven of toegevoegd. Dit is bedoeld ter verduidelijking voor de besluitvorming en geeft beslissers en belanghebbenden meer inzicht en sturing op het vervolgproces. De wijzigingen in de procesafspraken zijn doorgevoerd naar aanleiding van de reacties die zijn ontvangen. De procesafspraken uit het voorlopig ontwerp zijn in essentie behouden. De RES Twente komt hiermee tegemoet aan de kansen en zorgen van volksvertegenwoordigers, partners en

belanghebbenden.

3.2 Moties en reacties colleges en raden op voorlopig ontwerp RES 1.0 april 2021

Het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 is op 16 maart 2021 vastgesteld door het college en aangeboden aan u, gemeenteraad van de gemeente Hengelo. Daarop heeft u een motie en reacties ingediend. Diverse belanghebbenden hebben in diverse bijeenkomsten en gesprekken hun inbreng geleverd. In bijlage 1 van de RES Twente 1.0 is de rode draad van alle reacties aangegeven en hoe de reacties en moties zijn verwerkt.

3.3. Twentse Energieagenda

Een aantal moties en opmerkingen van belanghebbenden gaat over mogelijke ontwikkelingen van nieuwe technieken en de onderlinge afstemming van projecten en lokale koppelkansen. Hiervoor wordt in de periode van de RES 1.0 naar de RES 2.0 gewerkt met een Twentse Energieagenda. Hierin wordt een programmeertafel en een onderzoekstafel gevormd met partners uit het bedrijfsleven, onderwijs en overheden om ontwikkelingen op de voet te volgen en kansen te kunnen signaleren voor Twente.

4. Kanttekeningen

4.1 Wat wanneer college of raad niet in kan stemmen met de RES 1.0?

Tijdens het bestuurlijke afstemmingsoverleg is aangegeven dat de RES Twente 1.0 gezien moet worden als een strategisch koersdocument. Elke partij afzonderlijk zal zich zwaarwegend inspannen om de bijdrage aan duurzame elektriciteit opwek in GWh die ze hebben toegezegd ook te gaan realiseren onderweg naar 2030 en draagt daarnaast bij aan de uitwerking van de regionale structuur warmte van Twente (in coalities). Wanneer een college of raad uiteindelijk niet instemt met de definitieve RES 1.0 kan het escalatiemodel, zoals omschreven in de startnota RES Twente in werking worden gesteld. Alle partijen hebben de startnota vooraf vastgesteld.

4.2 Procesafspraken

Gemeenten zijn onderweg naar de RES 1.0 aan de slag gegaan met de vormgeving van het lokale beleid en hebben zoekgebieden voor grootschalige opwek bekend gemaakt, uitsluitingsgebieden aangewezen of energieprojecten vanuit de samenleving gefaciliteerd. Gemeenten volgen daarin hun eigen werkwijze of tempo.

4.3 Planologisch kader

De opgaven van de RES Twente 1.0 voor elektriciteit en warmte moeten uiteindelijk juridisch verankerd worden in het beleid voor de fysieke leefomgeving. Omdat ruimtelijke ordening gedecentraliseerd is moeten keuzes tussen functies, opgaven en belangen primair gemaakt worden door de provincie en de gemeenten. Er is daarom gekozen om de uitwerking van de RES Twente 1.0 vast te leggen in de instrumenten van de Omgevingswet:

- Gemeentelijke omgevingsvisie (GOVI)
- Provinciale omgevingsvisie (POVI)
- Nationale omgevingsvisie (NOVI)

De RES Twente 1.0 zelf is geen Structuurvisie. De RES Twente 1.0 hoeft derhalve niet formeel ter inzage worden gelegd. Wel is het voorlopig ontwerp openbaar beschikbaar gesteld voor vragen en reacties.

5. Resultaten van overleg en inspraak (inclusief burgerinitiatief)

Parallel aan de ontwikkeling van de concept RES Twente naar de RES Twente 1.0 hebben diverse momenten plaatsgevonden, waarbij de bestuurders van de betrokken partners uit Twente met elkaar hebben gesproken over hun bijdrage aan de klimaatdoelstellingen. Tevens hebben op lokaal en regionaal niveau diverse bijeenkomsten plaatsgevonden met inwoners, bedrijven en belanghebbenden vanuit verschillende perspectieven.

In Hengelo zijn in de omgevingsvisie Hengeloos Buiten in co-creatie met de samenleving, zoekgebieden voor zonnenvelden en wind vastgesteld. Hiervoor is een zorgvuldig participatieproces doorlopen met inwoners belanghebbenden in het buitengebied.

Om binnen de zoekgebied tot zoeklocaties te komen en kaders op te stellen over hoe en met wie deze locaties ontwikkeld worden en wat daarvoor de voorwaarden zijn, doorlopen we een participatieproces met de hele Hengelose samenleving en buurgemeenten.

Voor een goede en zorgvuldige afweging om in kaart te brengen wat de effecten zijn van grootschalige zon en wind, heeft Bosch & van Rijn een locatieonderzoek uitgevoerd. Zo kunnen deze gebieden met elkaar worden vergeleken en wordt inzichtelijk of het halen van de gemeentelijke doelstelling binnen de zoekgebieden realistisch is.

Uiteindelijk wordt met alle input en het locatieonderzoek van adviesbureau Bosch & van Rijn een omgevingsprogramma Nieuwe Energie opgesteld, waarover we weer met de samenleving in gesprek gaan. Uiteindelijk wordt vastgesteld door het college en ter besluitvorming wordt aangeboden aan de raad.

Inwoners, belangenorganisaties en volksvertegenwoordigers maken zich zorgen of het informeren en betrekken van de inwoners en ondernemers in Twente in voldoende mate is gebeurd. Als regionaal uitgangspunt stelt de RES Twente dat vervolgstappen in afstemming met de omgeving moeten worden gerealiseerd door sub-regionale samenwerking, gebiedsgerichte en grensoverschrijdende participatie en met minimaal 50% lokaal eigendom.

De lokale en regionale inbreng van de belanghebbenden is gebundeld en staat medio mei op www.energiestrategietwente.nl met een verwijzing naar de wijze waarop de inbreng is verwerkt in de RES Twente 1.0.

6. Uitvoering

De uitvoering van de RES Twente ligt bij gemeenten en doen dat samen met de partners in de RES Twente. Wanneer de doelstellingen worden gehaald wordt gemonitord in de RES Twente monitor. De voortgang van de uitvoering wordt elk half jaar geactualiseerd (in juni en dec).

BESPREEK- EN BESLIJSPUNTEN

- De Regionale Energiestrategie (RES) Twente 1.0. als strategisch koersdocument vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

Personeel:

Inzet in de vorm van ambtelijke uren als bijdrage aan de RES Twente wordt voorlopig geschat ca 120 uur per gemeente voor het jaar 2021. Dit wordt ingevuld binnen de formatie van het team Duurzaamheid.

Financieel:

Deelname aan de regionale samenwerking is tot op heden kosten neutraal voor de gemeenten tot het einde van 2021, maar vraagt wel inzet van diverse lokaal betrokken ambtenaren en adviseurs. Voor het voortzetten van de RES organisatie zijn inmiddels vanuit de VNG en IPO middelen gevraagd van het Rijk. Voor 2022 is derhalve nog geen duidelijkheid hoe de financiering plaats vindt.

BIJLAGE(N)

- Regionale Energiestrategie Twente 1.0
- Bijlagenboek RES Twente 1.0 (niet ter vaststelling)

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3244276	nijhuis, ineke	FYS-SR	Claudio Bruggink
ONDERWERP			
3244276 - RES Twente 1.0			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGELO BESLUIT:

De Regionale Energiestrategie (RES) Twente 1.0. als strategisch koersdocument vast te stellen.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

De RES Twente 1.0 is een strategisch koersdocument dat de bijdrage van Twente beschrijft aan de nationale opgave om 35 TWh op te wekken via zon en wind en het inzetten van duurzame warmtebronnen om invulling te geven aan de warmtevraag als alternatief voor aardgas en daarvoor benodigde warmte infrastructuur op weg naar 2030. De gemeente Hengelo maakt deel uit van deze Twentse samenwerking en levert daarmee haar bijdrage aan het Klimaatakkoord.

Met het vaststellen van de RES Twente 1.0 levert Hengelo een bijdrage aan het Klimaatakkoord voor vermindering van de CO₂-uitstoot met 95% in 2050, met als tussenstap een vermindering van 49% in 2030.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGELO,

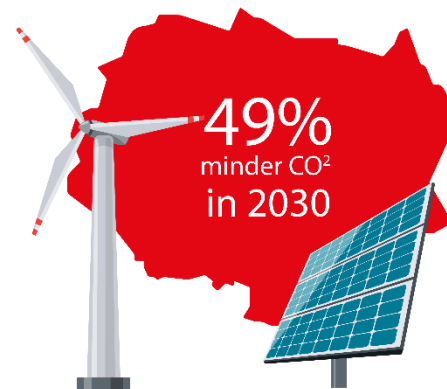
DATUM

De griffier

De voorzitter

Regionale Energiestrategie Twente 1.0

**Samen
de stap
maken**

Door: Stuurgroep RES Twente, met dank aan alle partners van de RES Twente

Voor: Twentse gemeenten, waterschap Vechtstromen en provincie Overijssel

Datum: 11 mei 2021

Status: Ter besluitvorming

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	3
1. SITUATIESCHETS.....	4
1.1. Onze opdracht	4
1.2. Beoogd resultaat is een strategische koers	5
1.3. Onze uitgangspunten	5
2. ONZE DOELEN	6
2.1. De Twentse opgave	6
2.2. Samen met de omgeving.....	6
2.3. Haalbaar betaalbaar en schaalbaar RES Twente	6
2.4. Regionale uitgangspunten ruimtelijke kwaliteit	6
2.5. Regionaal hoofddoel: 1,5 TWh elektriciteit	6
2.6. Regionaal hoofddoel: structuur om Twente te ontwikkelen als warmteregio	7
2.7. De Twentse Energie Agenda.....	7
2.8. Meten is weten	7
2.9. Wat is al gerealiseerd?	7
3. ONZE REGIONALE KOERS	8
3.1. De Twentse Opgave: regionale uitgangspunten met ruimte voor invulling lokaal beleid	8
3.2. Samen met de omgeving.....	8
3.3. Haalbaar, betaalbaar en schaalbaar	9
3.4. Regionale uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit.....	10
4. DUURZAME OPWEK ELEKTRICITEIT	11
4.1. 1,5 TWh is de ondergrens.....	11
4.2. Verschuiving verhouding mix wind/zon	11
4.3. Zoekgebieden	12
4.4. Aandachtspunten vanuit de omgeving.....	12
4.5. Voorkeursvolgorde.....	12
5. TWENTE ALS WARMTEREGIO.....	14
5.1. Optimaal benutten en efficiënte verdeling warmtebronnen	14
5.2. Regionaal Warmtenet Twente	14
5.3. Biogas/groengas.....	15
5.4. Toekomstige warmtebronnen.....	15
6. TWENTSE ENERGIE AGENDA: DE VOORUITBLIK	16
6.1. Programmeertafel RES Twente	16
6.2. Onderzoekstafel RES Twente	17
6.3. Wat is nodig?.....	18
7. INFORMEREN EN BETREKKEN INWONERS EN LOKAAL EIGENDOM.....	20
7.1. Informeren van onze samenleving	20
7.2. Betrekken omgeving bij de uitwerking en realisatie van de energietransitie	20
7.3. Lokaal eigendom	21
8. SLOTWOORD.....	22

WOORD VOORAF

Na het opleveren van de concept-RES in april 2020 is hard gewerkt om van de uitgewerkte bouwstenen te komen tot een concreter voorstel. Parallel aan dit proces hebben diverse momenten plaatsgevonden, waarbij de bestuurders van de betrokken partners met elkaar hebben gesproken over hun bijdrage aan de klimaatdoelstellingen. Tevens hebben op lokaal en regionaal niveau diverse bijeenkomsten plaatsgevonden voor inwoners en belanghebbenden vanuit verschillende perspectieven. In de periode van maart tot en met april 2021 is het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 beschikbaar gesteld, toegelicht en voorgelegd aan de gemeenten, waterschap en provincie. De volksvertegenwoordigers zijn in de gelegenheid gesteld om moties of reacties te versturen. De reacties zijn verzameld en zijn in bijlage 1 weergegeven en beantwoord.

De reacties hebben geleid tot de volgende wijzigingen ten opzichte van het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0:

- De RES Twente 1.0 is opgeleverd in de vorm van een strategisch koersdocument en een bijlagenboek.
- Het koersdocument wordt voorgelegd ter besluitvorming.
- In het koersdocument wordt naar de bijlagen met achtergrondinformatie verwezen waar nodig. Het bijlagenboek wordt niet vastgesteld.
- De procesafspraken zijn opgenomen in hoofdstuk 2. De volgorde van deze afspraken is gewijzigd en er zijn afspraken herschreven of toegevoegd. Dit is bedoeld ter verduidelijking voor de besluitvorming en geeft beslissers en belanghebbenden meer inzicht en sturing op het vervolgproces.
- De wijzigingen in de procesafspraken zijn doorgevoerd naar aanleiding van de reacties die zijn ontvangen. De procesafspraken uit het voorlopig ontwerp zijn in essentie behouden. De RES Twente komt hiermee tegemoet aan de kansen en zorgen van volksvertegenwoordigers, partners en belanghebbenden:
 - o De afsprakenrubriek 'Samen met de omgeving' is naar voren gehaald, omdat betrokkenheid van de samenleving zeer belangrijk wordt gevonden en volgens velen onderbelicht is gebleven.
 - o De afsprakenrubriek 'Haalbaar, betaalbaar en schaalbaar' is toegevoegd, omdat de komende periode expliciet aandacht wordt gevraagd voor:
 - Energiebesparing, omdat energie die we niet gebruiken, ook niet hoeven op te wekken en dat leidt dus per definitie tot een betere betaalbaarheid.
 - Een efficiënt energiesysteem, omdat voor de uitbreiding van de netcapaciteit afstemming moet plaatsvinden over de zoekgebieden én de benodigde investeringen, zodat een zo hoog mogelijk rendement wordt bereikt, tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
 - o Afstemming over regionale uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit is opgenomen als procesafpraak.
 - o De Twentse Energie Agenda is toegevoegd met een programmeer- en een onderzoekstafel voor RES Twente 2.0 en verder.
- De regionale koers is opgenomen om de uitgangspunten voor de overkoepelende strategie toe te lichten. Vervolgens worden de aanpak voor opwek elektriciteit, de Regionale Structuur Warmte en de Twentse Energie Agenda in afzonderlijke hoofdstukken toegelicht.
- Binnen de aanpak voor duurzame opwek elektriciteit is de voorkeursvolgorde uitgewerkt. Hierin zijn verschillende suggesties van diverse volksvertegenwoordigers en verschillende belanghebbenden overgenomen.

Besluitvorming

De RES Twente vraagt volksvertegenwoordigers (14 Twentse gemeenteraden, Algemeen Bestuur waterschap Vechtstromen en Provinciale Staten) om het strategische koersdocument vast te stellen en zo bij te dragen aan de doelen uit het Nationaal Klimaatakkoord. De RES Twente vraagt de gemeenten, waterschappen en provincie Overijssel akkoord te gaan met een inspanningsverplichting om de doelstellingen voor zowel duurzame opwek elektriciteit als voor de warmteopgave te realiseren. De bijlagen bestaan uit achtergrondinformatie en worden niet vastgesteld. De RES werkt aan regionale beleidsvorming waarbij de partners gelijkwaardige verantwoordelijkheden hebben in de samenwerking.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 is een situatieschets opgenomen met beschrijving van de opdracht, het beoogd resultaat en onze uitgangspunten. In hoofdstuk 2 zijn de procesafspraken opgenomen om de gezamenlijke koers voor de komende periode te kunnen realiseren. In hoofdstuk 3 is de regionale koers opgenomen, waarbij de kaders voor de aanpak zijn toegelicht. In hoofdstuk 4 is een toelichting opgenomen voor de duurzame opwek elektriciteit en in hoofdstuk 5 is de toelichting voor de regionale warmteopgave opgenomen. In hoofdstuk 6 is een vooruitblik opgenomen. In hoofdstuk 7 wordt toegelicht hoe we in het vervolgproces de omgeving informeren en betrekken. De RES Twente 1.0 wordt afgesloten met een slotwoord.

Bijlage 1 betreft een samenvatting van de moties en reacties van volksvertegenwoordigers op het voorlopig ontwerp en de verwerking daarvan. In de andere bijlagen is een uitgebreidere toelichting opgenomen op het koersdocument.

1. SITUATIESCHETS

Op 28 juni 2019 heeft het kabinet de Nederlandse uitwerking van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015) bekend gemaakt in de vorm van het [Nationaal Klimaatakkoord](#). Dit akkoord is bekrachtigd door het Rijk, de koepelorganisaties van gemeenten, provincies, waterschappen, landbouworganisaties, natuurbeherende organisaties, milieuorganisaties, etc. In dertig energieregio's in Nederland vindt een uitwerking plaats waar en hoe elektriciteit op land (wind en zon) duurzaam opgewekt kan worden. Maar ook welke warmtebronnen te gebruiken zijn in samenhang met de warmtevraag en welke warmte-infrastructuur daarvoor nodig is, zodat woningen en (bedrijfs)gebouwen van het aardgas af kunnen. Voor Twente is de Regionale Energiestrategie Twente (RES Twente) uitgewerkt door de veertien gemeenten samen met provincie Overijssel, waterschappen, netbeheerders, Twence, kennisinstellingen, woningcorporaties en belanghebbenden.

1.1. Onze opdracht

Elke energieregio geeft invulling aan de afspraken uit het Nationaal Klimaatakkoord die zijn gemaakt aan de sectortafels voor Elektriciteit en Gebouwde omgeving. Industrie, mobiliteit en landbouw en landgebruik zijn elders belegd. Concreet vertaalt de RES de afspraken uit het Nationaal Klimaatakkoord in:

- een regionale aanpak om elektriciteit duurzaam op te wekken met wind- en zonne-energie;
- de Regionale Structuur Warmte.

Hoewel energiebesparing geen opdracht is voor de RES Twente, zetten de partners in Twente hier maximaal op in. Want, de energie die we niet verbruiken, hoeven we ook niet op te wekken.

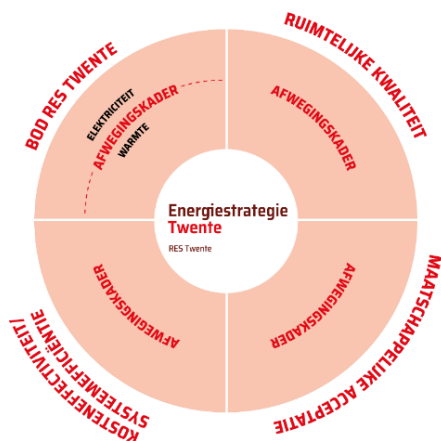
Bewezen technieken: haalbaar, betaalbaar en schaalbaar

De tijdshorizon van de RES richt zich op 2030 met een doorkijk naar 2050. Daarom moet voor de periode tot aan 2030 gewerkt worden met (wetenschappelijk) bewezen systemen die uitvoerbaar zijn. In beginsel is dat wind- en zonne-energie voor duurzame opwek elektriciteit. Voor de Regionale Structuur Warmte zijn dat bestaande en nieuwe warmtenetten, restwarmte en biogas/groengas. De RES Twente richt zich op oplossingen die uiterlijk in 2030 gerealiseerd kunnen zijn, waar de RES invloed op heeft én naar de mogelijkheden in Twente, op basis van technologie die op dit moment haalbaar, betaalbaar en schaalbaar is.

Aangezien technologische ontwikkelingen snel gaan, is ook een Twentse Energie Agenda opgenomen in de RES Twente 1.0. Deze technologische ontwikkelingen kunnen leiden tot nieuwe oplossingen en wijzigingen in de RES Twente 2.0 en verder.

Afwegingskader

In de periode op weg naar de RES Twente 1.0 is rekening gehouden met de ruimtelijke kwaliteit, systeemefficiëntie en maatschappelijke acceptatie. Deze hoekpunten komen terug in de regionale koers voor de RES Twente 1.0. De toelichting op het afwegingskader is bijgevoegd in bijlage 2.

Dynamisch proces

De RES Twente wordt tussen 2021 en 2030 iedere twee jaar bijgesteld en opnieuw vastgesteld door de volksvertegenwoordigers. Het is een dynamisch proces tussen gestelde doelen en maatschappelijke acceptatie.

1.2. Beoogd resultaat is een strategische koers

De RES Twente 1.0 is een strategische koers om de gezamenlijke energiedoelen in 2030 voor Twente te realiseren en zo bij te dragen aan het Nationaal Klimaatakkoord. Om de doelen in 2030 te halen, moeten de omgevingsvergunningen voor de windturbines en grootschalige zonneprojecten op land uiterlijk 1 januari 2025 zijn verleend. In de periode hiervoor moet dan ook duidelijk zijn over hoe en waar de duurzame opwek van elektriciteit en de infrastructuur voor warmte gerealiseerd kan zijn in Twente. Om dit te kunnen realiseren, is een inspanning nodig van gemeenten, waterschappen en provincie.

De RES Twente onderzoekt dus waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden op weg naar RES Twente 2.0. Maar ook welke warmtebronnen te benutten zijn, zodat wijken en gebouwen van het aardgas af kunnen. Waar is ruimte en hoeveel? Zijn de plekken maatschappelijk gezien acceptabel en financieel en technisch haalbaar?

De Twentse gemeenten, waterschappen en provincie werken het ruimtelijk beleid uit en zorgen de komende jaren voor de realisatie van de benodigde energieprojecten.

1.3. Onze uitgangspunten

De RES is een manier om langjarige samenwerking tussen alle regionale partijen te organiseren, onder andere bij de voorbereiding en de realisatie van projecten. Startpunt in dit proces is de [Startnota Energierstrategie Twente \(2019\)](#). Deze is vastgesteld door gemeenteraden, leden van het Algemeen Bestuur van waterschap Vechtstromen en Provinciale Staten. De basis voor de RES Twente 1.0 is opgenomen in de [concept-RES Twente \(16/04/20\)](#). Deze is vastgesteld in de Colleges van Burgemeester en Wethouders in Twente, het College van Gedeputeerde Staten en het Dagelijks Bestuur van waterschap Vechtstromen. De betrokken volksvertegenwoordigers hebben vanwege de coronamaatregelen schriftelijk [wensen en bedenkingen op de concept-RES Twente](#) ingediend. Deze zijn meegewogen in de RES Twente 1.0. In maart 2021 heeft de stuurgroep het [voorlopig ontwerp RES Twente 1.0](#) op advies van de initiatiefgroep RES Twente voorgelegd aan de gemeenten, waterschappen en provincie Overijssel. De moties en reacties van de volksvertegenwoordigers zijn beantwoord en opgenomen in bijlage 1.

Bouwsteen voor omgevingsbeleid

De RES Twente is een bouwsteen voor het omgevingsbeleid van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk. De juridische besluitvorming over bijvoorbeeld de concrete (zoek)locaties, bestuurlijke keuzes en dergelijke vindt plaats door deze vast te leggen in omgevingsvisies, -plannen en -verordeningen van de gemeenten, waterschappen, provincie en het Rijk. In dat omgevingsbeleid vindt integrale besluitvorming over de fysieke leefomgeving plaats, op grond waarvan vergunningen kunnen worden verleend. Daarmee krijgen bedrijven en burgers meer zekerheid voor investeringen. In alle stappen om te komen tot het omgevingsbeleid vindt inspraak plaats.

Samen de stap maken

Het is een pittige opgave, die we alleen samen kunnen realiseren. Binnen de programmaorganisatie van de RES Twente werken veertien gemeenten, de provincie Overijssel, het waterschap Vechtstromen, netbeheerders, Twente en de Twentse kennisinstellingen en woningcorporaties samen. De RES Twente doet dat in afstemming met de omgeving. Deze afstemming is cruciaal. Het netwerk van de RES Twente wordt de komende jaren verder versterkt en uitgebreid met bedrijfsleven, maatschappelijke (belangen)organisaties en lokale initiatiefnemers. Deze afstemming is een voorwaarde voor de totstandkoming van een goede en breed gedragen energietransitie. 'Samen maken we de stap' om bij te dragen aan het Nationaal Klimaatakkoord.

2. ONZE DOELEN

De RES Twente 1.0 wordt voor 10 juli 2021 opgeleverd aan het Nationaal Programma RES (NP RES). De regionale koers is juridisch niet bindend, maar vraagt wel om een inspanning van alle partners met betrekking tot de realisatie van de gezamenlijke opgave in Twente.

2.1. De Twentse opgave

- De RES Twente 1.0 is een 'regionale koers' voor een lange termijn samenwerking in Twente om elektriciteit duurzaam op te wekken en de warmtetransitie te realiseren. Binnen de koers RES Twente 1.0. volgen de gemeenten ieder een eigen proces en geven de partners van de RES Twente elkaar de ruimte. Op weg naar RES Twente 2.0 vindt een regionale optimalisatieslag plaats door subregionale afstemming.
- Stip op de horizon is een klimaatneutraal Twente in 2050. Daar waar mogelijk streven we naar energieneutraliteit.
- De partners van de RES Twente hebben twee hoofddoelstellingen in 2030:
 - o gezamenlijk minimaal 1,5 TWh aan duurzaam opgewekte elektriciteit in Twente realiseren.
 - o de koers uit de Regionale Structuur Warmte te realiseren.

2.2. Samen met de omgeving

- De partners van de RES Twente zorgen samen met regionale belanghebbenden voor erkenning van de kwaliteiten van het landschap, meervoudig gebruik van gronden en een eerlijke verdeling van lusten en lasten in de regio. Op weg naar RES Twente 2.0 wordt het gezamenlijk belang vanuit verschillende perspectieven meegewogen.
- De partners van de RES Twente zorgen op lokaal en (sub)regionaal niveau voor een gebiedsgericht en grensoverschrijdend participatieproces bij de realisatie van grootschalige energieprojecten.
- Gemeenten beschouwen Lokale Energie Initiatieven (LEI) als vertegenwoordiging van inwoners en partner met als uitgangspunt minimaal 50% lokaal eigendom bij grootschalige opwek elektriciteit en de warmtetransitie. Op weg naar de RES Twente 2.0 borgen de gemeenten dit in hun duurzaamheidsbeleid.

2.3. Haalbaar betaalbaar en schaalbaar RES Twente

- De partners van de RES Twente en regionale belangenorganisaties zetten zich gezamenlijk in om met voorlichtingscampagnes de bewustwording te vergroten onder Twentenaren om energie te besparen en zo zelf bij te dragen aan de energieopgave.
- Op weg naar de RES Twente 2.0 realiseren netbeheerders investeringsplannen om het energienet aan te passen en inefficiënte keuzes na 2030 te voorkomen die duurder zijn. Zoekgebieden op grotere afstand van een netwerkstation moeten robuust genoeg zijn om financieel haalbaar te zijn. De partners van de RES Twente zorgen gezamenlijk voor de gewenste prioriteitstelling bij de duurzame opwek elektriciteit.

2.4. Regionale uitgangspunten ruimtelijke kwaliteit

- De provinciale omgevingsvisie is leidend als regionaal kader voor de ruimtelijke kwaliteit van energieprojecten. Op (sub)regionaal niveau stemmen partners, regionale belanghebbenden en een vertegenwoordiging van de Twentse samenleving met elkaar af. Gezamenlijke afspraken uit de RES Twente zijn een bouwsteen voor de gemeentelijke en provinciale omgevingsvisie.

2.5. Regionaal hoofddoel: 1,5 TWh elektriciteit

- Op weg naar de RES Twente 2.0. zetten de partners van de RES Twente en de regionale belanghebbenden zich in voor een verschuiving van de huidige verhouding wind/zon richting 60/40% op regionale schaal.
- Op weg naar de RES Twente 2.0 brengen de partners van de RES Twente alle zoekgebieden voor wind/zon in kaart. Deze zijn subregionaal afgestemd met de partners, regionale belanghebbenden en lokale samenleving.
- De netbeheerders stemmen hun investeringsprogramma's proactief af met de RES Twente in tijd en omvang.

2.6. Regionaal hoofddoel: structuur om Twente te ontwikkelen als warmteregio

- De partners van de RES Twente verkennen de ambities om beschikbare duurzame (boven)lokale warmtebronnen optimaal in te zetten om gebouwen te verwarmen via de warmte-infrastructuur. Deze Regionale Structuur Warmte kent een wisselwerking met de Transitievisie Warmte van gemeenten. Op weg naar de RES Twente 2.0 worden bestuurlijke afspraken vastgelegd over het verdeelvraagstuk, met de maatschappelijke kosten als belangrijkste criterium.
- Coalities van gemeenten en partners verkennen de mogelijkheden voor het ontwikkelen van een Regionaal Warmtenet Twente en de voorwaarden die nodig zijn voor het benutten van potentieel aan biogas/groengas.

2.7. De Twentse Energie Agenda

- Op weg naar de RES Twente 2.0 is meer duidelijkheid over de inzet van nieuwe en andere technieken en ontwikkelingen om elektriciteit duurzaam op te wekken en/of als bron voor de regionale warmtestructuur. Dat is mede op basis van een gezamenlijke inventarisatie van regionale belanghebbenden, lokale initiatiefnemers, ondernemers en Twentse kennisinstellingen. Er is een open houding om nieuwe technieken te onderzoeken die bijdragen aan de doelen van 2030 en verder richting 2050.
- Op weg naar de RES Twente 2.0. brengen de partners van de RES Twente samen met betrokkenen van andere programma's en regionale belanghebbenden de koppelkansen in kaart die de energietransitie biedt voor andere maatschappelijke opgaven, sociaaleconomische ontwikkeling en de arbeidsmarkt. Zo nodig wordt hiervoor lobby ingezet.

2.8. Meten is weten

Monitoring is van cruciaal belang om zicht te krijgen op het verloop van de energietransitie in Twente en in hoeverre de doelstellingen worden gehaald. De Twentse monitor heeft de stand van zaken in kaart gebracht op het gebied van energieverbruik van woningen en bedrijven, de duurzame energieopwekking, het gasverbruik van woningen en bedrijven, de productie van warmte en biogas/groengas en de aanleg van een stedelijk warmtenet en een biogasnetwerk. De monitor van de RES Twente is online beschikbaar via www.energiestrategietwente.nl/monitor. Het is een monitor die tot stand is gekomen in samenwerking met Kennispunt Twente, op basis van cijfers vanuit het CBS, RVO, Klimaatmonitor, netbeheerders etc. In juni 2021 wordt de monitor geactualiseerd.

De monitor RES Twente is nog volop in ontwikkeling. Zo worden de monitoring van de warmteopgave en het lokaal eigendom in een later stadium opgenomen in de monitor RES Twente.

Lees meer in bijlage 3 over de Monitor RES Twente.

2.9. Wat is al gerealiseerd?

In totaal wordt 90 GWh duurzaam opgewekt in Twente. Daarnaast bevinden zich energieprojecten in de pijplijn in diverse projectfasen. Gezamenlijk leveren de projecten in de pijplijn 765 GWh op. Weergave actuele stand van zaken:

- Huidige duurzame opwek in Twente 90 GWh
- Zon op dak in pijplijn: 130 GWh
- Zon in veld in pijplijn: 496 GWh
- Windenergie in pijplijn: 139 GWh

Op diverse gemeentepagina's in de monitor is de laatste stand van zaken opgenomen. De Lokale Energie Initiatieven Twente (LEIT) zorgt samen met de RES-sen van provincie Overijssel en het programma Nieuwe Energie Overijssel (NEO) voor een interactief overzicht van gerealiseerde projecten.

3. ONZE REGIONALE KOERS

De partners van de RES Twente realiseren de gezamenlijke doelen voor de duurzame opwek elektriciteit én de warmteopgave binnen de kaders van de regionale koers.

3.1. De Twentse Opgave: regionale uitgangspunten met ruimte voor invulling lokaal beleid

Vanwege de verschillen tussen de gemeenten, heeft iedere gemeente de ruimte om de regionale uitgangspunten uit de RES Twente door te vertalen in eigen beleid voor de opwek van elektriciteit en het verwarmen van gebouwen. Maatwerk dus, maar wel binnen de regionale context en in afstemming met regiopartners en buurgemeenten. Op weg naar RES Twente 2.0 wordt gewerkt aan een uitvoerbare koers, waardoor bijvoorbeeld netbeheerders, energiecoöperaties en initiatiefnemers ook in dynamische tijden voldoende vertrouwen hebben om te kunnen investeren in energieprojecten.

In de Startnota en concept-RES Twente was opgenomen dat Twente in 2050 energieneutraal wil zijn. Uit de [systeemstudie in Overijssel \(d.d. 01/12/20\)](#) is echter gebleken dat een energieneutraal Twente in 2050 vraagt om grote investeringen in het elektriciteitsnet. Bovendien wordt in Twente dan op jaarbasis net zoveel duurzame energie opgewekt als dat er wordt gebruikt.

Het Rijk zet in op een klimaatneutraal Nederland in 2050. Als Twente in 2050 klimaatneutraal is, wil dat zeggen dat in Twente op jaarbasis geen broeikasgassen worden uitgestoten en dat de aanpak voorziet in het voorkomen van uitstoot van broeikasgassen en/of neutraliseren daarvan (bv opslag CO₂ in bodem of gewassen). Het doel is om naast CO₂ ook andere broeikasgassen, zoals methaan en lachgas, terug te dringen. De RES Twente brengt lokale opwek en lokaal verbruik zoveel mogelijk samen, waarbij opslag van energie in de toekomst een belangrijke ontwikkeling kan vormen.

3.2. Samen met de omgeving

De energietransitie heeft invloed op inwoners en bedrijven van Twentse gemeenten. De communicatie en betrokkenheid hierover is vanzelfsprekend van groot belang. Inwoners, belangenorganisaties en volksvertegenwoordigers maken zich zorgen of het informeren en betrekken van de inwoners en ondernemers in Twente in voldoende mate is gebeurd. Als regionaal uitgangspunt stelt de RES Twente dat vervolgstappen in afstemming met de omgeving moeten worden gerealiseerd door subregionale samenwerking, gebiedsgerichte en grensoverschrijdende participatie en met minimaal 50% lokaal eigendom.

Subregionale samenwerking

Subregionale samenwerking tussen buurgemeenten is nodig om zoekgebieden te kunnen vaststellen en invulling te geven aan de Regionale Structuur Warmte. De RES Twente betreft de provincie en netbeheerders hierbij. Daarnaast vindt binnen de subregionale samenwerking afstemming plaats met een vertegenwoordiging van de LEI, regionale belanghebbenden en de Twentse samenleving. De focus ligt met name op de integrale en gemeentegrensoverschrijdende aanpak, het benutten en koppelen met andere maatschappelijke opgaven, meervoudig grondgebruik, het in beeld brengen van de gezamenlijke belangen en 'grenzeloze' landschappelijke inpassing. Bovendien worden clustergebieden mogelijk, met relatief lage maatschappelijke kosten. Op (sub)regionaal niveau vindt daardoor een optimalisatieslag plaats.

Gebiedsgericht en grensoverschrijdend participatieproces

De RES Twente streeft naar een gebiedsgerichte en grensoverschrijdende aanpak. Omwonenden in een zoekgebied of in een brede omtrek rondom een projectlocatie worden uitgenodigd om mee te praten vanaf de planvorming van een grootschalig energieproject. Dit gebeurt over gemeentelijke, RES- of provinciegrenzen heen. Voorafgaand aan de start van participatietrajecten maken gemeenten afspraken over het betrekken van inwoners bij energieprojecten met aangrenzende gemeenten. Dit streven wordt geborgd in het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid.

Minimaal 50% lokaal eigendom

Lokale Energie Initiatieven (LEI) vervullen een belangrijke rol bij het vormgeven van duurzame opwek elektriciteit, de lokale zelfstandige warmtenetwerken in een woonwijk en de realisatie van kleinschalige warmte- en biogas-/groengasinstallaties. De RES Twente heeft als uitgangspunt minimaal 50% lokaal eigendom. Het realiseren van lokaal eigendom vindt op lokaal niveau plaats, maar belanghebbenden en volksvertegenwoordigers hebben kenbaar gemaakt dat het wenselijk is om regionaal te werken met dezelfde uitgangspunten. Samen met een vertegenwoordiging van de Twentse LEI-organisaties, realiseert de RES Twente een plan van aanpak als handreiking voor gemeenten. Als er geen LEI is en/of het lukt niet om energieprojecten met een LEI te realiseren, kan een andere vorm van lokaal eigendom worden ingezet. De collectieve aanpak en de opbrengsten terug laten vloeien in het gebied staan hierbij centraal.

3.3. Haalbaar, betaalbaar en schaalbaar

De partners van de RES Twente vinden het cruciaal dat de energietransitie haalbaar, betaalbaar en schaalbaar is. Dat kan door energiebesparing, bewustwording over de wisselwerking tussen elektriciteit en warmte, een efficiënt energiesysteem, uitbreiding van netcapaciteit en meer bewustwording over investering en maatschappelijke kosten.

Energiebesparing en bewustwording verduurzaming

De energietransitie bestaat niet alleen uit grootschalige initiatieven. Iedereen kan bijdragen. Energie die we niet gebruiken, hoeven we ook niet op te wekken. Vanuit deze gedachte hebben veel volksvertegenwoordigers gevraagd of vanuit de RES Twente meer nadruk kan worden gelegd op energiebesparing en verduurzaming door inwoners zelf.

Wisselwerking elektriciteit en warmte

Om gebouwen in Twente in 2030 aardgasvrij te kunnen verwarmen, is het van belang om alle duurzame beschikbare warmtebronnen en beschikbare infrastructuur optimaal te benutten. Hierdoor is de impact op het totale energiesysteem het kleinst en kunnen maatschappelijke middelen zo efficiënt en effectief mogelijk worden ingezet. Als voor de warmtevraag elektriciteit wordt ingezet, dan moet nóg meer elektriciteit duurzaam worden opgewekt.

Lokale keuzes voor warmteoplossingen hebben effect op het elektriciteitsnet. In een vroeg stadium moet op wijkniveau duidelijk zijn wat het alternatief wordt voor aardgas, welke warmte-infrastructuur nodig is en waar elektriciteitsnetten moeten worden verzwakt.

Lees meer in bijlage 4 over Energiebesparing en de wisselwerking elektriciteit en warmte.

Efficiënt energiesysteem

Het is van belang dat de keuzes van de RES Twente bijdragen aan een efficiënt energiesysteem. Dit betekent onder andere dat vraag en aanbod van energie zoveel mogelijk op elkaar moeten zijn afgestemd. De RES Twente streeft naar efficiënte oplossingen met een zo hoog mogelijk rendement, tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Onomkeerbare keuzes en effecten worden voorkomen door:

- een evenwichtige energiemix van wind- en zonne-energie;
- clustering en bundeling van zon- en windinstallaties voor opwekken elektriciteit;
- vraag en aanbod dicht bij elkaar (kostenbesparing op transport van energie);
- benutting van bestaande aansluit- en transportcapaciteit;
- optimale benutting van beschikbare (boven)lokale duurzame warmtebronnen om de toekomstige elektriciteitsvraag te beperken.

Uitbreiding netcapaciteit

Uit de [impactanalyse voor netcapaciteit \(januari 2021\)](#) blijkt dat het energienet op veel plekken moet worden uitgebreid. De ambities lijken na de benodigde investeringen haalbaar te zijn. Een aantal investeringen is reeds gestart of opgenomen in de huidige investeringsplannen van de netbeheerders. Overige investeringen die nodig zijn om het RES bod te faciliteren moeten in de komende jaren worden toegevoegd aan investeringsplannen.

Op dit moment is er in een groot deel van Twente sprake van netschaarste als het gaat om de transportmogelijkheden van elektriciteit. Dat betekent in de praktijk dat de opgewekte stroom nu nog niet altijd teruggelieferd kan worden aan het net. De komende jaren moeten de netbeheerders slim investeren om maatschappelijke kosten in de toekomst betaalbaar te houden. Naast de bovengenoemde kernpunten onder efficiënt energiesysteem, geldt onder meer:

- Bij het vinden van de juiste zoeklocaties: houd rekening met de capaciteit en de geplande uitbreidingen van hoogspanning- en middenspanning-stations.
- Zorg voor een flexibel energiesysteem om pieken van energielevering op te vangen. Houd hierbij rekening met toekomstige mogelijkheden van de bestaande gasinfrastructuur en gasvormige energiedragers.
- Uitbreiding van de energie-infrastructuur kent langere doorlooptijden dan de ontwikkeling van duurzame opwek. Het is belangrijk om in gezamenlijkheid af te stemmen waar het beste gestart kan worden met de uitbreidingen.
- Breng aanvragen van marktpartijen in lijn met de plannen voor duurzame energieproductie van RES Twente. Maak duidelijk welke uitbreidingen wanneer nodig zijn en welke plannen beter inpasbaar zijn.
- Het is in de meeste gevallen verstandig om de ruimte direct aangrenzend aan stations vrij te houden voor netuitbreidingen. Bij uitbreidingen van stations is deze ruimte mogelijk nodig, om bijvoorbeeld extra kabeltracés te kunnen realiseren.
- Neem uitbreiding en aanleg van energie-infrastructuur, ten behoeve van de energietransitie, mee in omgevingsvisies en -plannen van gemeenten.
- Zet in op lokale netwerken en smart-grids om vraag en aanbod bij elkaar te brengen om het elektriciteitsnet te ontlasten.
- Benut beschikbare warmtebronnen maximaal, om te voorkomen dat woningen verwarmd worden met elektriciteit waardoor het elektriciteitsnet extra verzwakt moet worden.

Voor de uitbreiding van de netcapaciteit is het van belang om afstemming te hebben met de netbeheerders over de zoekgebieden én de benodigde investeringen. Als er meer duidelijkheid is over de zoekgebieden, kunnen de kosten voor investering in kaart worden gebracht, maar ook welke investeringen het meeste opleveren op korte en lange termijn en het verschuiven van opweklocaties, zodat bespaard kan worden op de benodigde investeringskosten. Daarbij wordt gekeken naar prioriteitstelling van uitbreiding netcapaciteit in tijd en omvang. Op weg naar RES Twente 2.0 kunnen de partners van de RES Twente bestuurlijke keuzes maken en komen tot de gewenste prioriteitstelling. De netbeheerders kunnen op basis van de RES Twente investeringsplannen realiseren voor uitbreiding van hoogspanning- en middenspanning stations.

Bewustwording investering en maatschappelijke kosten

De RES Twente heeft samen met Universiteit Twente een app ontwikkeld om bestuurders, volksvertegenwoordigers, belanghebbenden en andere geïnteresseerden meer inzicht te geven in de kosten voor de duurzame opwek van elektriciteit. Deze app draagt bij aan het creëren van bewustwording over de maatschappelijke kosten en de benodigde investeringen.

Lees meer in bijlage 5 over Systemefficiëntie.

3.4. Regionale uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit

Aangezien energieprojecten effect hebben op de omgeving en meestal gemeentegrensoverschrijdend zijn, kiest de RES Twente regionaal voor een aantal uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit, die in lokaal beleid worden vertaald. De regionale ruimtelijke uitgangspunten die in elk geval worden aangehouden bij de uitwerking van de plannen voor zonne- en windenergie ten behoeve van de ruimtelijke kwaliteit van onze leefomgeving zijn:

- Gebruikswaarde: meervoudig ruimtegebruik door de energie-opgave te koppelen aan andere relevante maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie, natuur, landbouw, en/of projecten, zoals infrastructuur;
- Belevingswaarde: aansluiting bij gebiedskenmerken of het creëren van een nieuwe landschappelijke structuur, we gaan verrommeling tegen en hanteren regionale ruimtelijke kaders voor een samenhangend beleefbaar landschap;
- Toekomstwaarde: omkeerbaarheid, toekomstvastheid en blijvende kwaliteitsverbetering.

De provincie Overijssel heeft voor de inpassing van zonnevelden in het landschap een [handreiking zonnevelden van de provincie Overijssel \(d.d. 21/04/20\)](#) opgesteld. Deze handreiking is gebaseerd op de regels voor ruimtelijke ontwikkeling in de provinciale omgevingsverordening. Volgens de provinciale omgevingsverordening is meervoudig ruimtegebruik een vereiste. Naar aanleiding van een motie van Provinciale Staten, zal er ook een handreiking voor windbeleid worden gerealiseerd. Volgens de provinciale omgevingsverordening is meervoudig ruimtegebruik een vereiste. Als gemeenten dit niet hebben vastgelegd in lokaal beleid, zal dit toch aan de orde zijn, omdat dit een provinciaal sturend uitgangspunt is.

Gemeenten kunnen bij de uitwerking van het aspect ruimtelijke kwaliteit in hun plannen bovendien gebruik maken van:

- het [adviesrapport 'Energie-opwekking in de landschappen van Overijssel' van HNS Landschapsarchitecten \(d.d. 10/04/2019\)](#);
- de ['Wegwijzer energie in het Overijsselse landschap'](#) van Landschap Overijssel, Staatsbosbeheer, het Overijssels Particulier Grondbezit (OPG) en Natuur en Milieu Overijssel (NMO).

Win-win situaties door integrale aanpak

De natuur- en landschapsorganisaties hebben aangegeven dat zij het landschap leidend willen laten zijn voor energieprojecten en dat zij op regionaal niveau kaders willen voor de ruimtelijke kwaliteit. Binnen de RES Twente moet echter rekening worden gehouden met meerdere belangen en behoeften. Via de subregionale gebiedsgerichte samenwerking betreft de RES Twente een vertegenwoordiging van de LEI, verschillende regionale belanghebbenden en de Twentse samenleving. Door samen grensoverschrijdend aan de slag te gaan met visualisaties, wordt vanuit verschillende perspectieven duidelijk wat de energieprojecten betekenen voor de omgeving en hoe ze zich tot elkaar verhouden. Een gezamenlijk regionaal kader voor ruimtelijke kwaliteit wordt geborgd in de gemeentelijke en provinciale omgevingsvisie, waar de RES Twente als bouwsteen aan bijdraagt.

Verder stimuleert de RES Twente dat de opbrengsten van energieprojecten worden ingezet voor landschapsbeheer en -versterking. De RES Twente houdt rekening met de (on)mogelijkheden van het landschap en legt verbinding met andere verduurzamingsopgaven en opgaven die invloed hebben op de ruimtelijke kwaliteit (integrale aanpak). Met koppelkansen en een integrale aanpak ontstaan nieuwe win-win situaties.

Lees meer in bijlage 6 over Ruimtelijke kwaliteit.

4. DUURZAME OPWEK ELEKTRICITEIT

In totaal is aan de regio's in Nederland gevraagd om 35 TWh duurzaam op te wekken met wind en zonne-energie op land in 2030. Daarnaast wordt via andere initiatieven gewerkt aan zonnepanelen op daken van woningen (7 TWh) en wind op zee (49 TWh). Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft berekend dat de optelsom van de concept RES-sen leidt tot een duurzame opwek van elektriciteit in 2030 met een bandbreedte van 31,2 tot 45,7 TWh. Of het doel van 35 TWh wordt gehaald, is nog geen gegeven gezien diverse onzekerheden.

Indicatie landelijke verdeling bronnen voor duurzame opwek (bron: Nationaal Klimaatakkoord, d.d. 28/06/19)

4.1. 1,5 TWh is de ondergrens

De RES Twente verwacht dat het haalbaar is om 1,5 TWh duurzaam op te wekken in 2030. Dat is meer dan het gemiddelde per regio als wordt uitgegaan van de 35 TWh die landelijk is afgesproken. Vanwege het landelijke karakter heeft Twente relatief veel ruimte in vergelijking met de meer stedelijke regio's. Daarom houdt RES Twente vast aan de gezamenlijke inzet om minimaal 1,5 TWh duurzaam op te wekken in 2030.

In het huidige bod is de duurzame opwek elektriciteit als volgt verdeeld:

- 382 ha zon op dak (> 15 KWp)
- 688 ha zonnepanelen
- 39 windturbines

De mix kan na oplevering van de RES Twente 1.0 nog schuiven.

Het aantal GWh dat daadwerkelijk wordt opgeleverd via duurzame opwek elektriciteit, is van meer factoren afhankelijk en daarom niet nader gespecificeerd. Wel is duidelijk dat we met het huidige bod onze ambities volgens de huidige berekeningen nog niet halen. Samen zetten we de schouders eronder om het tekort te dichten. De RES Twente verwacht dat een optimalisatieslag door subregionale afstemming mogelijk is en dat het rendement toeneemt door technologische ontwikkelingen. Het zal niet eenvoudig zijn, maar door gezamenlijk aan de slag te gaan met oplossingsrichtingen ontstaan nieuwe inzichten en kansen. Een flexibele daadkrachtige open houding van de RES partners zorgt voor de benodigde wendbaarheid.

Om minimaal 1,5 TWh te kunnen realiseren, is overprogramming van plannen nodig, zodat we rekening houden met mogelijke uitval van projecten in de planning. Ervaring leert dat circa 30% van geplande projecten komen te vervallen. Daarnaast is het zo dat de verwachting is dat de Europese klimaatdoelen worden aangescherpt. De kans bestaat dat het verminderen van de CO₂-uitstoot wordt verhoogd van 49% naar 55%.

4.2. Verschuiving verhouding mix wind/zon

Vanuit systeemefficiëntie is het wenselijk om de verhouding tussen wind- en zonne-energie om te buigen naar 60/40, omdat:

- de energie-infrastructuur efficiënter wordt benut en minder investering nodig is;
- minder subsidie nodig is voor het dekken van de onrendabele top (de kostprijs van windenergie is lager, dan die van zonne-energie);
- dit bijdraagt aan de stabiliteit van ons energiesysteem;
- het opwekken van windenergie beter gecombineerd kan worden met agrarisch grondgebruik.

De kosten voor opwek via meer zonne-energie dan windenergie zijn aanzienlijk hoger. De gemeenten die geen windenergie gebruiken, zorgen ook voor een hogere energierekening in gemeenten waar juist wel aandacht is voor een goede mix van wind- en zonne-energie. In de subregionale aanpak moet de optimalisatieslag plaatsvinden en streeft de RES Twente op regionaal niveau naar een verschuiving in de verhouding van de mix voor wind/zon richting 60/40%.

4.3. Zoekgebieden

Gemeenten zijn aan de slag met de vormgeving van het lokale beleid en hebben zoekgebieden voor grootschalige opwek bekend gemaakt, uitsluitingsgebieden aangewezen of faciliteren energieprojecten vanuit de samenleving. Gemeenten volgen hun eigen werkwijze en tempo.

De zoekgebieden worden subregionaal afgestemd met de partners, regionale belanghebbenden en de inwoners uit deze subregio. Deze afstemming is van belang voor de ruimtelijke kwaliteit en systeemefficiëntie. Hierdoor kan nog een verschuiving plaatsvinden. De [werkkarta met zoekgebieden](#) is openbaar en wordt de komende periode aangevuld en aangepast waar nodig. Deze kaart maakt geen deel uit van de RES Twente 1.0.

4.4. Aandachtspunten vanuit de omgeving

Uit de reacties van (een vertegenwoordiging van) inwoners, regionale belanghebbenden en volksvertegenwoordigers blijkt dat er het meeste draagvlak is voor zon op dak. Dit wordt in het huidige bod maximaal benut. Momenteel kunnen niet alle aanvragen voor teruglevering worden gerealiseerd vanwege beperkte netcapaciteit of omdat zon op dak verzekeringstechnisch niet mogelijk is. Vanuit de omgeving heerst mede daardoor het gevoel dat de kansen voor zon op dak nog onvoldoende worden benut.

Na zon op dak wordt voorkeur gegeven aan projecten langs infrastructuur (snelwegen, provinciale wegen, Twentekanaal en bedrijventerreinen). Dat kunnen zonnevelden of windturbines zijn.

Hoewel de inzet van windturbines goed gecombineerd kan worden met bijvoorbeeld de landbouwfunctie, stuit de inzet van windturbines ook op weerstand. Zeker nabij woonwijken, daar waar het landschap hoog gewaardeerd wordt en nabij natuurgebieden met veel bijzondere vogels en insecten. Dat heeft te maken met de landschappelijke inpassing en zorgen om de mogelijke [gezondheidseffecten van windturbines](#). Kleinere windturbines worden veelvuldig genoemd als alternatief, maar tegenargumenten zijn ook gehoord aangezien er daar meer van nodig zijn voor dezelfde opwek en de kosten hoger zijn. De RES Twente wil bij windprojecten rekening houden met de bebouwde kom en veilige afstanden tot woningen, zodat de gezondheidseffecten minimaal zijn. Hierbij zijn de landelijke normen het uitgangspunt, maar lokaal kunnen andere keuzes worden gemaakt. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) monitort gezondheidsklachten van belangrijke geluids- en trillingsbronnen. Bovendien voert het RIVM een vragenlijstonderzoek uit naar de manier waarop mensen risico's waarnemen van hun leefomgeving, hun leefstijl en van infectieziekten. Op dit moment onderzoekt het RIVM in opdracht van het Rijk de gezondheidseffecten van windturbines. Op weg naar RES Twente 2.0 wordt hier expliciet aandacht aan besteed.

Grootschalige zonnevelden stuiten op weerstand als dit ten koste gaat van landbouwgronden en gronden met een hoge landschappelijke waarde. Bovendien levert zonne-energie een instabiele energievoorziening en minder rendement dan bij windenergie, terwijl de kosten voor de aanleg van het net in verhouding hoger zijn.

Voor de investering in duurzame opwek geldt dat aandacht wordt gevraagd voor het hergebruik van materiaal en de kosten om windturbines en zonnevelden na 25 – 30 jaar weer te verwijderen.

4.5. Voorkeursvolgorde

Op weg naar RES Twente 2.0 vindt subregionale afstemming plaats over de zoekgebieden en de mix van wind- en zonne-energie. We gaan uit van deze voorkeursvolgorde, maar projecten kunnen uiteraard parallel aan elkaar worden gerealiseerd (het is dus geen tijdsvolgorde):

- 1) Zon op dak zoveel mogelijk benutten;
- 2) Clustergebieden met windturbines en zonnepanelen in veldopstelling in combinatie met andere maatschappelijke opgaven;
- 3) Monofunctioneel wind op land in combinatie met andere maatschappelijke opgaven (meer stabiliteit en rendement dan zon op land);
- 4) Monofunctioneel zon op land en op water in combinatie met andere maatschappelijke opgaven.

RES Twente houdt dus rekening gehouden met de volksgezondheid, landschappelijke waarden, natuurgebieden en de leefomgeving van dieren (vogels en insecten). Voor het opwekken van elektriciteit nabij bedrijventerreinen, langs Rijkswegen en langs (water)wegen is draagvlak. Vanuit een pilot met het Ministerie van EZK en Rijkswaterstaat worden de mogelijkheden verkend om langs de Rijkswegen een energielandschap te ontwikkelen en percelen die direct grenzen aan de A35, A1 (tot Frans op de Bult) of de N35 daarvoor te benutten. De Natura 2000-gebieden en andere waardevolle (cultuurhistorische) gronden zijn opgenomen op de werkkarta. Sommige gemeenten hebben het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en andere bijzondere landschapstypen als uitsluitingsgebied aangewezen of opgenomen in het toetsingskader. Dit is lokaal maatwerk.

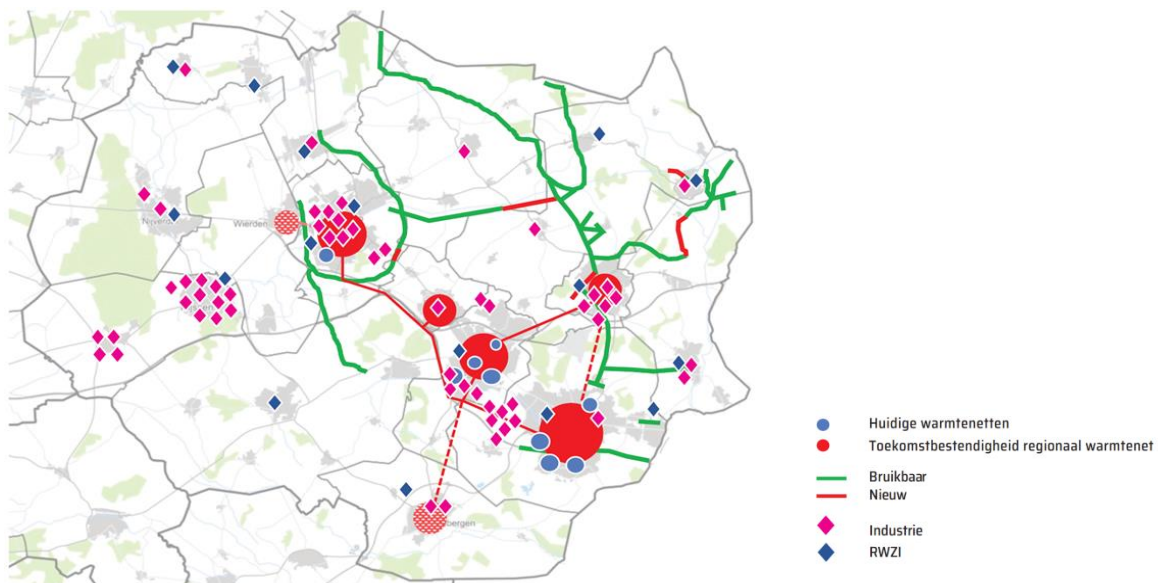
Er wordt dus rekening gehouden met natuur en landschap en voorkeur voor zoekgebieden nabij infrastructuur. Maar ruimte is schaars en de grond is heel hard nodig voor diverse opgaven. Daarom is het van belang om integraal en gemeentegrensoverschrijdend met elkaar in gesprek te gaan, koppelingen te maken met andere maatschappelijke opgaven en samen de meest geschikte locaties te bepalen. Een gebiedsgerichte aanpak en participatie met de omgeving is dan ook cruciaal. Daarbij worden ook de mogelijkheden verkend voor een bijdrage aan herstel en behoud van het landschap en nieuwe verdienmodellen. Via de subregionale samenwerking brengt de RES Twente de (on)mogelijkheden in kaart. Een regionale MER-procedure zorgt dat alle locaties grondig worden afgewogen en de effecten op ruimtelijke kwaliteit in kaart worden gebracht.

Lees meer in bijlage 7 over Duurzame opwek elektriciteit.

5. TWENTE ALS WARMTEREGIO

De RES Twente werkt aan een Regionale Structuur Warmte die inzicht geeft in de warmtevraag en het warmteaanbod en de (boven)lokale warmte-infrastructuur die nodig is om de beschikbare warmtebronnen te benutten. De partners van de RES Twente willen steeds meer wijken duurzaam verwarmen, zonder gebruik van fossiele brandstoffen. Belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat het haalbaar en betaalbaar is.

Voor de warmteopgave worden de mogelijkheden verkend om een regionaal warmtenet te realiseren door bestaande warmtenetten te verbinden en uit te breiden met nieuwe warmtenetten voor het stedelijk gebied. Daarnaast wordt de potentie van biogas/groengas onderzocht voor het verwarmen van woningen en bedrijven in plattelandsgemeenten, het buitengebied en andere gebouwen die niet op een andere betaalbare wijze verwarmd kunnen worden.

Regionale Structuur Warmte (RSW)

5.1. Optimaal benutten en efficiënte verdeling warmtebronnen

Gemeenten nemen in de Transitievisie Warmte op welke wijken voor 2030 aardgasvrij of 'aardgasvrij-ready' worden, welke duurzame warmtebronnen worden ingezet en welke warmte-infrastructuur hiervoor wordt gebruikt. Om gebouwen aardgasvrij én betaalbaar te kunnen verwarmen, is afstemming nodig over de inzet van (boven)lokale warmtebronnen op basis van de warmtevraag en de warmte-infrastructuur die daarvoor nodig is. In de opgave van het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving, is het van belang om de potentiële beschikbare bronnen en technieken en het energiesysteem als geheel op elkaar af te stemmen. De wisselwerking tussen de Transitievisie Warmte die lokaal wordt vastgesteld en de Regionale Structuur Warmte is hierbij cruciaal en helpt de gemeenten om aan de warmteopgave te voldoen. De RES Twente 2.0 en de RES-sen die daarop volgen, geven een steeds completer beeld.

5.2. Regionaal Warmtenet Twente

Voor het stedelijk gebied wordt een Regionaal Warmtenet Twente gerealiseerd door bestaande warmtenetten te verbinden en de mogelijkheden voor uitbreiding met nieuwe warmtenetten te onderzoeken. In de stedelijke gebieden van Twente is veel industriële (rest)warmte beschikbaar. Met de restwarmte van Twente en de restwarmte van andere bedrijven in het stedelijk gebied van Twente kunnen meer dan 100.000 woningequivalenten in Twente worden verwarmd. Daarnaast zijn er andere voornamelijk laag- en midden-temperatuur restwarmtebronnen die de stedelijke warmtenetten kunnen voeden. Om al deze warmte optimaal te kunnen benutten is (regionale) warmte-infrastructuur nodig. In de toekomst kunnen de regionale warmtebronnen mogelijk worden aangevuld met warmte van geothermie en waterstof.

Een coalitie van de gemeenten Almelo, Borne, Enschede, Hengelo, Oldenzaal en mogelijk ook Haaksbergen verkent onder begeleiding van de provincie onder welke voorwaarden de ontwikkeling van een regionaal warmtenet wenselijk en mogelijk is. Een consortium van drie regionale marktpartijen (Twente, Cogas en Ennatuurlijk) onderzoekt de technische en economische haalbaarheid van een regionaal stedelijk warmtenet.

5.3. Biogas/groengas

Duurzaam gas, gecombineerd met de al aanwezige gasinfrastructuur, biedt kansen voor verwarming van woningen en bedrijven in plattelandsgemeenten, het buitengebied en andere gebouwen die niet op een andere betaalbare wijze verwarmd kunnen worden, zoals de 'oudere' woningen (bouwjaar van voor 1992). Momenteel wordt nog geen 5% van de mest ingezet voor biovergisting, waardoor er in potentie nog veel voor de warmtetransitie te winnen valt. Met de juiste randvoorwaarden kan de potentie voor het opwekken van biogas/groengas worden vergroot en organisatorisch en economisch haalbaar gemaakt. Wel is het van belang om duurzame gassen voor de warmtetransitie alleen toe te passen waar alternatieven niet haalbaar zijn, zoals woningen waar isoleren moeilijk is en warmtenetten geen oplossing zijn. Hiervoor is het noodzakelijk om de biogas/groengasproductie te verhogen met zowel kleinschalige mestvergisters, als grootschalige bio-vergisters.

In Twente wordt vooral ingezet op mono-mestvergisting door vergisting van mest, zonder dat hier co-producten aan worden toegevoegd. Hierdoor is de kans zeer nihil dat vervuilende bijproducten worden toegevoegd. Verder werkt de bio-energiesector in Twente met een gedragscode waarbij alleen biomassa wordt ingezet dat van duurzame oorsprong is en waarvan de bron te traceren is.

Duurzame energie Twente

De gemeenten Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Tubbergen en Wierden kunnen in 2021 duurzame opgewekte energie afnemen van Twente voor de bedrijfsvoering van de gemeente zelf. Daarbij is afgesproken dat Twente de helft van het aardgasverbruik in de toekomst duurzaam op gaat wekken via groengas. Met het sluiten van dit contract willen ze de productie van opgewekte duurzame energie in de Twentse regio aanjagen.

Samenwerking biogas/groengas

Om het potentieel voor biogas/groengas te benutten, werken zeven gemeenten samen met het Bio-Energiecluster Oost Nederland (BEON), Twente en Cogas. Hiervoor wordt op weg naar de RES Twente 2.0 een coalitie opgericht. Bovendien zijn in de regio diverse samenwerkingsverbanden aan de slag met gebalanceerde oplossingen voor duurzame opwek van energie en stikstofreducties vanuit de kringlooplandbouw. Samen met netbeheerders, LEI en andere belanghebbenden worden kansen verkend en vergoot middels de verbinding met de kringlooplandbouw.

5.4. Toekomstige warmtebronnen

In de toekomst kunnen de regionale warmtebronnen mogelijk worden aangevuld met warmte van geothermie, waterstof, aquathermie en biomassa.

Geothermie

Geothermie is een relatief nieuwe techniek waarin nog volop innovatie plaatsvindt. Als gevolg van ontwikkelingen in de techniek, ervaring in de uitvoering en kennis over de Twentse ondergrond kan geothermie in de toekomst wel kansrijk worden.

Waterstof

Waterstof is een energiedrager (en dus geen energiebron) die ingezet kan worden voor de industrie, mobiliteit en als alternatief voor aardgas in het bestaande gasnet kan worden ingevoerd en met beperkte aanpassingen benut kan worden voor de bestaande apparatuur. Het opwekken en de transport van waterstof is nu nog inefficiënt en daarom is voor het gebruik van groene waterstof op grote schaal zeer veel duurzame elektriciteit nodig. Waterstof wordt naar verwachting in de periode na 2030 kansrijk.

Aquathermie

In sommige steden en dorpskernen ontbreken substantiële industriële restwarmtebronnen, terwijl er bronnen van oppervlaktewater, zandwinplassen en RWZI's aanwezig zijn. In deze gevallen kan aquathermie een duurzame oplossing bieden in de warmtevraag. Water is een betrouwbare en stabiele bron, die in de meeste gevallen voor lange periode beschikbaar is. Aquathermie kan worden ingezet als duurzame bron voor warmtevoorziening en koeling waar het regionale warmtenet geen kansen biedt. De bron kan middels een lokaal warmtenet of rechtstreeks in projecten worden toegepast ten behoeve van bestaande bouw, nieuwbouw, woningen, kantoren, scholen en ziekenhuizen.

Lees meer in bijlage 8 over Gebouwde omgeving (warmte).

6. TWENTSE ENERGIE AGENDA: DE VOORUITBLIK

De (technologische) ontwikkelingen op het gebied van het produceren en opslaan van duurzame techniek gaan razendsnel. Als in de periode van nu tot 2030 nieuwe technieken toepasbaar zijn, dan is het mogelijk om dit in te wisselen als bron voor de opwek van elektriciteit of als warmtebron. Bovendien willen we ook klaar zijn om onze ambities in uitvoering te brengen en daarvoor is onder meer kennis, capaciteit en mankracht nodig. In de Twentse Energie Agenda besteden we aandacht aan de ontwikkelingen die nu in gang zijn of worden gezet, maar een langere doorlooptijd hebben.

De RES Twente gaat aan de slag met een programmeertafel en een onderzoekstafel. Beide vormen in de volgende fase richting RES 2.0 een dynamische netwerkorganisatie met (lokale) partners en belanghebbenden met wie we de samenwerking de komende jaren willen versterken. Daarmee verschuift de focus van beleid naar uitvoering. De werkgroepen en een verdere uitwerking volgen in de Startnotitie RES Twente 2.0.

6.1. Programmeertafel RES Twente

De RES Twente geeft de koppelkansen een plek in de programmeertafel. De subregionale afstemming wordt op weg naar RES Twente 2.0 voortgezet en het netwerk wordt uitgebreid met vertegenwoordigers van de LEI-organisaties, regionale belanghebbenden en de Twentse samenleving. Bovendien kunnen de partners elkaar versterken om samen tot slimmere oplossingen te komen, combinaties te maken en verbindingen te leggen met andere maatschappelijke opgaven. Zo ontstaan mooie win-win-situaties en nieuwe oplossingen voor de ruimtelijke, duurzame, sociale en economische vraagstukken van vandaag en morgen. Denk hierbij aan kansen en mogelijke risico's voor natuurontwikkeling, biodiversiteit, duurzame landbouw, klimaatadaptatie, bossenstrategie, herstel en versterken landschap, circulaire economie, volksgezondheid, mobiliteit, arbeidsmarkt, onderwijs, etc. Daarnaast zijn de verwachtingen hoog als het gaat om de subregionale afstemming en er ontstaan nieuwe kansen en verdienmodellen die kunnen zorgen voor een sociaaleconomische impuls en bij kunnen dragen aan andere maatschappelijke opgaven.

Het creëren van koppelkansen is geen doel op zich. Een integrale en gebiedsgerichte aanpak staat centraal. Hierdoor ontstaan per subregio nieuwe kansen en verdienmodellen. Hieronder zijn enkele thema's opgenomen, die nog worden aangevuld en uitgewerkt.

Optimalisatieslag duurzame opwek elektriciteit

Om onze gezamenlijke ambitie van 1,5 TWh te kunnen realiseren, moeten plannen worden gerealiseerd voor meer wind- en zonne-energie. Daarnaast wil de RES Twente de maatschappelijke kosten verlagen door de verhouding van wind- en zonne-energie te verschuiven richting 60/40%. Het gaat om het slim benutten van capaciteit, clusteren, bundelen van vraag en aanbod, etc. Op ambtelijk en bestuurlijk niveau is gestart met afstemming op (sub)regionaal niveau om een optimalisatieslag te bereiken. Deze subregionale afstemming levert naar verwachting een nieuwe dynamiek op met mogelijk vernieuwde inzichten en kansen, inclusief concentratiemogelijkheden. Zo kunnen ook koppelkansen beter in kaart worden gebracht.

Uitbreiding netcapaciteit

In het verlengde van de optimalisatieslag en concretisering van de zoekgebieden, wordt gewerkt aan investeringsplannen om het net uit te breiden. De netbeheerders gebruiken de RES hierbij als bouwsteen. Afstemming met de gemeenten, maar ook andere partners van de RES, kennisinstellingen en een vertegenwoordiging van de LEI is zeer wenselijk voor een bredere afweging. Zie verder hoofdstuk 3 en 4.

Zon op dak zoveel mogelijk benutten

De RES Twente wil zon op dak zoveel mogelijk benutten. Hierbij is extra aandacht voor de kansen en randvoorwaarden voor grootschalig zon op dak op maatschappelijk vastgoed, sportaccommodaties, bedrijventerreinen, parkeerterreinen en agrarische bebouwing. Om zon op dak nog beter te kunnen benutten én te zorgen dat het betaalbaar is, moeten oplossingsrichtingen worden gezocht voor uitbreiding van het net, bundeling van projecten en teruglevering.

MER-procedure

Twente start met een MER-proces om vroegtijdig de informatie in beeld te brengen over de gevolgen van de keuzes die in de RES 1.0 worden gemaakt. Het uiteindelijke milieueffectrapport (MER) dient als input voor besluiten die in RES Twente 2.0 vastgelegd worden en voor de onderbouwing van ruimtelijke plannen en vergunningen. Ook kan het onderzoek uit de MER worden gebruikt als onderbouwing om besluiten te nemen in de RES Twente 2.0. Het proces om tot een MER te komen, kan dus helpen om structuur aan te brengen, te trechteren in zoekgebieden en alternatieven en daarnaast om invulling te geven aan transparantie en participatie.

Opwek elektriciteit en omgeving

Binnen dit thema wordt een verdiepingsslag gemaakt hoe en waar energieprojecten landschappelijk kunnen worden ingepast. Hierbij is haalbaar, betaalbaar en schaalbaar een belangrijke randvoorwaarde. Diverse pilots passen onder dit thema. Denk hierbij aan een pilot voor middelgrote windturbines, of een pilot met een combinatie van wind en de bossenstrategie of andere combinaties waarbij gewassen CO₂ kan worden vastgehouden. Ook zijn er kansen in combinatie met natuurontwikkeling, duurzaam beheer van landschap en andere klimaatopgaven, zoals voorbereiding op effecten van klimaatverandering (extreem natte en droge perioden). In relatie met wonen wordt vooral gewerkt aan regionale uitgangspunten voor afstand naar de bebouwde kom en de inrichting van uitloopgebieden in stedelijk gebied. De resultaten van deze afstemming worden verwerkt in de RES Twente 2.0 en vormen samen een bouwsteen voor de provinciale omgevingsvisie als regionaal kader voor ruimtelijke kwaliteit.

Kansen voor economie en arbeidsmarkt

Tot 2050 zullen er in Nederland bijna acht miljoen woningen aardgasvrij gemaakt moeten worden, dat zijn 13.000 wijken. In Twente gaat het om 475 wijken en buurten die van het aardgas afgekoppeld moeten worden de komende 25 tot 30 jaar. Om dat te realiseren zijn voldoende goed geschoolde arbeidskrachten met zogenaamde 'green skills'. Daarnaast ontstaan door de energietransitie nieuwe banen in projectontwikkeling en infrastructuur, zal er extra vraag ontstaan in de bouw- en installatiesector voor energieprojecten voor duurzame opwek elektriciteit en het verduurzamen van gebouwen en woningen. De nieuwe banen zullen ook deels voortkomen uit nieuwe innovatieve technieken waar onder de paraplu van de Twente Board en de onderzoekstafel RES Twente hard aan gewerkt wordt.

Onderwijs

Om de energietransitie te laten slagen, liggen er, vooruitlopend op de arbeidsmarkt, ook uitdagingen bij het onderwijs. Zowel aan de Twente Board als aan de RES-Twente neemt de Universiteit Twente actief deel. Mede op initiatief van de Universiteit is er een Human Capital Agenda voor de energietransitie ontwikkeld. In deze Human Capital Agenda werken het ROC, hogeschool Saxion én de Universiteit samen om het onderwijs te faciliteren voor de nieuwe banen die gaan ontstaan in de energietransitie. Om de regionale economie en arbeidsmarkt duurzaam te versterken, willen de kennisinstellingen samenwerken met het bedrijfsleven, lokale overheden, werknemers, burgers en maatschappelijke instellingen, zodat Twente klaar is voor de uitdagingen en kansen die de energietransitie biedt.

6.2. Onderzoekstafel RES Twente

In de afgelopen periode zijn veel vragen gesteld over de mogelijkheden van kernenergie, thorium, waterstof, geothermie en aquathermie. De nieuwe (technologische) ontwikkelingen en innovaties bewaken we via de onderzoekstafel. Inwoners en ondernemers die zich in de afgelopen periode hebben gemeld met mogelijke kansen die zij zien, brengen we met elkaar en met kennisinstellingen en betrokken specialisten in contact. Zij gaan als 'denktank' aan de slag om nieuwe technieken en ontwikkelingen toepasbaar te maken voor de energietransitie met het oog op het inwisselen van deze technieken voor de huidige bronnen voor elektriciteit en warmte. Voor een doorvertaling naar de uitvoering worden in deze denktanks is ook een vertegenwoordiging van diverse LEI betrokken. Kleinschalige initiatieven die werken, kunnen we dan grootschalig uitrollen.

In de onderzoekstafel is aandacht voor onder meer de volgende thema's. De thema's kunnen gaandeweg worden aangevuld waar nodig.

Energiebesparing

Wat kunnen inwoners doen om energie te besparen? En wat kunnen overheden, woningcorporaties, kennisinstellingen of andere organisaties doen om hen daarbij te ondersteunen? De RES Twente brengt de inwoners en specialisten bij elkaar brengt om samen tot slimme, laagdrempelige en praktische oplossingsrichtingen te komen.

Opslag

Omdat het niet altijd waait en de zon niet altijd schijnt, wordt gekozen voor een flexibel energiesysteem. Dat begint met gebruik van energiebronnen die elkaar aanvullen. De mix van zon en wind zorgt al voor een stabiel net dan de opwek met alleen wind- of zonne-energie. Daarnaast is het van belang om te zorgen voor een goede buffer en mogelijkheid om de energie op te slaan bij pieken, zodat het inzetbaar is op momenten dat er geen elektriciteit wordt opgewekt. De duurzame opslag- en bufferoplossingen zijn nu nog zeer prijzig. Innovatie en doorontwikkeling op dit vlak is dan ook van groot belang. Kennisinstellingen, bedrijvenparken, beleidsmedewerkers energie en mobiliteit en vertegenwoordigers van de LEI, ondernemers en inwoners bundelen hun krachten.

Ontwikkelingen schone elektriciteit

Kernenergie en thorium zijn oplossingsrichtingen die zijn genoemd, maar hierover moet landelijke besluitvorming plaatsvinden en zijn ook fossiele grondstoffen nodig. Toch zijn er in deze regio enkele initiatieven die de mogelijkheden onderzoeken. Verder is het inzetten van 'big data' om sturing te kunnen geven aan opwek, opslag en verbruik van energie in Twente een onderwerp dat verder verkend moet worden. Technieken of ontwikkelingen die aantoonbaar toepasbaar zijn, maar ook haalbaar, betaalbaar en schaalbaar kunnen leiden tot wijzigingen. Het is van belang dat een vertegenwoordiging van de RES organisatie, kennisinstellingen, LEI en initiatiefnemers samen aan de slag gaan en waar nodig initiatief nemen voor pilots of (praktijk)onderzoeken. Zo is in een vroeg stadium duidelijk of technologische ontwikkelingen kunnen worden doorgevoerd in de RES Twente 2.0, 3.0 of later.

6.3. Wat is nodig?

De RES Twente is een steunstructuur om onze partners te ondersteunen bij beleidsontwikkeling, communicatie en participatie en (de voorbereiding op) de realisatie van de energieprojecten. Maar de RES Twente heeft het Rijk, provincie en de gemeenten hard nodig.

Van het Rijk

Om de regionale doelstellingen te halen, is medewerking nodig van het Rijk. Meer juridische armslag, aangepaste wet- en regelgeving, kennis en financiering voor de extra overheidstaken voor uitvoering van het Klimaatakkoord. Daarnaast is steun van het Rijk nodig om woonlastenneutraliteit bij verschillende woningtypen en warmteoplossingen mogelijk te maken.

Samen met provincie Overijssel, de RES-regio West Overijssel en regio's in Oost Nederland en Brabant is vanuit Twente actief de lobby ingezet. Belangrijke thema's zijn de SDE's voor zon op dak en meervoudig ruimtegebruik zonnenvelden en de samenwerking met Duitsland, maar er wordt ook aandacht gevraagd voor bijvoorbeeld de regelgeving voor het aanvragen van netcapaciteit. De lobby is dan ook altijd in beweging en volgt de actualiteit. Lees meer over de lobby in het [jaarverslag Lobby 2020](#).

Van de provincie

De provincie Overijssel is een partner in de RES Twente, maar de RES Twente heeft de provincie ook nodig voor beleidskaders. Zo stelt de provincie Overijssel een provinciale omgevingsvisie vast. Dat is van belang als regionaal kader voor ruimtelijke kwaliteit binnen de RES Twente. Ook trekt de RES Twente gezamenlijk op met de provincie om de verbinding met andere maatschappelijke opgaven goed te kunnen vormgeven. De subregionale samenwerking draagt daar aan bij. Betrokkenheid in de subregionale samenwerking van de provincie, maar ook de netbeheerders, is dan ook van belang.

Verder werkt de RES Twente intensief samen met het provinciaal programma Nieuwe Energie Overijssel. Via gezamenlijke energiewerkplaatsen wordt het netwerk sterker en wordt kennis en ervaring binnen en buiten de netwerkorganisatie gedeeld.

Ten slotte is de provincie zoals gezegd een belangrijke partner in het lobby-proces. Maar ook bij de afstemming tussen provincies via het Interprovinciaal Overleg (IPO) is de provincie een cruciale schakel voor de voortgang van de energietransitie.

Van de gemeenten

De gemeenten zijn hard nodig in het vervolgproces en de uitwerking van de RES 2.0 en verder. De gemeenten dragen daar aan bij door voldoende capaciteit te leveren. Daarmee brengen zij de kennis en ervaring binnen de RES-organisatie in. Ook hebben gemeenten een signaalfunctie. Waar nodig en in gezamenlijke afstemming kan daar bijvoorbeeld een lobby-traject op ingezet worden.

Binnen de subregionale samenwerking wordt de afstemming tussen diverse buurgemeenten in het kader van de RES Twente worden versterkt. Uiteindelijk worden de (sub)regionale uitgangspunten verankerd in lokaal beleid en omgevingsvisies. Bovendien zorgen gemeenten voor de verlening van omgevingsvergunningen en vervullen zij in de uitvoering voor de regierol bij de realisatie van energieprojecten. Ook zetten gemeenten in op het informeren en betrekken van de inwoners.

Doorontwikkeling van kleinschalige initiatieven of proefprojecten gaan de komende periode een belangrijke rol spelen. Dit kan alleen worden 'ingewisseld' in de RES Twente 2.0 als ze aantoonbaar haalbaar, betaalbaar en schaalbaar zijn. Gemeenten geven ruimte voor pilotprojecten vanuit de samenleving. Ten slotte hebben de gemeenten met regelmaat afstemming in het kader van de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten (VNG). Dat is van belang in het lobby-proces, maar ook voor de uitwisseling van kennis en ervaring. De RES-Twente staat in contact met de Twente Board en stemt af waar de Board de RES-Twente in de lobby kan ondersteunen.

Van het NP RES

Om de continuïteit van de RES-organisatie te waarborgen, zijn extra budgetten nodig voor extra werk en benodigde extra capaciteit. Het NP RES heeft dit aangekaart op Rijksniveau samen met onder andere IPO en VNG. Continuering van NP RES, en daarmee de ondersteuning van de regio's, is volgens het kabinet van belang. Naar verwachting zal eind mei/begin juni budget beschikbaar worden gesteld voor een tweejarige voortzetting van de RES. Op dit moment lijken binnen de RES Twente nog voldoende middelen voorhanden om continuïteit te kunnen bieden. Verder faciliteert het NP RES de 30 RES-regio's door kennis en ervaring te delen.

Lees meer in bijlage 9 over de Twentse Energie Agenda.

7. INFORMEREN EN BETREKKEN INWONERS EN LOKAAL EIGENDOM

Voor de uitvoering van de RES is maatschappelijke acceptatie van groot belang. Het informeren en betrekken van de samenleving vindt op lokaal en regionaal plaats. Hoewel op beide niveaus bijeenkomsten en andere activiteiten hebben plaatsgevonden, geven volksvertegenwoordigers en belanghebbenden aan dat inwoners nog onvoldoende op de hoogte zijn en nog onvoldoende zijn betrokken.

De partners van de RES Twente zorgen dat inwoners, ondernemers, belanghebbenden en natuurlijk jongeren nog intensiever worden geïnformeerd en betrokken op weg naar RES Twente 2.0 om zo te zorgen voor een gelijk kennisniveau. Daarbij zet de RES Twente zich in voor een eerlijk beeld over de (on)mogelijkheden en een open dialoog met de omgeving. Uiteraard worden de beslissers (raadsleden, AB-leden van het waterschap en Statenleden) meegenomen in dit proces.

7.1. Informeren van onze samenleving

Op lokaal en regionaal niveau informeren de partners van de RES Twente inwoners, ondernemers, belanghebbenden over nut en noodzaak van de energietransitie, de bijdrage aan de klimaatopgave, maar vooral ook wat dit gaat betekenen voor de omgeving en wat zij hier zelf in kunnen doen. De RES Twente geeft inzicht in de afwegingen en keuzes, geeft duidelijkheid aan de hand van feiten en fabels en laten zien welk effect energieprojecten hebben op de omgeving met visualisaties. Aan de hand van concrete en regionale projectvoorbeelden zorgt de RES Twente voor inspiratie en dat we van elkaar kunnen leren. Op regionaal niveau zal meer dan voorheen aandacht zijn voor energiebesparing en de wisselwerking tussen elektriciteit en warmte, want wat we niet verbruiken, hoeven we ook niet op te wekken.

De RES Twente faciliteert de gemeenten bij hun gebiedsgerichte en grensoverschrijdende communicatieprocessen met een juiste mix aan communicatiemiddelen om de verschillende doelgroepen te bereiken en als het wenselijk is, wordt gezorgd voor Q&A-sessies voor inwoners en ondernemers, zodat ze inzicht krijgen in de (on)mogelijkheden en verbindingen kunnen leggen.

7.2. Betrekken omgeving bij de uitwerking en realisatie van de energietransitie

Om meer gehoor te kunnen geven aan een afspiegeling van onze samenleving, richt de RES Twente een omgevingsadviesraad op die betrokken wordt bij de verdere uitwerking én realisatie van de energietransitie. De adviesraad is representatief voor Twente en de diverse belangen die er spelen met een vertegenwoordiging van alle gemeenten, rekening houdende met onder andere:

- aantal en diversiteit inwoners;
- diverse leeftijdscategorieën;
- diverse inkomenscategorieën;
- binnen en buiten bebouwde kom.

De omgevingsadviesraad wordt met regelmaat geïnformeerd en geraadpleegd over ontwikkelingen vanuit de RES Twente. Meepraten over gerealiseerd beleid en reeds gemaakte keuzes is niet mogelijk, die worden als een randvoorwaarde gezien voor het vervolgesprek. Maar binnen deze kaders zijn er op weg naar de uitvoering vele aspecten die aan de orde komen. De omgevingsadviesraad is zo opgebouwd, dat zij ook benaderd kunnen worden in het kader van de subregionale samenwerking die nodig is bij bijvoorbeeld de grootschalige energieprojecten in clustergebieden. Zo kan al in een vroeg stadium worden meegekeken met visualisaties van energieprojecten.

Binnen de Twentse Energie Agenda stemmen de partners van de RES Twente af met kennisinstellingen, specialisten op diverse terreinen, maar ook met een vertegenwoordiging van belanghebbenden vanuit diverse perspectieven, ondernemers en inwoners. Samen vormen zij een denktank met daadkracht, waarbij het de bedoeling is dat zij de mening van hun achterban meenemen in het werkproces. De grootste uitdagingen binnen de Twentse Energie Agenda die de RES Twente graag samen met onze omgeving oppakt zijn onder meer om te komen tot de juiste koppelkansen, verdienmodellen, praktische oplossingen waarbij vraag en aanbod van energie dichtbij elkaar liggen, maar ook om (vernieuwende) ontwikkelingen en technieken tot uitvoering te kunnen brengen met als randvoorwaarde haalbaar, betaalbaar en schaalbaar. In het geval van bijvoorbeeld de omgevingsvisie, of de aanpak stikstof, haakt de RES Twente aan bij lopende gebiedsgerichte processen om zo ook de afstemming met andere programma's te houden.

De RES Twente geeft de omgevingsadviesraad en de invulling van de programmeer- en onderzoekstafel samen met betrokkenen vorm, die in de afgelopen periode hebben gemeld dat zij graag willen meedenken. Voor de 'grote groep' inwoners, ondernemers en belanghebbenden zijn op regionaal en lokaal niveau diverse bijeenkomsten en werkateliers, waarbij het bijvoorbeeld aan de hand van de visualisaties aan de slag gaan met de energieopgave en de effecten op de omgeving.

7.3. Lokaal eigendom

Lokaal eigendom betekent dat bewoners en/of bedrijven uit de lokale gemeenschap (mede)eigenaar zijn van een energieproject. Dat eigendom is een collectief eigendom, vaak in de vorm van een coöperatie of en andere passende rechtsvorm. Soms is het collectief van bewoners en/of lokale bedrijven voor 50% tot 100% eigenaarschap van het energieproject. In dat geval werkt dit collectief vaak samen met een commerciële projectontwikkelaar. Soms neemt een gemeente zelf deel aan een energieproject. Dit kan worden meegenomen als lokaal eigendom, mits de opbrengsten terugvloeien naar de samenleving.

De RES Twente neemt minimaal 50% lokaal eigendom als uitgangspunt en geeft zo lokale gemeenschappen zeggenschap over de energietransitie. Lokale opbrengsten blijven lokaal. Bovendien zijn het lokale mensen die de energieprojecten 'bouwen' en zij zijn van nature betrokken bij die gemeenschap. Hun aanpak is erop gericht om de omgeving goed te betrekken bij het project en de lusten en lasten zo eerlijk mogelijk te verdelen. Dat scheidt vertrouwen. De RES Twente ontwikkelt samen met de LEI-Twente een 'Plan van Aanpak Lokaal Eigendom'.

Dit is een handreiking voor gemeenten om samen met de LEI binnen hun gemeente lokaal eigendom vorm te geven en vast te leggen in lokaal beleid met onder andere:

- Soort energieprojecten
- Zeggenschap over de opbrengsten
- Financieringsmogelijkheden
- Mogelijke varianten lokaal eigendom

Bijdrage tegengaan energiearmoede

De RES Twente werkt samen met de LEI aan oplossingsrichtingen om de 'energiearmoede' tegen te gaan. Daarmee geeft de RES Twente een handreiking aan gemeenten om de energierekening van inwoners met een lager inkomen zodanig te verlagen, dat zij geen effect voelen van de maatschappelijke kosten die zouden stijgen door investeringen die nodig zijn om de energietransitie mogelijk te maken.

Lees meer in bijlage 10 over Maatschappelijke acceptatie.

8. SLOTWOORD

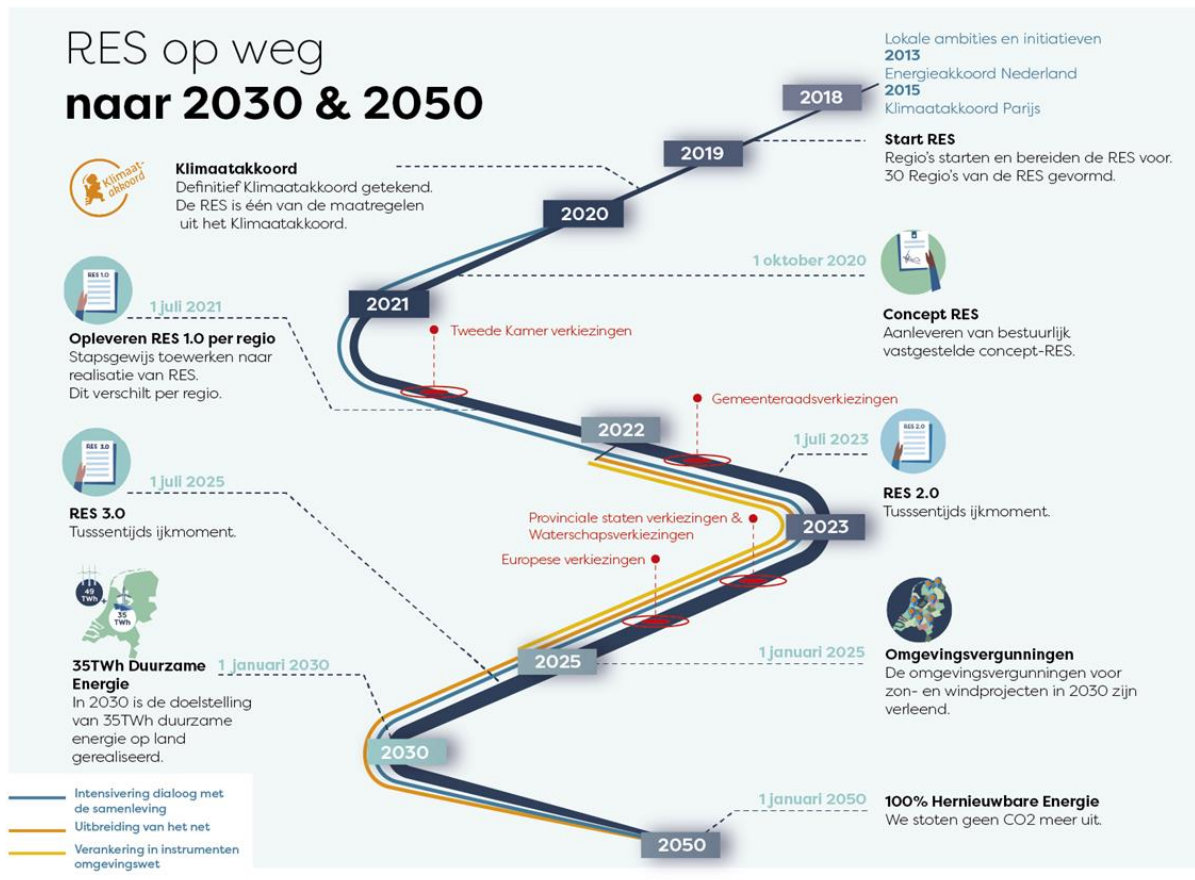
In de RES Twente 1.0 is opgenomen hoe we willen zorgen dat we richting 2030 de juiste strategische koers kunnen varen om de helft van het huidige elektriciteitsverbruik op te wekken met wind- en zonne-energie en gebouwen aardgasvrij te verwarmen. De besluitvorming ligt bij gemeenten, waterschap Vechtstromen en provincie Overijssel, maar de RES Twente is van ons allemaal. Het gaat immers om onze leefomgeving. En dat heeft invloed op de Twentse samenleving als geheel.

De RES Twente 1.0 is tot stand gekomen op basis van de resultaten van:

- lokale beleidsvorming, participatie en besluitvorming;
- regionale afstemming tussen de partners van de RES Twente;
- afstemming met diverse (vertegenwoordigers van) regionale belanghebbenden;
- afstemming met andere RES-regio's en landelijke werkgroepen.

Het proces om te komen tot een gezamenlijke koers die door de omgeving wordt gedragen, haalbaar, betaalbaar en schaalbaar is en ruimtelijk kan worden ingepast en worden gecombineerd met andere opgaven, is niet eenvoudig. De opgave waar we allen voor staan is een hele pittige opgave. We vragen bestuurders verantwoordelijkheid te nemen om de klimaatverandering te vertragen en hiervoor ingrijpende maatregelen te nemen. Dat vereist bestuurlijk lef en begrip van onze omgeving. Het informeren en betrekken van de omgeving om eenzelfde omslag te kunnen maken, dat kost tijd. We willen iedereen bedanken die hebben bijgedragen aan de RES Twente 1.0 en die door meedenken en (kritische) reflecties te geven, onze koers verder hebben aangescherpt.

We willen in dit kader ook benadrukken dat we er nog niet zijn. Sterker nog, we zijn net begonnen. We willen de komende periode de samenwerking tussen partners, maar ook de afstemming met de omgeving voortzetten en versterken. We zoeken verbinding met andere programma's en zorgen dat afstemming met onze samenleving sterker wordt verankerd in onze projectorganisatie. Samen maken we de stap naar een klimaatneutraal 2050.

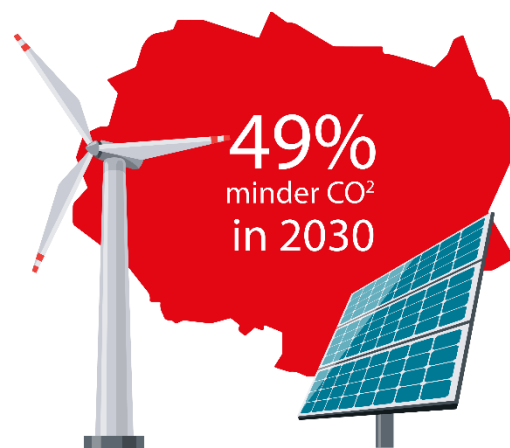

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlagenboek -

d.d. 11/05/21

**Samen
de stap
maken**

INHOUDSOPGAVE BIJLAGENBOEK

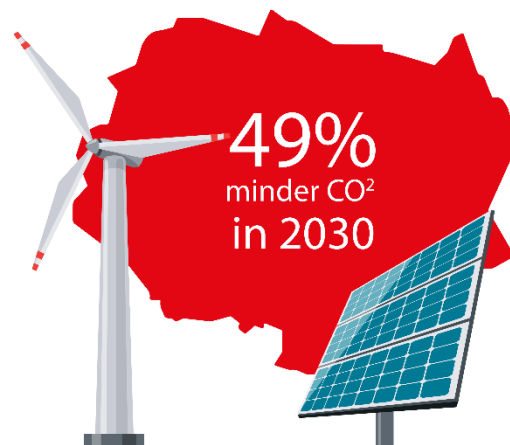
- Bijlage 1. Moties en reacties voorlopig ontwerp RES Twente -
- Bijlage 2. Afwegingskader -
- Bijlage 3. Monitor -
- Bijlage 4. Energiebesparing -
- Bijlage 5. Systeemefficiëntie -
- Bijlage 6. Ruimtelijke kwaliteit-
- Bijlage 7. Duurzame opwek elektriciteit -
- Bijlage 8. Gebouwde omgeving (warmte) -
- Bijlage 9. Twentse Energie Agenda -
- Bijlage 10. Maatschappelijke acceptatie -

De bijlagen zijn ook beschikbaar via www.energiestrategieTwente.nl.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

**- Bijlage 1. Moties en reacties
voorlopig ontwerp RES Twente -**

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING MOTIES EN REACTIES VOORLOPIG ONTWERP RES TWENTE

De stuurgroep RES Twente heeft het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 als advies rechtstreeks doorgeleid voor vaststelling naar de Colleges van Burgemeester & Wethouders van de Twentse gemeenten, het Dagelijks Bestuur van het waterschap Vechtstromen en het College van Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel. De stuurgroep heeft hen gevraagd om het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 voor te leggen aan de gemeenteraden, Algemeen Bestuur van waterschap Vechtstromen en Provinciale Staten.

De Initiatiefgroep RES Twente, die bestaat uit linking pins vanuit de 14 gemeenteraden, PS en het AB en heeft voorgesteld om de RES Twente 1.0 in twee stappen te behandelen in de volksvertegenwoordigende gremia. Dit advies heeft de stuurgroep overgenomen:

- In maart/april 2021 is het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 'opiniërend' behandeld in raden, PS en AB. Hierop kan invloed worden uitgeoefend door bijvoorbeeld moties aan te nemen in de raden, PS en AB.

2. RODE DRAAD MOTIES EN REACTIES

In de periode januari tot en met april 2021 hebben diverse Q&A sessies plaatsgevonden om vragen van volksvertegenwoordigers te beantwoorden. Begin mei 2021 zijn van de bestuurders en de volksvertegenwoordigers diverse moties en reacties ontvangen. Deze zijn beantwoord en bijgevoegd in deze bijlage. De matrix wordt ook op www.energiestrategietwente.nl geplaatst.

Op hoofdlijnen zijn de belangrijkste aandachtspunten benoemd:

- Samenwerken met de omgeving;
- Aandacht voor energiebesparing;
- Zon op dak als eerste en belangrijke optie;
- Terughoudendheid windenergie;
 - o Aandacht voor de volksgezondheid;
- Aandacht voor communicatie en participatie; ook lokaal;
 - o Aandacht voor (een vorm van) burgerfora;
- Aandacht voor de juiste berekening van het bod;
- Aandacht voor innovatie;
- Voldoende financiële middelen.

Daarnaast heeft de RES Twente ook diverse reacties van belanghebbenden ontvangen. De wijze waarop de reacties zijn verwerkt, is medio mei 2021 beschikbaar op www.energiestrategietwente.nl.

Thematische matrix Voorlopig Ontwerp RES 1.0

Deel 1 moties & beantwoording onderverdeeld per thema

Deel 2 reactie op college en raadsvoorstellen

	Moties (M) of Opinie (O)	Kernpunt	Thema	Reflectie
			Twentse Energie Agenda	
Almelo	O Opiniërend oordeel gehele raad	Innovatie speelt een belangrijke rol, welke andere betere technieken heeft de toekomst te bieden? Kunnen we deze technieken inzetten bij de RES 2.0 e.v?	Twentse Energie Agenda	De RES 1.0 gaat uit van bestaande gevalideerde technieken. De ontwikkelingen in de techniek gaan razendsnel. Daarom werken we met de Energie Agenda. Als er nieuwe, betere technieken komen dan houden we de mogelijkheid open die zodra het mogelijk is, in te wisselen.
Dinkelland	M Nieuwe en bestaande technieken de ruimte geven	Nieuwe en bestaande (bijvoorbeeld zonnepanelen) technieken en technologieën bij te laten dragen aan de doelstellingen	Twentse Energie Agenda	De RES 1.0 gaat uit van bestaande gevalideerde technieken. De ontwikkelingen in de techniek gaan razendsnel. Daarom werken we met de Energie Agenda. Als er nieuwe, betere technieken komen dan houden we de mogelijkheid open die zodra het mogelijk is, in te wisselen.
Dinkelland	M Financiële middelen voor gemeentelijke capaciteit	Het proces vraagt veel tijd en capaciteit. Gevraagd wordt aan het rijk of de provincie Overijssel extra financiële middelen	Twentse Energie Agenda / onderdeel lobby	Een onderdeel van de Twentse Energie Agenda is de lobby. Op hoofdlijnen staat aangegeven wat nodig is vanuit Rijk en Provincie om de RES tot een succes te maken. Voldoende financiële middelen zijn daar een voorwaarde voor
Dinkelland	M. gevolgen voor de volksgezondheid	Onderzoek uitvoeren mbt de gevolgen voor de volksgezondheid en het milieu	Twentse Energie Agenda	Er is inmiddels zowel bestuurlijk (via de commissie publieke gezondheid) als ambtelijk (via de programmamanager RES) contact met de GGD over de volksgezondheid in relatie tot grootschalige opwek.
Enschede	CDA	<ul style="list-style-type: none"> - Innovatie - Geen windturbines, maar zon op dak - niet in kwetsbare landschappen, op vruchtbare landbouwgrond - betrek inwoners tijdig, werk aan draagvlak 		<ul style="list-style-type: none"> - Voor innovatie en participatie is veel aandacht in de RES 1.0. Belang van draagvlak wordt onderkend. - Windenergie op land is nodig met het oog op stabiliteit van ons energiesysteem en om de kosten beheersbaar te houden - de meest kwetsbare landschappen worden al beschermd via provinciaal beleid of regelgeving
Enschede	O DPE Burgerparticipatie & innovatieve technieken	<ol style="list-style-type: none"> 1. Communiceer beter tot hoever de invloed de bewoner reikt. 2. Gebruik het woord klimaat niet, maar heb het over het tegengaan van milieuproblemen. 	Grootschalige opwek Twentse Energie agenda Participatie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het scheppen van valse verwachtingen is inderdaad uit den boze. 2. Woord- en taalgebruik kan per doelgroep verschillen. 3. We zien daarbij geen taak weggelegd voor lokale overheden.

		<ol style="list-style-type: none"> 3. Controleer milieu- vriendelijkheid van producten die worden ingezet. 4. Inspelen op te verwachten toekomstige duurzame innovaties. 		<ol style="list-style-type: none"> 4. Onderzoek naar nieuwe, innovatieve oplossingen zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda.
Enschede	O Burger Belangen Lobby	<ul style="list-style-type: none"> • Verplichting bij gebouw eigenaren / nieuwbouw zon op dak; • Oplossing zoeken voor verzekeraars die zon op dak niet mogelijk maken • Versnelling in netcapaciteit • Voldoende financiële middelen • Balans betaalbaarheid groene en grijze stroom grootverbruikers • Innovatie en bredere energiemix 	Twentse Energie Agenda	<p>Zon op dak: vanuit de RES-Twente wordt ambtelijk deelgenomen in de landelijke werkgroep zon op dak. In deze werkgroep wordt gesproken over een verplichting en de casuïstiek van verzekeraars bij zon op dak. Er is veelvuldig overleg, ook op stuurgroep niveau met netbeheerders over de versnelling van het netwerk. Voldoende financiële middelen is een lobby onderwerp o.a. via de VNG</p> <p>Het energieverbruik van grootverbruikers is onderdeel van het Klimaatakkoord maar géén onderdeel van de RES zelf. We gaan wel met het bedrijfsleven via de Twente Board in contact over de RES. Innovatie en bredere energiemix is onderdeel van de Twentse Energie Agenda</p>
Enschede	D66, PvdA, DENK, CU	<ol style="list-style-type: none"> 1. We zijn voor clustering en bijstelling van verhouding zon/wind. Maar hoe borgen we dat iedere gemeente zich daarvoor inzet? 2. Gebruik digitale interactieve kaart van Twente als hulpmiddel 3. Duurzaamheid moet voor iedereen betaalbaar zijn. 4. Stel een Tukkerforum in en geef jongeren een stem. 5. Zorg voor meer samenwerking en actie. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. We zullen elkaar op die samenwerking moeten aanspreken. Wanneer die onvoldoende van de grond komt, kan de provincie interveniëren. 2. Bij subregionale uitwerking van plannen en zoekgebieden kan dit soelaas bieden. Op Twentse schaal zien we daar geen toepassingsmogelijkheden voor. 3. Dat maakt onderdeel uit van de lobby richting het Rijk. 4. Dit maakt onderdeel uit van de in de RES beschreven aanpak. 5. Zie het antwoord onder 1.
Enschede	Groen Links	<ol style="list-style-type: none"> 1. Optimale verhouding wind/zon moeten we op Twentse schaal zien te bereiken. Op lokaal/ subregionaal niveau kunnen uitzonderingen worden toegestaan. 2. Gebruik digitale interactieve kaart van Twente als hulpmiddel 3. Duurzaamheid moet voor iedereen betaalbaar zijn. 4. Stel een Tukkerforum in en geef jongeren een stem. 5. Zorg voor meer samenwerking en actie. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Op zichzelf is dat juist. 2. Bij subregionale uitwerking van plannen en zoekgebieden kan dit soelaas bieden. Op Twentse schaal zien we daar geen toepassingsmogelijkheden voor. 3. Dat maakt onderdeel uit van de lobby richting het Rijk. 4. Dit maakt onderdeel uit van de in de RES beschreven aanpak. 5. Zie het antwoord onder 1.
Enschede	PVV	<ol style="list-style-type: none"> 1. Plaats geen windturbines en leg geen zonnepanelen op landbouwgrond, maar zet in op kernenergie. 2. Sluit woningen niet van het aardgas af. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Besluit over inzet kernenergie wordt op nationaal niveau genomen. Bouw van kerncentrales zal in ieder geval niet op korte termijn bijdragen aan de energietransitie. Alternatieven in de vorm van zonne- en windenergie zijn daarom nodig. 2. Op nationaal niveau is tot een nadere koers besloten.
Enschede	O SP	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lobby voor meer middelen bij Rijk. 	Grootschalige opwek	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dit maakt onderdeel uit van onze lobby-agenda. 2. De RES Twente moet hieraan bijdragen.

	grootschalige opwek	<ol style="list-style-type: none"> Zorg voor oplossing aansluitings- en transportproblemen elektriciteit. Enschede draagt niet bij aan het verschil aan wegwerken van het tekort aan 142 GWh. Behoud na beëindigen gaslevering de bestaande gasleidingen. Bewoners met zonnepanelen moeten kunnen bijdragen aan de klimaatdoelstellingen van Enschede. Participeer in windparken in zee, zodat er geen windturbines in Twente nodig zijn. Zo min mogelijk zonnepanelen in de natuur en/of op landbouwgrond. Betrek bewoners vanaf het begin. 	Twentse Energie Agenda Communicatie en participatie	<ol style="list-style-type: none"> Dat is op de eerste plaats aan de gemeente Enschede. Besluit over verwijdering gasleidingen wordt niet bij de RES Twente genomen. Dat is ter beoordeling van de gemeente Enschede. Windparken op zee kunnen niet meetellen in de RES Twente 1.0. Kwetsbare landschappen worden in veel gevallen beschermd door provinciaal beleid/regelgeving. Maar voor de in dit verband te maken keuzes beschikken gemeenten ook over beleidsvrijheid. Dit laatste punt wordt nadrukkelijk in de RES Twente uitgedragen.
Enschede	O VVD zon op dak	<ol style="list-style-type: none"> Geef innovatie een kans. Benut zoveel mogelijk zon op dak. Ontzie het buitengebied. Benut overcapaciteit duurzame energie Duitsland. Zet uitfasering aardgas op lager pitje. Omarm kernenergie. Wens om verhouding zon/wind te wijzigen, wordt niet onderschreven. <p>Lobby bij Rijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> regelgeving die leidt tot daken voor utiliteit waarop altijd zonnepanelen kunnen worden gelegd; pas subsidieregelingen aan; overleg met verzekeraars maak innovatiepot voor particuliere initiatieven voorkom dat corporaties niet worden gedupeerd door almaar zwaardere eisen aan SDE-subsidies. 	Grootschalige opwek Twentse Energie Agenda	<ol style="list-style-type: none"> De RES Twente geeft innovatie een kans. De RES Twente bevat een voorkeursvolgorde voor hernieuwbare opwek. Zon op dak staat daarbij met stip op 1. Als we voor 1,5 TWh aan elektriciteit willen bijdragen kunnen we niet zonder opwek in het landelijk gebied. Lobby vanuit Twente/Losser heeft er toe geleid dat Losser met het ministerie in gesprek is over grensoverschrijdende energieprojecten. Vanuit de RES volgen we deze ontwikkelingen. Op nationaal niveau werden andere keuzes gemaakt. Keuze over kernenergie wordt op nationaal niveau gemaakt. Het merendeel van de partners die betrokken zijn bij de totstandkoming van de RES Twente voelt daar wel voor. <p>Vanuit Twente lobbyen we al richting het Rijk voor betere regelgeving en meer middelen. Uw suggesties sluiten hierbij aan.</p>
Enschede	O Enschede Anders Participatie Grootschalige opwek	<ol style="list-style-type: none"> Schrijf tekst op B1-niveau. Betrek alsnog inwoners. Leg voorontwerp RES ter visie. RES is een ambitiedocument, geen verdrag. Hanteer Handreiking zonnevelden van provincie Overijssel. Ga uit van een reëel benuttingspercentage van de daken. Voeg energiebesparing als thema toe. Energievisie vormt kader voor inbreng in RES Twente. 	Communicatie en participatie Twentse Energie Agenda	<ol style="list-style-type: none"> De inzet is er op gericht om de RES Twente, tov het voorontwerp, bondiger en toegankelijker te maken. Vorbereiding van de RES Twente vraagt zowel op regionaal als op lokaal niveau afstemming met samenleving. Op het regionale niveau heeft afstemming plaatsgevonden met stakeholders. Interactie met inwoners dient plaats te vinden vanuit de gemeenten bij de voorbereiding van besluitvorming over lokaal beleid/lokale projecten. De RES Twente bestaat uit bestuurlijke afspraken, die tot een inspannings-verplichting leiden voor de deelnemende partners.

		<ol style="list-style-type: none"> 8. Lobby voor extra middelen bij Rijk. 9. Hou ruimte vrij voor innovatie. 10. Respecteer het coulissenlandschap. 		<ol style="list-style-type: none"> 4. In de RES Twente verwijzen we naar de Handreiking zonnevelden van de provincie Overijssel. 5. Gemeenten ramen de bijdrage vanuit zon op dak zelf. 6. Energiebesparing zal onderdeel uit maken van de RES Twente 1.0. 7. Dat is aan de gemeente Enschede. 8. We lobbyen al voor meer middelen en betere regelgeving. Uw pleidooi sluit hierbij aan. 9. In de RES Twente houden we rekening met nieuwe technologische ontwikkelingen. 10. Ruimtelijke kwaliteit is een belangrijk aandachtspunt binnen de RES Twente.
Enschede	O Groep Versteeg Grootschalige opwek	<ol style="list-style-type: none"> 1. Behoud kwaliteit van het landschap 2. Zorg voor uniformiteit van windturbines bij plaatsing langs wegen/waterwegen. 3. Zorg voor Innovatie agenda. 4. Laat verhouding zon/wind los. 5. Participatie via burgerfora 6. Lobby voor grensoverschrijdende energie-uitwisseling 7. Zorg er voor dat zon op dak altijd kan worden teruggeleverd aan het net. 8. Onderzoek financiële haalbaarheid opslag energie bij boeren. 9. Investeer in wind op zee. 	Twentse Energie Agenda/ Communicatie en participatie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Die wens onderschrijven we. Hoe u binnen de gegeven kaders tot belangenafweging komt, is aan de Enschedese raad. 2. Verrommeling van het landschap door interferentie van windconcepten moet inderdaad worden voorkomen. Dit vraagt om onderlinge afstemming van windprojecten. 3. Binnen de RES Twente is innovatie een belangrijk onderwerp. 4. Het merendeel van de partners die betrokken zijn bij de totstandkoming van de RES Twente voelt daar wel voor. 5. De RES Twente voorziet hier in. 6. Lobby vanuit Twente/Losser heeft er toe geleid dat Losser met het ministerie in gesprek is over grensoverschrijdende energieprojecten. Vanuit de RES volgen we deze ontwikkelingen. 7. Netbeheerders hebben een aansluitverplichting en mogen bij de aansluiting van klanten niet discrimineren. 8. We zien daar geen rol voor de stuurgroep RES weggelegd. 9. Op zee gerealiseerde windprojecten tellen niet mee bij de RES Twente.
Haaksbergen	M Opslag en transport van energie	De definitieve RES meer aandacht gegeven moet worden aan opslag en transport van energie	Twentse Energie Agenda	De RES 1.0 gaat uit van bestaande gevalideerde technieken. Op dit moment zijn de ontwikkelingen van opslag en transport nog niet zover dat ze breed inzetbaar zijn. Het is echter wel een belangrijke ontwikkeling die we willen volgen en zodra het kan ook in gaan zetten. Er komt een onderzoekstafel voor de nieuwe technieken. Hiervoor gaan we samenwerken met het bedrijfsleven, de kennisinstellingen en de Twente Board.
Haaksbergen	M Kernfusie met thorium	De ontwikkelingen m.b.t. het project Kernfusie met thorium in Frankrijk nog meer proactief onder de aandacht te brengen van de regionale en landelijke politiek.	Twentse Energie Agenda	Nieuwe innovatieve technieken waaronder kernfusie en thorium zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda / onderzoekstafel. We doen dit samen met de kennisinstellingen. Mogelijk komt uit deze tafel tzt een voorstel om deze technieken via lobby actief onder de aandacht te brengen.

Hellendoorn	O Lokaal Hellendoorn Opslag	het (snel) zorgen voor een regionale oplossing van transport en opslag van energie	Twentse Energie Agenda	Nieuwe innovatieve technieken waaronder regionale oplossing van transport en opslag van energie zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda / onderzoekstafel. We doen dit samen met de kennisinstellingen. We hebben niet in de hand hoe snel deze technieken zich ontwikkelen.
Hellendoorn	O Lokaal Hellendoorn Gezondheidsrisico's	meer duidelijkheid moet komen over gezondheidsrisico's in relatie tot windturbines	Twentse Energie Agenda	Er is inmiddels zowel bestuurlijk (via de commissie publieke gezondheid) als ambtelijk (via de programmamanager RES) contact met de GGD over de volksgezondheid in relatie tot grootschalige opwek. In samenwerking met de GGD en onder de vlag van de Twentse Energie Agenda wordt een bijeenkomst hierover georganiseerd. In deze bijeenkomst wordt tevens nagedacht over een Twents onderzoek naar de volksgezondheid ter aanvulling op de landelijke onderzoeken (o.a. van het RIVM)
Hellendoorn	O CDA nieuwe technologie	Nieuwe technische ontwikkelingen zullen door de stuurgroep goed gemonitord moeten worden	Twentse Energie Agenda Monitoring	Nieuwe innovatieve technieken zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda / onderzoekstafel. We doen dit samen met de kennisinstellingen. In de stuurgroep heeft namens het onderwijs en de kennisinstellingen de UT zitting. In de monitor zelf van RES maakt de voortgang van de innovatieve technieken nu geen onderdeel uit, mogelijk verandert dit in de toekomst.
Hellendoorn	O VVD innovatie	innovatiekracht niet mogen onderschatten	Twentse Energie Agenda	Nieuwe innovatieve technieken zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda / onderzoekstafel. We doen dit samen met de kennisinstellingen
Hellendoorn	O D66 Koppelkansen met andere transitie	Samenhang is vereist met vraagstukken over stikstof, bedrijfsbeëindiging van agrariërs, agrariërs die op slot zitten rondom Natura2000, biodiversiteit, het planten van bomen en vele andere thema's die allemaal, ergens in de toekomst, aanspraak zullen maken op landbouwgrond. Een meer integrale aanpak van deze thema's is essentieel om geen concurrentie en uitsluiting van en tussen deze thema's te krijgen in de toekomst	Twentse Energie Agenda	In onze doelen staat dat we de RES 1.0 uitvoeren samen met de omgeving. De samenhang met andere grote opgaven wordt daarin geborgd. Verder zijn de koppelkansen ook een onderdeel van de Twentse Energie Agenda.
Hengelo	O raadbreed Koppelkansen met andere transitie	De energietransitie biedt kansen voor Twente door de verbinding te leggen met de economie. Leg de verbinding met andere grote maatschappelijke opgaven.	Twentse Energie Agenda	In onze doelen staat dat we de RES 1.0 uitvoeren samen met de omgeving. De samenhang met andere grote opgaven wordt daarin geborgd. Verder zijn de koppelkansen ook een onderdeel van de Twentse Energie Agenda.

Hengelo	O raadbreed innovatie	Blijf innovatie goed in de gaten houden, maar werk met de technieken van nu	Twentse Energie Agenda	Nieuwe innovatieve technieken zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda / onderzoekstafel. We doen dit samen met de kennisinstellingen
Losser	M. innovatie agenda	een innovatieagenda voor duurzame opwek van elektriciteit op land, voor warmte en voor energiebesparing op te nemen in de RES Twente 1.0 (en de opvolgende versies van de RES)	Twentse Energie Agenda	Nieuwe innovatieve technieken zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda / onderzoekstafel. We doen dit samen met de kennisinstellingen. Energiebesparing is ook een onderdeel van de Twentse Energie Agenda.
Oldenzaal	M Innovatie	nieuwe technieken en technologieën ruim de kans willen geven om de doelstellingen van de RES te realiseren	Twentse Energie Agenda	Nieuwe innovatieve technieken zijn onderdeel van de Twentse Energie Agenda / onderzoekstafel. We doen dit samen met de kennisinstellingen
Oldenzaal	M Financiële middelen voor gemeentelijke capaciteit	dit proces veel tijd en capaciteit vraagt van de organisatie en dat hiervoor door het Rijk of de provincie Overijssel extra financiële middelen voor beschikbaar gesteld moeten worden;	Twentse Energie Agenda / lobby	Voldoende financiële middelen is een lobby onderwerp o.a. via de VNG
Oldenzaal	M. volksgezondheid en milieu	dat er nog veel onderzoek moet worden uitgevoerd met betrekking tot de gevolgen van het opwekken van duurzame energie voor de volksgezondheid en het milieu	Twentse Energie Agenda	Er is inmiddels zowel bestuurlijk (via de commissie publieke gezondheid) als ambtelijk (via de programmamanager RES) contact met de GGD over de volksgezondheid in relatie tot grootschalige opwek. In samenwerking met de GGD en onder de vlag van de Twentse Energie Agenda wordt een bijeenkomst hierover georganiseerd. In deze bijeenkomst wordt tevens nagedacht over een Twents onderzoek naar de volksgezondheid ter aanvulling op de landelijke onderzoeken (o.a. van het RIVM)
Provincie Overijssel	M digitaal platform / grensoverschrijdende samenwerking	Een digitaal platform op te richten waar alle duurzaamheidsplannen van de gemeenten inzichtelijk zijn voor inwoners. In IPO verband aan te dringen dit in andere provincies op te richten Pro actief te informeren bij plannen voor aanleg zonnevelden of plaatsing windmolens aan de grenzen van Overijssel	Twentse Energie Agenda Communicatie en participatie	Er zijn in Twente gesprekken met de LEIT en NMO om een digitaal overzicht te maken van alle duurzaamheidsplannen. In de monitor van de RES staan per gemeente welke projecten in de pijplijn zitten. Op lokaal en (sub)regionaal niveau informeren we elkaar over grootschalige projecten. Het ligt in de lijn dit ook te doen tussen de gemeenten die aan de grenzen van Overijssel liggen. De RES-Twente is een regionaal document is daarmee een onderdeel van de provincie maar meer ook niet.
Provincie Overijssel	M Circulair ondernemen	In de RES 1.0 een aparte paragraaf op te nemen over het duurzaam gebruik van materialen en circulair ondernemen.	Twentse Energie Agenda	Onderdeel van de Twentse Energie Agenda zijn de koppelkansen en verdienmodellen. In dit onderdeel wordt specifiek ook aandacht gegeven aan het gebruik van duurzame materialen en circulair ondernemen
Tubbergen	M Aanvullende financiële middelen	noodzaak tot extra financiële middelen actief in te brengen bij de stuurgroep RES en zich ervoor in te	Twentse Energie Agenda / lobby	Voldoende financiële middelen is een lobby onderwerp o.a. via de VNG

		zetten dat dit wordt meegenomen bij de formulering van het definitieve ontwerp RES 1.0;		
			Duurzame opwerk elektriciteit	
Borne	M Samenwerking Twentse gemeenten bij plaatsing windmolens	Op regioschaal tot een plan van aanpak voor de plaatsing van windturbines te komen. En hangende dit traject in de RES Twente 1.0 nog geen definitieve locaties voor windturbines aan te wijzen	Duurzame opwerk elektriciteit	Op regionale schaal maken we een koers om 1,5 TWh op te wekken. De zoekgebieden zelf worden subregionaal afgestemd met partners, regionale belanghebbenden en inwoners. Via deze werkwijze worden de juiste keuzes gemaakt mbt de ruimtelijke kwaliteit en de systeemefficiëntie. Inmiddels is er een project gestart voor grootschalige opwek langs de A35; een 1 ^e stap in de ontwikkeling van grootschalige opwek langs bestaande infrastructuur. Gemeenten hebben zoekgebieden voor grootschalige opwek bekend gemaakt. Gemeenten volgen daarin hun eigen werkwijze en tempo. Er is een werkkaart openbaar maar die maakt geen deel uit van het definitief ontwerp.
			Regionale koers	
Borne	M Aanscherping lokaal eigendom	Een aanscherping van de inhoud van het begrip “lokaal eigendom” te komen, zodat inwoners beter begrijpen welke mogelijkheden zij krijgen om te participeren in het eigendom van duurzame opwekprojecten en zodat initiatiefnemers duidelijkheid krijgen aan welke participatievoorschriften projecten dienen te voldoen. En deze participatievoorschriften bij voorkeur in een regionaal afwegingskader op te nemen.	Regionale koers	We streven naar minimaal 50% lokaal eigendom. Het vormgeven van lokaal eigendom vindt op lokaal niveau plaats. Samen met de LEI heeft de RES-Twente een plan van aanpak gerealiseerd als handreiking naar de gemeenten. Het plan van aanpak voor lokaal eigendom is een bijlage bij het definitief ontwerp. De maatschappelijke acceptatie is één van de vier pijlers van het afwegingskader. De; aanpak en verantwoording hiervan is opgenomen in een bijlage.
Dinkelland	M Zon op dak en isolatie	Prioriteit geven aan het stimuleren van zon op dak en isolatie door o.a. het opstellen van bijvoorbeeld een stimuleringsprogramma	Grootschalige opwek Regionale koers	Zon op dak: vanuit de RES-Twente wordt ambtelijk deelgenomen in de landelijke werkgroep zon op dak. Het heeft dus onze prioriteit. De RES heeft zelf geen middelen uitgezonderd een budget voor de regionale organisatie zelf. Het staat de gemeenten vrij om in hun eigen lokale beleid middelen, zoals een stimuleringsprogramma, vrij te maken.
Haaksbergen	M In de RES 1.0 afspraken over inwonersfora op te nemen	De mogelijkheid te onderzoeken voor inwonersfora en daarbij aan de provincie Overijssel (studio Vers Bestuur) te vragen om hiervoor kennis en middelen ter beschikking te stellen.	Regionale Koers Communicatie en participatie	We erkennen dat er meer aandacht moet komen voor het betrekken van inwoners en we gaan gemeenten hierbij ondersteunen. Als regionaal uitgangspunt stelt de RES dat de vervolgstappen in samenwerking met de omgeving moeten worden gerealiseerd.

				Burgerfora kunnen daar zeker toe bijdragen en zullen we indien gewenst binnen de subregionale samenwerking inzetten.
Haaksbergen	M Lokaal eigendom gestimuleerd kan worden;	Eigendomsverdeling van aanvraag tot en met realisatie, tot in ieder geval 2050 te monitoren	Regionale koers	We streven naar minimaal 50% lokaal eigendom. Het vormgeven van lokaal eigendom vindt op lokaal niveau plaats. Samen met de LEI heeft de RES-Twente een plan van aanpak gerealiseerd als handreiking naar de gemeenten. Het monitoren van het lokaal eigendom is opgenomen in de handreiking en wordt onderdeel van de monitor RES-Twente. Het plan van aanpak voor lokaal eigendom is een bijlage bij het definitief ontwerp. De monitor RES-Twente is te bereiken via onderstaande link: Regionale Energiestrategie Twente Monitor RES Twente Hier zal een toevoeging komen voor de monitoring lokaal eigendom
Haaksbergen	M Communicatie en participatie	In de definitieve RES (nog) meer aandacht gegeven moet worden aan communicatie en participatie op zowel regionaal als lokaal niveau	Regionale koers	We streven naar een gebiedsgerichte en grensontkennende aanpak. Voorafgaand aan de start van participatietrajecten maken buurgemeenten afspraken over het betrekken van inwoners. De verbinding tussen regionaal en subregionaal communiceren én het intergemeentelijk denken is belangrijk. Het ambtelijke coördinatieteam zal hiervoor pro actief een steunstructuur op te zetten. Deze steunstructuur wordt uitgewerkt los van de vaststelling van het definitief ontwerp.
Hellendoorn	O VVD subregionale samenwerking	groot voorstander zijn om onze buurgemeenten (ook als die niet onder de RES Twente vallen) actief te benaderen en mee te nemen in eventuele plannen	Regionale koers / Doelen	We stimuleren de samenwerking tussen gemeenten via de subregionale afstemming. Op lokaal en (sub)regionaal niveau informeren we elkaar over grootschalige projecten. Het ligt in de lijn dit ook te doen tussen de gemeenten die aan de grenzen van Overijssel liggen..
Hellendoorn	O D66 regionale samenwerking	Uitdrukkelijk van gemeenten te eisen om plannen in groter verband op te stellen dan alleen binnen hun gemeente of zelfs binnen werkgroepen in gemeenten	Regionale koers	We stimuleren de samenwerking tussen gemeenten via de subregionale afstemming. Op lokaal en (sub)regionaal niveau informeren we elkaar over grootschalige projecten. Het ligt in de lijn dit ook te doen tussen de gemeenten die aan de grenzen van Overijssel liggen. Kortom, we streven naar optimale subregionale afstemming maar we kunnen het niet afdwingen.
Hellendoorn	O D66 Regie op het afwegingskader	Strikt bewaken van het afwegingskader (de vier hoekpunten).	Regionale koers	De hoekpunten van het afwegingskader zijn de rode draad in de RES 1.0. De stuurgroep houdt een vinger aan de pols bij het bewaken van het afwegingskader maar zij respecteert de lokale autonomie van gemeenten.

Hellendoorn	O D66 lokaal eigendom	50% lokaal eigendom niet als ambitie laten staan, zoals in het stuk staat, maar als minimale eis vastleggen	Regionale koers	In het onderdeel Doelen / samen met de omgeving staat inmiddels dat Lokale Energie Initiatieven (LEI) als vertegenwoordiging inwoners en partner voor de vormgeving van minimaal 50% lokaal eigendom bij grootschalige opwek elektriciteit en de warmtetransitie. Op weg naar de RES Twente 2.0. borgen de gemeenten dit in hun duurzaamheidsbeleid
Hengelo	O raadbreed energie besparen	Energie besparen	Regionale koers	Energiebesparing is een onderdeel van de Twentse Energie Agenda.
Hof van Twente	Lokaal (mede) eigenaarschap	Lokaal (mede-)eigenaarschap van duurzame energieprojecten heeft de voorkeur boven volledig commerciële projecten. De schijnbaar harde eis van 50% lokaal eigendom zoals genoemd in het voorlopig Ontwerp RES vindt de raad te ver gaan. Dit zou het realiseren van het bod onnodig in de weg kunnen staan.	Regionale koers	In het onderdeel Doelen / samen met de omgeving staat inmiddels dat Lokale Energie Initiatieven (LEI) als vertegenwoordiging inwoners en partner voor de vormgeving van minimaal 50% lokaal eigendom bij grootschalige opwek elektriciteit en de warmtetransitie. Op weg naar de RES Twente 2.0. borgen de gemeenten dit in hun duurzaamheidsbeleid. Wanneer de raad van de Hof van Twente dit dus té ver vindt gaan, kunnen ze het borgen in hun eigen duurzaamheidsbeleid.
Losser	M. energiebesparing	Aan te dringen in de RES een groter deel in te ruimen voor mogelijke besparingen en de effecten daarvan op het energieverbruik. In te zetten op besparingen op Twentse schaal met Twentse campagnes.	Regionale koers	Energiebesparing is een onderdeel van de Twentse Energie Agenda. Buiten de RES om zijn gemeenten aan de slag met het duurzaamheidsloket en hebben zij een aanbod voor voorlichting over verduurzaming van de huizen van particuliere wooneigenaren. Via het duurzaamheidsloket worden ook Twentse campagnes opgezet. Vanuit de regionale communicatie RES zal een verbinding worden gelegd.
Losser	M. communicatie over besparing	Extra en meer in 'verleid-termen' te communiceren over eerlijke besparings- en duurzaamheidsstimulansen, Te verkennen of en welke extra prikkels kunnen helpen om de grootste bezwaren bij het treffen van duurzaamheidsmaatregelen weg te nemen	Communicatie en participatie Regionale koers	Energiebesparing is een onderdeel van de Twentse Energie Agenda. Onderzocht wordt in samenspraak met de communicatie adviseurs hoe een voorlichting over duurzaamheidsstimulansen vorm kan krijgen.
Losser	M. zon op dak / zonneladder	er ook voor kleine, potentiële initiatieven in het kader van de energietransitie een aansluiting voor duurzame opwek ter beschikking komt; de 'zonneladder' correct kan worden uitgevoerd; in te verlenen bouwvergunningen wordt opgenomen dat de dakconstructie geschikt dient te zijn voor de bevestiging van zonnepanelen	Grootschalige opwek Regionale koers	Zon op dak: vanuit de RES-Twente wordt ambtelijk deelgenomen in de landelijke werkgroep zon op dak. Het heeft dus onze prioriteit. We starten met een MER procedure waarin vroegtijdig informatie over de ruimtelijke keuzes uit de RES 1.0 in beeld worden gebracht. Via lokaal beleid kan geborgd worden dat de zonneladder en de bouwvergunningen worden aangepast.
Oldenzaal	M Monitoring van uitgangspunten	alle cijfermatige uitgangspunten die ten grondslag hebben gelegen aan de RES 1.0 als open data te	Regionale koers	De cijfermatige uitgangspunten zijn doorberekend door het regionale coördinatieteam en zijn als bijlage opgenomen in het definitief

		publiceren met bronvermeldingen en handleiding, zodat inwoners meer mogelijkheden krijgen om te participeren bij de totstandkoming van de RES 2.0;		ontwerp. Dit definitief ontwerp is openbaar en dus te raadplegen voor inwoners.
Tubbergen	M landschappelijke inpassing	in 2023 te komen tot een RES 2.0 met zo min mogelijk landschap ontsierende windturbines;	Grootschalige opwek Regionale koers	Bij onze doelen staat aangegeven dat we samen met de omgeving uitvoering geven aan de RES 1.0. Eén van de opdrachten van de RES is om een regionale aanpak om elektriciteit duurzaam op te wekken met wind- en zonne-energie.
Tubbergen	M besluit locaties wind	om voor de vaststelling van de RES 2.0 in 2023 nog geen definitieve besluiten te nemen m.b.t. de locaties van eventuele windturbines	Grootschalige opwek Regionale koers	De gemeenten hebben eigen lokale autonomie met betrekking tot het vaststellen van hun lokale duurzaamheidsvisie. Echter, wanneer een projectontwikkelaar een aanvraag indient voor een windpark van tenminste 5MW maar niet meer dan 100MW dan is de provincie bevoegd gezag conform art. 9° Elektriciteitswet. In de nieuwe Energiewet wordt dit waarschijnlijk opgehoogd naar minimaal 15 MW
			Communicatie en participatie	
Dinkelland	M communiceren met inwoners	Inzetten op creëren van draagvlak waarbij inwoners ruime mogelijkheden krijgen om te participeren	Communicatie en participatie	We streven naar een gebiedsgerichte en grensontkennende aanpak. Voorafgaand aan de start van participatietrajecten maken buurgemeenten afspraken over het betrekken van inwoners. Regionaal bieden wij de gemeenten hiervoor ondersteuning aan. De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor het communiceren met de eigen inwoners. De verbinding tussen regionaal en subregionaal communiceren én het communiceren tussen een gemeente en haar inwoners is belangrijk. Het ambtelijke coördinatieteam zal hiervoor pro actief een steunstructuur op te zetten. Deze steunstructuur wordt uitgewerkt los van de vaststelling van het definitief ontwerp.
Haaksbergen	M In de RES 1.0 afspraken over inwonersfora op te nemen	De mogelijkheid te onderzoeken voor inwonersfora en daarbij aan de provincie Overijssel (studio Vers Bestuur) te vragen om hiervoor kennis en middelen ter beschikking te stellen.	Regionale Koers Communicatie en participatie	We erkennen dat er meer aandacht moet komen voor het betrekken van inwoners en we gaan gemeenten hierbij ondersteunen. Als regionaal uitgangspunt stelt de RES dat de vervolgstappen in samenwerking met de omgeving moeten worden gerealiseerd. Burgerfora kunnen daar zeker toe bijdragen en zullen we indien gewenst binnen de subregionale samenwerking inzetten.
Hellendoorn	O Lokaal Hellendoorn Participatie	Vasthouden aan de mening en inbreng van onze inwoners en werkgroepen en ze bij verdere uitwerkingen van de RES Twente ook daadwerkelijk betrekken	Communicatie en participatie	We erkennen dat er meer aandacht moet komen voor het betrekken van inwoners en we gaan gemeenten hierbij ondersteunen. Als regionaal uitgangspunt stelt de RES dat de vervolgstappen in samenwerking met de omgeving moeten worden gerealiseerd.

				Echter, de samenwerking met inwoners is het primaat van de gemeenten zelf.
Hellendoorn	O VVD participatie	extreem belangrijk dat onze inwoners, de burgers en bedrijven in onze gemeente, de tijd krijgen om deze transitie te dragen. Dit proces vergt tijd.	Communicatie en participatie	We erkennen dat er meer aandacht moet komen voor het betrekken van inwoners en we gaan gemeenten hierbij ondersteunen. Als regionaal uitgangspunt stelt de RES dat de vervolgstappen in samenwerking met de omgeving moeten worden gerealiseerd. Echter, de samenwerking met inwoners is het primaat van de gemeenten zelf. De planning van de RES is afgesproken in het Klimaatakkoord. Dit akkoord is afgesloten tussen het Rijk enerzijds en de koepelorganisaties VNG, IPO en Unie van Waterschappen. In dit akkoord staat de planning en wij, vanuit de RES-Twente, houden ons daaraan..
Hellendoorn	Z D66 participatie	Twents burgerforum of inwonersforum wordt opgezet die goed geïnformeerd kan adviseren in een echte Twentse aanpak voor haalbaar en realistisch energiebeleid.	Communicatie en participatie	In onze doelen staat aangegeven dat we samenwerken met de omgeving. Via communicatie en participatie gaan we aan de slag met burgerfora. We gaan regionaal hiermee aan de slag zodat gemeenten hiervan gebruik kunnen maken maar we gaan geen ondersteuning bieden voor lokale burgerfora.
Hengelo	M visualiseren gevolgen energietransitie	Samen met aangrenzende gemeenten en Provincie zorg te dragen voor zorgvuldige communicatie over de gevolgen van de energietransitie en de visualisatie; Hengelose ondernemers die gespecialiseerd zijn in dergelijke visualisaties te betrekken bij deze processen.	Communicatie en participatie	In februari 2021 is een motie door provinciale staten aangenomen om de energietransitie te visualiseren. Het ambtelijk coördinatieteam heeft inmiddels contact gelegd met de provincie om ook in Twente uitvoering te geven aan deze motie. Gekeken wordt of Twentse ondernemers hierbij betrokken kunnen worden
Hengelo	O raadbreed participatie	Onderzoek bijvoorbeeld de mogelijkheden voor het inzetten van een burgerpanel	Communicatie en participatie	We erkennen dat er meer aandacht moet komen voor het betrekken van inwoners en we gaan gemeenten hierbij ondersteunen. Als regionaal uitgangspunt stelt de RES dat de vervolgstappen in samenwerking met de omgeving moeten worden gerealiseerd. Burgerfora kunnen daar zeker toe bijdragen en zullen we indien gewenst binnen de subregionale samenwerking inzetten.
Hof van Twente	Participatie als voorwaarde voor duurzame energieprojecten	betrokkenheid via procesparticipatie (meedenken over de realisatie) en projectparticipatie (delen in de voordelen) zijn voor de raad belangrijke voorwaarden voor duurzame energieprojecten;	Communicatie en participatie	In onze doelen staat aangegeven dat we samenwerken met de omgeving. We werken hierbij ook subregionaal en grensoverstijgend samen. Gemeenten kunnen via het eigen lokale beleid betrokkenheid bij de lokale procesparticipatie en projectparticipatie van de raad regelen. Op regionaal en subregionaal niveau kan dit in afstemming met de partners.

Losser	M. participatie en communicatieplan	vóór 1 juni a.s. met een participatie- en communicatieplan te komen dat beschrijft wanneer en hoe onze inwoners concreet betrokken worden bij de diverse onderdelen van het energietransitieproces en geïnformeerd worden over in ieder geval de omvang van de opgave, de keuzes die voorliggen en de mogelijkheden voor participatie bij de verschillende beleidsonderdelen	Communicatie en Participatie	Het definitief ontwerp RES 1.0 is een regionaal document. Regionaal is er een ondersteuningsstructuur voor de participatie en communicatie in de gemeenten zelf. Communicatie en participatie voor de eigen inwoners wordt gedaan door de gemeente zelf. Bij onze doelen staat aangegeven dat we de RES 1.0 uit voeren samen met de omgeving. Dat doen we op regionaal niveau en wij ondersteunen de gemeenten op lokaal niveau. Het primaat voor deze motie ligt bij de gemeente Losser zelf maar er kan wel regionaal ondersteuning gevraagd worden
Losser	M. communicatie over besparing	Extra en meer in 'verleid-terminen' te communiceren over eerlijke besparings- en duurzaamheidsstimulansen, Te verkennen of en welke extra prikkels kunnen helpen om de grootste bezwaren bij het treffen van duurzaamheidsmaatregelen weg te nemen	Communicatie en participatie Regionale koers	Energiebesparing is een onderdeel van de Twentse Energie Agenda. Buiten de RES om zijn gemeenten aan de slag met het duurzaamheidsloket en hebben zij een aanbod voor voorlichting over verduurzaming van de huizen van particuliere wooneigenaren. Via het duurzaamheidsloket worden ook Twentse campagnes opgezet. Vanuit de regionale communicatie RES zal een verbinding worden gelegd.
Oldenzaal	M Draagvlak onder inwoners	Intensief willen communiceren en draagvlak creëren samen met onze inwoners, waarbij inwoners ruime mogelijkheden krijgen te participeren binnen de energietransitie;	Communicatie en participatie	Het definitief ontwerp RES 1.0 is een regionaal document. Regionaal is er een ondersteuningsstructuur voor de participatie en communicatie in de gemeenten zelf. Communicatie en participatie voor de eigen inwoners wordt gedaan door de gemeente zelf. De Lokale Energie Initiatieven (LEI) als vertegenwoordiging inwoners en partner voor de vormgeving van minimaal 50% lokaal eigendom bij grootschalige opwek elektriciteit en de warmtetransitie. Op weg naar de RES Twente 2.0. borgen de gemeenten dit in hun duurzaamheidsbeleid. Bij onze doelen staat aangegeven dat we de RES 1.0 uit voeren samen met de omgeving. Dat doen we op regionaal niveau en wij ondersteunen de gemeenten op lokaal niveau. Wanneer Oldenzaal intensief wil communiceren en draagvlak wil creëren bij haar eigen inwoners kan zij dit zelf uiteraard doen. Regionaal kan hiervoor ondersteuning gevraagd worden
Provincie Overijssel	M digitaal platform / grensoverschrijdende samenwerking	Een digitaal platform op te richten waar alle duurzaamheidsplannen van de gemeenten inzichtelijk zijn voor inwoners. In IPO verband aan te dringen dit in andere provincies op te richten	Twentse Energie Agenda Communicatie en participatie	Er zijn in Twente gesprekken met de LEIT en NMO om een digitaal overzicht te maken van alle duurzaamheidsplannen. In de monitor van de RES staan per gemeente welke projecten in de pijplijn zitten.

		Pro actief te informeren bij plannen voor aanleg zonnevelden of plaatsing windmolens aan de grenzen van Overijssel		Op lokaal en (sub)regionaal niveau informeren we elkaar over grootschalige projecten. Het ligt in de lijn dit ook te doen tussen de gemeenten die aan de grenzen van Overijssel liggen. De RES-Twente is een regionaal document is daarmee een onderdeel van de provincie maar meer ook niet. Via subregionale afstemming informeren wij de buurgemeenten, ook aan de andere kant van de provincie grenzen.
Provincie Overijssel	M Ondersteuning gemeenten	Tools en menskracht beschikbaar te stellen zodat kennis van inwoners maximaal wordt benut; Daarbij het model van inwonersforums uit te werken en beschikbaar te stellen aan gemeenten Waar nodig hiervoor aanvullende afspraken op te nemen	Communicatie en participatie	Vanuit de RES-Twente hebben we meerdere stakeholdersbijeenkomsten georganiseerd om dat beschikbare kennis te benutten. Die lijn zetten we door in de Twentse Energie Agenda waar we de kennis van inwoners gaan gebruiken daar waar het mogelijk is. Via communicatie en participatie gaan we aan de slag met burgerfora. We gaan regionaal hiermee aan de slag zodat gemeenten hiervan gebruik kunnen maken maar we gaan geen ondersteuning bieden voor lokale burgerfora. Er loopt een lobby via de VNG naar het Rijk om extra financiële middelen te verkrijgen voor menskracht en tools.
Tubbergen	M Communicatie en participatieplan	vóór 1 juli 2021 een RES communicatie- en participatieplan op te stellen dat beschrijft wanneer en hoe onze inwoners concreet betrokken worden bij het proces (ter uitvoering van de) RES Twente 1.0 en deze te delen met de raad	Communicatie en participatie	Het definitief ontwerp RES 1.0 is een regionaal document. Regionaal is er een ondersteuningsstructuur voor de participatie en communicatie in de gemeenten zelf. Communicatie en participatie voor de eigen inwoners wordt gedaan door de gemeente zelf. Bij onze doelen staat aangegeven dat we de RES 1.0 uit voeren samen met de omgeving. Dat doen we op regionaal niveau en wij ondersteunen de gemeenten op lokaal niveau. Wanneer Tubbergen wil communiceren met haar eigen inwoners en daarvoor een communicatie en participatieplan wil maken, kan zij dit zelf uiteraard doen. Regionaal kan hiervoor ondersteuning gevraagd worden of kan geput worden uit het participatieplan. regionale communicatie en
Twenterand	M Procesafspraken RES 1.0	Participatie, ruimte en systeemefficiëntie vragen alle om langjarige aandacht, ook in het kader van de samenhang, integrale afweging en afstemming met alle sectoren. Het is in de voorliggende documenten niet altijd duidelijk of de procesafspraken betrekking hebben op de periode tot aan de RES Twente 1.0, of doorlopen in de periode daarna.	Communicatie en participatie	De procesafspraken uit het definitief ontwerp RES 1.0 hebben alle betrekking op de periode tussen de RES 1.0 en 2.0.

Wierden	M besluit over het voorlopig ontwerp mbt haalbaarheid	voorwaarde van haalbaarheid en een vroegtijdige participatie en communicatie met inwoners, om te komen tot de RES Twente 1.0.	Communicatie en participatie	Het doel is om een haalbare, schaalbare en betaalbare RES 1.0 op te stellen. Op regionaal niveau hebben wij aandacht voor communicatie en participatie. Onderdeel hiervan is een steunstructuur voor de gemeenten. De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor de communicatie naar hun eigen inwoners.
			Grootschalige opwek	
Dinkelland	M Zon op dak en isolatie	Prioriteit geven aan het stimuleren van zon op dak en isolatie door o.a. het opstellen van bijvoorbeeld een stimuleringsprogramma	Grootschalige opwek Regionale koers	De opdracht van de RES 1.0 is om een regionale aanpak te realiseren om elektriciteit duurzaam op te wekken met wind- en zonne-energie. Zon op dak is hiervan een onderdeel en isolatie is een onderdeel van de warmtetransitie en loopt ook via de Twentse Energie Agenda. Alleen met zon op dak en isolaties is het niet mogelijk om de doelstellingen van de RES 1.0 te halen. Zie hiervoor de situatieschets en onze doelen.
Dinkelland	M Grootschalige wind en zonnevelden	De gemeente zal voornamelijk geen grootschalige windturbines en zonnevelden op haar grondgebied toestaan	Grootschalige opwek	De gemeenten hebben eigen lokale autonomie met betrekking tot het vaststellen van hun lokale duurzaamheidsvisie. Echter, wanneer een projectontwikkelaar een aanvraag indient voor een windpark van tenminste 5MW maar niet meer dan 100MW dan is de provincie bevoegd gezag conform art. 9 ^e Elektriciteitswet. In de nieuwe Energiewet wordt dit waarschijnlijk opgehoogd naar minimaal 15 MW
Dinkelland	M Evenwichtige verdeling van de grootschalige opwek	Het uitgangspunt moet het eigen verbruik zijn tov het twentse verbruik	Grootschalige opwek	De RES-Twente is een regionaal document waar de gemeenten, provincie en waterschap zich gezamenlijk hebben verbonden aan de ambitie om 1,5 TWh te realiseren. Omdat het een regionaal document is, gaat het ook uit van het totale verbruik in Twente en is het niet toegespitst op de individuele gemeenten
Dinkelland	M Bod heeft second opinion nodig	Het bod moet worden onderworpen aan een deskundige en onafhankelijke second opinion en getoetst aan wetenschappelijke onderzoeksresultaten van o.a. prof. Martien Visser	Grootschalige opwek	Het bod is doorgerekend door de ambtelijke deskundigen van het coördinatieteam RES-Twente. Indien de gemeente Dinkelland een onafhankelijke second opinion wenst, getoetst aan wetenschappelijke onderzoeksresultaten kan zij dit uiteraard zelf doen en bekostigen. Het is dan aan de gemeente zelf of zij dit regionaal wil delen.
Dinkelland	M Windbeleid NOT gemeenten	Besluitvorming gehele traject van windbeleid NOT gemeenten bij de vaststelling van de RES 2.0 Hierover zorgvuldig communiceren met de inwoners en indieners van zienswijzen	Grootschalige opwek	De gemeenten hebben eigen lokale autonomie met betrekking tot het vaststellen van hun lokale duurzaamheidsvisie. Echter, wanneer een projectontwikkelaar een aanvraag indient voor een windpark van tenminste 5MW maar niet meer dan 100MW dan is de provincie bevoegd gezag conform art. 9 ^e Elektriciteitswet. In de

				nieuwe Energiewet wordt dit waarschijnlijk opgehoogd naar minimaal 15 MW
Hellendoorn	O Lokaal Hellendoorn ambitieniveau	vasthouden aan 71 GWh en geen 107 GWh leveren richting Twente tot 2030. Daarbij willen we geen windmolens maar de zonneladder (onze inwoners hebben gesproken).	Grootschalige opwek	De opdracht van de RES 1.0 is om een regionale aanpak te realiseren om elektriciteit duurzaam op te wekken met wind- en zonne-energie. Zon op dak is hiervan een onderdeel evenals de zonneladder. Alleen met zon op dak is het niet mogelijk om de doelstellingen van de RES 1.0 te halen. Zie hiervoor de situatieschets en onze doelen.
Hellendoorn	O VVD ruimtelijke kwaliteit	De verglazing van ons landschap is wat ons betreft een hele slechte zaak, zeker nu zonneparken ook in onze gemeente al tot gevolg hebben dat er geen ruimte meer is op het netwerk voor zon op daken, ondernemers moeten de SDE teruggeven omdat ze niet aangesloten worden.	Grootschalige opwek	Er is veelvuldig overleg, ook op stuurgroep niveau met netbeheerders over de versnelling van het netwerk. Dit is een bekend én erkend probleem maar de oplossing vergt tijd omdat hiervoor (ingrijpende) aanpassingen in het netwerk moeten gebeuren. Voldoende netcapaciteit is onderdeel van onze doelen. We gaan met de netbeheerders een investeringsplan maken om het energienet aan te passen en inefficiënte keuzes na 2030 te voorkomen.
Hellendoorn	O D66 Hoogte bod	60/40 verdeling wind/zon als minimumeis en niet als wens. Daarnaast is het verstandig om het huidige opwektekort van 142 GWh in de regio vast te leggen als opwek door windturbines.	Grootschalige opwek	In de huidige plannen bestaat de opgewekte energie in 2030 voor 60% uit zonne-energie en voor 40% uit windenergie in Twente. Vanuit systeemefficiëntie is wenselijk om de verhouding tussen wind- en zonne-energie om te buigen van 40/60 naar 60/40, omdat: <ul style="list-style-type: none"> - bij deze verhouding tussen zonne- en windenergie wordt de energie-infrastructuur efficiënter benut en hoeft er minder te worden geïnvesteerd; - er minder subsidie hoeft te worden uitgetrokken voor het dekken van de onrendabele top (de kostprijs van windenergie is lager dan die van zonne-energie); - dit bijdraagt aan de stabiliteit van ons energiesysteem; - het opwekken van windenergie beter gecombineerd kan worden met agrarisch grondgebruik. Alleen als de partners hier gezamenlijke afspraken over maken kan er een specificatie komen hoe het huidige opwektekort wordt opgelost
Hellendoorn	O D66 duurzame opwek	50% duurzame opwek van elektrische energie automatisch mee te laten lopen met de elektriciteitsvraag van dat moment	Grootschalige opwek	Op dit moment is het uitgangspunt om 1,5 TWh op te wekken via duurzame energie. In de RES 2.0 e.v zullen we dit uitgangspunt indien nodig actualiseren, mogelijk conform deze opinie.
Hengelo	O raadbreed clustering van grootschalige wind	Windturbines zoveel mogelijk clusteren in gebieden die daarvoor geschikt zijn en langs hoofdinfrastructuur. Ook bedrijfsterreinen zijn geschikte gebieden voor windturbines	Grootschalige opwek	Gemeenten hebben zelf de zoekgebieden voor grootschalige opwek bekend gemaakt. Zij kennen de eigen lokale situatie immers het beste. De zoekgebieden worden subregionaal afgestemd met de partners, regionale belanghebbenden en de inwoners uit deze subregio. Deze afstemming is van belang om de juiste keuzes te maken in het kader van de ruimtelijke kwaliteit en systeemefficiëntie.

Hengelo	O raadbreed energiemix	De energievoorziening goed vorm geven en te werken aan een goede energiemix. Heb daarbij aandacht voor het karakteristieke landschap.	Grootschalige opwek	Een innovatie en bredere energiemix is onderdeel van de Twentse Energie Agenda. Aandacht voor het landschap is onderdeel van het afwegingskader1
Hengelo	O raadbreed verhoging bod	de wens is besproken om de bijdrage van de gemeente Hengelo aan de elektriciteitsopwek te verhogen	Grootschalige opwek	Het is heel goed dat de gemeente Hengelo wil uitzoeken of zij haar bijdrage aan het regionale bod voor electriciteitsopwek kan verhogen. Dit is een goed signaal in de regionale samenwerking. Wij zullen de eventuele uitkomsten van het onderzoek meenemen in de RES 2.0
Hof van Twente	M Laatste deel bod realiseren met zonne energie	de raad wil de vrijheid houden om de laatste 27% van het bod voor 2030 volledig te realiseren met zonne-energie	Grootschalige opwek	De RES-Twente is een regionale opgave waarin de 14 gemeenten, provincie en waterschap samen afstemmen op regionaal niveau. Los daarvan kan de raad van Hof van Twente in zijn eigen, lokale beleid vast laten leggen om de vrijheid te nemen om de laatste 27% van het bod te realiseren met zonne-energie. Als de raad dit wil op regionale schaal, zal zij daarover zelf overeenstemming moeten zoeken met de overige 13 gemeenteraden, provinciale staten en het algemeen bestuur van het Waterschap
Hof van Twente	M zoekgebieden grootschalige opwek	de raad wijst voor de RES 1.0 geen zoekgebieden aan, wat niet wil zeggen dat Hof van Twente, zoals ook is aangegeven in de Routekaart, projecten met windenergie uitsluit	Grootschalige opwek	Het is aan de raad zelf hoe zij binnen hun eigen gemeente om willen gaan met zoekgebieden. Via de gemeentegrens-overschrijdende subregionale afstemming wordt de gemeente betrokken bij mogelijke zoekgebieden aan de gemeentegrens. Het helpt de regionale opgave dat de gemeente projecten met windenergie niet uitsluit
Losser	M Rekenmodel bod	het Rijk te verzoeken het huidige doel (het harde getal van 1,5 TWh voor de regio Twente) richting de RES 2.0 weer om te zetten naar het percentage duurzame opwek ten opzichte van het elektriciteitsverbruik;	Grootschalige opwek	Het doel van 1,5 TWh is in de concept RES 0.1 afgesproken met de colleges, gedeputeerde staten en het AB van het Waterschap. Het Rijk heeft in het Klimaatakkoord afgesproken om landelijk 35 TWh op te wekken verdeeld over de RES-regio's. Wanneer de gemeenteraad van Losser nu richting de RES 2.0 een ander rekenmodel voorstaat, kan zij dit zelf voorleggen aan de andere 13 gemeenteraden, provinciale staten en het AB van het Waterschap.
Losser	M. samenwerking NOT-gemeenten mbt RES-Twente	samen met de NOT gemeenten een bod uit te brengen, als NOT gemeenten onderling ook heldere afspraken maken hoe om te gaan met de te betrachten onderlinge loyaliteit en eventueel 'compensatie-verplichtingen' aan de orde te stellen.	Grootschalige opwek	De RES 1.0 is een regionaal document waarin zowel regionaal als subregionaal wordt samen gewerkt. De NOT samenwerking is bekend binnen dit regionale kader. Echter, als er behoefte is aan afspraken binnen deze samenwerking dat valt dit buiten de scope van de RES
Losser	M. zon op dak / zonneladder	er ook voor kleine, potentiële initiatieven in het kader van de energietransitie een aansluiting voor duurzame opwek ter beschikking komt;	Grootschalige opwek Regionale koers	Zon op dak: vanuit de RES-Twente wordt ambtelijk deelgenomen in de landelijke werkgroep zon op dak. Het heeft dus onze prioriteit.

		de 'zonneladder' correct kan worden uitgevoerd; in te verlenen bouwvergunningen wordt opgenomen dat de dakconstructie geschikt dient te zijn voor de bevestiging van zonnepanelen		We starten met een MER procedure waarin vroegtijdig informatie over de ruimtelijke keuzes uit de RES 1.0 in beeld worden gebracht. Via lokaal beleid kan geborgd worden dat de zonneladder en de bouwvergunningen worden aangepast.
Losser	M verhouding zon/wind	het optimale verhoudingsgetal zon/wind als de zoekgebieden in de RES Twente 1.0 te duiden als deskundigenadviezen of referentiemodellen,	Grootschalige opwek	In samenspraak met de netbeheerders is gekozen voor de verhouding wind/zon van 60/40.
Losser	M grootschalige opwek langs infrastructuur	A1 infrastructuur een zonneveld geplaatst kan worden	Grootschalige opwek	Er loopt inmiddels een project met de titel RES bouwsteen langs Rijkswegen. Dit gaat ook over de verkenning van de zonpotentie. Het project en de resultaten van het project worden meegenomen in de RES 1.0; 2.0 e.v
Losser	Amendement mbt gewijzigd bod	Akkoord te gaan met het gewijzigde bod van de Noordoost Twentse gemeenten van 225 GWh en de stuurgroep van de RES Twente te verzoeken het gewijzigde bod in de definitieve RES Twente 1.0 te wijzigen	Grootschalige opwek	Het gewijzigde bod van de NOT gemeenten is inmiddels doorgevoerd. Het is nu nog niet bekend hoe het verschil tussen de huidige biedingen en de ambitie wordt ingevuld
Oldenzaal	M. risico mbt grootschalige zonnevelden	grootschalige zonnevelden en windmolens zijn niet rendabel zonder een substantiële bijdrage middels subsidies van de overheid; hierdoor ontstaat het risico dat dit bedrijven aantrekt met een dubieuze of criminele achtergrond om landeigenaren te bewegen hun land beschikbaar te stellen voor zonnevelden of windmolens zonder ook te hebben voor de omgeving Verzoek is duidelijke waarborgen en maatregelen op te nemen als onderdeel van de RES Twente 1.0 om organisaties met dubieuze achtergronden waarvan de achtergrond of de herkomst van geïnvesteerde gelden onduidelijk is te weren bij investeringsprojecten in grootschalige zonnevelden en windmolens	Grootschalige opwek	In de Twentse Energie Agenda is de MER opgenomen. Het uiteindelijke milieueffectrapport (MER) dient als input voor besluiten die in RES Twente 2.0 vastgelegd worden en voor de onderbouwing van ruimtelijke plannen en vergunningen (die MER-plichtig zijn). Ook kan het gedegen onderzoek uit de MER worden gebruikt als onderbouwing om besluiten te nemen in de RES Twente 2.0. Daarmee kan (ten dele) voorkomen worden dat bedrijven met een dubieuze of criminele achtergrond zich mengen in de Twentse energie transitie.
Oldenzaal	M. zon op dak	maximaal inzetten op zon op dak en hiermee proberen zoveel mogelijk van de RES doelstellingen te realiseren	Grootschalige opwek	Vanuit de RES-Twente wordt ambtelijk deelgenomen in de landelijke werkgroep zon op dak. We hebben dit mede gedaan om zo de huidige barrières van zon op dak landelijk onder de aandacht te brengen en oplossingsrichtingen hiervoor uit te werken. Daarnaast is er ook de zonneladder die hierbij een hulpmiddel is.
Provincie	M energievraag en energie opwek	De koppeling tussen energievraag en energieopwek als belangrijk afwegingscriterium bij het definiëren van	Grootschalige opwek	De opwek van elektriciteit in relatie tot de omgeving is een onderdeel van de Twentse Energie Agenda. Hiervoor komt een werkgroep die

Overijssel		clusters en het zoeken naar optimale locaties in te brengen in het RES proces		een verdiepingsslag maakt hoe en waar energieprojecten landschappelijk kunnen worden ingepast. Hierbij is haalbaar, betaalbaar en schaalbaar een belangrijke randvoorwaarde
Provincie Overijssel	M windmolens/ turbines en een windladder	Te komen tot een handreiking	Grootschalige opwek	Wanneer de provincie in gezamenlijkheid met de beide RESsen een provinciale windladder wil ontwikkelen, zullen wij onze medewerking daaraan verlenen. We zullen dit doen binnen het kader van de Twentse Energie Agenda
Tubbergen	M. Zon op dak	het stimuleren van zon op dak bij particulieren en bedrijven;	Grootschalige opwek	Vanuit de RES-Twente wordt ambtelijk deelgenomen in de landelijke werkgroep zon op dak. We hebben dit mede gedaan om zo de huidige barrières van zon op dak landelijk onder de aandacht te brengen en oplossingsrichtingen hiervoor uit te werken. Daarnaast is er ook de zonneladder die hierbij een hulpmiddel is.
Tubbergen	M. Infrastructuur	Twents verband onderzoek te verrichten naar de mogelijkheden van het plaatsen van zonnepanelen en windturbines langs snelwegen (A1 – A35);	Grootschalige opwek	Er loopt inmiddels een project met de titel RES bouwsteen langs Rijkswegen. Dit gaat ook over de verkenning van de zonpotentie. Het project en de resultaten van het project worden meegenomen in de RES 1.0; 2.0 e.v
Tubbergen	M bedrijventerreinen	onderzoek te verrichten naar mogelijkheden van plaatsing van zonnepanelen en windmolens op bedrijventerreinen	Grootschalige opwek	Lokaal kan altijd aanvullend onderzoek verricht worden naar de mogelijkheden van de plaatsing van zonnepanelen en windmolens op bedrijventerreinen. Regionaal kan bij de gemeentegrens-overschrijdende samenwerking dit onderzoek betrokken worden daar waar een bedrijventerrein aan de grens met een of meerdere gemeenten ligt.1
Tubbergen	M. windmolens langs de duitse grens	onderzoek te verrichten naar mogelijkheden van plaatsing van windmolens/turbines langs de landsgrens met Duitsland (waar ook al Duitse windmolens/turbines staan);	Grootschalige opwek	Er lopen inmiddels gesprekken tussen de gemeente Losser, Bad Bentheim én het ministerie van EZ om een grensoverschrijdend energie park op te zetten. Op basis van deze ervaringen kan er mogelijk op meer locaties langs de grens in samenspraak met de Duitse buurgemeenten gezocht worden naar locaties voor plaatsing van windmolens/turbines. Via de lobby van de Twentse Energie Agenda zijn we actief mbt de grensoverschrijdende opwek van energie.
Tubbergen	M landschappelijke inpassing	in 2023 te komen tot een RES 2.0 met zo min mogelijk landschap ontsierende windturbines;	Grootschalige opwek Regionale koers	De opdracht is om een regionale aanpak om elektriciteit duurzaam op te wekken met wind- en zonne-energie. Alleen door bewezen én gecertificeerde technieken kan windenergie vervangen worden. Nieuwe technieken worden onderzocht in de onderzoekstafel van de Twentse Energie Agenda. Het is echter niet realistisch dat deze technieken al in 2023 grootschalig uitgerold kunnen worden. Vandaar dat we in samenspraak met de omgeving op zoek gaan naar de juiste zoekgebieden voor grootschalige opwek van windenergie.

Tubbergen	M besluit locaties wind	om voor de vaststelling van de RES 2.0 in 2023 nog geen definitieve besluiten te nemen m.b.t. de locaties van eventuele windturbines	Grootschalige opwek Regionale koers	De gemeenten hebben eigen lokale autonomie met betrekking tot het vaststellen van hun lokale duurzaamheidsvisie. Echter, wanneer een projectontwikkelaar een aanvraag indient voor een windpark van tenminste 5MW maar niet meer dan 100MW dan is de provincie bevoegd gezag conform art. 9 ^e Elektriciteitswet. In de nieuwe Energiewet wordt dit waarschijnlijk opgehoogd naar minimaal 15 MW.
Tubbergen	M berekening bod	Rijk te verzoeken het huidige doel (het harde getal van 1,5 TWh in de regio Twente) richting de RES 2.0 weer om te zetten naar het percentage duurzame opwek ten opzichte van het elektriciteitsverbruik;	Grootschalige opwek	Het doel van 1,5 TWh is in de concept RES 0.1 afgesproken met de colleges, gedeputeerde staten en het AB van het Waterschap. Het Rijk heeft in het Klimaatakkoord afgesproken om landelijk 35 TWh op te wekken verdeeld over de RES-regio's. Wanneer de gemeenteraad van Tubbergen nu richting de RES 2.0 een ander rekenmodel voorstaat, kan zij dit zelf voorleggen aan de andere 13 gemeenteraden, provinciale staten en het AB van het Waterschap.
Tubbergen	M Hoogte regionaal bod	het standpunt kenbaar te maken dat het resterende deel tot invulling van de ambitie van 1,5 Twh duurzame opwek van elektriciteit in Twente in eerste instantie ingevuld dient te worden door de gemeenten die nu relatief de laagste ambitie hebben	Grootschalige opwek	In het bestuurlijke regionale gesprek over het invullen van de ambitie kunnen de bestuurders hier onderling overeenstemming over krijgen. Het bestuurlijke gesprek wordt ambtelijk ondersteund
Tubbergen	M Netbeheerders	netbeheerders tot maximale inzet op te roepen om initiatieven voor duurzame opwek te faciliteren	Grootschalige opwek	De netbeheerders zijn lid van de stuurgroep RES-Twente. Zij onderkennen het probleem van de netwerkschaarste maar zij kunnen dit alleen oplossen wanneer zij tijdig en duidelijke zoeklocaties van gemeenten krijgen. De investeringen die gemoeid gaan met het oplossen van de netwerkschaarste zijn dusdanig hoog en omvattend dat hierover goede afstemming moet zijn tussen de netbeheerders en de gemeenten.
Twenterand	M Overprogrammering van het bod	Er is een wens tot overprogrammering. De raad wil duidelijk maken dat het wat hen betreft niet een verhoging van het bod betekent maar het mogelijk opstarten van meer projecten richting de RES 2.0 omdat ze niet allemaal de eindstreep halen. Verzoek is een verduidelijking op dit punt:	Grootschalige opwek	Om minimaal 1,5 TWh te kunnen realiseren, is overprogrammering van plannen nodig, zodat we rekening houden met mogelijke uitval van projecten in de planning. Ervaring leert dat circa 30% van geplande projecten komen te vervallen.
Twenterand	M. verhouding zon / wind	de afweging echter blijven bezien vanuit alle 4 hoekpunten, ook vanuit ruimtelijke kwaliteit en maatschappelijk draagvlak	Grootschalige opwek	De hoekpunten van de afwegingskader komen terug als rode draad in de regionale koers voor de RES Twente 1.0.

Wierden	M besluit over onderzoek windenergie	De gemeente Wierden start een onderzoek naar mogelijkheden voor inzet van windenergie binnen of buiten de gemeentegrenzen. Bij bovenstaande beslispunten gelden de volgende voorwaarden: a. Gemeentelijk afwegingskader grootschalige duurzame energieopwekking is leidend. b. Er moet voldoende draagvlak zijn bij de inwoners.	Grootschalige opwek	Het is goed dat de gemeente Wierden haar eigen onderzoek start, zeker ook in het kader van de maatschappelijke kosten. De regionale organisatie RES is op verzoek bereid om de gemeente Wierden hierbij te ondersteunen of samen met hen de juiste deskundigen te betrekken
			Monitoring	
Dinkelland	M open data	Alle cijfermatige uitgangspunten als open data publiceren met bronvermelding	Monitoring	De cijfermatige uitgangspunten zijn doorberekend door het regionale coördinatieteam en zijn als bijlage opgenomen in het definitief ontwerp. Dit definitief ontwerp is openbaar en dus te raadplegen voor inwoners.
Hellendoorn	O CDA Monitoring	De gemeenten een halfjaarlijkse evaluatie houden. Graag voortvarend beginnen en regionaal na 2 jaar een evaluatie met de stand van zaken op dat moment. Dit om een goede indicatie van de voortgang in de diverse gemeenten te krijgen en ook van elkaar te kunnen leren. Nieuwe omstandigheden die het speelveld veranderen dienen scherp gemonitord te worden	Monitoring	Er is inmiddels een Twentse monitor, die is te vinden op de website van de energiestrategie Twente. De monitor kent twee jaarlijks een update.
			Warmtetransitie	
Hengelo	O raadbreed warmtetransitie	warmtetransitie is het belangrijk dat die haalbaar en betaalbaar aandacht hebben voor de keuzevrijheid	Warmte transitie	Gemeenten stellen uiterlijk eind 2021 een Transitievisie Warmte (TVW) vast. Hierin wordt een doorkijk gegeven naar welke wijken per gemeente in 2030 en in 2050 naar een alternatieve warmtevoorziening kunnen overstappen.
Tubbergen	M Energie bedrijf	in te spannen een gemeentelijk energiebedrijf op te zetten waarbij opbrengsten uit duurzame energie ten goede komen aan de inwoners van de gemeente Tubbergen	Warmte transitie	Voor het stedelijk gebied realiseren we een regionaal Warmtetenet Twente door bestaande warmtetenetten te verbinden en onderzoeken we de mogelijkheden voor uitbreiding met nieuwe warmtetenetten. Het stedelijk gebied betreft de gemeenten Almelo, Borne, Enschede, Hengelo, Oldenzaal en mogelijk ook Haaksbergen. De gemeente Tubbergen kan de ervaringen van het regionaal warmtetenet en de daarbij behorende intentieovereenkomst gebruiken als input voor het opzetten van een eigen gemeentelijk energiebedrijf
			Twentse doelen	

Hof van Twente	M strategisch koersdocument	de raad beschouwt de RES als een strategisch koersdocument waarvoor een inspanningsverplichting wordt aangegaan;	Twentse doelen	De RES 1.0 is een regionale opgave in de vorm van een niet vrijblijvende inspanningsverplichting.
			Nog niet bepaald	
Twenterand	M verduidelijking termen	Verzoek om een begrippenlijst op te nemen	Bijlage	Er komt een begrippenlijst in de bijlage

DEEL 2 REACTIES OP COLLEGE EN RAADSVORSTELLEN

	Collegevoorstel (C) of Raadvoorstel (R)	Kernpunt dat reflectie behoeft	Reflectie	Verwerking in definitief ontwerp
Almelo	Collegevoorstel	<ol style="list-style-type: none"> De Duurzame energieladder is het beleidskader voor duurzame energieopwekking in Almelo. De ambitie zoals beschreven in de Duurzame energieladder vormt de bijdrage van Almelo aan de RES Twente 1.0, namelijk 157 gigawattuur. Overprogrammering in de planfase is mogelijk maar kan niet tot meer realisatie van zon op land of windenergie leiden, omdat in de duurzame energieladder een maximum aantal is beschreven. Zon op dak wordt juist gestimuleerd en kent daarom geen maximum. Wij zien een regionaal warmtenet als een kans om hoge temperatuur restwarmte beschikbaar te stellen aan inwoners van Almelo. Echter, we kijken kritisch naar rollen en verantwoordelijkheden die wij als gemeente hebben, maar ook die de initiatiefnemers hebben. Wij zijn aandeelhouder van twee van de initiatiefnemers, wat overigens niet geldt voor alle betrokken gemeenten. Of wij een 	<ol style="list-style-type: none"> De ambitie van Almelo is meegenomen in het voorlopig ontwerp en is terug te vinden in de monitor; Overprogrammering is nodig omdat niet alle projecten uit de planfase ook richting uitvoering gaan. Overprogrammering is een regionaal vraagstuk en vraagt dus ook om regionale afstemming Zon op dak wordt door alle partners zoveel mogelijk gestimuleerd. We maken ambtelijk ook deel uit van de landelijke werkgroep Zon op dak zodat we ‘dicht bij het vuur zitten’ en ook onze lobby punten goed kunnen inbrengen; In de verdere uitwerking van de RES 1.0 en richting de RES 2.0 kunnen alle betrokken partijen bij het regionaal warmtenet in afstemming met elkaar afspraken hierover maken. D 	Ambitie Almelo is verwerkt bij grootschalige opwek Zon op dak is onderdeel van de Twentse Energie Agenda; Het standpunt van Almelo inzake het regionaal warmtenet is op regionaal niveau onderdeel van de regionale structuur warmte

		<p>intentieovereenkomst gaan tekenen, hebben wij nog in beraad vanwege onze aandeelhoudersposities in relatie tot investeringen in een dergelijk regionaal warmtenet</p>		
Borne	Raadsvoorstel	<ol style="list-style-type: none"> 1. De Energievisie Borne maakt gebruik van en bouwt voort op de uitgangspunten van de RES. Met name voor de zoekgebieden voor zon en wind is gebruik gemaakt van de hoekpunten van het afwegingskader uit de RES; 2. De oproep om bij een eventueel extra beroep op een gemeente meer bij te dragen, er sprake moet zijn van enige compensatie, is nog niet concreet in het voorlopig ontwerp uitgewerkt 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het is een mooie samenwerking dat de Energievisie van Borne gebruik maakt en voortbouwt op de uitgangspunten van de RES; 2. Er zullen op regionaal niveau gesprekken plaatsvinden om te bespreken of het nodig is om enige compensatie te geven aan gemeenten die een extra bijdrage doen. Dit wordt betrokken bij de uitvoering van de RES 1.0 en wordt mogelijk meegenomen bij de RES 2.0. 	<p>De Borse ambtjes zijn onderdeel van het regionale bod. Gesprekken over compensatie zullen regionaal worden afgestemd onder begeleiding van de stuurgroep RES-Twente.</p>
Dinkelland	College voorstel	<ol style="list-style-type: none"> 1. We begrijpen dat onze inwoners zorgen hebben, bijvoorbeeld als het gaat om het unieke landschap. Bovendien worden inwoners en ondernemers ook geconfronteerd met andere maatschappelijke opgaven, zoals het verbeteren van de biodiversiteit, verduurzaming van de landbouw en klimaatadaptatie; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De zorgen van de inwoners zijn terecht. Vanuit de regionale RES-organisatie zullen wij gemeenten ondersteunen met tools en hulpmiddelen om op lokaal niveau het participatieproces met de inwoners vorm te geven. Een deel van dit participatieproces zal waarschijnlijk op subregionaal niveau plaatsvinden. Ook daarbij zal de regionale RES-organisatie binnen haar mogelijkheden ondersteuning geven aan de betreffende gemeenten. 	<p>In de RES 1.0 is een onderdeel opgenomen over communicatie en participatie.</p>
Enschede	Brief aan de raad	<ol style="list-style-type: none"> 1. Allereerst merken we op dat we in de Energievisie weliswaar hebben uitgewerkt, hoe we onze energiedoelstelling denken te verwezenlijken. Maar om voortgang te kunnen boeken zullen er na de vaststelling van de Energievisie wel voldoende financiële middelen voor de uitvoering van de plannen beschikbaar moeten komen en zullen aansluitings- en transportproblemen op het elektriciteitsnet voortvarend moeten worden aangepakt. 2. Een verschil bestaat tussen de in regionaal verband vastgestelde ambitie (1500 GWh) en de som van biedingen van de Twentse gemeenten (1358 GWh); mogelijkheden om het tekort aan te vullen tot 1500 GWh zien wij niet. 3. De maatschappelijke kosten kunnen met 100 miljoen euro dalen, als we die verhouding zon/wind richting 40/60 weten om te buigen. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Terecht dat Enschede stelt dat er voldoende middelen moeten komen voor het verwezenlijken van de doelstellingen. Hiervoor is een lobby gestart vanuit de VNG. De aansluitings- en transportproblemen hebben onze aandacht. Er is veelvuldig overleg, ook op stuurgroep niveau met netbeheerders over uitbreiding en verzwaring van het netwerk; 2. Het is juist dat er een verschil bestaat. We gaan bij de uitvoering van de RES 1.0 regionaal met alle partners in gesprek om dit verschil op te lossen. 3. We streven op het niveau van de regio Twente een verhouding zon – wind van 40 – 60 na. Lokaal kan de verhouding tussen geproduceerde zonne- en windenergie verschillen. We communiceren hierover goed met de betrokken partners en inwoners. 	<p>De financiering van de uitvoering van de RES is een lobby dossier en wordt vermeld bij de Twentse Energie Agenda De stuurgroep zal ervoor zorg dragen dat op regionaal niveau gesprekken worden gevoerd om het verschil tussen de ambitie en het bod te overbruggen; In de RES 1.0 is een onderdeel opgenomen over communicatie en participatie.</p>

		De maatschappelijke wenselijkheid daarvan onderschrijven wij; mogelijkheden om daar ook in Enschede aan bij te dragen, zien wij echter niet.		
Haaksbergen	Raadsvoorstel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elke gemeente is verantwoordelijk voor de eigen bijdrage in Gwh. Keuzes voor zon of wind worden gemaakt op lokaal niveau. De Beleidsregels zonnevelden worden op 31 maart 2021 door de gemeenteraad van Haaksbergen besproken. Na de zomer van 2021 zullen wij samen met de raad het gesprek voeren over windenergie. Het college en gemeenteraad van Haaksbergen nemen hierover de juridisch bindende beslissingen; 2. Onze ambitie is om steeds meer wijken duurzaam te verwarmen, zonder gebruik van fossiele brandstoffen. Belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat het haalbaar en betaalbaar is. Warmte is vaak nog een onderbelicht onderwerp landelijk in de RES-sen. In Twente is dit opgepakt door de opzet voor de Regionale Structuur Warmte op te nemen in het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0. Twee coalities (regionaal warmtenet en biogas/groengas) werken dit verder uit. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het is terecht dat de gemeenten zelf de keuzes maken voor hun eigen bijdrage maar zij stemmen dit op regionaal óf subregionaal niveau met elkaar af; 2. De warmtetransitie heeft een iets andere dynamiek dan de grootschalige opwek maar is niet minder belangrijk. Gemeenten stellen uiterlijk eind 2021 een Transitievisie Warmte (TVW) vast. Hierin wordt een doorkijk gegeven naar welke wijken per gemeente in 2030 en in 2050 naar een alternatieve warmtevoorziening kunnen overstappen. 	De Haaksbergse bijdrage is onderdeel van het regionale bod De warmtetransitie is onderdeel van de RES 1.0
Hellendoorn	College besluit	Het college van Hellendoorn heeft ingestemd met het voorlopig ontwerp en heeft hierbij geen speciale aandachtspunten vermeld. Naar aanleiding van de bespreking in een debatronde in de raad zijn opinies ingediend die zijn behandeld in het 1 ^e deel van de matrix		
Hengelo	College en raadsadvies	Naar aanleiding van het raadsadvies heeft de gemeenteraad van Hengelo tijdens een politieke markt het voorlopig ontwerp besproken. De resultaten van deze bespreking zijn behandeld bij onderdeel 1 van deze matrix.		
Hof van Twente	Een raadsbrief	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het voorlopig ontwerp is na ontvangst vanuit de stuurgroep RES direct doorgeleid naar u als Raad. Het document is noch regionaal op bestuurlijk niveau inhoudelijk besproken noch door ons college. Daarmee is het voorlopig ontwerp nog geen door de regio 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het voorlopig ontwerp is de samenvatting van alle voorgaande besprekingen en documenten (o.a. concept RES 0.1) op regionaal niveau. In afstemming met de initiatiefgroep RES-Twente, waar ook de gemeente Hof van Twente in is vertegenwoordigd, is ervoor gekozen om een voorlopig ontwerp meningsvormend voor te leggen aan de raden, staten en AB van het Waterschap en deze input te verwerken in het definitief ontwerp RES 1.0. 	De raadsbrief van de Hof van Twente is zeer uitgebreid. De input van de raadsbrief is terug te vinden op alle onderdelen van het definitief ontwerp RES 1.0.

		<p>bestuurders en het college gedragen document;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. We hebben geen garantie dat al onze reacties worden verwerkt in definitieve versie RES Twente 1.0. Hierdoor is er een kans op een niet regionaal gedragen definitieve RES Twente 1.0; 3. Ons advies aan de RES organisatie is om in de nieuwe versie een opschoning te doen door dubleringen eruit te halen, hoofdzaken van bijzaken te scheiden, een publieksvriendelijke schrijfstijl en een logische opbouw te hanteren. Ook is een publieksvriendelijke versie naast de uitgewerkte RES Twente 1.0 aan te bevelen zodat het voor inwoners duidelijk is wat RES traject is, welke opgave hier ligt en wat de impact van de gekozen strategieën is op hun leefomgeving. 4. Ons voorstel is om de stap van voorlopig ontwerp naar definitieve RES Twente 1.0 te gebruiken voor een aanscherping van de vorm en leesbaarheid van het document, aandachtspunten voor het traject naar de RES2.0, en deze inhoudelijke uitwerking onderdeel te maken van RES2.0; 5. Landschappelijke waarde en natuur wordt meermalen genoemd maar hier is geen strategie op ontwikkeld. Hoe we hiermee omgaan als regio blijft onduidelijk waardoor de inhoud zoals het nu geformuleerd is weinig toevoegt; 6. De keuze om voor klimaatneutraal te gaan zou beter onderbouwd moeten worden en door alle RES partijen gedragen moeten zijn. 7. Naar verwachting komt in de definitieve RES Twente 1.0 een regiokaart te staan waarop zoekgebieden zijn geduid. Hof van Twente werkt niet met zoekgebieden voor zonnevelden en windmolens. Echter bieden we indien met grote betrokkenheid van inwoners overal de mogelijkheid aan, binnen wettelijke kaders; 8. De Transitie Visie Warmte (TVW) is een lokale verantwoordelijkheid. Onze TVW is in 	<ol style="list-style-type: none"> 2. De RES 1.0 is een regionaal document waarbij wij zoveel mogelijk alle lokale meningen en opinies verwerken. Het is niet mogelijk om toe te zeggen dat alle meningen en opinies van één van de partners 1 op 1 worden overgenomen. Hiervoor is altijd regionale afstemming nodig. Wel is er de toezegging van de stuurgroep RES-Twente dat alle ingebrachte moties en opinies van de volksvertegenwoordigers zorgvuldig worden beantwoord en daar waar het kan worden ingebracht in het definitief ontwerp RES 1.0; 3. Het advies om een opschoning te doen en hoofdzaken van bijzaken te scheiden wordt overgenomen. Het definitief ontwerp RES 1.0 is een koersdocument op hoofdlijnen en werkt met bijlagen die voortkomen uit het voorlopig ontwerp RES 1.0. We werken aan publieksvriendelijke informatie over de RES op regionaal niveau. Op lokaal niveau zijn de gemeenten aan zet om hun inwoners goed te informeren; 4. We hebben inmiddels de vorm van het definitief ontwerp RES 1.0 aangescherpt, naar ons idee is dit een verbetering; 5. In de RES Twente 2.0 zijn regionale uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit uitgewerkt in lokaal ruimtelijk beleid als eerste stap naar vergunningverlening in 2025. De provinciale omgevingsvisie is leidend als regionaal kader voor ruimtelijke kwaliteit. Op (sub)regionaal niveau stemmen partners, regionale belanghebbenden en een vertegenwoordiging van de Twentse samenleving met elkaar af; 6. De stuurgroep heeft bewust de keuze gemaakt voor de term 'mogelijk klimaatneutraal' ipv energieneutraal. Dit laatste is meer dan lastig voor een regio; 7. Er komt in het definitief ontwerp RES 1.0 géén regiokaart te staan met zoekgebieden. ER is alleen digitaal een werkkaart beschikbaar met zoekgebieden. Input voor deze kaart is de informatie die de gemeenten zelf aanleveren. 8. We zullen dit in de taartdiagram opnemen; 9. Het is de eigen lokale autonomie hoe de Hof van Twente om wil gaan met lokaal eigenaarschap; 10. De gemeenten hebben eigen lokale autonomie met betrekking tot het vaststellen van hun lokale windbeleid. Echter, wanneer een projectontwikkelaar een aanvraag indient voor een windpark van tenminste 5MW maar niet meer dan 100MW dan is de provincie bevoegd gezag conform art. 9^e Elektriciteitswet. In de nieuwe Energiewet wordt dit waarschijnlijk opgehoogd naar minimaal 15 MW; 11. Het vormgeven van lokaal eigendom vindt op lokaal niveau plaats. Belanghebbenden en volksvertegenwoordigers hebben kenbaar gemaakt dat het wenselijk is om regionaal te werken met dezelfde uitgangspunten. Samen met een vertegenwoordig 	
--	--	--	---	--

		<p>Q4 2021 gereed, dit mag opgenomen worden in de taartdiagram;</p> <p>9. Het uitgangspunt is dat projecten worden ontwikkeld door of in ieder geval met inwoners. Hoe zij hiervan profiteren is aan de inwoners. Wanneer zij tevreden zijn met de afspraken is dat voor Hof van Twente voldoende. Dit hoeft geen 50% eigenaarschap te zijn. Daarmee is het geen uitgangspunt maar een streven;</p> <p>10. Ook wind is mogelijk in onze gemeente wanneer het een gedragen plan is waar inwoners actief bij betrokken zijn;</p> <p>11. Financiële participatie wordt alleen genoemd als de 50% eigenaarschap. Een duidelijke toelichting op onderscheid beleids-, proces- en financiële participatie is wenselijk. En van daaruit een toelichting op wat de strategie van de regio is op al deze vormen;</p> <p>12. De RES organisatie wil tussen voorlopig ontwerp en definitieve RES1.0 de inhoud verder uitwerken. Er komen namelijk reacties van alle 14 gemeenten, de waterschappen en de provincie. Dit betekent een verschil in inhoud tussen voorlopig ontwerp en de definitieve versie waar er geen ruimte is voor bestuurlijke reactie op de definitieve versie. Hierdoor kan er inhoud in de eindversie staan die niet regionaal gedragen wordt;</p> <p>13. Maatschappelijke acceptatie en ruimtelijke kwaliteit worden minimaal meegenomen in de RES wat het risico meebrengt voor de haalbaarheid van de strategie en de kracht en identiteit van de gemeente bij realisatie</p>	<p>van de Twentse LEI, heeft de RES Twente een plan van aanpak gerealiseerd als handreiking naar de gemeenten. Als er geen LEI is en/of het lukt niet om energieprojecten met een LEI te realiseren, kan een andere vorm van lokaal eigendom worden ingezet. De collectieve gedachte en de opbrengsten terug brengen in het gebied staan centraal;</p> <p>12. De stuurgroep is van mening dat het doorlopen van een zorgvuldig en afgestemd proces voorkomt dat er in het definitief ontwerp RES 1.0 inhoudelijke standpunten staan die niet regionaal worden gedragen;</p> <p>13. In de aanloop richting het definitief ontwerp is op regionaal niveau intensief ingezet op de maatschappelijke acceptatie, onder andere door het organiseren van stakeholders bijeenkomsten. In deze bijeenkomsten blijkt wel dat standpunten soms ver uit elkaar staan. De stuurgroep heeft hier kennis van genomen en de stuurgroep zal, daar waar het kan, ook vanuit de stakeholders betrokkenheid organiseren bij het uitvoeren van de RES 1.0. De stuurgroep heeft zich echter wel aan zijn opdracht te houden om met bestaande technieken een bod te doen voor de grootschalige opwek en warmtetransitie.</p>	
Losser	Het collegebesluit van Losser	<p>1. Losser heeft andere gemeenten altijd voor gehouden dat wij ons deel inbrengen, maar dat anderen ook naar vermogen moeten bijdragen;</p> <p>2. De noordoost Twentse gemeenten vragen samen om extra ruimte te reserveren op het elektriciteitsnetwerk om mogelijke toekomstige initiatieven die naar verwachting gaan ontstaan, te kunnen aansluiten. Vanuit de RES organisatie is aangegeven dat men meewerkt aan deze</p>	<p>1. In de diverse regionale overleggen op bestuurlijk niveau heeft de gemeente Losser dit standpunt ingebracht en zij kan dit uiteraard blijven doen;</p> <p>2. Er is veelvuldig overleg, ook op stuurgroep niveau met netbeheerders over de versnelling van het netwerk</p>	Het standpunt van het college kan ingebracht worden bij de regionale overleggen. De versnelling van het netwerk is onderdeel van de grootschalige opwek

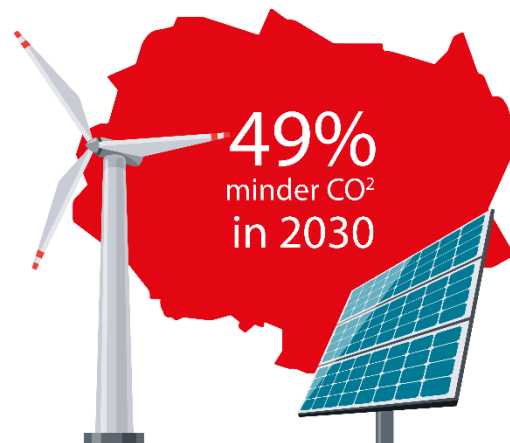
		oplossing en dat dit wordt vertaald in de definitieve RES 1.0		
Oldenzaal	Collegevoorstel	<p>Het collegebesluit van Oldenzaal</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. commitment uit te spreken voor de realisatie van de RES Twente 1.0 als strategisch koersdocument; 2. commitment uit te spreken over de gezamenlijke ambitie van de 14 Twentse gemeenten, waterschappen en provincie: <ol style="list-style-type: none"> a. Samen willen we in 2030 in Twente 1,5 Terawattuur (Twh) duurzaam elektriciteit opwekken met een combinatie van wind- en zonne-energie, waarbij elke gemeente zelf verantwoordelijk is voor de eigen bijdrage in Gwh. Hierbij is overprogrammering in de planfase mogelijk nodig, vanwege te verwachten planuitval (op basis van ervaring is dat 30%); b. de uitwerking van de Regionale Structuur Warmte voor Twente; 3. akkoord te gaan met de (proces)afspraken om te komen tot de RES Twente 1.0. Deze afspraken zijn bijgevoegd in bijlage 1; 4. eventuele reacties op het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 kenbaar te maken aan de secretaris van de stuurgroep RES Twente; 5. het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 en het bijgevoegde raadsvoorstel voor te leggen aan de gemeenteraad; 6. akkoord te gaan met het gewijzigde bod van de Noordoost Twentse gemeenten van 225 GWh en de Raad voor te stellen hiermee akkoord te gaan. 		
Provincie Overijssel	Statenvoorstel	<ol style="list-style-type: none"> 1. wij constateren dat de door u van belang geachte punten en onze inzet terug komen in het voorlopig onderwerp van de RES Twente; 2. In de fase van RES 1.0 naar RES 2.0 werken wij met de RES-partners de vier hoekpunten verder uit. Ontstaan er gedurende het proces nieuwe inzichten die vertaling vragen in Omgevingsbeleid, dan wordt dat via reguliere weg bij de herziening van de Omgevingsvisie meegenomen. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het is goed om te lezen op de juiste manier gevolg is gegeven aan de door de provinciale staten van belang geachte punten en de inzet van gedeputeerde staten; 2. Dit is juist 	De inbreng van de provincie is terug te vinden in alle onderdelen van het definitief ontwerp
Tubbergen	Collegevoorstel	<ol style="list-style-type: none"> 1. We begrijpen dat onze inwoners zorgen hebben, bijvoorbeeld als het gaat om het 	De zorgen van de inwoners zijn terecht. Vanuit de regionale RES-organisatie zullen wij gemeenten ondersteunen met tools en	Grootschalige opwek

		<p>unieke landschap. Bovendien worden inwoners en ondernemers ook geconfronteerd met andere maatschappelijke opgaven, zoals het verbeteren van de biodiversiteit, verduurzaming van de landbouw en klimaatadaptatie;</p>	<p>hulpmiddelen om op lokaal niveau het participatieproces met de inwoners vorm te geven. Een deel van dit participatieproces zal waarschijnlijk op subregionaal niveau plaatsvinden. Ook daarbij zal de regionale RES-organisatie binnen haar mogelijkheden ondersteuning geven aan de betreffende gemeenten</p>	
Twenterand	Raadsvoorstel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een belangrijke onzekerheid is de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk en de toepassing van het afwegingskader 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dit is een juiste constatering. Er is veelvuldig overleg, ook op stuurgroep niveau met netbeheerders over de versnelling van het netwerk 	Grootschalige opwek
Wierden	Raadsbesluit	<ol style="list-style-type: none"> 1. De raad van de gemeente Wierden stemt niet in met overprogramming in de planfase en houdt daarmee vast aan het gedane bod van 56 GWh van de gemeente Wierden; 2. De gemeente Wierden start een onderzoek naar mogelijkheden voor inzet van windenergie binnen of buiten de gemeentegrenzen. 3. Bij bovenstaande beslispunten gelden de volgende voorwaarden: Gemeentelijk afwegingskader grootschalige duurzame energieopwekking is leidend. 4. Er moet voldoende draagvlak zijn bij de inwoners 5. De gemeente Wierden kiest ervoor om bij de realisatie van het gedane bod te starten met zonne-energie en deze raadsperiode niet in te zetten op grote windmolens; 6. De gemeente Wierden hanteert in RES Twente 1.0 deze raadsperiode geen zoekgebieden, het vastgestelde afwegingskader is leidend 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uiteraard heeft de raad van Wierden zeggenschap over haar eigen bod. Echter de overprogramming betreft het <i>regionale bod</i>. Bij het regionale bod ligt het primaat bij de 14 gemeenten, provincie en waterschap gezamenlijk; 2. De regionale organisatie kan indien nodig de gemeente Wierden ondersteunen bij het onderzoek naar de mogelijkheden voor de inzet van windenergie binnen of buiten de gemeentegrenzen; 3. Het is aan de gemeente zelf welke beslispunten zij hierbij wil hanteren 	Grootschalige opwek

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 2. Afwegingskader -

**Samen
de stap
maken**

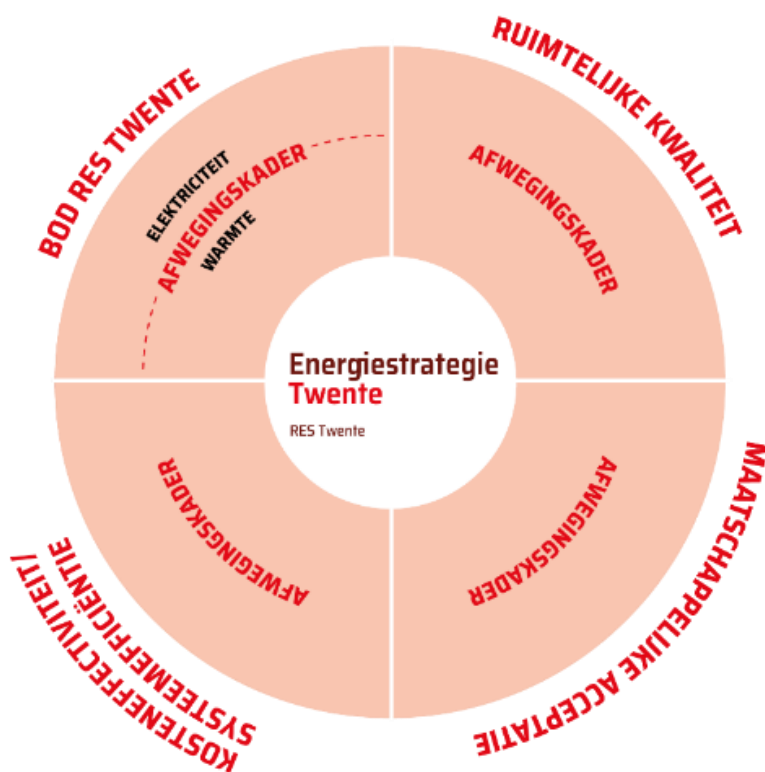

1. AFWEGINGSKADER RES TWENTE

In de periode op weg naar de RES Twente 1.0 is rekening gehouden met de ruimtelijke kwaliteit, systeemefficiëntie en maatschappelijke acceptatie. Deze hoekpunten komen terug in de regionale koers voor de RES Twente 1.0.

Aanvullend op het koersdocument geven we in deze bijlage een nadere toelichting op de uitgangspunten in het afwegingskader:

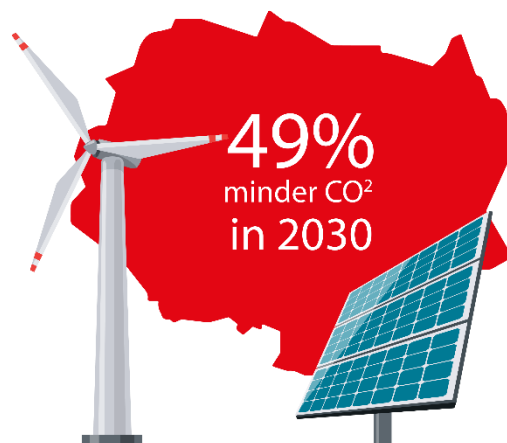
- **Bod:** het kwantitatieve bod voor duurzame opwek elektriciteit in 2030 van 1,5 TWh en het ontwikkelen van een warmteregio in Twente is verder geconcretiseerd (bronnen voor opwekken duurzame energie, aantallen, (zoek)locaties, aanpak ontwikkeling warmteregio). Met betrekking tot de warmteopgave, benut Twente in 2030 de beschikbare duurzame lokale en bovenlokale warmtebronnen. Er zijn twee coalities gestart met een verkenning onder welke randvoorwaarden deze ingezet kunnen worden om woningen en gebouwen in Twente te verwarmen. De technisch economische haalbaarheid wordt op basis van een ontwerp van de warmte-infrastructuur in de RES Twente 2.0 verder uitgewerkt.
- **Ruimtelijke kwaliteit:** we houden rekening met de mogelijkheden van het landschap en leggen verbinding met andere verduurzamingsopgaven en opgaven die invloed hebben op de ruimtelijke kwaliteit (integrale aanpak).
- **Systeemefficiëntie:** we willen een haalbare en betaalbare RES Twente en zoeken naar efficiënte oplossingen, zodat we een zo hoog mogelijk rendement bereiken, tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Dat kan bijvoorbeeld door te kiezen voor een evenwichtige mix van wind- en zonne-energie en de energieopwek te bundelen en clusteren en het optimaal gebruik maken van beschikbare lokale warmtebronnen. Daarbij hoort ook een totale systeemefficiëntie voor warmte vanuit verschillende schaalniveaus om onomkeerbare keuzes en effecten te voorkomen. Daarvoor is de wisselwerking tussen de Regionale Structuur Warmte en de Transitievisie Warmte van essentieel belang.
- **Maatschappelijke acceptatie:** we betrekken onze samenleving via lokale en regionale participatie. Ook werken we aan het vormgeven van minimaal 50% lokaal eigendom, dit draagt bij aan de maatschappelijke acceptatie om duurzame energie op te wekken. Initiatieven van onderaf dragen bij aan het stimuleren van warmteinitiatieven en het ontwikkelen van Twente tot warmteregio.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 3. Monitor -

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING MONITOR

Monitoring is van cruciaal belang om zicht te krijgen op het verloop van de energietransitie in Twente. De Twentse monitor heeft de stand van zaken in kaart gebracht op het gebied van energieverbruik van woningen en bedrijven, de duurzame energieopwekking, het gasverbruik van woningen en bedrijven, de productie van warmte en biogas/groengas en de aanleg van een stedelijk warmtenet en een biogasnetwerk. De monitor van de RES Twente is online beschikbaar via www.energiestrategiegentwente.nl/monitor. Het is een monitor die tot stand is gekomen in samenwerking met Kennispunt Twente, op basis van cijfers vanuit het CBS, RVO, Klimaatmonitor, netbeheerders etc.

Belangrijk voor de totstandkoming van de monitor zijn ook de gehouden monitoringsgesprekken met de veertien Twentse gemeenten. Zo ontstaat een goed beeld van de voortgang en wat er in Twente nog gerealiseerd moet worden om duurzaam energie op te wekken of wat er nodig is om energie te besparen. Zo wordt het aanbod en het toekomstig verbruik van elektriciteit en warmte in balans gebracht. In juni 2021 vindt een actualisatieslag plaats van de monitor op basis van een nieuwe gespreksronde. In juni 2021 komen de meest actuele cijfers beschikbaar op de website.

Monitoring lokale plan- en beleidsvorming

Alle Twentse gemeenten zijn bezig om hun plannen richting de RES 1.0 te concretiseren, maar het tempo en de werkwijze verschillen per gemeente. Dat betekent dat de huidige stand van zaken verschillende snelheden laat zien. We zien dat er veel projecten in de pijplijn zitten en dat er hard gewerkt wordt aan plan- en beleidsvorming om de uitvoering van projecten in gemeenten mogelijk te maken.

Monitoring duurzame opwek elektriciteit

De monitor geeft een zo actueel mogelijk beeld van het verbruik en de besparing van elektriciteit en warmte in Twente, maar ook de stand van zaken ten aanzien van het realiseren van onze doelen voor het opwekken van elektriciteit en de warmtetransitie kunnen worden gevolgd. De monitor geeft inzicht in de cijfers per gemeente en voor Twente als geheel. We mogen in Twente trots zijn op de voortvarende manier waarop we de processen inrichten. Zo timmeren we flink aan de weg met de beleidsvorming, participatie- en besluitvormingsprocessen om onze plannen voor duurzame opwek en de warmtetransitie te realiseren. Hierbij wordt opgemerkt dat elke gemeente zijn eigen (tijds)pad kiest en gebruik kan maken van goede voorbeelden van de andere gemeenten. In Twente leren we van elkaar en helpen we elkaar waar het mogelijk is (Noaberschap). Verschil in tempo is mede afhankelijk van de beschikbare ambtelijke capaciteit voor deze enorme transitie-opgave, wat voor met name de kleinere gemeenten een uitdaging blijkt.

De monitor die online staat is bedoeld om actueel inzicht te geven aan bestuurders, raadsleden, vakambtenaren en professionals. Halfjaarlijks wordt de monitor bijgewerkt nadat er weer een nieuwe gespreksronde heeft plaatsgevonden met alle veertien gemeenten. Deze gespreksronden vinden plaats in april en november, waarna in juni en december de aangepaste monitor kan worden gepresenteerd. Hiervan wordt ook een eenvoudige samenvatting gegeven aan inwoners en media.

Monitoring warmte

De werkgroep monitoring werkt ook aan het monitoren van de ontwikkeling van Twente tot warmteregio. Als eind 2021 de Transitievisies Warmte en de wijkuitvoeringsplannen gereed zijn, zal de monitor ook een actueel beeld laten zien op gemeenteniveau van welke wijken worden aangesloten op welke warmtebronnen. Het tijdspad van de RES Twente 1.0 (oplevering juli 2021), inclusief de Regionale Structuur Warmte en de Transitievisies Warmte (oplevering eind 2021) lopen hierbij niet geheel parallel. De warmtevraag brengen we in kaart op basis van het huidige verbruik. Deze gegevens worden jaarlijks geactualiseerd in de monitor.

Thema's rondom de energietransitie in de monitor

Omdat de energietransitie niet op zichzelf staat, maar raakt aan diverse andere vakgebieden en daarmee een sterke wisselwerking kent, worden er themanummers ontwikkeld door vakspecialisten rondom bijvoorbeeld arbeidsmarkt en onderwijs, mobiliteit en opslag en circulaire landbouw. Het themanummer Mobiliteit zal in het voorjaar 2021 voor het eerst uitkomen. Mede op initiatief van de Universiteit Twente is er een Human Capital Agenda voor de energietransitie ontwikkeld. In deze Human Capital Agenda werken het ROC, hogeschool Saxion én de Universiteit samen om het onderwijs te faciliteren voor de nieuwe banen die gaan ontstaan in de energietransitie. De samenhang en nieuwe ontwikkelingen op deze beleidsterreinen worden via de themanummers gekoppeld aan de monitor in 2021.

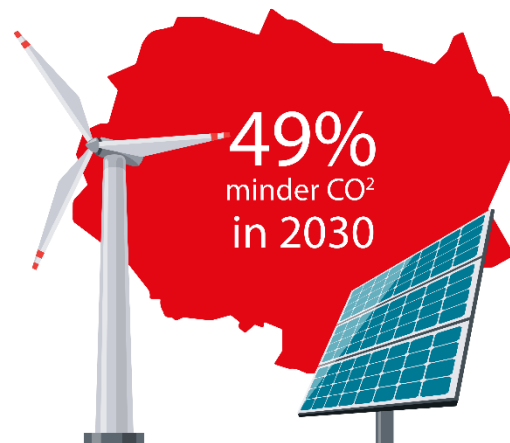
Doorontwikkeling monitor

De cijfers voor de duurzame opwekking op (grootschalige) daken heeft nog een actualisatieslag voor 2019/2020. Dit wordt gedaan aan de hand van luchtfoto's vanuit het project "zonedakje" van de provincie Overijssel. Verwacht wordt dat een veel hoger percentage dakoppervlak (> 300m²) momenteel al is belegd met zonnepanelen in de Twentse gemeenten. Ook moet het onderdeel warmte nog verder worden uitgewerkt naar aanleiding van de ontwikkeling van de warmtetransitievisies van gemeenten. Dit gebeurt in samenwerking met de energie-atlas vanuit de VNG. Deze wordt onder andere aangevuld met een vlekkenkaart waarop per wijk wordt aangegeven voor welke vervangende warmtebron gekozen wordt om het aardgas in de toekomst te vervangen.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 4. Energiebesparing -

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING ENERGIEBESPARING

Een eerste stap in de energietransitie is en blijft de energiebesparing. Want, wat we niet verbruiken, hoeven we ook niet op te wekken. Op verzoek van volksvertegenwoordigers hebben we hier meer nadruk op gelegd in het koersdocument en daar een procesafspraken over opgenomen. Daarnaast is als afspraak opgenomen in het koersdocument dat we inzetten op meer bewustwording als het gaat om de wisselwerking tussen elektriciteit en warmte.

Aanvullend op het koersdocument geven we in deze bijlage de aandachtspunten weer:

Energie besparen voor elektriciteitsopgave

Zelf energie opwekken of gebouwen verduurzamen is iets waar veel inwoners van Twente en woningcorporaties al bewust mee bezig zijn. Bijvoorbeeld door in hun eigen woning of in hun eigen bedrijf op zoek te gaan naar kansen en mogelijkheden. Alhoewel zon op dak geen energiebesparing is, ervaren veel huiseigenaren in Twente al de voordelen van een goed geïsoleerd huis of zon op dak. Met hun eigen zonnepanelen dragen ze bij aan het terugbrengen van de CO₂-emissie. Niet alleen de CO₂-reductie is een voordeel, steeds meer woning-eigenaren met zonnepanelen kunnen in hun eigen energiebehoefte voorzien. De financiële voordelen van verduurzaming kennen ze daarom ook.

Het is belangrijk dat we deze trend vasthouden en zoveel mogelijk woning-eigenaren motiveren om te verduurzamen. Voor Twente is dit extra van belang vanwege het grote aandeel woningen in het buitengebied. Al deze vormen van verduurzaming helpen bij de energietransitie. Zon op dak bij particulieren wordt in Twente dan ook gestimuleerd en aangejaagd door gemeenten. In opdracht van gemeenten geven lokale energieloketten inwoners advies op maat om energie te besparen en duurzame maatregelen te nemen. Ook bedrijven investeren nu al in de duurzame opwek van elektriciteit en energiebesparing of ze denken erover na. De energietransitie bestaat niet alleen uit grootschalige initiatieven, iedereen kan wat bijdragen. Al deze initiatieven in het eigen huis en in het eigen bedrijf staan niet beschreven in deze RES, maar helpen zeker mee aan de opgave waar Twente voor staat.

Energie besparen voor warmteopgave

Naast de overschakeling op duurzame warmtebronnen is het essentieel om woningen beter te isoleren en de warmtevraag te beperken. Woningbouwcorporaties en veel inwoners van Twente zijn al bewust bezig met het verduurzamen van gebouwen. Bijvoorbeeld door op zoek te gaan naar energiebesparingsopties voor hun eigen woning of bedrijf. Zo ervaren veel huiseigenaren in Twente al de voordelen van een geïsoleerd huis en kunnen woning-eigenaren met zonnepanelen in hun eigen energiebehoefte voorzien. Om deze trend ook in de toekomst vast te houden moet dit gestimuleerd worden. Twentse gemeenten werken daarom samen in een gezamenlijk energieloket van Overijsselse gemeenten en bundelen de krachten en kennis om energiebesparing te stimuleren. Inwoners krijgen advies op maat om energie te besparen en duurzame maatregelen te treffen.

In kunnen Lokale Energie Initiatieven (LEI) kunnen een belangrijke rol vervullen bij het vormgeven van lokale zelfstandige warmtenetwerken in een woonwijk en de realisatie van kleinschalige warmte- en biogas-/ groengasinstallaties.

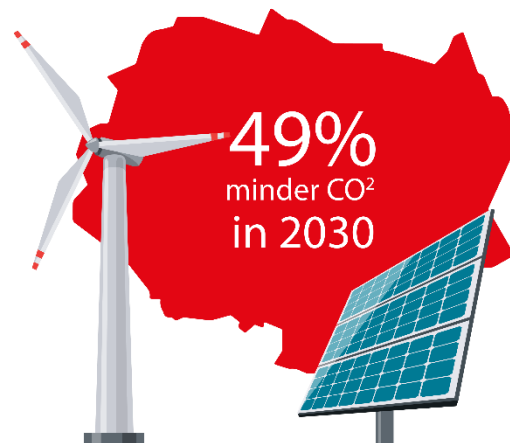
Wisselwerking elektriciteit en warmte

Duurzame opwek van elektriciteit en de warmtetransitie zijn niet los van elkaar te zien. Het elektrificeren van de warmtevraag heeft een directe impact op de hoeveelheid opweklocaties voor duurzame elektriciteit. Met andere woorden, het risico om veel in te zetten op elektrificatie vergroot de uitdagingen om de duurzame opwek gerealiseerd te krijgen. Hierbij is de ruimtelijke kwaliteit een belangrijke afweging, evenals de impact op de elektriciteitsnetwerken en hiermee de maatschappelijke betaalbaarheid. Twente heeft unieke kansen om een warmteregio te ontwikkelen waarin diverse bronnen worden toegepast. Door dit optimaal te doen is de impact op het totale energiesysteem het kleinst en kunnen maatschappelijke middelen zo efficiënt en effectief mogelijk worden ingezet. Daarom moet er maximaal worden ingezet op het benutten van beschikbare duurzame warmtebronnen en infrastructurele netwerken. Om onze regio haalbaar en betaalbaar aardgasvrij te verwarmen is hierbij het uitgangspunt te voorkomen dat bronnen onbenut blijven of gemeenten aanspraak maken op dezelfde bronnen in de Transitievisies Warmte, is het belangrijk hier nu al regionaal afspraken over te maken, zodat de belangen van iedere inwoner zo goed mogelijk geborgd zijn.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 5. Systemefficiëntie -

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING SYSTEEMEFFICIËNTIE

De maatschappelijke kosten voor de energietransitie, het ruimtebeslag en de benodigde tijd in de uitvoering zijn fors. Door in te zetten op systeemefficiëntie zijn besparingen mogelijk. Met de adviezen ten aanzien van de systeemefficiëntie kan een RES-regio sturen op keuzes die bijdragen aan een uitvoerbare en betaalbare RES.

Voor een efficiënt energiesysteem moet onder andere vraag en aanbod van energie op elkaar zijn afgestemd. Ook moet worden nagedacht over de energie-infrastructuur, betaalbaarheid, inpasbaarheid, uitvoerbaarheid en planning van het systeem.

In het kader van een haalbaar, betaalbare en schaalbare RES Twente, is in het koersdocument aandacht gevraagd voor het realiseren van een efficiënt energiesysteem, de resultaten van de impactanalyse, uitbreiding van netcapaciteit en meer bewustwording over de benodigde investering en maatschappelijke kosten. Daarnaast is binnen de Twentse Energie Agenda aandacht gevraagd voor de behandeling van aanvragen bij netbeheerders.

In aanvulling op de toelichting in het koersdocument is aandacht besteed aan:

- Uitgangspunten systeemefficiëntie
- Doorrekening van het bod RES Twente
- Efficiëntie van het Twentse bod
- Studeerstudie Overijssel

2. UITGANGSPUNTEN SYSTEEMEFFICIËNTIE

De energietransitie vraagt om een uitbreiding en verzwaring van onze elektriciteitsnetten, om aanpassing van gasnetten en de aanleg van warmtenetten. Het is van belang dat de keuzes en afspraken die we maken in de RES 1.0 haalbaar zijn en bijdragen aan een efficiënt energiesysteem. Dit betekent onder andere dat vraag en aanbod van energie op elkaar moeten zijn afgestemd. Ook moet worden nagedacht over de energie-infrastructuur, betaalbaarheid, inpasbaarheid, uitvoerbaarheid en planning van het systeem.

Vanuit het oogpunt van systeemefficiëntie draaien we in Twente aan de volgende knoppen:

- **Energiemix:** voor het realiseren van onze ambities (1,5 TWh in 2030) is een combinatie nodig van zonne- en windenergie
 - Zonne-energie vereist hogere kosten voor transport, en 50% hogere productiekosten per kWh. Elke vervanging van zonne-energie door windenergie levert een voordeel op in het kader van de invulling van het hoekpunt kosteneffectiviteit/systeemefficiëntie.
 - Bestaande en nieuwe aansluit- en transportcapaciteit benutten. Clusteren is doorgaans efficiënt.
- **Clustering:** bronnen voor het opwekken van elektriciteit willen we bij voorkeur clusteren in het landschap.
 - Bij kleine zonnevelden (< 10 ha) worden kabels deels onbenut en zijn netaansluitkosten relatief hoog. De grotere projecten worden aangesloten op stations met grotere capaciteit, waardoor er minder verzwaringen nodig zijn, kabels beter worden benut en de kosten lager zijn.
- **Bundeling van bronnen:** de opwek van zonne-energie en windenergie bij elkaar.
 - betere benutting kabels en aansluitkosten lager.
- **Efficiëntie en kostenbesparing transport:** vraag en aanbod dichtbij elkaar.
 - We benutten dezelfde infrastructuur voor zowel vraag als aanbod. Bovendien betekent weinig transport ook dat minder uitbreidingen nodig zijn.
 - Duurzame opwek nabij een netwerkstation is vanuit systeemefficiëntie kostenbesparend.
- **Benutting bestaande aansluit- en transportcapaciteit.**

3. DOORREKENING VAN HET BOD

Enexis, Coteq en TenneT hebben in januari 2021 in beeld gebracht waaruit de gevolgen bestaan van de in de RES 1.0 gemaakte keuzes. De nieuwe inzichten uit de RES Twente 1.0 helpen, nu we de feiten beter kennen, om beter samen te werken en constructief het overleg aan te gaan waar ontwikkelingen gefaciliteerd kunnen worden, en waar met welke prioriteit uitbreidingen gedaan kunnen en moeten worden. Zowel door Enexis en Coteq als TenneT. Dit zal ook een goede basis vormen voor het integraal plannen. Op weg naar RES Twente 2.0 gaan samen aan de slag om de locaties voor grootschalige opwek en uitbreidingen van infrastructuur, te concretiseren en realisaties te plannen in de tijd.

Conclusies voor systeemefficiëntie

1. Uit een vooranalyse van alternatieve scenario's die in het najaar van 2020 is uitgevoerd door de netbeheerders is gebleken dat het aantal uitbreidingen significant kan verminderen met het verschuiven van de verhouding wind/zon van 40/60 richting 60/40.
2. Uit dezelfde vooranalyse blijkt ook dat het optimaal benutten van bestaande en nieuwe capaciteit die ontstaat door uitbreidingen ook het aantal uitbreidingen kan verminderen. Dit kan gedaan worden door de locaties voor duurzame opwek af te stemmen op stations met capaciteit of waar uitbreidingen gepland staan.

Aanbeveling voor uitvoering/proces

1. Een volledig beeld van de locaties van duurzame opwek is van groot belang voor het bepalen van de netimpact en het plannen van de juiste investeringen. Hoe concreter en zekerder de locaties voor duurzame opwek worden, hoe beter deze opgenomen kunnen worden in de investeringsplannen van de netbeheerders.
2. Een uitvoerbare RES vraagt ook om integraal plannen van ontwikkelingen in de tijd. Uitbreiding van de energie-infrastructuur kent langere doorlooptijden dan de ontwikkeling van duurzame opwek. Het is belangrijk om in gezamenlijkheid te bepalen waar gestart moet worden met uitbreidingen van de energie-infrastructuur.
3. Het tijdig starten met benodigde planprocedures voor de energie-infrastructuur en onderzoeken hoe planprocedures versneld kunnen worden kan de impact op de haalbaarheid vergroten. Hiermee kunnen de doorlooptijden van benodigde uitbreidingen verkort worden.
4. Tussen het RES-bod en aanvragen uit de markt bestaat een verschil in fasering. Marktpartijen lijken nu al meer plannen voor duurzame energieproductie te hebben dan door de RES-regio wordt voorzien. Het is belangrijk om deze met elkaar in lijn te brengen om zo meer helderheid te scheppen over welke uitbreidingen wanneer nodig zijn en welke plannen beter inpasbaar zijn. Het is ook belangrijk dat we afspraken maken hoe we omgaan met afwijkingen in de marktontwikkelingen ten opzichte van het RES bod.
5. Het is in de meeste gevallen verstandig om de ruimte direct aangrenzend aan stations vrij te houden voor netuitbreidingen. Bij uitbreidingen van stations is deze ruimte mogelijkerwijs nodig, bijvoorbeeld om extra kabeltracés te kunnen realiseren. Het vergeven van deze ruimte kan daarom een beperkend effect hebben op de uitbreidingsmogelijkheden van een station.
6. De tijd om stations te bouwen/uit te breiden loopt niet synchroon met het aansluiten van duurzame initiatieven. De netbeheerders opteren ervoor om het bestemmen en vergunnen van de initiatieven voor duurzame energieproductie gelijk op te laten lopen met de realisatie van de daarvoor benodigde infrastructuur. Neem uitbreiding en aanleg van energie-infrastructuur, ten behoeve van de energietransitie, mee in omgevingsvisies en -plannen van gemeenten.

Doorrekening van het bod

Als onderdeel van de RES Twente 1.0 heeft de regio haar ambities met betrekking tot duurzame opwek gedeeld met de netbeheerders. Op basis van de aangeleverde gegevens hebben Enexis Netbeheer en Coteq Netbeheer de impact van de plannen op de noodzakelijke investeringen in de energie-infrastructuur bepaald. Om een juiste inschatting van de netimpact te maken, hebben we gebruik gemaakt van een integrale doorrekening, waarbij ook rekening is gehouden met de toekomstige ontwikkelingen in de vraag naar en het aanbod van elektriciteit in andere sectoren. Er is in beeld gebracht waar knelpunten ontstaan in de energie-infrastructuur en welke netinvesteringen nodig zijn om de ambities in de RES Twente 1.0 te realiseren. De RES Twente 1.0 geeft zo richting aan de investeringsplannen van Enexis en Coteq, die tweejaarlijks worden herijkt. Een aantal uitbreidingen dat nodig is om het RES-bod van Twente te faciliteren is reeds opgenomen in de huidige investeringsplannen en in voorbereiding.¹

De analyse maakt inzichtelijk wat de impact is van het RES-bod op de investeringen in de energie-infrastructuur. De benodigde aanpassingen zijn een indicator voor het hoekpunt systeemefficiëntie in het afwegingskader. De netimpactanalyse beperkt zich tot de impact voor de netbeheerders. Overige maatschappelijke kosten en impact, zoals SDE-subsidies, zijn hierin niet meegenomen.

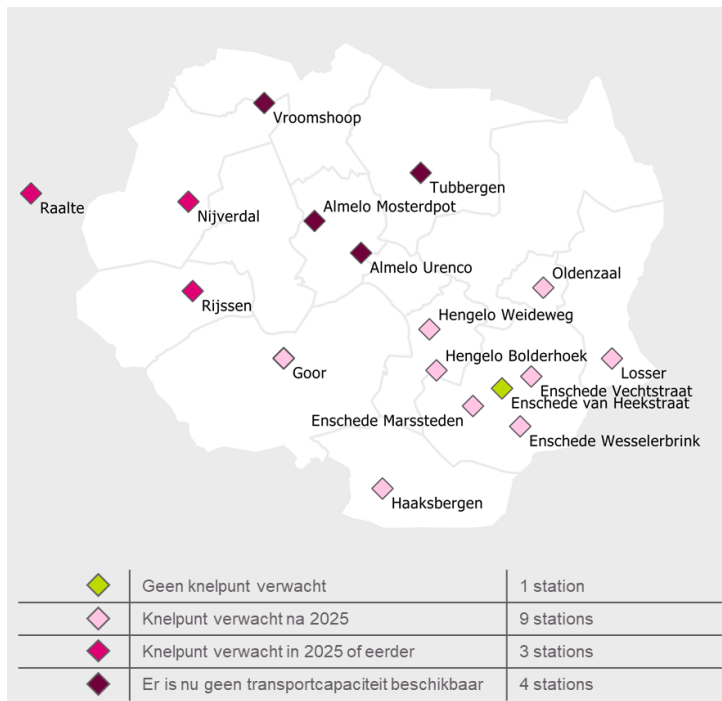
We geven hier een korte samenvatting van de [uitkomsten van de netimpactanalyse](#) (netimpactrapportage RES 1.0 Twente, februari 2021).

Samenvatting resultaten

Uit de resultaten blijkt dat er op een groot aantal elektriciteitsstations uitbreidingen nodig zijn om het RES-bod te kunnen realiseren. Uit de analyse blijkt echter ook dat er geen nieuw HS/MS-station nodig is, dit zijn de stations die voor de verbinding zorgen tussen het hoogspanningsnet van TenneT en de distributienetten van Coteq en Enexis. In algemene zin vragen uitbreidingen minder uitvoeringstijd dan het bouwen van een nieuw station. Voor het peiljaar 2025 is een inschatting gemaakt welk aandeel van het RES-bod gerealiseerd zal zijn, we zien dat hierin een verschil zit met de ontwikkelingen uit de markt op dit moment.

In Twente zijn 16 HS/MS-stations (in de analyse is ook station Raalte buiten Twente meegenomen). Op vier van deze stations is nu al een knelpunt door huidig aangesloten of al in opdracht gegeven aan te sluiten duurzame opwekinitiatieven. Vanuit de netimpactanalyse van de RES Twente 1.0 wordt op nog eens twaalf stations een knelpunt verwacht, waarvan drie stations voor 2025 al voor een knelpunt kunnen zorgen en voor negen stations tussen 2025 en 2030. Op één station wordt geen knelpunt verwacht op basis van het RES 1.0 bod. De knelpunten zijn een gevolg van beperkte capaciteit op de HS/MS-stations en/of op het hoogspanningsnet van TenneT.

¹ Dit betekent niet dat benodigde investeringen voor de RES 1.0 ook uitgevoerd worden, op dit moment zijn de investeringen klantvraag gedreven. In gezamenlijk verband wordt met de netbeheerders momenteel onderzocht hoe we zo goed mogelijk pro-actieve investeringen voor de RES kunnen plannen.

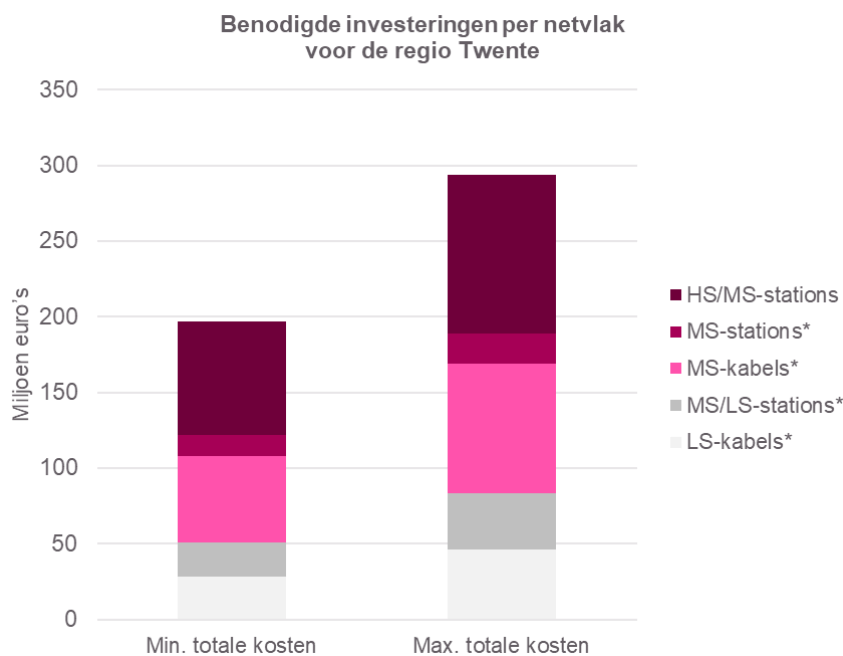
Figuur xx. Kaart met hoog- en middelspanningsstations en aanduiding waar een knelpunt wordt verwacht.

Om de knelpunten die ontstaan door het RES-bod op te lossen, zijn investeringen door Enexis, Coteq en TenneT nodig. Op veertien van de vijftien HS/MS-stations in Twente zijn uitbreidingen benodigd en mogelijk om het RES-bod te faciliteren. Van deze knelpunten wordt er maar één veroorzaakt door de vraagontwikkeling. De andere uitbreidingen zijn noodzakelijk om de duurzame opwek aan te kunnen sluiten. Voor deze stations geldt als voorwaarde dat de beschikbare capaciteit op het net van Enexis en Coteq pas volledig benut kan worden na uitbreiding van het hoogspanningsnet van TenneT.

De uitbreiding van een HS/MS-station is een tijdsintensief project, de doorlooptijd is tussen de vier en zes jaar. Deze indicatie voor individuele projecten moet gezien worden als de doorlooptijd, als ware dit het enige project dat door de netbeheerder uitgevoerd wordt. Natuurlijk zal er in werkelijkheid grote onderlinge afhankelijkheid zijn tussen projecten en is de doorlooptijd onder andere afhankelijk van de beschikbaarheid van technisch personeel en materieel. De netbeheerders schatten in dat de benodigde uitbreidingen haalbaar zijn voor 2030, indien de RES-plannen tijdig voldoende concreetheid en zekerheid bieden om over te kunnen gaan tot investering. Voor de tijdige uitvoering van het RES-bod is het daarom essentieel om continue afstemming te hebben tussen netbeheerder, gemeenten en provincie.

De impact op de ruimte lijkt uit de impactanalyse beperkt. Bij de uitwerking van uitbreidingen kan echter blijken dat door omstandigheden in boven- en/of ondergrond toch nog ruimte gezocht moet worden om de uitbreidingen mogelijk te maken.

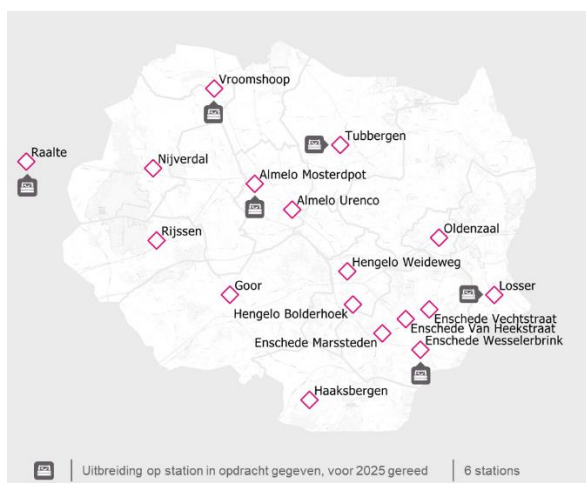
De indicatieve kosten voor Enexis en Coteq, ten behoeve van netinvesteringen voor de realisatie van het RES-bod 1.0, wordt geschat tussen de 200 en 300 miljoen euro, zie figuur 2. De bandbreedte van deze kostenschatting ontstaat door de onzekerheid in de concreetheid van de plannen met betrekking tot duurzame opwekking. De netbeheerders kunnen daardoor enkel een indicatieve inschatting van MS- en LS-kosten maken. Ook de kosten per uitbreiding van een station zijn locatie- en situatieafhankelijk. Het toepassen van keuzes voor systeemefficiënte is nog niet meegenomen in deze bandbreedte. In de analyse is voor TenneT gekeken naar de impact en de benodigde netaanpassingen. Er is echter nog geen uitspraak gedaan voor de benodigde ruimte, kosten en tijd. De investeringen die TenneT moet doen voor het uitbreiden van de hoogspanningsnetten komen nog bovenop de eerdergenoemde bandbreedte.

Figuur 1

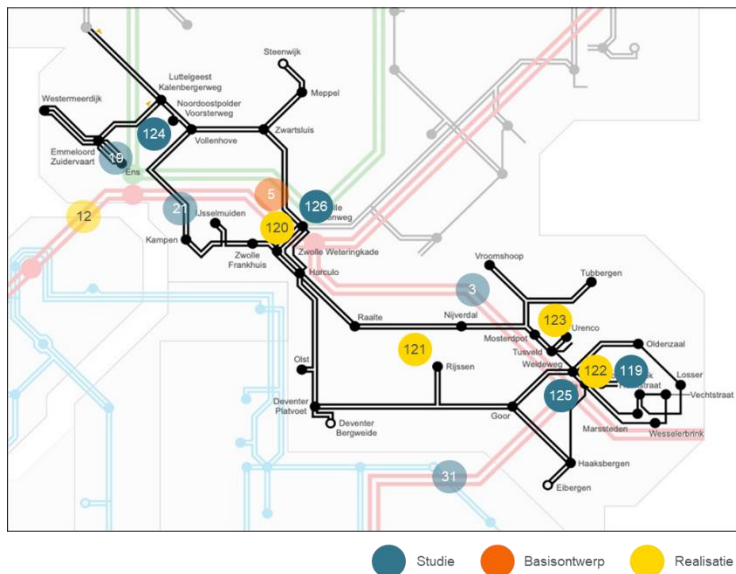
Huidig geplande uitbreidingen

Er zijn binnen de regio Twente al verschillende plannen voor uitbreidingen door Enexis, Coteq en TenneT. In figuur 3 zijn de stations weergegeven waar reeds opdracht is gegeven voor uitbreidingen voor 2025 door Enexis en Coteq. Voor de stations Losser en Tubbergen zijn de reeds geplande uitbreidingen voldoende om het RES-bod aan te sluiten. Hier zijn (op basis van het RES-bod) geen verdere uitbreidingen door Enexis benodigd. Voor de uitbreidingen op de stations Almelo Mosterdpot, Enschede Wesselerbrink, Vroomshoop en Raalte geldt dat ze aansluiting van een deel van het RES-bod mogelijk maken. Op deze stations zijn hiernaast nog verdere uitbreidingen door Enexis, Coteq én Tenneset nodig om knelpunten op te lossen.

Figuur xx

Het RES-bod past op veel van de stations met de in uitvoering zijnde netverzwaringen en aanpassingen van TenneT. De uitbreidingen die reeds door TenneT gepland staan worden weergegeven in figuur 4. Enkel de opgave rondom Tubbergen en Vroomshoop kan met het huidige netwerk van TenneT niet gefaciliteerd worden. Hiervoor zijn opwaarderingen nodig op de bestaande hoogspanningslijnen tussen Almelo, Vroomshoop en Tubbergen. De verwachting is dat deze opwaarderingen door TenneT gerealiseerd kunnen zijn voor 2030.

Figuur xx

Verbetermogelijkheden en aanbevelingen

Vanuit de impactanalyse doen de netbeheerders een aantal aanbevelingen aan de RES Twente, om de uitvoerbaarheid van het bod in de RES Twente 1.0 te verhogen en de maatschappelijke kosten te verlagen:

4. EFFICIËNTIE VAN HET TWENTSE BOD

Er zijn verschillende manieren om naar (systeem)efficiëntie te kijken. Voor de scope van de RES waar we onder meer gezamenlijk keuzes en afspraken maken over waar we hoeveel elektriciteit willen opwekken met welke techniek, gaat het er vooral om of deze hoeveelheid elektriciteit efficiënt opgewekt en getransporteerd kan worden naar de afnemers. Voor onze afweging kijken we naar de maatschappelijke kosten die nodig zijn om ons bod in 2030 te realiseren. Deze kosten dragen we als maatschappij en worden (via energiebelasting en tarieven van de netbeheerders) naar onze burgers en bedrijven doorberekend. Vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben wij deze meegenomen in onze afweging tussen de verschillende hoekpunten uit ons afwegingskader. Door de complexiteit van de materie is een deel van de beschikbare keuzes vereenvoudigd weergegeven, de kosten zullen sterk afhangen van de toekomstige ontwikkelingen.

Samen met de netbeheerders zijn de belangrijkste factoren bepaald waarmee lokale en regionale keuzes de systeemefficiëntie en de maatschappelijke kosten beïnvloeden:

- de verhouding zon – wind;
- de mate waarin gebruik wordt gemaakt van de bestaande aansluit- en transportcapaciteit;
- de afstand tussen een productielocatie hernieuwbare elektriciteit en het aansluitpunt op het elektriciteitsnet;
- mate waarin projecten worden geclusterd.

In Twente bedraagt de verhouding tussen de elektriciteitsproductie door windturbines en zonnepanelen nu 40/60, terwijl elektriciteitsproductie uit zon voor het netwerk ongeveer een factor 3 minder efficiënt is (duurder is) dan windenergie. Als het aandeel wind met 20% toeneemt (dus van 40% wind naar 60% wind), dan dalen de maatschappelijke kosten naar schatting met ruim € 100 mln. Hiervan betreft € 24 mln de kosten voor de netverzwaring (of het benutten van huidige capaciteit) en het aansluiten van de initiatieven hierop (bij aanname van gemiddelde afstand van 5 km). De rest betreft de verstrekte SDE-subsidie over de looptijd van 15 jaar. Dat is 75% van de meerkosten. Hier zijn dus mogelijkheden blijven liggen om kosten te besparen. Uit de analyse van het [Planbureau voor de Leefomgeving \(PBL\)](#) blijkt dat de Twentse energiemix niet afwijkt van het landelijke beeld en dat de maatschappelijke kostenefficiëntie nog sterk kan verbeteren.

Uit de doorrekening van Enexis blijkt dat de ambitie uit de RES Twente 1.0 gerealiseerd kan worden door de beschikbare aansluit- en transportcapaciteit uit te breiden. De investeringen voor het uitbreiden van de capaciteit zijn groot, maar we hebben geen nieuw station nodig en dat is in de meeste regio's wel het geval. Er is in Twente nog vrije capaciteit die geen investeringen vergt. Inefficiënte keuzes in de RES Twente 1.0 maken het realiseren van meer duurzame elektriciteit na 2030 duurder.

Bij de voorbereiding van de RES Twente 1.0 is geïnventariseerd waar reeds hernieuwbare elektriciteit wordt opgewekt en waar die projecten in voorbereiding zijn. Daarbij is ook gekeken naar de voorbereiding van ruimtelijk beleid door gemeenten. En dat levert een zeer divers beeld op.

Sommige gemeenten tellen al meerdere zonnevelden. In andere gemeenten is de aanwijzing van locaties voor de realisatie van zonnevelden nog onderwerp van een participatieproces, terwijl er ook gemeenten zijn die ruimtelijk beleid aan het voorbereiden zijn. Dit maakt het niet eenvoudig om eenduidige conclusies voor heel Twente te kunnen trekken. Wat wel kan worden geconstateerd, is dat er in Twente geen sprake is van grootschalige concentratie van productiefaciliteiten voor zonne- en windenergie. In Twente kunnen kostenvoordelen worden behaald als projectlocaties meer worden geclusterd.

5. SYSTEEMSTUDIE OVERIJSEL

Eind 2020 zijn de resultaten beschikbaar gesteld van [een systeemstudie waarin vier toekomstscenario's](#) voor het energiesysteem in Overijssel in 2050 uitgewerkt. De systeemstudie voor Overijssel heeft laten zien dat de voornaamste uitdagingen voor de infrastructuur in Overijssel liggen op het gebied van het elektriciteitsnet. Bij een stevige ambitie op de opwek van hernieuwbare elektriciteit (die vanwege weersafhankelijkheid een vrij grillig opwekpatroon heeft) neemt de vraag naar transportcapaciteit substantieel toe. Dit vraagt veel meer uitbreiding van de transportcapaciteit dan de verwachte sterke stijging van de vraag naar elektriciteit als gevolg van de elektrificatie bij onder andere de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de industrie en de verduurzaming van de mobiliteit. De systeemstudie laat ook zien dat er nog een groot aantal onzekerheden zijn die de toekomst kunnen beïnvloeden (wat wordt de rol van waterstof? Kiezen we voor zelfvoorzienendheid en zo ja op welke schaal?).

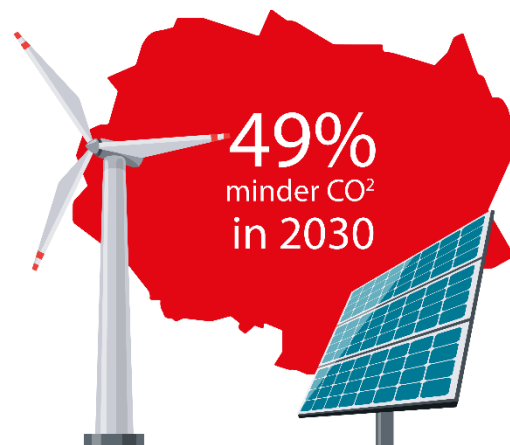
De systeemstudie heeft de volgende inzichten opgeleverd die in gedachten gehouden kunnen worden bij de formulering van de Twentse RES 1.0.

- Voorkom mogelijk onnodige netverzwaringen: gezien de onzekere toekomst is het relatief spijtvrij als we capaciteitsuitbreidingen ten behoeve van (liefst geconcentreerde) grootschalige opwek eerst overwegen voor rond Hoogspanning (HS)/Middenspanning (MS)-stations die vanuit de lange termijn vraagontwikkeling ook verzaamd moeten worden.
- Pas op met een ambitieniveau: de keuze om lokaal/regionaal de eigen elektriciteitsvraag zelf op te wekken heeft grote impact op infrastructuur (je importeert en exporteert nog steeds veel). Formuleer een ambitie met een verstandige verhouding in relatie tot verwachte vraag en beschikbare infra voor elektriciteit.
- Maak verstandige keuzes met betrekking tot de energiemix: een groot aandeel zon vraagt relatief veel netverzwaring. Dezelfde hoeveelheid elektriciteit is met wind op te wekken met veel minder netverzwaring, waardoor zowel de tijdige realisatie als de betaalbaarheid sterk verbeteren. Mede doordat het aandeel zon in elektriciteitsproductie groot is, is er veel onbalans tussen aanbod en vraag en is er dus sprake van veel uitwisseling van elektriciteit met de omgeving.
- Daarnaast kunnen er afspraken met bedrijven gemaakt worden die veel energie verbruiken of grote pieken in het verbruik veroorzaken om kortdurend een deel van die energievraag uit te schakelen.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 6. Ruimtelijke kwaliteit-

**Samen
de stap
maken**

1. Ruimtelijke kwaliteit in het afwegingskader

Ruimtelijke kwaliteit is de mate waarin bij ontwikkelingen tegemoet wordt gekomen aan de gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van gebouwen en/of gronden. De ruimtelijke implicaties van de energietransitie kunnen groot zijn. Het meest zichtbare onderdeel vormt de opwekking van elektriciteit met wind en zon. We houden rekening met de mogelijkheden van het landschap en leggen verbinding met andere verduurzamingsopgaven en opgaven die invloed hebben op de ruimtelijke kwaliteit (integrale aanpak).

Aangezien energieprojecten effect hebben op de omgeving en meestal gemeentegrensoverschrijdend zijn, kiezen we regionaal voor een aantal uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit, die in lokaal beleid worden vertaald. In het koersdocument van de RES Twente 1.0 zijn de regionale ruimtelijke uitgangspunten opgenomen die in elk geval worden aangehouden bij de uitwerking van de plannen voor zonne- en windenergie ten behoeve van de ruimtelijke kwaliteit van onze leefomgeving. Ook is benadrukt dat we binnen de RES Twente subregionaal en gebiedsgericht gaan samenwerken. Hier betrekken we een vertegenwoordiging van verschillende regionale belanghebbenden en de Twentse samenleving bij. Zo geven we verschillende perspectieven ruimte om mee te denken. Aan de hand van visualisaties brengen we grensoverschrijdend in beeld wat de energieprojecten betekenen voor onze omgeving en hoe ze zich tot elkaar verhouden. Een gezamenlijk regionaal kader voor ruimtelijke kwaliteit wordt geborgd in de provinciale omgevingsvisie, waar de RES Twente als bouwsteen aan bijdraagt.

Kleinschalige landschappen

Ten aanzien van zoekgebieden worden kwetsbare kleinschalige landschappen gemeentegrensoverschrijdend ontzien. Aan de randen van het Nationaal Landschap Noordoost Twente worden wel windturbines voorzien. Het gaat daarbij om locaties waar de specifieke landschappelijke kenmerken van het Nationaal Landschap Noordoost Twente minder nadrukkelijk zichtbaar zijn. Vooral de grootschalige landschappen, zoals de veenontginningsgebieden, bieden vanuit landschappelijk oogpunt mogelijkheden voor windenergie, volgens de landschapsdeskundigen van HNS.

Opwekken van energie langs Rijkswegen met wind en zon

De hoofdinfrastructuur A1 en A35, N35, N36 en de N18 loopt door het karakteristieke landschap. Langs (A35 en A1) en op verschillende bedrijventerreinen zijn zoekgebieden aangedragen. Hierdoor ontstaat een ruimtelijk beeld van bakens die aansluit op het landschappelijke patroon en de bestaande infrastructuur. Die bakens markeren verschillende kernen en hebben onderling voldoende afstand waardoor ze herkenbaar zijn als markeringspunt.

De opwekking van windenergie wordt grotendeels in clusters van twee à drie turbines gerealiseerd. Dit voorkomt ruimtelijke versnippering en verrommeling. Bij zoeklocaties nabij gemeentegrenzen wordt rekening gehouden met behoud van de ruimtelijke kwaliteit door samenwerking tussen de betreffende gemeenten.

Met het Rijksprogramma OER (Opwekking Energie Rijksgronden) streeft het Rijk naar optimale inzet van Rijksgronden voor het opwekken van energie via zon en wind. Eén van de huidige pilotprojecten is de Duurzaamheidsroute A35.

De A35 pilot is genoemd in de bouwsteen opwek langs Rijkswegen in de concept-RES en bevindt zich in de verkenningsfase. In deze fase onderzoeken we of het haalbaar is de rijksgronden langs het traject A35/N35 beschikbaar te stellen voor opwekken van duurzame elektriciteit door zonne-energie. Er wordt onder andere gekeken naar de financiële haalbaarheid, de verkeersveiligheid, landschappelijke inpassing, ecologie en de impact op het elektriciteitsnetwerk. Inbreng van de omgeving speelt hierbij een belangrijke rol. Elke partij binnen dit pilotproject levert de nodige expertise. Combinatie van zon en wind wordt niet uitgesloten. De initiatiefnemers van het project Duurzaamheidsroute A35 zijn Rijkswaterstaat, Rijksvastgoedbedrijf, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, de gemeenten Almelo, Borne, Enschede, Hellendoorn, Hengelo en Wierden, provincie Overijssel, Enexis en waterschap Vechtstromen.

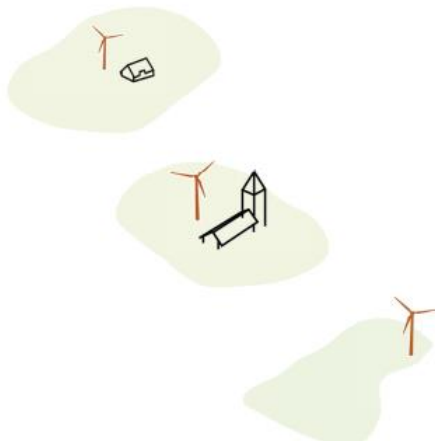
Na de verkenning hopen we op een goed beeld van de mogelijkheden voor het opwekken van zonne-energie langs en in de midden- en/of zijbermen en/of op- en afritten van de A35 en de N35. Deze gronden zijn in bezit van de Rijksoverheid. Ook zal worden gekeken naar de mogelijkheden om percelen die direct grenzen aan de A35 of de N35 voor energie-opwek te ontwikkelen. Dit kunnen gronden in eigendom van de gemeente zijn, maar ook van particulieren. De leerervaringen van de verkenning kunnen ook bij andere locaties in het hele land worden toegepast. Want dit pilotproject is één van de tien projecten van het pilotprogramma [Hernieuwbare energie op Rijksgrond](#).

Er liggen ook voor energie-opwek via zon en wind kansen langs de overige Rijkswegen, alleen valt dit buiten de scope van het pilotproject. Daarvoor is al een ruimtelijke visie uitgewerkt in de concept-RES. Vanuit subregionale samenwerking verkennen gemeenten de mogelijkheden.

ONTWERPPRINCIPES VOOR OVERIJSEL

Het rapport 'Energie-opwekking in de landschappen van Overijssel' beschrijft energieconcepten voor zonnevelden en windturbines voor de landschappen die in Overijssel voorkomen. Volgens HNS landschapsarchitecten zijn er in Overijssel 4 windconcepten denkbaar, namelijk:

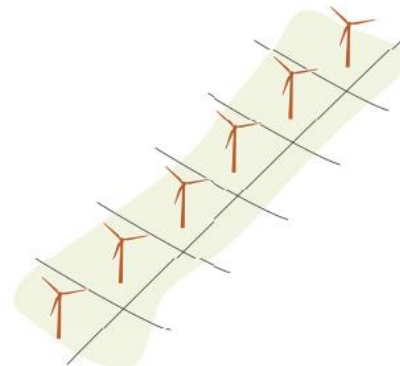
WINDBAKEN

Eén tot maximaal drie windturbines om een locatie te markeren die het waard is gemarkeerd te worden. Toe te passen bij:

- bedrijventerreinen en stadsranden
- knooppunten van infrastructuur

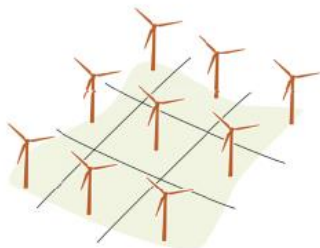
WINDLIJN

minimaal 5, maar idealiter minimaal 6 windturbines in een strakke lijnopstelling. Toe te passen in:

- grootschalige jonge heide- en broekontginningen
- hoogveenontginning en veenkoloniaallandschap

WINDCLUSTER

Minimaal 8 en maximaal 16 windturbines in strak grid of versprongen gridopstelling. Toe te passen in:

- grootschalige jonge heide- en broekontginningen
- hoogveenontginning en veenkoloniaallandschap

WINDBOS

Een zwerm van enkele windmolens (minimaal 5 en maximaal 16 turbines) verspreid en random geplaatst in een bosgebied (minimaal 100 ha) waarbij de turbines onderdeel zijn van bosomvorming en verjonging.

Toe te passen in grote bosgebieden die vernieuwd worden, weinig natuurwaarde kennen of aanplant van grote stukken nieuw bos. De windturbines zijn onderdeel van het boslandschap.

Het rapport beschrijft verder enkele algemene ontwerpregels voor de plaatsing van windturbines, te weten:

1. De turbines binnen een ruimtelijk concept zijn identiek.
2. Stuur per gebied op één windconcept en voorkom interferentie van concepten. Stelregel is dat tussen elk windconcept een ruimte van 8 kilometer 'open' gehouden moet worden voordat het volgende windconcept wordt ingezet.
3. De inpassing en ruimtebeleving van een windconcept en relatie met andere windconcepten in de omgeving dienen altijd 3D getest te worden.

Ontwikkeling van energielandschappen

Het advies van HNS geeft naast de aanbevelingen voor windlocaties ook aanbevelingen mee voor de eventuele ontwikkeling van energielandschappen. Een energielandschap betreft een grootschalige transformatie van een gebied om daar energie op te wekken. Dit bestaat uit zon- en windenergie. Daarnaast wordt er geïnvesteerd in andere maatschappelijke doelen bijvoorbeeld het ontwikkelen van grootschalige nieuwe groenstructuren, natuurontwikkeling, waterdoelen of verduurzaming van landbouw. Omdat hier sprake is van een transformatie van het landschap is een uitgebreid gebiedsproces noodzakelijk.

Er zijn twee soorten ontwikkelingen denkbaar. De transformatie van een gebied of de transformatie langs een lijnvormige structuur in een gebied (denk aan een watergang, lint of groenstructuur). Beide worden hieronder toegelicht.

GEBIEDSONTWIKKELING

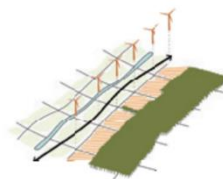

Ontwerpprincipes:

- In een groter gebied (minimaal 100 ha) wordt via gebiedsvernieuwing een energielandschap ontwikkeld met eigen kwaliteiten.
- De ontwikkeling van zon en wind gaat gepaard met grootschalige gebiedsvernieuwing: grootschalige nieuwe landschapsstructuren (recreatief en ecologisch) worden toegevoegd en lokale opgaves zoals waterberging of biodiversiteit worden meegekoppeld.
- De windturbines kennen een helder ruimtelijk concept van lijnen of cluster (zie windlijn of windcluster).
- Zonnevelden worden grootschalig opgezet. Monofunctionaliteit moet worden voorkomen.
- Alle bewoners van het gebied profiteren maximaal, ook financieel. Mogelijk worden bewoners uitgekocht.
- Een uitgebreid gebiedsproces is een voorwaarde.

Toe te passen in grootschalige jonge veldontginningen en in grootschalige hoogveenontginningen en veenkoloniaal landschap.

STRUCTUURONTWIKKELING

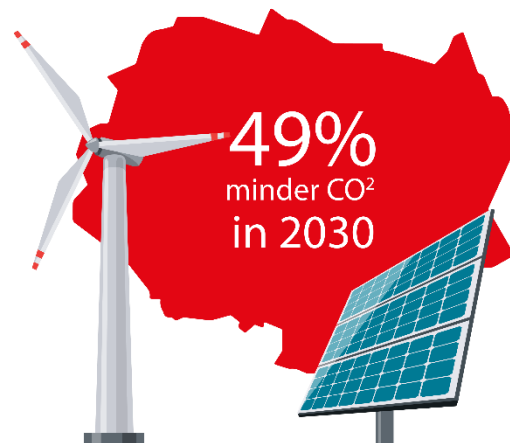
Ontwerpprincipes:

- Er wordt via gebiedsvernieuwing een energielandschap langs een grootschalige (nieuwe) landschapsstructuur ontwikkeld.
- De nieuwe landschapsstructuur heeft hoge ecologische, landschappelijke, hydrologische of recreatieve waarden, zowel tijdens als na opheffen van de energieproductiefunctie. Hiermee worden meerdere gebiedsdoelen gerealiseerd.
- Via een gebiedsproces wordt de structuur bepaald, via ruilverkaveling gerealiseerd.
- De windturbines kennen een heldere lijnstructuur (zie windlijn).
- Zonnevelden worden grootschalig opgezet. Monofunctionaliteit moet worden voorkomen: er is veel aandacht voor bodemkwaliteit om bodemdegradatie te voorkomen, alsmede focus op doelen voor biodiversiteit, waterdoelen als berging en kwaliteit, landschapsontwikkeling en recreatie. Zoveel mogelijk wordt landbouw rond de velden ingepast.
- Alle bewoners van het gebied profiteren maximaal.
- Mogelijk worden bewoners uitgekocht.
- Een uitgebreid gebiedsproces is een voorwaarde.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 7. Duurzame opwek elektriciteit -

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING DUURZAME OPWEK ELEKTRICITEIT

In totaal is aan de regio's in Nederland gevraagd om 35 TWh duurzaam op te wekken met wind en zonne-energie op land in 2030. Daarnaast wordt via andere initiatieven gewerkt aan zon op daken van woningen (7 TWh) en wind op zee (49 TWh). Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft berekend dat de optelsom van de concept RES-sen leidt tot een duurzame opwek van elektriciteit in 2030 met een bandbreedte van 31,2 tot 45,7 TWh. Of het doel van 35 TWh wordt gehaald, is nog geen gegeven gezien diverse onzekerheden.

In het koersdocument van de RES Twente 1.0 zijn procesafspraken opgenomen over de gezamenlijke ambitie met 1,5 TWh als ondergrens, de verschuiving van de verhouding wind/zon richting 60/40 en het voorstel om de zoekgebieden op weg naar RES Twente 2.0 subregionaal af te stemmen. Daarnaast is aandacht besteed aan de reacties vanuit de omgeving en de voorkeursvolgorde die we gebruiken in het vervolgproces als uitgangspunt.

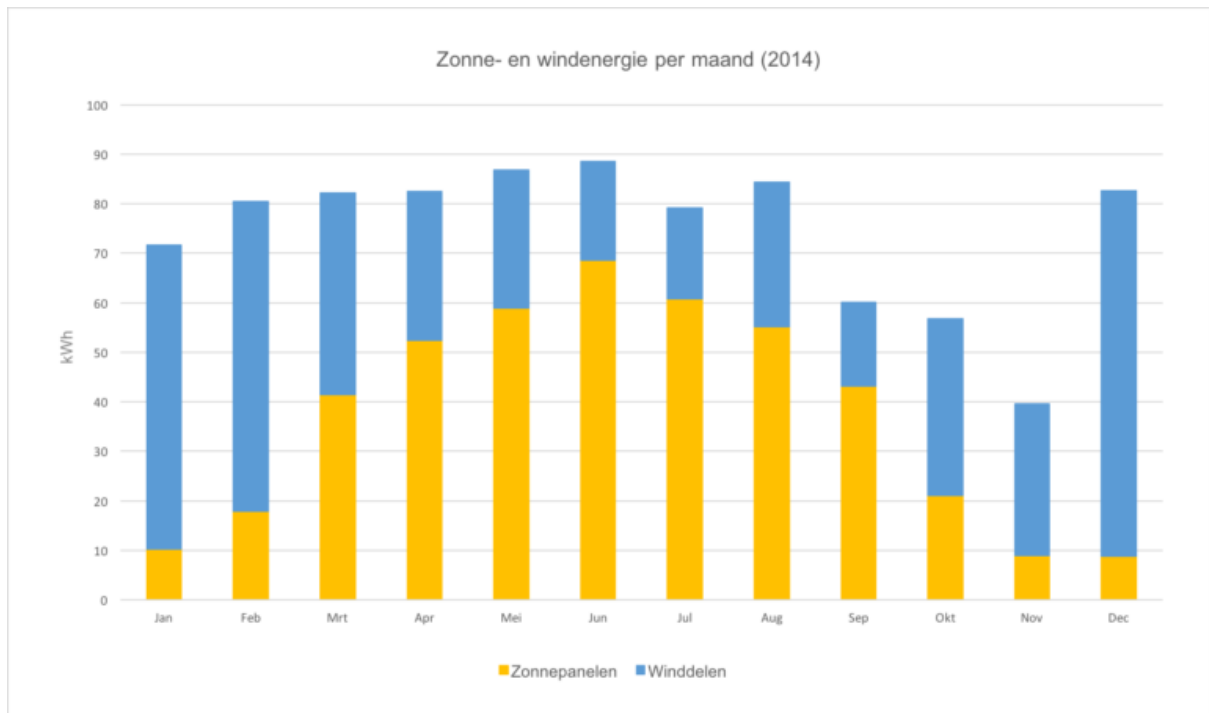
Aanvullend op het koersdocument geven we in deze bijlage de aandachtspunten weer die zijn gewijzigd en geactualiseerd waar nodig:

- Uitgangspunten duurzame opwek elektriciteit
- Tussenstand duurzame opwek elektriciteit Twente
 - o Stand van zaken lokaal beleid voor wind- en zonne-energie
- Gemeentegrensoverschrijdende samenwerking
- Aandachtspunten duurzame opwek elektriciteit

2. UITGANGSPUNTEN DUURZAME OPWEK ELEKTRICITEIT

De gezamenlijke uitgangspunten voor duurzame opwek elektriciteit zijn:

- Het bod per gemeente in GWh is een zwaarwegende inspanningsverplichting. De opbrengst in GWh is leidend. Bij alternatieve invulling van het bod, is het dringende verzoek om rekening te houden met de gewenste verschuiving in de verhouding wind/zon van 40/60 naar 60/40 in verband met de maatschappelijke kosten.
- Zon op dak heeft de eerste voorkeur. Binnen de randvoorwaarden van het Nationaal Klimaatakkoord wordt zon op dak (> 300 vierkante meter/meer dan 15 KW opgesteld vermogen) meegerekend binnen de RES. Met alleen zon op dak kunnen we onze doelen niet halen.
- Volgens de analysekaarten 2.0 van de NP RES een maximum van 30% van het totaal aan daken wordt ingeschat als realistisch voor opwek van zonne-energie.
- Als landelijk in 2030 meer dan 7 TWh aan energie wordt opgewekt uit kleinschalig zonne-installaties op daken (<15 KW opgesteld vermogen), kan dit worden meegerekend in het regionale bod. Vooralsnog nemen we dit niet mee in de RES 1.0. In de RES 2.0 en daaropvolgend zal een inschatting worden gegeven of en hoeveel dit kan bijdragen aan het bod.
- Het waait in Nederland vaker dan dat de zon schijnt. De effectieve (jaar)opbrengst van een windturbine is daarom groter dan die van zonnepanelen.
- Windturbines zijn veel zichtbaarder in het landschap (ook van ver) en dat roept reacties op in de omgeving. Wij houden rekening met behoud van de landschappelijke kwaliteit. In het proces is veel aandacht voor landschappelijke inpassing, zowel bij zonnevelden als windturbines.
- Spreiding van kleinschalige opweklocaties voor zonne- en windenergie is niet wenselijk als we de kwaliteiten van het Twentse landschap zoveel mogelijk willen behouden, maar ook niet voor een haalbaar en betaalbaar energienetwerk.
- Als een bestaand netwerkstation nog over aansluit- en transportcapaciteit beschikt, dan is het wenselijk in de nabijheid van dat station zoekgebieden voor zonne- en windenergie aan te wijzen. Dat is niet alleen goed voor de rentabiliteit van energieprojecten die daar kunnen worden gerealiseerd, omdat de aansluitkosten laag kunnen blijven, maar het voorkomt ook dat de netbeheerder onnodig in een verzwaring van het elektriciteitsnet hoeft te investeren.
- Bij het vinden van de zoeklocaties voor windturbines houden we rekening met de afstand tot kwetsbare objecten, zoals woningen. Hiervoor volgen we de nationale normen en wet- en regelgeving. Buurgemeenten betrekken we vroegtijdig bij planvorming in zoekgebieden nabij gemeentegrenzen. In dat geval pakken we financiële participatie ook gemeentegrensoverschrijdend op.

3. TUSSENSTAND DUURZAME OPWEK ELEKTRICITEIT TWENTE

We hebben gezamenlijk afgesproken dat we in Twente 1,5 TWh in 2030 duurzaam willen opwekken. In totaal gaat het om:

In het huidige bod is de duurzame opwek elektriciteit als volgt verdeeld:

- 382 ha zon op dak (> 15 KWp)
- 688 ha zonnevelden
- 39 windturbines

De mix kan na oplevering van de RES Twente 1.0 nog schuiven. Op dit moment zijn er geen ambities om dorpsprojecten te realiseren. Dat was in de concept RES Twente nog wel het geval. Dorpsprojecten blijven een mogelijkheid, als dit lokaal wordt opgenomen in het beleid.

De gemeenten dragen ieder bij aan de totale opgave van 1,5 TWh. Om aan 1500 GWh te voldoen zal nog 142 GWh gevonden moeten worden. 142 GWh komt overeen met circa 14 windturbines van 3 MW. Op weg naar de RES Twente 2.0 is het wenselijk voor besparing van maatschappelijke kosten en ruimte (grondbeslag) om de verhouding te verschuiven richting 60% wind en 40% zonne-energie.

Twence draagt op dit moment met zonneprojecten bij aan de doelstelling (42 GWh). In de toekomst gaat Twence mogelijk inzetten op windprojecten. In 2030 gaan de gemeenten in totaal 1358 GWh (=1,358 TWh) aan duurzame energie opwekken. Dat is inclusief de bijdrage van Twence.

Om minimaal 1,5 TWh te kunnen realiseren, is overprogrammering van plannen nodig, zodat we rekening houden met mogelijke uitval van projecten in de planning. Ervaring leert dat circa 30% van geplande projecten komen te vervallen.

Stand van zaken lokaal beleid voor wind- en zonne-energie

Voor de meeste gemeenten geldt dat er inmiddels ruimtelijk beleid voor het opwekken van zonne-energie is vastgesteld, in concept beschikbaar is, of wordt geactualiseerd. Uit de verschillende beleidsvisies blijkt dat de Twentse gemeenten de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving serieus nemen. Zo is de ruimtelijke kwaliteit van het landschap vrijwel altijd in belangrijke mate bepalend of een aanvraag kan worden gehonoreerd.

Ook voor windenergie geldt dat de meeste gemeenten al ruimtelijk beleid bestuurlijk hebben vastgesteld, in concept beschikbaar hebben, of aan het voorbereiden zijn. In vrijwel geen enkel geval staat de beoogde bouwlocatie van de windturbines vast, maar is sprake van de aanwijzing van zoekgebieden, uitsluitingsgebieden of de intentie om projectlocaties vast te stellen. Bij het vaststellen van deze locaties wordt rekening gehouden met criteria, zoals laagvliegroutes, afstand tot de bebouwde kom en kwaliteiten van het landschap.

Gemeentegrensoverschrijdende samenwerking

We zetten in Twente 'samen de stap' om bij te dragen aan het Nationaal Klimaatakkoord. We kunnen de ambities alleen halen door samen te werken vanuit één totaalbeeld en één Twentse gedachte. We zien dat in Twente verschillende samenwerkingsverbanden zijn ontstaan tussen gemeenten die gemeentegrensoverschrijdend werken aan deze opgave. Voorbeelden van deze grensoverschrijdende samenwerkingen en clustergebieden van verschillende gemeenten zijn:

- Samenwerking Energie van Noordoost Twente (Oldenzaal, Tubbergen, Dinkelland, Losser). Hier is een gebiedsregisseur aan de slag gegaan.
- In het grensgebied met Duitsland werken de gemeenten Dinkelland en Losser samen met de inzet van een gebiedsregisseur. Daarnaast is de Duitse buurgemeente Bad Bentheim via de gemeente Losser betrokken om de mogelijkheden van een grensoverschrijdend energiepark te onderzoeken.
- Uitwerking zoekgebied gemeenten Almelo, Tubbergen en Twenterand (Vriezenveen Zuidoost). Daar is een gebiedsregisseur inmiddels aan de slag gegaan.
- Gesprekken tussen gemeenten over eventuele samenwerking, al dan niet op projectniveau binnen clustergebieden zijn gestart. Voor de samenwerking tussen gemeenten in Zuidoost Twente is een bestuurlijke samenwerking gestart (Enschede, Hengelo, Borne, Hof van Twente, Haaksbergen) is daarin het meest concreet.
- RES Twente is deelnemer in de landelijke werkgroep zon op dak waarin experts van diverse overheden (landelijk en regio's) en relevante belanghebbenden knelpunten formuleren op basis van meldingen uit de RES-regio's en daarvoor oplossingsrichtingen aangeven met fasering en de voor de benodigde oplossing benodigde actoren.

Afstemming buurgemeenten

Meerwaarde van de RES is interbestuurlijk samenwerken aan de energietransitie en zo komen tot afstemming op regionale schaal over gemeentegrenzen heen. Zo'n regionale samenwerking vraagt van gemeenten dat zij buurgemeenten vroegtijdig betrekken en informeren over potentiële zoeklocaties en de uiteindelijke invulling. Deze samenwerkingsafspraken horen een plek te krijgen in de RES. Dit ontbreekt nu nog.

4. AANDACHTSPUNTEN DUURZAME OPWEK ELEKTRICITEIT

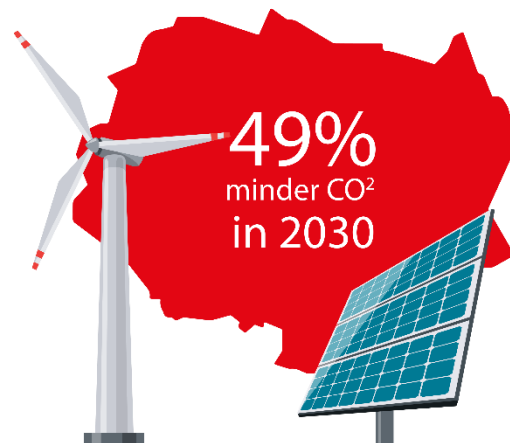
In hoeverre hebben alle gemeenten (zoek)gebieden aangewezen voor zon en wind of maken we procesafspraken voor de juiste balans tussen het bod, ruimtelijke kwaliteit, systeemefficiëntie en maatschappelijke acceptatie? In dit proces zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- De gezamenlijke ambities voor duurzame opwek elektriciteit (1,5 TWh) worden op basis van de huidige tussenstand nog niet geheel gehaald.
- Vanuit rendement en kosteneffectiviteit: de verhouding zon/wind in het bod kan knelpunten veroorzaken voor de beschikbare netcapaciteit:
 - o Door meer opwek via windenergie zijn de investeringskosten lager.
- Grotere windturbines leveren meer rendement, waardoor we op minder locaties windturbines hoeven te plaatsen. Deze zijn dan wel groter. Sommige inwoners hebben voorkeur voor lagere windturbines.
- Opwekken van windenergie heeft ook invloed op de ruimtelijke kwaliteit en het (kleinschalig) landschap en beleving:
 - o Windenergie is zichtbaarder aan de landschappelijke horizon.
 - o Zoeklocaties voor wind moeten op gepaste afstand uiteen liggen om niet met elkaar te interfereren of juist in samenhang met elkaar gepositioneerd worden volgens het advies van HNS.
 - o We realiseren een gezamenlijk regionaal bod, dat subregionaal is afgestemd.
- Investerings in het net voor energie-opwek nabij een station is haalbaar en betaalbaar.
 - o Zoekgebieden op grotere afstand van een netwerkstation moeten robuust genoeg zijn om financieel haalbaar te zijn.
- We kiezen voor een bod dat haalbaar schaalbaar en betaalbaar is om inefficiënte keuzes na 2030 te voorkomen die duurder zijn.
- Tijdsplan van investeringen in de vernieuwing van het netwerk is medebepalend voor het tempo en de mogelijkheden van de grootschalige opwek elektriciteit.
- Twente stelt als gezamenlijke ambitie om bij te dragen aan het Nationaal Klimaatakkoord om 95% CO₂ reductie in 2050 te realiseren. Een volledig energieneutraal Twente in 2050 is volgens de systeemstudie in opdracht van provincie Overijssel, Enexis en de RES Twente en West Overijssel (Berenschot en Quintel) niet haalbaar.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 8. Gebouwde omgeving (warmte) -

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING GEBOUWDE OMGEVING (WARMTEOPGAVE)

Binnen de RES Twente 1.0 stellen we een Regionale Structuur Warmte op die inzicht geeft in de warmtevraag en het warmteaanbod en de (boven)lokale warmte-infrastructuur die nodig is om de beschikbare warmtebronnen te benutten. Onze ambitie is om steeds meer wijken duurzaam te verwarmen, zonder gebruik van fossiele brandstoffen. Belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat het haalbaar en betaalbaar is.

Voor de warmteopgave verkennen we de mogelijkheid om een regionaal warmtenet te realiseren door bestaande warmtenetten te verbinden en uit te breiden met nieuwe warmtenetten voor het stedelijk gebied. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden om de potentie van biogas/groengas voor het verwarmen van woningen en bedrijven in plattelandsgemeenten, het buitengebied en andere gebouwen die niet op een andere betaalbare wijze verwarmd kunnen worden.

In het koersdocument van de RES Twente 1.0 zijn procesafspraken opgenomen over het optimaal benutten en efficiënt verdelen van warmtebronnen via de warmte-infrastructuur en de samenwerkingsverbanden die zich bezighouden met een regionaal warmtenet en de voorwaarden die nodig zijn voor het benutten van potentieel aan biogas/groengas. Daarnaast gaan we in op toekomstige warmtebronnen.

Aanvullend op het koersdocument geven we in deze bijlage de aandachtspunten weer die zijn gewijzigd en geactualiseerd waar nodig:

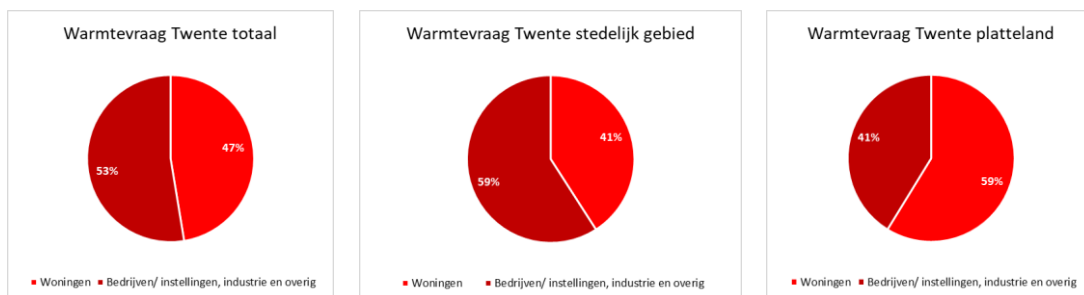
- Optimaal benutten en efficiënte verdeling warmtebronnen in samenhang met de warmtevraag
- Regionaal Warmtenet Twente
- Biogas/groengas
- Toekomstige warmtebronnen
- Gelijke warmteprijs en energieprijzen in Twente
- Transitievisie Warmte en wijkuitvoeringsplannen
- Stimuleringsprogramma warmtenetten
- Gemeentegrensoverschrijdende samenwerking warmteprojecten
- Aandachtspunten warmteopgave

2. OPTIMAAL BENUTTEN EN EFFICIËNTE VERDELING WARMTEBRONNEN

Om gebouwen aardgasvrij én betaalbaar te kunnen verwarmen, is afstemming nodig over de inzet van lokale en bovenlokale warmtebronnen op basis van de warmtevraag en de warmte-infrastructuur die daarvoor nodig is. Deze afstemming vindt plaats via de Regionale Structuur Warmte in samenwerking met de Transitievisies Warmte wat gemeenten kan ondersteunen. Gemeenten stellen uiterlijk eind 2021 een Transitievisie Warmte vast. Hierin wordt een doorkijk gegeven naar welke wijken per gemeente in 2030 en in 2050 naar een alternatieve warmtevoorziening kunnen overstappen. In wijkuitvoeringsplannen wordt opgenomen hoe wijken aardgasvrij of 'aardgasvrij-ready' worden, welke duurzame warmtebron wordt ingezet en welke infrastructuur hiervoor wordt gebruikt. Aangezien alle alternatieven om gebouwen te verwarmen worden meegenomen in de wijkuitvoeringsplannen, is het van belang om de potentiële beschikbare bronnen en technieken en het energiesysteem als geheel op elkaar af te stemmen. Keuzes moeten in samenhang met elkaar worden gemaakt voor een optimale en kosteneffectieve verdeling. De RES Twente 2.0 en de RES-sen die daarop volgen, geven een steeds completer beeld.

Warmtevraag

Verreweg het grootste deel van de warmtevraag komt van woningen en gebouwen. Bovendien wordt deze in Twente grotendeels bijna volledig ingevuld met aardgas. Het is dan ook extra belangrijk om de warmtevraag te verminderen door energiebesparende maatregelen en het isoleren van woningen en gebouwen. Daardoor kunnen we de warmtevraag in 2050 halveren en worden beschikbare warmtebronnen efficiënter benut. De warmtevraag in het stedelijk gebied van Twente kan in de toekomst ingevuld worden via collectieve oplossingen, zoals een warmtenet. In het landelijk gebied zijn er minder collectieve alternatieven voor aardgas beschikbaar.

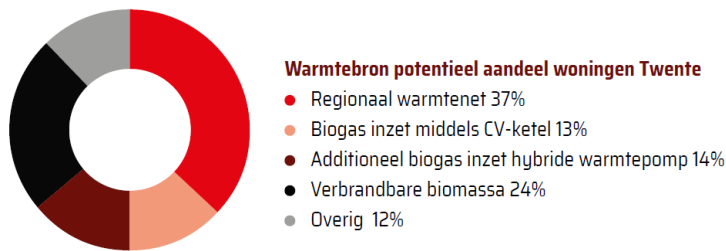

Warmteaanbod

Door de diversiteit aan warmtebronnen zijn er meerdere kansen voor het verduurzamen van de gebouwde omgeving met de inzet van warmtebronnen. In theorie kan 88% van de warmtevraag van woningen in Twente worden verduurzaamd met de beschikbare warmtebronnen. Geen van de bronnen afzonderlijk biedt voldoende potentieel om alle woningen in Twente te verwarmen. Voor Twente is dus een gecombineerde inzet van de warmtebronnen nodig. Om de transitie naar een aardgasvrije gebouwde omgeving betaalbaar te

houden, moeten alle beschikbare warmtebronnen zo effectief en efficiënt mogelijk worden ingezet. Als voor de warmtevraag elektriciteit wordt ingezet, moet nog meer elektriciteit worden opgewekt en is de opgave niet meer haalbaar.

In het stedelijk gebied zijn veel restwarmtebronnen aanwezig die benut kunnen worden via een regionaal warmtenet. Op het platteland zijn naast het isoleren van woningen en hybride warmtepompen, biomassa en biogas/groengas duurzame warmtebronnen.

Transitievisie Warmte en wijkuitvoeringsplannen

Gemeenten realiseren uiterlijk eind 2021 een Transitievisie Warmte. Hierin wordt een doorkijk gegeven naar welke wijken per gemeente in 2030 op een alternatieve warmtevoorziening kunnen overstappen en welke duurzame warmtebronnen ze daarvoor willen inzetten, met een doorkijk naar 2050 voor de overige wijken. Vervolgens gaan de gemeenten samen met de omgeving, inwoners, ondernemers en andere stakeholders, aan de slag met de wijkuitvoeringsplannen. In de wijkuitvoeringsplannen wordt een definitieve keuze gemaakt voor het alternatief voor aardgas, zowel vanuit technisch als economisch oogpunt het meest haalbaar en wenselijk zijn voor de wijken binnen elke gemeente in combinatie met warmtebesparing. Hierin zijn een aantal alternatieven denkbaar, zoals; a) all-electric, b) warmtenetten, c) biogas/groengas, als dan niet via hybride systemen. Een belangrijk uitgangspunt is de haalbaar- en betaalbaarheid per wijk met de potentiële beschikbare bronnen en technieken en het energiesysteem als geheel. De impact van de warmteoplossing op het elektriciteitsnet moet in samenhang met elektrisch vervoer en (duurzame) elektriciteit in de wijk worden bekeken, zodat er vroegtijdig helderheid en zekerheid is waar gasleidingen kunnen blijven liggen en waar elektriciteitsnetten moeten worden verzwaaard. Om te zorgen dat de investeringen en werkzaamheden haalbaar en betaalbaar zijn. De wijkuitvoeringsplannen/-projecten worden gefaseerd opgesteld.

3. REGIONAAL WARMTENET TWENTE

Voor het stedelijk gebied realiseren we een regionaal Warmtenet Twente door bestaande warmtenetten te verbinden en onderzoeken we de mogelijkheden voor uitbreiding met nieuwe warmtenetten. In de stedelijke gebieden van Twente is veel industriële (rest)warmte beschikbaar. Op dit moment is er via Twence additioneel 1800 Tj (Terajoule) beschikbaar die veel potentie biedt om in het stedelijk gebied van Almelo, Borne, Enschede, Hengelo, Oldenzaal en mogelijk ook Haaksbergen woningen en gebouwen van warmte te voorzien. Daarnaast zijn er andere voornamelijk laag- en midden-temperatuur restwarmtebronnen. Om al deze warmte optimaal te kunnen benutten is (regionale) warmte-infrastructuur nodig.

Hoge Temperatuurwarmte (HT)

Energie- en grondstoffenproducent Twence is ook de grootste producent van HT in Twente. Met deze restwarmte en de restwarmte van andere bedrijven in het stedelijk gebied van Twente kunnen meer dan 100.000 woningequivalenten in Twente worden verwarmd. De restwarmte van bedrijven, diverse houtgestookte installaties en biogasinstallaties kunnen stedelijke warmtenetten voeden. In de toekomst kunnen de regionale warmtebronnen mogelijk worden aangevuld met warmte van geothermie en waterstof.

Op weg naar intentieovereenkomst

Het antwoord op de vraag of en onder welke voorwaarden een regionaal warmtenet ontwikkeld kan worden, is niet eenvoudig. Een coalitie van de zes genoemde gemeenten verkent onder begeleiding van de provincie onder welke voorwaarden de ontwikkeling van een regionaal warmtenet wenselijk en mogelijk is. Een consortium van drie regionale marktpartijen (Twence, Cogas en Ennatuurlijk) onderzoekt de technische en economische haalbaarheid van een regionaal stedelijk warmtenet. Gemeenten werken toe naar het sluiten van een intentieovereenkomst met te ontwikkelende partijen.

Stimuleringsprogramma Warmtenetten

De provincie wil via het 'Stimuleringsprogramma warmtenetten' de aanleg van warmtenetten versnellen die gevoed worden door duurzame bronnen, zoals geothermie, aquathermie, restwarmte en biomassa. Het Stimuleringsprogramma richt zich op projectideeën voor warmtenetten in verschillende fasen. In de haalbaarheidsfase worden projecten ondersteund door de uitwisseling van kennis, expertise en tools zoals een checklist voor warmtenetten om van ideeën tot kansrijke projecten te komen. Kansrijke projecten die maatschappelijk gewenst, maar financieel laag of laat renderen door een vollooprisico (onzekerheid dat er in de toekomst voldoende afnemers zijn om het project te laten renderen) of onrendabele top kunnen een beroep doen op de subsidieregeling voor investeringen in warmtenetten. Voor de maatregelen trekt de provincie zeven miljoen euro uit voor heel Overijssel.

4. BIOGAS/GROENGAS

Vanuit de routekaart Groengas (30 maart 2020) blijkt dat gasvormige energiedragers, door hun unieke karakteristieken, een onvervangbare rol hebben in de verduurzamingsopgave van de Nederlandse samenleving. Om de toekomstige gasbehoefte duurzaam in te kunnen vullen, is de ontwikkeling van CO₂-vrije gassen als alternatief voor aardgas essentieel.

Op dit moment is de productie van CO₂-vrije gassen, zoals groengas verkregen uit de vergisting of vergassing van biogene reststromen, echter nog beperkt. Een opschaling van de groengasproductie, binnen de kaders voor de duurzame inzet van biogene reststromen en circulariteit, wordt wenselijk geacht gezien de verduurzamingsopgave van het gassysteem. Gasvormige energiedragers blijven zelfs noodzakelijk om in 2050 tot een volledig duurzaam energiesysteem te komen.

Twentse productie en inzet duurzaam gas

Twente is een regio met veel verschillende landschapsstijlen en wijdverspreid liggende dorpen, dorpskernen en een groot stedelijk gebied. De afstanden tussen warmtevragers en warmtebronnen variëren sterk, waardoor duurzaam gas, gecombineerd met de al aanwezige gasinfrastructuur, kansen biedt voor verwarming van woningen en bedrijven in plattelandsgemeenten, het buitengebied en andere gebouwen die niet op een andere betaalbare wijze verwarmd kunnen worden, zoals de 'oudere' woningen (bouwjaar van voor 1992).

Momenteel wordt nog geen 5% van de mest ingezet voor biovergisting, waardoor er in potentie nog veel voor de warmtetransitie te winnen valt. Zelfs met de verduurzamingsopgave van de landbouw is er voldoende mest. Met de juiste randvoorwaarden kan de potentie voor het opwekken van biogas/groengas worden vergroot en organisatorisch en economisch haalbaar gemaakt. Wel is het van belang om duurzame gassen voor de warmtetransitie alleen toe te passen waar alternatieven niet haalbaar zijn, zoals woningen waar isoleren moeilijk is en warmtenetten geen oplossing zijn. Verhoging van de biogas/groengasproductie met zowel kleinschalige mestvergisters, als grootschalige bio-vergisters is hiervoor nodig. In Twente wordt vooral ingezet op mono-mestvergisting. Door vergisting van mest, zonder dat hier co-producten aan worden toegevoegd. Hierdoor is de kans zeer nihil dat vervuilende bijproducten worden toegevoegd. Verder werkt de bio-energiesector in Twente met een gedragscode waarbij alleen biomassa wordt ingezet dat van duurzame oorsprong is en waarvan de bron te traceren is.

Duurzame energie Twente

De gemeenten Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Tubbergen en Wierden kunnen in 2021 duurzame opgewekte energie afnemen van Twente voor de bedrijfsvoering van de gemeente zelf. Daarbij is afgesproken dat Twente de helft van het aardgasverbruik in de toekomst duurzaam op gaat wekken via groengas. Met het sluiten van dit contract willen ze de productie van opgewekte duurzame energie in de Twentse regio aanjagen.

Samenwerking biogas/groengas

Om het potentieel voor biogas/groengas te benutten, werken zeven gemeenten samen met het Bio-energiecluster Oost Nederland (BEON), Twente en Cogas. Hiervoor wordt op weg naar de RES Twente 2.0 een coalitie opgericht. Bovendien zijn in de regio diverse samenwerkingsverbanden aan de slag met gebalanceerde oplossingen voor duurzame opwek van energie en stikstofreducties vanuit de kringlooplandbouw. Samen met netbeheerders, lokale initiatieven en andere belanghebbenden worden kansen verkend en vergoot middels de verbinding met de kringlooplandbouw. Samenwerking met programma's en gebiedsontwikkelingen, zoals Mineral Valley Twente en de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof zijn daarbij van belang.

Onderzoek duurzaam gas

Twente verkent de kansen via onderzoeken in opdracht van de Noordoost Twentse gemeenten en vanuit het onderzoek van Cogas naar een werkbaar biogasconcept. Het onderzoek van de Noordoost Twentse gemeenten gaat in op de kansen voor het vergroten van de biogasproductie met ervaringscijfers vanuit de reeds gerealiseerde lokale vergistingsinstallaties. Het onderzoek van Cogas verkent de mogelijkheden van een regionaal biogasnetwerk en de meest kansrijke strategie om hiertoe te komen.

Beide onderzoeken zijn nodig om een goed beeld te krijgen van de kansen voor vergroting van de biogasproductie binnen de regio, maar mogelijk ook daarbuiten. Vergroting van de biogasproductie zal echter niet ontstaan zonder een rendabele businesscase voor alle partijen binnen de keten van mest tot duurzaam gas. Om die reden wordt vanuit het onderzoek van de Noordoost Twentse gemeenten gewerkt om de businesscases van bestaande installaties in beeld te brengen. De belangrijkste aandachtspunten en afwegingen uit dit onderzoek en het onderzoek van Cogas worden verderop onder de aandacht gebracht.

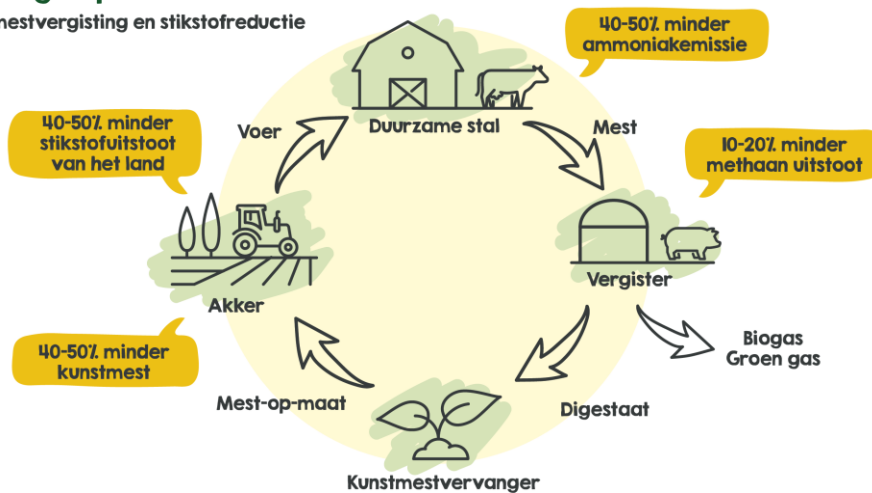
Bevordering kringlooplandbouw

Biovergisting kan door onze veehouderijen gezien worden als welkome activiteit binnen de kringlooplandbouw en circulaire economie en zo mogelijk een tweede inkomstenbron bieden of op zijn minst meer continuïteit geven aan hun bedrijf. De belangstelling voor vergisting zal toenemen als blijkt dat de businesscases voor hen een positief resultaat zullen geven, zowel economisch als qua verduurzaming.

De productie van biogas/groengas in combinatie met kringlooplandbouw en stikstofreductie zijn elkaar versterkende processen in de verduurzaming van de leefomgeving, agrarische bedrijfsvoering en de productie van duurzaam gas. Door toepassing van duurzame stallen met directe vergisting van mest kunnen stikstof- en methaanemissies sterk worden teruggedrongen en mesttransporten sterk gereduceerd. Daarnaast kan digestaat als reststof van het vergistingsproces weer worden opgewerkt tot kunstmestvervanger en op land worden gebracht, waarmee de gewassen beter op maat kunnen worden bemest.

Kringloop landbouw

Met mestvergisting en stikstofreductie

Uit de figuur hierboven blijkt welke stikstofemissies er binnen de kringlooplandbouw gereduceerd kunnen worden. Hierbij wordt duidelijk dat de beperking van het kunstmestgebruik en de hieruit voortkomende afname van de productie van kunstmest een enorme verduurzaming betekent voor het milieu. Door deze kringloop ook toe te passen op boerderijschaal worden niet alleen mesttransporten van en naar de boerderij teruggebracht, maar ontstaat een sterke stimulans in optimalisatie van het gehele proces, omdat de agrariër zijn eigen producten in een kringloop houdt. Nog een ander bijkomend voordeel is dat dit proces eveneens bijdraagt in de beperking van de ziektedruk op de gewassen en het vee.

Wat doen we al en wat is nog nodig?

In Twente leven kansen voor de verduurzaming van onze energiebehoeften en verbetering van de landbouw en leefomgeving. Er ontstaan weer initiatieven en verbindingen die de kans op de productie van duurzaam gas ook voor de langere termijn vergroten. Hierbij speelt ook innovatie en verdere technologische ontwikkeling een belangrijke rol. Om de potentie van duurzaam gas optimaal te kunnen benutten is er op zowel regionaal als nationaal niveau nog aandacht nodig op de volgende punten:

Nationale aandachtspunten:

- Organiseren van een toereikende SDE++ voor de combinatie van hubs van kleinschalige boerderijvergisters met centrale opwaarderingsinstallaties voor groengas (huidige SDE++ is uitsluitend toereikend voor middelgrote tot grote boerderijvergisters met groengasproductie).
- Verduurzaming van de landbouw handen en voeten geven door stikstof en fosfaat te beprijzen (en niet alleen voor boeren die stoppen).
- 1 en 2 moeten ertoe leiden dat er een rendabele businesscase ontstaat voor verduurzaming van de landbouw, netbeheerders en leveranciers van biogas/groengas. Hierover moet duidelijkheid komen.
- Het lokaal opgewekte duurzaam gas ook lokaal inzetten voor de gebouwde omgeving en hierbij een keuze maken voor welke gebieden en eventuele woningtypen.

Regionale aandachtspunten:

- Ruimtelijk toestaan van boerderijvergisters en grootschalige vergisters.
- Faciliteren van opwaarderingsinstallaties om biogas naar groengas op te werken (in clusters van meerdere boerderijvergisters) en het vervolgens in te voeden op het bestaande aardgasnet (welke mogelijk uit te breiden is met onbenutte of nieuwe leidingen)
- Inzetten op grootschalige vergisting (varkens- en kippenmesttransport via de weg) of via boerderijvergisting van koemest of een mix van beide. Hierop moet het ruimtelijk beleid van gemeenten faciliterend zijn om de realiseerbaarheid te vergroten. Gemeenten moeten hierbij de afweging maken vanuit het afweegkader ruimtelijke kwaliteit.
- Er is niet voldoende duurzaam gas om alle woningen en gebouwen van warmte te voorzien, een zorgvuldige afweging over prioritering is dan ook essentieel. Het lokaal opgewekte duurzaam gas ook lokaal inzetten voor de gebouwde omgeving en hierbij een keuze maken voor welke gebieden en eventuele woningtypen.
- De rol van Lokale Energie Initiatieven voor maatschappelijk draagvlak en participatie om invoeding en lokaal eigenaarschap te stimuleren. Grote kansen om lokale initiatieven vanuit coöperatieve vorm mogelijk te maken. Gemeenten kunnen dit door middel van beleid verder faciliteren en stimuleren.

5. TOEKOMSTIGE WARMTEBRONNEN

In de toekomst kunnen de regionale warmtebronnen mogelijk worden aangevuld met warmte van geothermie, waterstof, aquathermie en biomassa.

Geothermie

Geothermie is een duurzame warmtebron met een theoretische grote potentie. De aarde is op diepte van nature warm. Deze warmte kan uit watervoerende lagen in de ondergrond gewonnen worden. Geothermie is een relatief nieuwe techniek waarin nog volop innovatie plaatsvindt. Daarnaast is de ondergrond van Twente niet overal even goed bekend. Door de voormalige gaswinning in Noord Twente zijn de kansen in dit gebied relatief goed in beeld. In Zuid Twente is echter minder data beschikbaar waardoor er een grote onzekerheid bestaat over de potentie voor geothermie. Als gevolg van ontwikkelingen in de techniek, ervaring in de uitvoering en kennis over de Twentse ondergrond kan geothermie in de toekomst wel kansrijk worden.

Geothermie is een duurzame warmtebron met een theoretische grote potentie. De aarde is op diepte van nature warm. Deze warmte kan uit watervoerende lagen in de ondergrond gewonnen worden. Onderzoeken vanuit provincie Overijssel en EBN laten zien dat de potentie in Twente matig is. Hierbij is vooral gekeken naar de traditionele aardlagen waar elders in Nederland geothermie plaatsvindt en met de huidige beschikbare technieken. Daarmee is de economische haalbaarheid van geothermie als primaire warmtebron voor het eventuele regionale warmtetransportnet laag.

Geothermie is een relatief nieuwe techniek waarin nog volop innovatie plaatsvindt. Zo richt het onderzoek RESULT zich op een innovatieve boortechiek om geothermie uit dunne aardlagen economisch haalbaar te maken. Daarnaast is de ondergrond van Twente niet overal even goed bekend. Door de voormalige gaswinning in Noord Twente zijn de kansen in dit gebied relatief goed in beeld. Echter is er van Zuid Twente minder data beschikbaar waardoor er een grote onzekerheid bestaat over de potentie voor geothermie. Ook ligt de focus bij de traditionele aardlagen. Mogelijk kunnen ook andere aardlagen voor Twente beter geschikt zijn voor de realisatie van geothermie. Over deze geschiktheid en haalbaarheid is nog weinig bekend.

Binnen het onderzoeksprogramma Seismische Campagne Aardwarmte Nederland (SCAN) dat is gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en wordt uitgevoerd door Energie Beheer Nederland (EBN) zijn onvoldoende middelen beschikbaar om heel Nederland in beeld te brengen. Twente heeft geen prioriteit gekregen en wordt niet onderzocht. Als gevolg van ontwikkelingen in de techniek, ervaring in de uitvoering en kennis over de Twentse ondergrond kan geothermie in de toekomst wel kansrijk worden. Het is daarmee belangrijk om de ontwikkelingen te volgen en kennis over de Twentse ondergrond te vergroten. Op termijn kan dan mogelijk het regionale warmtetransportnet verder worden verduurzaamd met geothermie als duurzame warmtebron. Bij de realisatie van het regionale warmtetransportnet willen we aansluiting op toekomstige geothermie installatie(s) niet uitsluiten.

Mogelijke vervolgstappen

- Lobby starten om in de toekomst een studie te laten uitvoeren van de ondergrond van zuid Twente om te onderzoeken of er voldoende warmteaanbod aanwezig is. Met een SCAN II project kan Twente wel worden meegenomen.
- Op interessante locaties mogelijkheden voor een warmtenet onderzoeken en een bronnenstrategie uitwerken, rekening houdend met de warmtevraag.
- Hierin samenwerking zoeken met partijen die willen investeren, bijvoorbeeld bij de regionale warmteketen om aardwarmte op te nemen in de bronnenstrategie als mogelijke toekomstige warmtebron.
- Volgen van de innovaties van geothermie.

Waterstof

Waterstof is een energiedrager (en dus geen energiebron) die ingezet kan worden voor de industrie, mobiliteit en als alternatief voor aardgas in het bestaande gasnet kan worden ingevoerd en met beperkte aanpassingen benut kan worden voor de bestaande apparatuur. Anno 2021 wordt waterstof vooral gemaakt uit aardgas, dit noemen we grijze waterstof. In de toekomst zal dit naar verwachting meer en meer gebeuren door elektrolyse met hernieuwbare stroom. Het opwekken en de transport van waterstof is nu nog inefficiënt en daarom is voor het gebruik van groene waterstof op grote schaal zeer veel duurzame elektriciteit nodig. Waterstof wordt naar verwachting in de periode na 2030 kansrijk.

Waterstof is een schone brandstof, want bij verbranding komt alleen maar water(damp) vrij, en het kan gemaakt worden uit water en (duurzame) elektriciteit. Als energiedrager zou waterstof geschikt zijn om bijvoorbeeld aardgas voor verwarming of benzine in auto's te vervangen. Met een relatief kleine aanpassing zouden de huidige gasleidingen ook geschikt kunnen zijn voor het transport van waterstof. Het is ook nog een duurzame grondstof, bijvoorbeeld voor plastics. Daarom kan waterstof in de toekomst een belangrijke rol gaan spelen. Waterstof is dus een energiedrager en geen alternatief voor duurzame opwekking. Sterker nog, waterstof is alleen duurzaam als het gemaakt wordt uit water en duurzaam opgewekte elektriciteit, en daar hebben we nog lang niet genoeg van. We moeten dus zorgen dat we voldoende duurzame energie kunnen opwekken om zelf te gebruiken en om ook waterstof te maken.

Er lopen nu een aantal grotere en kleinere onderzoeks- en proefprojecten in Nederland om groene waterstof te maken. Die zijn nodig om groene waterstof over een tijdje op grote schaal te kunnen gebruiken. Toepassen van groene waterstof op grote schaal zullen naar verwachting in de industrie plaatsvinden. Daarop zetten het kabinet en verschillende partijen actief in. Almelo is een waterstof hub die

bestaat uit een samenwerkingsverband tussen tientallen ondernemers, onderwijsinstellingen en de overheid die pilotprojecten wil starten om de mogelijkheden van waterstof te onderzoeken.

Ook bij andere gemeenten is er interesse voor waterstof. Ondanks dat waterstof naar verwachting niet voor 2030 ingezet gaat worden om een essentiële bijdrage te leveren om woningen en gebouwen te verwarmen, is het wel belangrijk om nu alvast ervaringen op te doen en om mensen te leren werken met waterstof.

Aquathermie

In sommige steden en dorpskernen ontbreken substantiële industriële restwarmtebronnen, terwijl er bronnen van oppervlaktewater, zandwinplassen en RWZI's aanwezig zijn. In deze gevallen kan aquathermie een duurzame oplossing bieden in de warmtevraag.

Water is een betrouwbare en stabiele bron, die in de meeste gevallen voor lange periode beschikbaar is. Aquathermie kan worden ingezet als duurzame bron voor warmtevoorziening en koeling waar het regionale warmtenet geen kansen biedt. De bron kan middels een lokaal warmtenet of rechtstreeks in projecten worden toegepast ten behoeve van bestaande bouw, nieuwbouw, woningen, kantoren, scholen en ziekenhuizen. Binnen Twente worden inmiddels in Almelo, Hellendoorn, Losser en Oldenzaal nadere studies uitgevoerd voor het ontwikkelen van aquathermie projecten voor het verwarmen van de gebouwde omgeving. Daarnaast kan aquathermie ook positief bijdragen aan andere ruimtelijke thema's, zoals het verlagen van de hittestress in stedelijk gebied en het verlagen van de watertemperatuur, waardoor algenbloei en botulisme kan worden voorkomen of beperkt (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie).

Er worden drie vormen van aquathermie onderscheiden:

- Warmte uit oppervlaktewater (TEO)
- Warmte uit afvalwater en riool (TEA)
- Warmte uit drinkwater (TED)

Houtachtige biomassa

Met relatief veel buitengebied in onze regio is er houtachtige biomassa beschikbaar via regulier onderhoud van bossen en groen. De biomassa-installaties in Twente gebruiken alleen duurzame biomassa die voldoet aan de landelijke duurzaamheidseisen en bestaat hoofdzakelijk uit snoei- en afvalhout uit de regio.

Houtachtige biomassa wordt gezien als een mogelijke transitiebron in de overbruggingsfase voor de langere termijn, die in de toekomst kan worden afgebouwd. Vanwege de uitstoot van fijnstof en stikstofoxide is er veel discussie over de inzet van houtige biomassa voor de warmtetransitie. Dat vraagt om een zorgvuldige afweging hoe de beschikbare bron wordt ingezet. Daarbij moet rekening worden gehouden dat er ook CO₂ vrijkomt als gevolg van het rottingsproces van hout.

De verschillende biomassabronnen (hout en biogas/groengas) in Twente hebben een potentie om in 2050 in totaal 140.000 woningen en gebouwen van duurzame warmte te voorzien. Dat is in theorie, omdat de inzet van deze bronnen in de praktijk ook verdeeld kan worden over industrie en mobiliteit. Hiernaast is bij deze inschatting van het aantal woningen de aanname gedaan dat de gemiddelde gasvraag per woning in 2050 zal halveren ten opzichte van nu, bijvoorbeeld door isolerende maatregelen. Daarnaast is de bijdrage van Twence groot als het gaat om het opwekken van energie vanuit afvalstromen en biomassa die niet geschikt zijn voor materiaaltoepassingen.

6. GELIJKE WARMTEPRIJS EN ENERGIEPRIJS IN TWENTE

Om een haalbare en betaalbare transitie mogelijk te maken naar aardgasvrije woningen, dringt Twente aan op één gelijke warmteprijs. Op dit moment verschillen de warmtetarieven voor particuliere afnemers. Dat komt doordat de kosten niet of nauwelijks gesocialiseerd zijn. Elk warmteproject moet een sluitende businesscase hebben en de kosten worden in rekening gebracht bij de afnemer. Hier kan het voorkomen dat twee identieke woningen die net aan de andere kant van het spoor staan een verschillende warmteprijs betalen en dat is onwenselijk. Er is daarnaast ook een financieel instrument nodig om het uitgangspunt van dezelfde warmteprijs voor alle particuliere afnemers waar te maken. Rondom dezelfde warmteprijs willen we één warmtetarief voor iedereen in Twente, ongeacht de techniek van verwarmen.

7. GEMEENTEGRENDOERSCHRIJDENDE SAMENWERKING WARMTEPROJECTEN

We zien verschillende samenwerkingsverbanden tussen gemeenten die gemeentegrensoverschrijdend werken aan deze opgave.

Voorbeelden van gemeentegrensoverschrijdende samenwerkingen zijn:

- Zes gemeenten verkennen gezamenlijk onder welke voorwaarden de ontwikkeling van een regionaal warmtenet in Twente mogelijk en wenselijk is.
- Het consortium van Twence, Cogas en Ennatuurlijk verkent de technische en economische haalbaarheid en de randvoorwaarden van een regionaal warmtenet.
- Om het potentieel voor biogas/groengas te benutten, werken zeven gemeenten samen met het Bio-energiecluster Oost Nederland (BEON), Twence en Cogas.
- Om een regionaal warmtenet mogelijk te maken en de productie biogas/groengas te koppelen aan de kringlooplandbouw zoekt de RES Twente afstemming met andere RES-regio's, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en

het steden netwerk G40 en P10-gemeenten. Ook zoekt de RES Twente afstemming tussen de processen om de RES-opgave en de Transitievisie Warmte te realiseren.

- Vanaf 2021 nemen de gemeenten Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Tubbergen en Wierden duurzame opgewekte energie af van Twence. Daarbij is afgesproken dat Twence de helft van het aardgasverbruik duurzaam in de toekomst op gaat wekken via groengas. Samen willen ze de productie van opgewekte duurzame energie in de Twentse regio aanjagen.

8. AANDACHTSPUNTEN WARMTEOPGAVE: BESTUURLIJKE AFWEGINGEN VOOR WARMTE (GOVERNANCE)

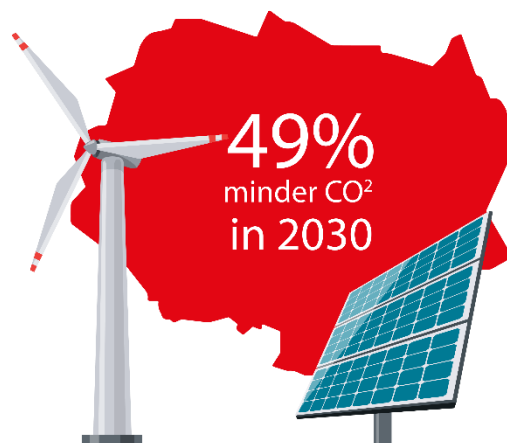
Twente wil zich ontwikkelen tot een warmteregio door het grote aanbod aan warmte maximaal te benutten. Daarvoor worden de mogelijkheden verkend van een regionaal warmtenet dat de productie van biogas/groen gas bevordert. Hier wordt ook het ruimtelijke beleid op afgestemd. Om dit te realiseren zijn binnen de Regionale Structuur Warmte de volgende aandachtspunten van belang:

- Vanuit de wisselwerking tussen de 'Transitievisies Warmte met de Regionale Structuur Warmte maximaal inzetten op besparing van de warmtevraag en vervolgens het maximaal benutten van warmtebronnen om onnodige elektrificatie te voorkomen. Er wordt een integrale afweging gemaakt van de totale duurzame warmte-systeemefficiëntie.
- Verkenning om een **regionaal warmtenet** te realiseren om de beschikbare (rest)warmtebronnen te benutten:
 - o Uitspraak over het verdeelvraagstuk vanuit maatschappelijke kostenefficiëntie als belangrijkste criterium.
 - o Invulling regierol van gemeenten in het ontwikkeltraject.
 - o Duidelijkheid over de partijen die de regionale warmte-infrastructuur mogen en willen ontwikkelen, rekening houdend met toekomstige regelgeving onder andere rond aanbesteding en marktordening.
 - o Duidelijkheid over technische en economische haalbaarheid en ruimtelijke inpasbaarheid van een regionaal warmtenet.
- Belangrijke afwegingen voor de inzet van **biogas/groengas**:
 - o Organiseren van een toereikende SDE++ voor de combinatie van hubs van kleinschalige boerderijvergisters met centrale opwaarderingsinstallaties via hubs voor groen gas (huidige SDE++ is uitsluitend toereikend voor middelgrote tot grote boerderijvergisters met groen gas productie)
 - o Verbinding leggen met de kringloop landbouw door verduurzaming van de landbouw handen en voeten te geven en stikstof en fosfaat te beprijzen (en niet alleen voor boeren die stoppen)
 - o Er moet een rendabele businesscase ontstaan voor verduurzaming van de landbouw, netbeheerders en leveranciers van biogas/groengas.
 - o Ruimtelijk beleid van gemeente moet faciliterend zijn t.o.v. kleinschalige en middelgrote boerderijvergisters en de bijbehorende distributie.
 - o Faciliteren van opwaarderingsinstallaties om biogas naar groengas op te werken (in clusters van meerdere boerderijvergisters) en het vervolgens in te voeden op het bestaande aardgasnet (welke mogelijk uit te breiden is met onbenutte of nieuwe leidingen)
 - o Afstemmen hoe en waar we duurzaam gas willen inzetten. Voor welke woningtypen / gebieden etc. Deze afstemming moet op systeemniveau plaatsvinden. Daarbij volgt de Provincie het SER-advies, duurzaam gas alleen maar inzetten waar echt geen andere bron beschikbaar is. Duurzaam gas is bij uitstek geschikt voor HT-toepassingen en te schaars om als laagwaardige warmte te gebruiken.
 - o Onderzoeken hoe biogas/groengas te bufferen en de afzetcapaciteit op het aardgasnet.
 - o Vormen van een coalitie met de Noordoost Twentse gemeenten, Twenterand, Hof van Twente en ander gemeenten die interesse hebben om hierbij aan te sluiten, Cogas en Twence
- **Aquathermie** wordt op plaatsen waar alternatieve warmtebronnen ontbreken, als relevante warmtebron aangemerkt. Voor TEA, TEO en TED liggen in Twente versnellingsmogelijkheden voor bijdrage aan de realisatie van Twente als warmteregio.
- **Potentie van Geothermie als bron voor de regionale warmtestructuur.**
 - o onderzoek naar geschiktheid ondergrond voor geothermie, in afstemming met het rijk.
 - o Interessante locaties mogelijkheden voor een warmtenet onderzoeken en een bronnenstrategie uitwerken, rekening houdend met de warmtevraag.
 - o bij gebleken potentie samenwerking zoeken met partijen die willen investeren, bijvoorbeeld bij de regionale warmteketen om aardwarmte op te nemen in de bronnenstrategie als mogelijke toekomstige warmtebron, bijvoorbeeld door partijen te interesseren in een proefboring.
- **Lokale energie initiatieven**
 - o De LEIs kunnen een rol vervullen in de warmtetransitie. Gemeenten ondersteunen en faciliteren dit.

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 9. Twentse Energie Agenda -

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING TWENTSE ENERGIE AGENDA

Op weg naar de RES Twente 2.0 is een nadere uitwerking nodig van een groot aantal van de procesafspraken die we hebben gemaakt. In de Twentse Energie Agenda besteden we aandacht aan de ontwikkelingen die nu in gang zijn of worden gezet, maar een langere doorlooptijd hebben. Hiermee willen we ook gehoor geven aan de signalen van vele volksvertegenwoordigers en belanghebbenden die we in de afgelopen periode hebben ontvangen om als RES organisatie open te staan voor nieuwe ontwikkelingen en effecten van de RES Twente.

In het koersdocument hebben we de Twentse Energie Agenda opgenomen met een eerste opzet voor een programmeertafel en een onderzoekstafel. Beide vormen in de volgende fase richting RES 2.0 een dynamische netwerkorganisatie met (lokale) partners en belanghebbenden met wie we de samenwerking de komende jaren willen versterken. Zo willen we zorgen dat slimmere en efficiëntere oplossingen beschikbaar kunnen komen. Als de (technologische) ontwikkelingen aantoonbaar bij kunnen dragen aan de duurzame opwek elektriciteit en/of de warmteopgave, is inwisseling voor de huidige bronnen voor elektriciteit en warmte mogelijk. Bovendien willen we ook klaar zijn om onze ambities in uitvoering te brengen en daarvoor is onder meer kennis, capaciteit en mankracht nodig.

In aanvulling op de toelichting in het koersdocument op de diverse thema's uit de programmeertafel en de onderzoekstafel is in het voorlopig ontwerp aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Rol van de waterschappen
- Rol van de woningcorporaties
- Innovatie en technologie
- Veiligheid
- Thema's voor lobby

Rol van de waterschappen

De waterschappen voeren een duurzaam energiebeleid. Ze zijn altijd op zoek naar manieren om energie te besparen, terug te winnen, op te wekken en op een duurzame manier te produceren.

De Unie van Waterschappen stimuleert de waterschappen in hun ambities voor duurzaamheid en heeft een klimaatbeleid voor waterschappen opgesteld. De inzet van de waterschappen wordt jaarlijks bijgehouden in de klimaatmonitor. Nu reeds produceren waterschappen minimaal 40% van het eigen energieverbruik zelf.

In 2025 willen waterschappen volledig energieneutraal zijn. Daarin tellen zij ook de investeringen van derden op terreinen van waterschappen mee. Daarnaast zet het waterschap zich in om meer bij te dragen aan de maatschappelijke opgave.

Er liggen veel kansen voor het terugwinnen van energie (en grondstoffen) uit afvalwater. Op de zuiveringen is vaak ook ruimte om windturbines of zonnepanelen te plaatsen. Ook in het watersysteem liggen veel kansen voor energieopwekking. De grootste potentie (b)lijkt aquathermie te zijn.

Rol van woningcorporaties

Woningcorporaties dragen de komende vier jaar bij aan de versnelling om woningen aardgasvrij maken. Daarvoor is het plan de Startmotor gemaakt samen met gemeenten en partijen uit de huur-, bouw- en energiesector. Om het plan mogelijk te maken heeft het kabinet extra middelen toegezegd. De woonlasten voor huurders worden niet hoger. De huur van gerenoveerde woningen kan eenmalig stijgen, maar dit wordt gecompenseerd door een lagere energierekening. Daarnaast zijn corporaties ook actief betrokken bij de ontwikkeling van onder andere riothermie, klimaatadaptatie en lokaal eigendom.

Mobiliteit

Op weg naar RES Twente 2.0 wordt meer afstemming gezocht met opgaven die raakvlakken hebben met de RES Twente. Door samen aan de slag te gaan met regionale partners die ook bijdragen aan het Klimaatakkoord en raakvlakken hebben met de RES, ontstaan mooie win-win-situaties en nieuwe oplossingen voor de ruimtelijke, duurzame, sociale en economische vraagstukken van vandaag en morgen. Mobiliteit is één van deze thema's die verder wordt uitgewerkt en is toelichting in het voorlopig ontwerp.

Mobiliteit is verantwoordelijk voor circa 20% van de totale CO₂-uitstoot in Nederland (exclusief internationale lucht- en scheepvaart). In het Nationaal Klimaatakkoord hebben bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden afspraken gemaakt over maatregelen om de CO₂-uitstoot van mobiliteit te reduceren. Voor 2050 is het streven dat de CO₂-uitstoot tot nagenoeg nul is teruggebracht. Elektrische auto's kunnen bijdragen aan de CO₂-reductie. Elektrische mobiliteit is uiteraard afhankelijk van een hele nieuwe laadinfrastructuur. De fiets kan eenvoudig via het stopcontact in de schuur worden opgeladen. Voor de auto en bestelwagens zijn snelladers nodig en niet iedereen kan de auto op de eigen oprit stallen en laden. Vrachtvervoer via wagen en schip, trein en bus kijken naar waterstof als de 'nieuwe diesel'. En wie is verantwoordelijk voor het net? De overheid? Dat is een nieuwe rol. Tot nu toe hoefde de overheid slechts de plek aan te wijzen voor tankstations. Nu zien we laadpalen in alle soorten en maten overal in het (stedelijk) landschap opduiken. Er is al sprake van wildgroei. Dus hoe nemen we de laadvoorziening op in ons stedenbouwkundig ontwerp? En hoe zorgen we dat de elektriciteitsinfrastructuur voorziet in de groeiende vraag naar laadpalen? Ook dat is een opgave die vraagt om een integrale aanpak.

De Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) is een belangrijk onderdeel van mobiliteit en een bijlage van het Nationaal Klimaatakkoord. Doel van de NAL is om ervoor te zorgen dat de laadinfrastructuur geen drempel vormt voor de uitrol van elektrisch vervoer. De opgave is fors. Voor personenvervoer wordt in Nederland een laadbehoefte voorzien van 1,8 miljoen (semi-)publieke en private laadpunten in 2030. Voor de stadslogistiek voorziet een eerste doorrekening van TNO een maximale laadbehoefte voor bestelauto's van 18.600 laadpunten in 2030 en voor vrachtauto's 7.400 laadpunten. De vraag naar elektriciteit zal fors toenemen door het elektrisch rijden. Keuzes over laadinfrastructuur kunnen grote effecten hebben op de elektriciteitsinfrastructuur, zeker in de gebouwde omgeving. Als voor warmtevoorziening gekozen wordt voor elektrificatie, kan dat samen met de ontwikkelingen voor mobiliteit grote aanpassingen in de infrastructuur vragen. Voor het realiseren van schone en zorgeloze mobiliteit werkt Twente aan een regionale en integrale aanpak in het Regionale Mobiliteitsprogramma (RMP).

bronnen: [Handleiding NP RES](#), [VNG-document over regionale mobiliteitsprogramma's](#)

Innovatie en technologie

Om Twente te ontwikkelen tot warmteregio en de helft van de elektriciteit in 2030 duurzaam op te wekken doen we in deze RES Twente 1.0 een bod op basis van technologie die op dit moment haalbaar, schaalbaar en betaalbaar is. De energietransitie vraagt tussentijds bijstelling op basis van nieuwe inzichten en nieuw opgedane kennis. De onderzoekstafel is hiervoor een vorm van samenwerking die moet zorgen voor voortgang van deze ontwikkelingen.

Ook is de verwachting dat de energietransitie innovatie aanjaagt en versnelt waardoor nieuwe mogelijkheden ontstaan om duurzaam energie op te wekken. Denk hierbij aan waterstof, geothermie of aquathermie, technologie die veelbelovend is om in de toekomst op grotere schaal toe te passen, maar waarvan de toepassing in het energiesysteem nu om verschillende redenen nog beperkt is.

Waterstofgas bijvoorbeeld is een energiedrager (en dus geen energiebron) die aardgas kan vervangen met beperkte aanpassingen aan het bestaande gasnet en de bestaande apparatuur. Anno 2021 wordt waterstof vooral gemaakt uit aardgas, dit noemen we grijze waterstof. In de toekomst zal dit naar verwachting meer en meer gebeuren door elektrolyse met hernieuwbare stroom. Voor het gebruik van groene waterstof op grote schaal is zeer veel duurzame elektriciteit nodig. In de periode tot 2030 wordt dat zeker niet gehaald.

Ontwikkelingen rondom [kernenergie](#), [aquathermie](#), [geothermie](#) en [waterstof](#) zijn belangrijk om in de toekomst innovatieve bronnen te benutten. Daarom houden we die ook nauwlettend in de gaten. We agenderen deze ontwikkelingen voor het vervolg op de RES Twente 1.0. Waar mogelijk maken we uiteraard wel een start. Zo kan aquathermie als warmtebron bijdragen aan het verwarmen van woningen en gebouwen mits toegepast onder bepaalde omstandigheden en voorwaarden. Inmiddels zijn voor vijf locaties studies uitgevoerd om aquathermieprojecten te starten.

Geothermie wordt als belangrijke warmtebron gezien als toekomstbestendige warmtelevering voor het regionale warmtenet. Dat vraagt om nader onderzoek van de ondergrond en proefboringen, waarvoor Twente het Rijk nodig heeft.

Kernenergie

Kernenergie blijft in Twente voor nu buiten beschouwing, omdat dit om landelijke afwegingen vraagt. Kernenergie is niet uitgesloten van het Klimaatakkoord. Op dit moment vindt er een landelijke marktconsultatie plaats onder welke voorwaarden marktpartijen bereid zijn te investeren in kerncentrales in Nederland, welke publieke ondersteuning daarvoor nodig is en in welke regio's er belangstelling is voor de realisering van een kerncentrale. Omdat de ontwikkeling van nieuwe vormen van kernenergie en de bouw van kernenergiecentrales erg langzaam gaat, kan kernenergie niet ingezet worden om het doel van 2030 (49% minder CO₂-uitstoot) te halen. Voor de periode tot 2050 kan kernenergie wel een rol gaan spelen.

Belang van veiligheid

Het is van groot belang dat het gebruik van nieuwe technieken bij de energieopgave veilig plaatsvindt. De veiligheidsregio is hierbij onze vanzelfsprekende partner. Betrokkenheid bij de ontwikkeling van nieuwe technieken, de kennis van locaties van nieuwe energietechnieken (ook zon en wind) en voorlichting is daarbij van groot belang, o.a. om in geval van brand adequaat te kunnen handelen. De veiligheidsregio Twente heeft landelijk energieopslag (o.a. batterijen) als aandachtspunt; dit komt o.a. vanwege de inzet van de Universiteit Twente op dit gebied.

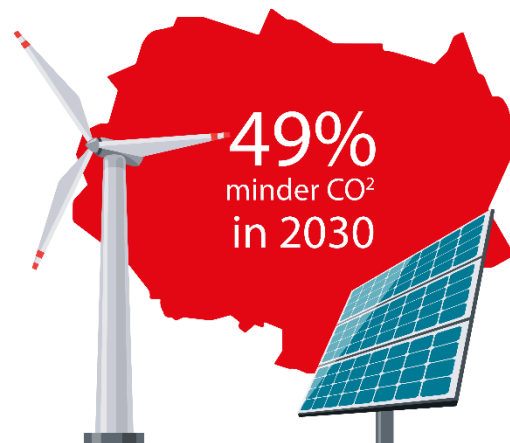
Thema's voor lobby

Twente kan het niet alleen. Vanaf juli 2020 is vanuit Twente actief de lobby ingezet. Hierbij is afstemming en verbinding gezocht met provincie Overijssel, de RES-regio West Overijssel en regio's in Oost Nederland en Brabant die dezelfde doelen nastreven. Lees meer in het [jaarverslag lobby RES Twente](#).

Regionale Energie Strategie Twente 1.0

- Bijlage 10. Maatschappelijke acceptatie -

**Samen
de stap
maken**

1. INLEIDING MAATSCHAPPELIJKE ACCEPTATIE

Voor de uitvoering van de Regionale Energie Strategie (RES) is maatschappelijke acceptatie van groot belang. In het koersdocument van de RES Twente 1.0 is opgenomen als procesafspraken dat vervolgstappen in samenwerking met de omgeving moeten worden gerealiseerd. Dat doen we door subregionaal samen te werken, gebiedsgericht en grensoverschrijdend aan de slag te gaan bij de realisatie van energieprojecten en samen met Lokale Energie Initiatieven (LEI) minimaal 50% lokaal eigendom te realiseren. Verder is in het koersdocument opgenomen hoe we op weg naar RES Twente 2.0 de inwoners van Twente gaan informeren en betrekken en we hebben een eerste uitwerking opgenomen voor lokaal eigendom. Dit wordt uitgewerkt in een 'Plan van aanpak lokaal eigendom' voor gemeenten.

Aanvullend op het koersdocument geven we in deze bijlage de aandachtspunten weer uit het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 die zijn gewijzigd en geactualiseerd waar nodig:

- Samenwerking met de omgeving
 - o Verschil beleidsparticipatie en projectparticipatie
 - o Gebiedsgericht werken aan acceptatie
 - o Van lokaal naar grensoverstijgend
 - o Informeren en betrekken beslissers
 - Wensen en bedenkingen
 - o Informeren en betrekken Lokale Initiatieven Energie & Duurzaamheid
- Tussenstand communicatie en participatie
 - o Inbreng belanghebbenden
 - Jongeren en de RES Twente
 - o Bijeenkomsten, communicatiemiddelen en participatietools
 - o Overzicht wat is er al gebeurd?
- Lokaal Eigendom

2. SAMENWERKING MET OMGEVING

De energietransitie heeft vanzelfsprekend ook invloed op inwoners van Twentse gemeenten en de communicatie hierover is van groot belang. Het bereiken van alle meningen, zoals de milde middenstern en jongeren, blijft ook in het vervolgproces een belangrijk aandachtspunt. Corona heeft de fysieke dialoog rondom de energietransitie bemoeilijkt, maar heeft ook gewerkt aan een impuls voor de (door)ontwikkeling van digitale vormen en instrumenten en daarmee een groter bereik bij veel gemeenten. Dat levert in het vervolgtraject mogelijk voordelen op.

Verschil beleids- en projectparticipatie

We maken in de participatieaanpak onderscheid in beleids- en projectparticipatie. Beleidsparticipatie gaat in op het informeren en betrekken van de samenleving bij de beleidskeuzes en visie ten aanzien van de gezamenlijke opgave. Dit is gebeurd zowel op regionaal als lokaal niveau. Iedere gemeente in Twente geeft daar op eigen wijze invulling aan. Dat heeft per gemeente geleid tot verschillende aanpakken en uitkomsten richting het opstellen van de RES Twente 1.0. Echter stopt de beleidsparticipatie niet bij het afronden van de RES Twente 1.0. In veel gevallen zal de betrokkenheid alleen maar toenemen nu de eerste richting op papier is gezet.

Projectparticipatie gaat in op het betrekken van de samenleving bij concrete energieprojecten, gespecificeerd naar een gebied of locatie. Deze vorm van participatie heeft de focus op het project en wordt per project uitgewerkt. Bij beleidsparticipatie ligt de focus op de totstandkoming van beleidsuitgangspunten.

We maken onderscheid in twee vormen van participatie:

- **Beleidsparticipatie:** Deze vorm van participatie is erop gericht om de lokale samenleving én regionale belanghebbenden te betrekken bij de totstandkoming van de beleidskeuzes en visie ten aanzien van de transitieopgave. Dit gebeurt zowel op regionaal niveau als lokaal niveau. In de navolgende paragrafen wordt hier nader inzicht in gegeven. In de bijlagen is een overzicht (PM) opgenomen waarbij inzichtelijk wordt gemaakt op welke intensieve wijze op lokaal niveau inwoners zijn geïnformeerd en geraadpleegd zijn in het kader van de beleidsparticipatie. Binnen diverse gemeente heeft dit in een vergaande vorm plaatsgevonden. Bij de verdere vormgeving van de RES 1.0 naar RES 2.0 wordt er op beide niveaus verder invulling gegeven aan deze vorm van participatie.
- **Projectparticipatie:** Hierbij betreft het de betrokkenheid van de samenleving bij concrete uitwerking en vormgeving van energieprojecten. Deze vorm van participatie is erop gericht om in een specifiek projectgebied de samenleving te informeren en raadplegen tot en met het betrekken bij co-produceren. De invulling van deze vorm van participatie wordt opgepakt bij concrete initiatieven.

Gebiedsgericht werken aan acceptatie

Voor de realisatie van grootschalige energieprojecten streven de partners naar een gebiedsgerichte en grensoverstijgende aanpak. Dit betekent dat vanaf de start van de uitvoering naar een energieproject alle omwonenden in een zoekgebied of in een brede omtrek rondom een projectlocatie actief worden uitgenodigd om mee te praten en mee te doen en dat dit gebeurt over gemeentelijke, RES- of landsgrenzen heen. Voorafgaand aan de start van participatietrajecten maken buurgemeenten afspraken over het betrekken van inwoners bij energieprojecten in de grensgebieden van hun gemeente.

Het is aan de samenwerkende gemeenten in een bovenlokaal zoekgebied om te bepalen hoe die gebiedsgerichte en grensoverschrijdende aanpak precies wordt ingericht.

Van lokaal naar gemeentegrensoverschrijdend

Het informeren en betrekken van de samenleving vindt op lokaal en regionaal plaats. De feitelijke communicatie met de inwoners is een lokale en dus gemeentelijke aangelegenheid. Iedere gemeente in Twente heeft daar op verschillende momenten op haar eigen wijze invulling aangegeven. Voor de realisatie van windturbines en grootschalige zonneparken streven we naar een gebiedsgerichte en grensontkennende aanpak. Dit betekent dat vanaf de start van de uitvoering naar een grootschalig energieproject alle omwonenden in een zoekgebied of in een brede omtrek rondom een projectlocatie actief worden uitgenodigd om mee te praten en mee te doen. Dit gebeurt over gemeentelijke, RES- of landsgrenzen heen. Voorafgaand aan de start van participatietrajecten maken buurgemeenten afspraken over het betrekken van inwoners bij energieprojecten in de grensgebieden van hun gemeente. Dit streven wordt geborgd in het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid.

Naast lokale communicatie en participatie heeft de RES-organisatie via regionale participatieprocessen een rol gespeeld in het informeren en betrekken van de Twentse samenleving en belanghebbenden. De focus hierbij lag met name op de integrale en gemeentegrensoverschrijdende aanpak, het benutten en koppelen van opgaven en het in beeld brengen van de gezamenlijke belangen. De RES Twente had hierbij de taak om de lokale en regionale processen goed te laten verlopen door te faciliteren en verbinden.

Informeren en betrekken beslissers

De RES Twente 1.0 wordt in mei/juni 2021 vastgesteld door de raadsleden van de veertien Twentse gemeenten, de leden van het Algemeen Bestuur van het waterschap en Provinciale Staten. Het is dan ook van belang dat deze beslissers goed op de hoogte zijn van het hoe en waarom van de RES Twente, de lokale stand van zaken, maar ook van de ontwikkelingen bij hun buurgemeenten en op regionaal niveau.

In september 2020 hebben betrokkenen vanuit de Twenteraad zich ingezet om een Initiatiefgroep RES Twente te organiseren. Bijna iedere betrokken overheidsorganisatie binnen de RES Twente heeft een linking pin binnen deze Initiatiefgroep RES Twente. Zij zetten zich in om de raadsleden, leden van het Algemeen Bestuur van waterschappen en de Statenleden goed te informeren en betrekken over de RES Twente. Zij worden daarbij ondersteund door het coördinatieteam van de RES Twente.

Gezamenlijk doel is om van elkaar te leren en met elkaar te beslissen over de stappen die nodig zijn in de energietransitie. De energietransitie is het begin van een grote beweging die invloed heeft op alle gebieden in gemeenten: van ruimtelijke ordening tot wonen en duurzaamheid. Om daarover mee te kunnen praten en beslissen, moeten de volksvertegenwoordigers het complete verhaal van de RES kennen. Vanuit de Initiatiefgroep RES, werkgroep LEI-Twente en betreffende gemeenten zijn diverse raadsinformatierondes gevoerd om raadsleden bij te praten over onder andere proces en stand van zaken. Inmiddels is het initiatief gehonoreerd vanuit het ministerie van BZK om aan de initiatiefgroep tot en met november 2021 een externe secretaris te financieren. Bovendien heeft de initiatiefgroep (on)gevraagd advies gegeven aan de stuurgroep over de inrichting van het besluitvormingsproces van de RES.

Bekijk hier het [overzicht van de linking pins](#).

Wensen en bedenkingen

De concept-RES Twente is in de periode van april tot oktober 2020 voorgelegd aan de Twentse gemeenteraden, het Algemeen Bestuur van het waterschap Vechtstromen en Provinciale Staten. De gemeente Twenterand volgde later, na een inwonerpeiling die aan het collegebesluit is voorafgegaan. In totaal hebben 51 fracties hun [wensen en bedenkingen](#) ingediend. Daarnaast zijn via het loket nog een tiental reacties binnengekomen. De bevindingen nemen we mee in de RES Twente 1.0.

Informeren en betrekken Lokale Initiatieven Energie & Duurzaamheid

De energietransitie is groot, complex en een verantwoordelijkheid van ons allen. In de realisatie van de doelstellingen, de gevolgen voor de leefomgeving en de oplossingskeuzes die hierin gemaakt worden is maatschappelijke gedragenheid een must. Dat doen we samen met vertegenwoordigers vanuit de Lokale Energie Initiatieven Twente (LEIT). De lokale initiatiefnemers op het gebied van energie en duurzaamheid vervullen een belangrijke rol in de uitvoering van energieprojecten en vooral ook om minimaal 50% lokaal eigendom te kunnen realiseren. Bovendien denken betrokkenen vanuit de LEIT mee binnen de diverse werkgroepen van de RES Twente.

Enkele Twentse LEI's willen hun aandachtsgebied verbreden en zijn ook geïnteresseerd om warmte en groengas te leveren. RES Twente stimuleert samenwerking met de LEI bij de realisatie van kleinschalige warmte- en biogas-/groengasinstallaties. En ook in lokale zelfstandige warmtenetwerken in een woonwijk kunnen LEI's een bijdrage leveren.

Alle initiatieven die efficiënt bij kunnen dragen aan deze doelen verdienen een kans en aandacht. Dit houdt tevens in dat er niet alleen naar grote oplossingsmogelijkheden gekeken moet worden, maar ook naar de kleine oplossingsmogelijkheden. In Twente zijn inmiddels circa 25 lokale energie-initiatieven actief. In 2020 wekten deze samen 8 MWp zonne-energie op. De komende jaren stijgt dit volume sterk. Ook wordt groengas opgewekt.

Kansrijke efficiënte kleine initiatieven kunnen met de goede begeleiding als voorbeeld dienen voor massalere opvolging. De verschillende belanghebbenden willen we graag onderling met elkaar verbinden om met elkaar in gesprek te gaan, maar vooral ook om kennis uit te wisselen. De LEI's kunnen hier in samenwerking met de gemeenten een sterk stimulerende en faciliterende rol in nemen. In de stedelijke gebieden met een omvangrijk warmtenetwerk ligt een uitdaging om warmte te leveren en zo bij te dragen aan maatschappelijke acceptatie. Dit kan in een joint venture met een integraal verantwoordelijk warmtebedrijf, zoals in het concept van de Wet Collectieve Warmtevoorziening is opgenomen.

Om de LEI's de mogelijkheid te geven om invulling te geven aan hun opgave is er commitment vanuit de lokale overheid nodig én is betrokkenheid met de lokale overheid noodzakelijk. Het advies is om lokale LEI's pro-actief betrekken bij de realisatie van de opgaves.

De stadia waarin de verschillende energiecoöperaties variëren van rijp tot groen, van planvorming tot realisatie. Het onderstaande overzicht geeft alle initiatieven in Twente weer die op dit moment bekend zijn.

Bekijk hier het [overzicht van de LEI-organisaties](#).

3. TUSSENSTAND

We hebben via diverse bijeenkomsten, webinars, de website (www.energiestrategietwente.nl), nieuwsbrieven en social media geïnteresseerden zo goed mogelijk geïnformeerd en geraadpleegd. Bovendien hebben we het proces zo ingericht dat we leren van elkaar. Daarnaast zijn diverse participatietools gerealiseerd die het lokale en regionale participatieproces ondersteunen. In afstemming met inwoners, ondernemers, belangenorganisaties en volksvertegenwoordigers bepalen we hoe we onze gezamenlijke ambities willen realiseren. Samen met inhoudelijk betrokkenen zoeken we naar onder meer de juiste mix tussen wind- en zonne-energie, welke zoekgebieden geschikt zijn voor het duurzaam opwekken van elektriciteit en warmte, hoe we dat het meest efficiënt kunnen doen, hoe we dit kunnen inpassen in het landschap en hoe we optimaal gebruik kunnen maken van de (beperkte) ruimte.

Inbreng regionale belanghebbenden

Op regionaal niveau is veel aandacht besteed aan gesprekken en bijeenkomsten met regionale belanghebbenden, zoals de Jong RES Twente, agrarische belanghebbenden, natuurorganisaties, lokale initiatieven duurzaamheid en de Lokale Energie Initiatieven (LEI), die zich verenigd hebben in LEIT (Lokale Energie Initiatieven Twente). De inbreng van de diverse belanghebbenden vinden we van belang en hebben we meegewogen bij de totstandkoming van de RES Twente 1.0. Per perspectief hebben we de belangrijkste ingebrachte aandachtspunten gebundeld.

Jongeren en de RES Twente

De Jong RES Twente wil jongeren actief betrekken bij de energietransitie. Zij doen dat in samenwerking met de Jonge Klimaatbeweging (JKB) en de Klimaat Energie Koepel (KEK). Ook vindt afstemming plaats met het NP RES en de RES Twente.

Op 21 oktober 2020 is [het onderzoeksrapport Jongeren en de energietransitie](#) van I&O Research overhandigd aan Ed Nijpels als voorzitter van het voortgangsoverleg Nationaal Klimaatakkoord. In dit rapport is opgenomen hoe jongeren actief willen meedenken over de energietransitie. Wat Twente betreft kunnen jongeren een aanjaagrol spelen in de energietransitie. De resultaten uit deze regio zijn opgenomen in de [factsheet Twentse jongeren en de RES](#).

De Jong RES zet zich in om de stem van de toekomst mee te laten klinken in de RES. Jong RES heeft daarvoor een jongerenvertegenwoordiger aangewezen voor de regio Twente. Deze vertegenwoordiger behartigt de belangen van jongeren en jong werkenden in de regio. Elke vertegenwoordiger heeft een community van jongeren uit het bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke sector om zich heen. Op deze manier worden zowel de belangen behartigt van jongeren en jong werkenden, en worden ze direct betrokken bij het proces om tot de RES te komen. De jongerenvertegenwoordiger is aangehaakt bij de diverse bijeenkomsten en bij diverse dialoogmomenten.

In het voorlopig ontwerp is opgenomen dat de Twentse jongeren:

- 90% van de jongeren vindt het positief dat er steeds meer duurzame energie wordt gebruikt.
- 53% van de jongeren staat positief tegenover het plaatsen van windturbines in zijn/haar woonplaats.
- 64 % van de jongeren geeft aan zicht (deels) verantwoordelijk te voelen om mee te denken over de toekomst van energie in Twente.

Natuur en landschap:

- Zorg voor samenwerking en afstemming met regionale belanghebbenden natuur en landschap om te komen tot de RES Twente 1.0 en verder.
- Laat de kwaliteit van het landschap (mede)bepalend zijn voor de locaties voor grootschalige opwek duurzame elektriciteit.
- Heb oog voor een zorgvuldige inpassing van energieprojecten in het landschap, rekening houdend met de landschappelijke waarde.
- Heb oog voor koppelkansen andere maatschappelijke opgaven.
- Zorg voor een regionale visie voor behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

Landbouw:

- Zorg voor samenwerking met landbouw om te komen tot de RES Twente 1.0 en verder, maar ook in kader van lokaal eigendom.
- Behoud sociale cohesie en leefbaarheid en voorkom dat lokale besluitvorming versplintert.
- Zorg voor meer mogelijkheden voor opwekking via zon op dak bij agrarische en industriële bebouwing door belemmeringen weg te nemen (verzekering, vergunningverlening, etc).
- Maak grootschalige opwek (zon op dak of windenergie) economisch interessant voor (agrarisch) ondernemers als investering voor levering elektriciteit omgeving (uitwerking voor lokaal eigendom).
- Voorkom grootschalige zonnevelden ten koste van schaarse (landbouw)grond. De grond in het landelijk gebied is ook voor extensivering/verduurzaming landbouw en andere maatschappelijke opgaven (klimaat, waterkwaliteit, natuurontwikkeling, bossenstrategie, etc.)
- Opwek via windturbines is geschikt in combinatie met landbouwfunctie.
- Heb oog voor koppelkansen andere maatschappelijke opgaven.
- Geef de buffer tussen Natura 2000 en landbouw nieuwe kans met een energielandschap (verdienmodel).
- Zorg dat biogas/groengas wordt benut als kansrijke bron voor de energietransitie.
- Koppel de opwek van biogas/groengas aan de kringlooplandbouw om zo bij te dragen aan de stikstofopgave.
- Geef de (technologische) ontwikkelingen van andere bronnen (kernenergie, waterstof, etc.) een kans.

Infrastructuur:

- Veel maatschappelijke acceptatie voor duurzame opwek elektriciteit via wind- en zonne-energie langs hoofdinfrastructuur, zoals Rijkswegen, provinciale wegen en kanalen.
- Rijkswaterstaat verkent samen met betreffende gemeenten als onderdeel van een pilot van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat locaties die in potentie geschikt zijn voor zonne-energie langs A35/A1/N35. De voorverkenning is inmiddels afgerond.
- De RES Twente verkent samen met betrokken partners (Rijkswaterstaat, provincie, gemeenten) de mogelijkheden voor windenergie langs de Rijkswegen A1 en A35.

Lokale Energie Initiatieven (LEI):

- De energietransitie is groot, complex en een verantwoordelijkheid van ons allen. Zorg samen met Lokale Energie Initiatieven (LEI) dat de doelstellingen, de gevolgen voor de leefomgeving en de oplossingskeuzes die hierin gemaakt maatschappelijk worden gedragen.
- Zorg voor samenwerking met de LEI om bij te dragen aan de duurzame opwek elektriciteit, de warmteopgave (planvorming), maar ook de uitvoering van energieprojecten en invulling van minimaal 50% lokaal eigendom.
- Zorg regionaal voor randvoorwaarden lokaal eigendom, zodat alle gemeenten dezelfde spelregels en speelruimte hebben. Borg deze samen met LEI in het plan van aanpak voor lokaal eigendom. Voorop staat dat lokale opbrengsten ten goede moeten komen van de directe omgeving (lusten en lasten).
- Zorg voor schaalvergroting van kansrijke efficiënte kleine initiatieven die elders mogelijk ook toepasbaar zijn. Voorbeelden kunnen met de juiste begeleiding grootser worden uitgerold.
- Een samenwerking tussen LEI en de landbouwsector biedt kansen voor verdere invulling lokaal eigendom in het buitengebied.
- Zorg dat gemeenten regie hebben en houden bij de uitvoering van energieprojecten en stimuleer samenwerking in de uitvoering met lokale projectontwikkelaars en bouwers/aannemers.
- Zorg voor gemeentegrensoverschrijdende samenwerking.

Vrijtijdssector:

- Samen met de vrijetijdssector worden kansen verkend op weg naar RES Twente 2.0.

Overzicht genodigden bijeenkomst belanghebbenden en betrokkenheid lokale initiatiefnemers

- Lokale initiatiefnemers hebben zich aangemeld en zijn gekoppeld aan de thematafels (trekker en plaatsvervanger): - Opwek elektriciteit (grootschalige opwek, ruimtelijke kwaliteit, systeemefficiëntie)
- Gebouwde omgeving - Monitoring - Lobby - Communicatie en participatie
- Inwoners (soms groepsgewijs)
- Landbouw en leefbaarheid: - LTO - Overijsselse Vereniging Kleine Kernen (OVKK) - Vertegenwoordiging van dorpsraden en plaatselijk

- belangen - Vertegenwoordiging van ervencoaches - Vereniging agrarisch natuurbeheer
- Natuur en landschap: - Landschap Overijssel - Natuurmonumenten - Staatsbosbeheer - Natuur en Milieu Overijssel (NMO) - OPG - Landgoed Twickel - Stichting IJssellandschap - Oversticht - Stichting Behoud Twents landschap - Sportvisserij Oost Nederland - Vertegenwoordiging van landschapsarchitecten - Belangenbehartiger Defensie
- (Circulaire) economie: - BEON - NEO - BTG - VNO NCW
- Lokale initiatiefnemers duurzaamheid, energiecoöperaties en biogas: - Twentse Noabers - Platform Duurzaam (t)huis Twente - Dichtbij Duurzaam - Stichting Duurzaam Noord Deurningen - Duurzaam Weerselo - Duurzaam/PB Daarle - Haarle Energie Neutraal - Burgerplatform Den Ham Doet - Duurzaam Wierden/Enter - Duurzaam Hof van Twente - Coöperatie Hof van Twente op Rozen U.A. - Energiëk NON - Energie Enschede - Wind voor Buren - Van Buren Energie/ Borne energie - Ennatuurlijk - Engie - Pure Energie - Energiefonds Overijssel
- Jongeren: - Jong RES
- Overheid en partners stuurgroep: - Gemeenten - Waterschap - Provincie Overijssel - Omgevingsdienst Twente - Rijkswaterstaat Oost - Aangrenzende RESSEN - Twence - Netbeheerders: Cogas, Enexis - Woningbouwverenigingen - Universiteit Twente, Saxion, etc.
- Overig: - Rabobank Noord en West Twente - Wegenbouw, installatiebedrijven, innovatie, etc. - Adviesbureaus - Vitens - RECRON

Bijeenkomsten, communicatiemiddelen en participatietools

Het informeren en betrekken van inwoners vindt plaats via lokale participatieprocessen. De invulling hiervan verschilt per gemeente. Naast lokale communicatie en participatie informeren en betrekken we de Twentse samenleving ook op regionaal niveau. De focus ligt hier met name op integrale en gemeentegrensoverschrijdende aanpak.

Bijeenkomsten

De energietransitie heeft raakvlakken met diverse andere maatschappelijke opgaven die ruimtelijke invloed hebben op onze omgeving. Van september 2020 tot heden heeft de RES Twente acht bijeenkomsten georganiseerd voor belanghebbenden en beslissers, om de inbreng vanuit verschillende perspectieven te kunnen verzamelen en aandachtspunten te kunnen agenderen op lokaal en regionaal niveau. Vanuit de RES Twente willen we graag blijven afstemmen met vertegenwoordigers vanuit de sectoren Landbouw & Leefbaarheid en Natuur & Landschap, maar ook met betrokkenen die zich bijvoorbeeld bezighouden met klimaatadaptatie. Het aantal deelnemers tijdens deze bijeenkomsten varieerde van dertig tot honderd deelnemers.

Daarnaast zijn acht bijeenkomsten georganiseerd voor betrokkenen binnen de RES-organisatie, op ambtelijk en bestuurlijk niveau. Ambtelijk vindt daarnaast nog tweewekelijks een informele inloopsessie plaats om betrokkenen bij te praten over de stand van zaken.

Routekaart participatie

De RES Twente heeft samen met de RES West Overijssel en de provincie Overijssel een [routekaart voor participatie](#) ontwikkeld. Dat kan helpen om de juiste tools in te zetten voor de gewenste participatiedoelen. Afhankelijk van het doel, kunnen diverse tools worden ingezet. In een stroomschema staan routes weergegeven om procesparticipatie in de RES vorm te geven. In sommige gevallen kan een participatiedoel op hetzelfde moment voor twee RES-fasen worden ingezet. De participatiedoelen zijn gebaseerd op de uitgangspunten van het Nationaal Programma RES. Deze doelen helpen om vanuit een strategische aanpak en gericht op het behalen van het gewenste resultaat je aanpak te bepalen.

Inzicht opgave en digitaal schetsbord

Daarnaast is samen met de Universiteit Twente een tool ontwikkeld om inzicht te geven in de bijdrage van wind- en zonne-energie. Deze wordt momenteel verder doorontwikkeld. Ook zijn digitale schetsborden ter beschikking gesteld om werksessies tijdens online bijeenkomsten te ondersteunen.

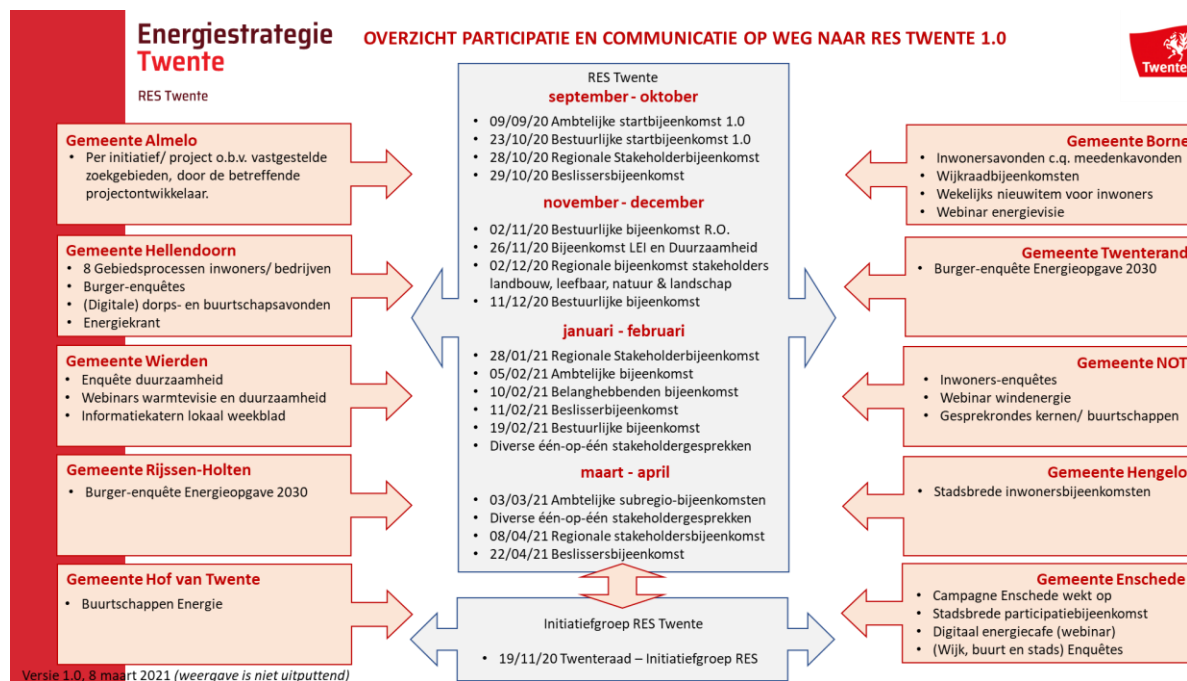
Corona en digitale instrumenten

Veel gemeenten hebben digitale, aanvullende instrumenten ingezet als oplossing die paste binnen de Corona-maatregelen. Centraal stond (en staat) de zoektocht naar alternatieven die passen bij het project en de relevante doelgroepen. Uit databronnen komt vooral het beeld naar voren dat gemeenten inzetten op een hybride aanpak (een combinatie van offline en online). Daarmee is de Corona-periode voor gemeenten ook een kans om de digitale mogelijkheden verder te ontwikkelen, de toolbox aan instrumenten te vergroten en daarmee ook meer en andere doelgroepen dan voorheen te bereiken. Voorbeeld is bijvoorbeeld het windwebinair in Tubbergen, Dinkelland en Losser waarin november 2020 en januari 2021 honderden inwoners aan deelnamen of het webinar later hebben bekeken.

We hebben via diverse bijeenkomsten, webinars, de website (www.energiestrategieTwente.nl), nieuwsbrieven en social media geïnteresseerden zo goed mogelijk geïnformeerd en geraadpleegd. Bovendien hebben we het proces zo ingericht dat we leren van elkaar. Daarnaast zijn diverse participatietools gerealiseerd die het lokale en regionale participatieproces ondersteunen. In afstemming met inwoners, ondernemers, belangenorganisaties en volksvertegenwoordigers bepalen we hoe we onze gezamenlijke ambities willen realiseren. Samen met inhoudelijk betrokkenen zoeken we naar onder meer de juiste mix tussen wind- en zonne-energie, welke zoekgebieden geschikt zijn voor het duurzaam opwekken van elektriciteit en warmte, hoe we dat het meest efficiënt kunnen doen, hoe we dit kunnen inpassen in het landschap en hoe we optimaal gebruik kunnen maken van de (beperkte) ruimte.

Meer weten over de tools die vanuit de RES Twente beschikbaar zijn gesteld? Kijk op www.energiestrategieTwente.nl/tools.

Overzicht communicatie en participatie op weg naar RES Twente 1.0

4. LOKAAL EIGENDOM

Binnen de RES Twente streven we naar minimaal 50% lokaal eigendom. Onder de noemer 'niet alleen de lasten, maar ook de lusten' geven gemeenten zelf invulling aan minimaal 50% lokaal eigendom bij energieprojecten. Zo zijn er gemeenten die werken met een gebiedsfonds, anderen investeren in gemeenschappelijk vastgoed of laten inwoners mede investeren (en dus ook profiteren!) in de energieprojecten of kiezen voor een combinatie van alle mogelijkheden.

De vraag die voorligt bij verschillende Twentse gemeente is: hoe gaan we dit lokaal eigenaarschap invullen, wie is er aan zet bij lokaal eigendom, aan welke voorwaarden moet het lokale eigenaarschap voldoen en wat is de rol van de gemeente? We zien dat in Twente veel gemeenten actief zijn om te komen tot lokaal beleid. Ook hier zien we verschillende snelheden terug: de ene gemeente is verder dan de andere. Zo zijn de gemeenten Lossen en Hellendoorn ver gevorderd met het ontwikkelen van lokaal beleid en het mede-eigenaar maken van hun inwoners. De RES Twente zet actief in op het delen van kennis en inspirerende voorbeelden over lokaal eigenschap en het aanreiken van middelen om de benodigde stappen te zetten bij de inbedding van lokaal eigendom, zodat andere gemeenten hier hun voordeel mee kunnen doen.

Wat zijn de mogelijkheden om de opbrengsten die ontstaan bij de opwek van energie terug te laten vloeien in de lokale gemeenschap? Het organiseren van lokaal eigenaarschap is een belangrijke rol van de gemeente. Hiermee geven de gemeenten invulling aan het streven in het Nationaal Klimaatakkoord dat 50% van de nieuwe wind- en zonneparken uit financiële participatie moet bestaan. Zo kunnen de baten van energieprojecten in de regio blijven en krijgen gemeenten, ondernemers en inwoners in de regio de kans om financieel te participeren.

De lokale initiatiefnemers op het gebied van energie en duurzaamheid vervullen een belangrijke rol in de uitvoering van energieprojecten en vooral ook om minimaal 50% lokaal eigendom te kunnen realiseren. In Twente is veel animo voor lokaal eigendom, in verschillende gemeenten bevindt de ontwikkeling van lokale energiecoöperaties zich in verschillende stadia. Dat geldt ook voor het ontwikkelen van beleidsregels voor lokaal eigenaarschap in de gemeenten. Vanuit de RES Twente gaan we samen met deze LEI's inzicht bieden, kennis delen in wat er allemaal in onze regio op dit vlak gebeurt.

In het koersdocument is de procesafpraak opgenomen dat de RES Twente samen met de LEI een plan van aanpak realiseert als handreiking naar de gemeenten.

Behandelvorschlag

Onderwerp	RES Twente 1.0		
Zaaknummer	3244276	Portefeuillehouder	Claudio Bruggink
Belangrijkste beslis/-bespreekpunten	De Regionale Energiestrategie (RES) Twente 1.0. als strategisch koersdocument vast te stellen.		
Historie	<p>Na het opleveren van de concept-RES Twente in april 2020 is hard gewerkt om via de uitgewerkte bouwstenen te komen tot een concreter voorstel. In maart 2021 is het voorlopig ontwerp RES Twente 1.0 beschikbaar gesteld, toegelicht en voorgelegd aan de gemeenten, waterschap en provincie. Zie zaak nr. 3212538.</p> <p>De raadsleden zijn in de gelegenheid gesteld om moties of reacties te versturen. Deze zijn verzameld in bijlage 1 bij de RES Twente 1.0 Hierin is ook opgenomen hoe deze zijn verwerkt.</p> <p>De RES Twente 1.0 is een belangrijke stap om te komen tot een bijdrage vanuit Twente aan het Klimaatakkoord. Dit draagt bij aan een vermindering van de CO₂-uitstoot met 95% in 2050, met als tussenstap een vermindering van 49% in 2030. Hoofddoelstellingen voor 2030 bestaan uit het duurzaam opwekken van 1,5 TWh en de realisatie van een Regionale Structuur Warmte om gebouwen duurzaam te verwarmen zonder fossiele brandstoffen (dus aardgasvrij). Hiermee wordt beoogd de klimaatverandering zoveel mogelijk tegen te gaan.</p> <p>De vraag ligt nu voor aan alle volksvertegenwoordigers van de 14 Twentse gemeenteraden, Algemeen Bestuur waterschap Vechtstromen en Provinciale Staten om het strategische koersdocument vast te stellen en zo bij te dragen aan de doelen uit het Nationaal Klimaatakkoord. Tevens wordt gevraagd akkoord te gaan met een inspanningsverplichting om de doelstellingen voor zowel duurzame opwek elektriciteit als voor de warmteopgave te realiseren. De bijlagen bestaan uit achtergrondinformatie en worden niet vastgesteld. De RES werkt aan regionale beleidsvorming waarbij de partners gelijkwaardige verantwoordelijkheden hebben in de samenwerking.</p>		

Politieke Markt	16 juni 2021			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur: 19.30- 21.00 uur
Luttikholt	Eeftink	ZOOM		90 minuten
Doel van de sessie	Oordeelsvorming ter voorbereiding op besluitvorming in de raad.			
Behandeladvies	De fracties wordt gevraagd hun mening te geven over RES Twente 1.0. als strategisch koersdocument			
Spreekrecht publiek	Ja		duur: maximaal 5 minuten per persoon, graag uiterlijk maandag 15 juni aanmelden via raadsgriffie@hengelo.nl	

Raad	23 juni 2021	
Doel van de sessie	Besprekingsstuk in de raadsvergadering van 23 juni 2021	
Behandeladvies	In de Politieke Markt hebben de fracties op hoofdlijnen hun standpunt weergegeven. Tweede termijn in de raadsvergadering van 23 juni	
Spreekrecht publiek	nee	

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3232112	ten Bos, Mayke	SOC-KC	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
3232112 - Verordening Maatschappelijke Participatie 2021			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

In december 2020 heeft de raad het Beleidskader Armoede en Schulden vastgesteld. Als doel van het armoedebeleid heeft uw raad bepaald, dat in 2024 meer inwoners optimaal gebruik moeten maken van ons armoedebeleid.

Als effectindicatoren hebt u benoemd:

- % huishoudens met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum dat gebruik maakt van de gemeentelijke inkomensondersteuning en andere voorzieningen op het gebied van armoedebeleid;

% volwassenen in de doelgroep dat gebruik maakt van de bijdrage voor sport en cultuur

	Nulmeting	2022	2024
%	12,5	20	25

- % kinderen (18-) in een gezin met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum dat gebruik maakt van gemeentelijke inkomensvoorzieningen van het armoedebeleid.

% kinderen in de doelgroep dat een kledingbon van het Kindpakket ontvangt

	Nulmeting	2022	2024
%	87	90	90

Eén van de focuspunten voor de periode van 2021-2024 is dus dat er meer aandacht moet komen voor het gebruik door volwassenen van de voorzieningen die we bieden. Eén van die voorzieningen is het Sport- en cultuurfonds. De reden hiervoor is dat het gebruik van het Fonds laag is ten opzichte van het potentieel aantal mensen dat er gelet op hun inkomen voor in aanmerking komt. Uw raad wil niet gebruik ook nadrukkelijk tegen gaan.

Voor inwoners van 18 jaar en ouder met een laag inkomen, tot 120% van de bijstandsnorm, niet-studerend, heeft de gemeente Hengelo het Sport- en cultuurfonds. Hierin zijn tegemoetkomingen opgenomen voor sportieve, culturele, educatieve en maatschappelijke activiteiten, vakantieactiviteiten, een gratis lidmaatschap van de bibliotheek en kortingen op voorstellingen van Schouwburg Hengelo of Metropool. Deze voorzieningen zijn vastgelegd in de Verordening Maatschappelijke Participatie.

Eén van de conclusies uit de evaluatie van het armoedebeleid was dat, kijkend naar het totaal aantal huishoudens dat op basis van het inkomen (tot 120% Wsm) tot de doelgroep behoort, het aantal huishoudens zonder kinderen bijna 5 keer zo hoog is als het aantal huishoudens mét kinderen. Tegelijkertijd werd geconstateerd dat het gebruik van de regelingen onder die groep volwassenen in verhouding laag is. De afgelopen jaren is, mede met behulp van de extra middelen van het Rijk (Klijnsmiddelen), veel inzet gepleegd op (huishoudens met) kinderen. Het aanbod en de hoogte van de bijdragen voor volwassenen is daarbij achtergebleven. Naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie en de aanbevelingen hieruit, wordt uw raad voorgesteld de Verordening Maatschappelijke Participatie aan te passen om de beoogde doelstellingen van uw beleid te halen.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Deze Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 vervangt de Verordening Maatschappelijke Participatie 2019.

Wijzigingen

Artikel 2 Rechthebbenden

De doelgroep is uitgebreid. Kinderen van ouders in een wettelijk of minnelijk traject van de schuldhulpverlening kwamen al vanaf 2019 voor het Kindpakket in aanmerking. De reden hiervoor is dat er gekeken moet worden naar het reëel beschikbaar inkomen dat mensen hebben nadat schuldeisers zijn betaald. Door een wijziging in landelijke wetgeving komen nu ook volwassenen in een wettelijk of minnelijk

traject van de schuldhulpverlening voor voorzieningen in aanmerking. Wij stellen voor deze landelijke lijn ook van toepassing te verklaren op ons armoede- en schuldenbeleid door ze tot de groep rechthebbenden te rekenen.

Artikel 5 Participatie activiteiten

Meer keuzevrijheid

Om het niet-gebruik onder volwassenen te bestrijden en kijkend naar de aanbevelingen hiervoor uit de evaluatie van het armoedebeleid én de inspraakreacties op het Beleidskader Armoede en Schulden van de cliëntenraad en de adviesraad, wordt er met de voorliggende verordening één budget voorgesteld voor maatschappelijke participatie met daarbij volledige keuzevrijheid het budget te besteden aan:

- sportieve, culturele, educatieve, maatschappelijke activiteiten (contributie, lesgeld, etc.);
- én recreatieve activiteiten: (culturele) voorstellingen en dan niet langer beperkt tot Schouwborg Hengelo en Metropool, maar ook daarbuiten of bijvoorbeeld voor de bioscoop of filmhuis, entreegeld/toegangskaartje/treinkaartje voor een dagje uit, vakantie(activiteiten) etc.

De keuzevrijheid zit in het feit dat de bijdrage in plaats van voor sport of cultuur ook ingezet mag worden voor recreatieve activiteiten. Dit zijn vakantieactiviteiten (nu nog maximaal € 50) of uitgaan (nu beperkt tot Schouwborg en Metropool en maximaal 5 voorstellingen).

Nieuw is de toevoeging dat geen bijdrage wordt verstrekt voor activiteiten van religieuze of politieke aard. Een gemeentelijke bijdrage aan dergelijke activiteiten achten wij niet wenselijk. We sluiten dat nu expliciet uit.

Hoogte van de bijdrage

Naast het bestrijden van het niet-gebruik door meer keuzevrijheid en maatwerk te bieden, hebben wij tegelijkertijd ook gekeken naar de mogelijkheden voor het ophogen van de bijdragen voor volwassenen. Deze is al jaren gelijk en niet of onvoldoende meegestegen met de kosten. Tegelijkertijd is de hoogte van de bijdrage waarschijnlijk de voornaamste reden dat het gebruik en daardoor de participatie onder volwassenen minder hoog is dan we zouden willen. Zoals toegezegd in het Beleidskader Armoede en Schulden hebben we hiervoor in eerste instantie gekeken naar de mogelijkheden van het herschikken van de budgetten binnen het minimabeleid. Doordat we prognoses en realisatie steeds beter op elkaar afstemmen, zit er echter in de budgetten op zich niet of nauwelijks ruimte. Dat betekent dat we de conclusie hebben getrokken dat het niet mogelijk is bestaande budgetten zodanig te herschikken dat een verhoging naar een bedrag over € 250 realistisch is.

Voorstel is om het bedrag daarom niet fundamenteel aan te passen, maar toch wel een verhoging van €110 naar € 125 op te nemen. Wij komen tot dit bedrag door de separate jaarlijkse bijdrage van € 50 voor vakantie activiteiten te schrappen. De vakantie activiteiten maken nu deel uit van de recreatieve activiteiten. Ook de kosten voor de tickets voor Schouwborg/Metropool worden bij het totale budget gevoegd.

Tijdens de behandeling van het eerdergenoemde beleidskader is ook gesproken over een verhoging van de bijdrage tot bijvoorbeeld € 250 middels herschikking van middelen. Zoals hierboven benoemd is dat ons inziens niet mogelijk. Een ophoging naar een dergelijk bedrag is dus nieuw beleid met aanzienlijke financiële consequenties. Het college zal zelf, gelet op alle prioriteiten binnen het sociaal domein, hier geen voorstel voor doen. Een eventueel initiatief om meer geld vrij te maken om de bijdrage voor volwassenen te verhogen laat het college dan ook bij de raad bij de integrale afweging middels de Kadernota.

Totale uitgaven en het aantal verstrekkingen aan volwassenen in 2020 en 2019

Omschrijving	Aantal verstrekkingen 2020	Totale uitgaven 2020	Aantal verstrekkingen 2019	Totale uitgaven 2019
Sport en cultuur	543	€ 56.196	890	€ 91.169
Vakantieactiviteit 1 daags	124	€ 4.409	306	€ 9.359
Vakantieactiviteit meerdaags	94	€ 7.514	165	€ 11.751
Schouwborg/Metropool	259 tickets	€ 3.896	617 tickets	€ 7.458

Naar verwachting heeft corona ervoor gezorgd dat er in het afgelopen jaar minder aanvragen en daardoor ook minder uitgaven zijn gedaan voor participatie. Daarom is het jaar 2019 als uitgangspunt genomen.

De huidige beschikbare budgetten voor volwassenen bedragen:

Sport en cultuur € 95.872

Vakantieactiviteit	€ 19.914
Schouwburg/Metropool	€ 6.283 +
Totaal	€ 122.069

We verwachten dat de aanpassingen leiden tot een toename in het aantal verstrekkingen. Dit verwachten wij dan met name door de volledige keuzevrijheid. Hoe groot die toename zal zijn is moeilijk te voorspellen. Wel komen we tegemoet aan één van de belangrijkste doelstellingen van het Beleidskader Armoede en Schulden; het bestrijden van niet gebruik. Een bijdrage voor de vakantieactiviteiten voor kinderen is aan het Kindpakket toegevoegd. Deze bijdrage wordt eveneens gefinancierd uit het totale budget, alleen drukken de kosten voortaan directer op het Kindpakket. Kinderen maakten immers al wel gebruik van de mogelijkheid van vakantieactiviteiten.

De financiële gevolgen zijn vooraf erg lastig in te schatten. Bovenstaande zal naar verwachting leiden tot een uitzetting van het budget. Deze uitzetting gaan we monitoren en wordt gerapporteerd bij de Beraps. Het is goed te beseffen dat het hier om een zogenaamde openeinderegeling gaat.

Artikel 13 Vakantie activiteit

Het artikel voor een bijdrage aan vakantieactiviteiten voor de aanvrager, eventuele partner en/of kinderen is vervallen. Om het voor kinderen mogelijk te maken voor deze activiteiten een bijdrage te blijven ontvangen is de vakantieactiviteit aan het Kindpakket toegevoegd. Hierdoor kunnen kinderen een bijdrage ontvangen van maximaal € 27 voor een eendaagse activiteit of maximaal € 53 voor een meerdaagse activiteit.

Gratis lidmaatschap bibliotheek

Het budget voor een gratis lidmaatschap van de bibliotheek blijft als aparte voorziening opgenomen in de Verordening Maatschappelijke Participatie. Bibliotheek Hengelo biedt immers zoveel meer dan enkel het lenen van boeken en fungeert in die zin steeds meer als huiskamer en basisvoorziening waar inwoners van onze stad voor steeds meer ondersteuning terecht kunnen.

Declaratie

De wijze van declaratie blijft op de huidige manier plaatsvinden.

Inspraak

Het college heeft kennisgenomen van het schriftelijke advies van de Cliëntenraad Minima en WMO Hengelo. Zie bijlage. Het advies ligt in lijn met het advies op het Beleidskader Armoede en Schulden.

In navolging op het onlangs vastgestelde Beleidskader Armoede en Schulden is de bijdrage vanuit de verschillende regelingen samengevoegd en zijn de mogelijkheden verbreed. De cliëntenraad is hiermee verheugd. Het college prevaleert het verbreden van de mogelijkheden voor de doelgroep om daarmee de beleidsdoelstelling dat meer mensen gebruik gaan maken te bereiken nu boven het verhogen van de bijdrage voor een kleine groep die nu gebruik maakt.

De cliëntenraad benoemt nog dat zij het jammer vindt dat de inkomensgrens niet verhoogd wordt naar 130%. In lijn met het advies op het Beleidskader Armoede en Schulden, zien wij ook nu geen aanleiding om de inkomensgrens te verhogen. Door het minimabeleid nu ook voor volwassenen die een wettelijke of minnelijke schuldenregeling doorlopen toegankelijk te maken, wordt de doelgroep wel vergroot. Er wordt hierbij over alle inkomensgrenzen heen gekeken naar het daadwerkelijk te besteden inkomen. Daarnaast vraagt de cliëntenraad om een verdere uitbreiding van middelen en activiteiten waarvoor het budget ingezet kan worden (o.a. kleding bon voor volwassenen, gratis identiteitskaart, bijdrage voor een fiets). Deze uitbreiding onderzoeken wij in het kader van het project 'digitaliseren minimabeleid' (de HengeloPas).

Bij de vaststelling van het Beleidskader Armoede en Schulden heeft er inspraak plaatsgevonden op grond van de Inspraakverordening. De aanpassing van deze Verordening is een uitwerking van het vastgestelde Beleidskader. Omdat de aanpassing van de Verordening Maatschappelijke Participatie een technische vertaling is en in lijn ligt van het Beleidskader Armoede en Schulden, het advies van de Cliëntenraad Minima en WMO reeds is ontvangen is en wij de wijzigingen tijdig in willen laten gaan, is afgezien van het ter inzage leggen van de concept-verordening.

BESPREEK- EN BESLI SPUNTEN

De Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 vaststellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

Voorgaande jaren kon men per activiteit een maximale bijdrage claimen. Middels bovengenoemd voorstel schrappen wij het max budget per activiteit en verhogen wij de totale bijdrage van € 110 naar € 125. Hierbij geven wij de burger de keuze om het volledige bedrag aan 1 activiteit te spenderen. Het kan dus zo zijn dat een individu minder te besteden heeft dan voorgaande jaren, maar wel een groter bedrag voor één activiteit te besteden heeft.

We verwachten dat de aanpassingen leiden tot een toename in het aantal verstrekkingen. Dit verwachten wij dan met name door de volledige keuzevrijheid. Hoe groot die toename zal zijn is moeilijk te voorspellen. Wel komen we tegemoet aan één van de belangrijkste doelstellingen van het Beleidskader Armoede en Schulden; het bestrijden van niet gebruik. Een bijdrage voor de vakantieactiviteiten voor kinderen is aan het Kindpakket toegevoegd. Deze bijdrage wordt eveneens gefinancierd uit het totale budget, alleen drukken de kosten voortaan directer op het Kindpakket. Kinderen maakten immers al wel gebruik van de mogelijkheid van vakantieactiviteiten.

De financiële gevolgen zijn vooraf erg lastig in te schatten. Bovenstaande zal naar verwachting leiden tot een uitzetting van het budget. Deze uitzetting gaan we monitoren en wordt gerapporteerd bij de Beraps. Het is goed te beseffen dat het hier om een zogenaamde openeinderegeling gaat.

Het initiatief om meer geld vrij te maken om de bijdrage voor de volwassenen te verhogen laat het college bij de raad en wordt bij de Kadernota ingebracht als Nieuw beleid.

BIJLAGE (N)

1. Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 (inclusief toelichting)
2. Advies Cliëntenraad Minima en WMO op de Verordening Maatschappelijke Participatie 2021
3. Reactienota advies Cliëntenraad Minima en WMO op de Verordening Maatschappelijke Participatie 2021

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3232112	ten bos, mayke	SOC-KC	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
3232112 - Verordening maatschappelijke participatie 2021			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGELO BESLUIT:

De Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 vast te stellen
De Verordening Maatschappelijke Participatie 2019 tegelijkertijd in te trekken.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

In de Verordening Maatschappelijke Participatie is geregeld welke voorzieningen de gemeente Hengelo kent voor mensen met een laag inkomen en hun kinderen. Naar aanleiding van het recent vastgestelde Beleidskader armoede en schulden heeft de raad de Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 vastgesteld. De belangrijkste voorgestelde wijzigingen betreffen een uitbreiding van de doelgroep, meer keuzevrijheid voor met name volwassenen en een verhoging van de bijdrage van € 110 naar €125. De bijdrage voor vakantie activiteiten en de gratis toegang tot Metropool/Schouwburg maken nu deel uit van het totale budget (€125).

DE GEMEENTERAAD VAN HENGELO,

DATUM

De griffier

De voorzitter

Verordening Maatschappelijke Participatie 2021

De raad van de gemeente Hengelo,

gelezen het voorstel van Het college d.d. 8 juni 2021;

Gelet op de artikelen 147 en 149 van de Gemeentewet;

BESLUIT

Vast te stellen de hierna volgende Verordening Maatschappelijke Participatie 2021.

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1 Begripsbepalingen

1. In deze verordening wordt verstaan onder:

- a. het college: het college van burgemeester en wethouders;
 - b. de wet: Participatiewet;
 - c. WTOS: Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten;
 - d. WSF 2000: Wet Studiefinanciering 2000;
 - e. inkomensgrenzen: 120% van de normen bedoeld in de artikelen 21 en 22 van de Participatiewet;
 - f. kind: ten laste komend kind;
 - g. schoolgaande kinderen: kinderen van 4 tot en met 17 jaar die voltijd dagonderwijs volgen;
 - h. subsidiejaar: tijdvak van een jaar lopend van 1 augustus tot 1 augustus van het jaar daarop volgend;
 - i. voorziening: bijdrage in de kosten, bijdrage in de kosten van een activiteit, voucher voor de aanschaf in natura of betaling aan de aanbieders op basis van declaratie;
2. Alle begrippen die in deze verordening staan en die niet nader omschreven zijn hebben dezelfde betekenis als in de Participatiewet en de Algemene wet bestuursrecht.

Artikel 2 Rechthebbenden

1. Recht op een volledige voorziening krachtens deze verordening heeft de inwoner van Hengelo, die 18 jaar of ouder is en die een inkomen heeft, dat gelijk is aan of minder is dan de voor hem geldende inkomensgrens.
2. Indien het inkomen hoger is dan de geldende inkomensgrens kan recht bestaan op een gedeeltelijke voorziening. Het deel van het inkomen dat hoger is dan de inkomensgrens wordt op jaarbasis op de voorziening(en) in mindering gebracht.
3. Degene die een opleiding volgt als bedoeld in de WTOS, dan wel een studie volgt als genoemd in de WSF 2000 of daarmee vergelijkbaar onderwijs volgt, kan niet zelf voor een voorziening in aanmerking komen. Zij kunnen wel voor voorzieningen ten behoeve van hun ten laste komende kinderen in aanmerking komen als zij wel aan de overige voorwaarden voldoen.
4. Aanvrager(s) van 18 jaar en ouder en/of hun ten laste komende kinderen die een vrijwillig of wettelijk schuldentraject volgen, kunnen ongeacht de hoogte van het inkomen voor voorzieningen voor maatschappelijke participatie in aanmerking komen.

Artikel 3 Aanvragen

1. Het aanvragen van de voorzieningen vindt plaats middels een door het college vastgesteld formulier.
2. De voorzieningen die in een subsidiejaar worden verstrekt, kunnen uitsluitend in het betreffende subsidiejaar worden aangevraagd. Het is niet mogelijk met terugwerkende kracht, over het voorafgaande subsidiejaar/jaren voor voorzieningen in aanmerking te komen.

Hoofdstuk 2. Kindpakket

Artikel 4 Kindpakket

1. Het kindpakket bestaat uit een aantal voorzieningen dat in hoofdstuk 3 wordt genoemd. Het kan bestaan uit de volgende onderdelen:
 1. bijdrage voor educatieve of maatschappelijke activiteiten;
 2. fiets;
 3. schoolkosten;
 4. zwemlessen;
 5. computer;
 6. kledingvoucher;
 7. identiteitskaart;
 8. vakantieactiviteit;
 9. speel-o-theek.
2. Als er ten behoeve van een kind een aanvraag wordt ingediend voor één van de bovengenoemde voorzieningen, dan behandelt het college deze aanvraag als een aanvraag voor het kindpakket.
3. Het college betaalt de bijdrage voor educatieve of maatschappelijke activiteiten ten behoeve van kinderen tot en met 17 jaar rechtstreeks aan de vereniging of instelling.
4. Een bijdrage van het Jeugdfonds Sport en Cultuur voor sportieve en culturele activiteiten is voor kinderen tot en met 17 jaar een voorliggende voorziening.
5. De bijdrage voor educatieve of maatschappelijke activiteiten bedraagt maximaal € 236 per kind tot en met 17 jaar per subsidiejaar voor de tot het gezin behorende kinderen.

Hoofdstuk 3. Voorzieningen

Artikel 5 Participatie activiteiten

1. Het college verstrekt een bijdrage in de kosten van deelname aan sportieve, culturele, educatieve, recreatieve en maatschappelijke activiteiten binnen Nederland.
2. Het college verstrekt geen bijdrage aan activiteiten met een religieuze en/of politieke betekenis.
3. De bijdrage bedraagt per subsidiejaar maximaal € 125 per persoon van 18 jaar of ouder.

Artikel 6 Fiets

1. Het college verstrekt maximaal drie keer, met tussenpozen van tenminste twee jaar, een fiets ten behoeve van kinderen vanaf 8 jaar tot en met 17 jaar.
2. De fietsen worden bij voorkeur in natura verstrekt.

Artikel 7 Schoolkosten

1. Het college verstrekt een bijdrage voor een tegemoetkoming in de schoolkosten voor schoolgaande kinderen.
2. De hoogte van deze bijdrage is voor schoolgaande kinderen in de leeftijd van
 - a. 4 tot en met 11 jaar : € 157 per kind per subsidiejaar;
 - b. 12 tot en met 17 jaar: € 251 per kind per subsidiejaar.
3. De leeftijd die het kind in het subsidiejaar bereikt is bepalend. Uitgezonderd het kind dat in de loop van het subsidiejaar 18 jaar wordt. Daarvoor is de leeftijd op 1 augustus aan het begin van het subsidiejaar bepalend.

Artikel 8 Zwemlessen

1. Het college verstrekt een bijdrage voor de kosten van zwemlessen van een kind tot en met 17 jaar dat niet over een KNZB zwemdiploma beschikt.
2. De bijdrage bedraagt maximaal € 303 per subsidiejaar en kan maximaal twee maal per kind worden verstrekt.
3. De bijdrage geldt voor zwemlessen in het Twentebad en bij zwemschool Zin in Zwemmen, beide in de gemeente Hengelo gevestigd.
4. De bijdrage wordt rechtstreeks uitbetaald aan het Twentebad of zwemschool Zin in Zwemmen.

Artikel 9 Bibliotheek

1. Het college kan per kalenderjaar een vergoeding verstrekken voor de kosten van een abonnement van de bibliotheek te Hengelo.
2. De vergoeding wordt rechtstreeks uitbetaald aan de bibliotheek.

Artikel 10 Computer

1. Het college verstrekt aan rechthebbenden een computer in natura ten behoeve van hun schoolgaande kinderen indien er geen computer of een computer van vijf jaar of ouder in het gezin aanwezig is.
2. Er wordt maximaal één computer per vijf jaar per gezin verstrekt.

Artikel 11 Kledingvoucher

1. Het college verstrekt eenmaal per subsidiejaar een voucher van € 105 voor de kosten van kleding en schoenen van een kind tot en met 17 jaar.

Artikel 12 Identiteitskaart

1. Het college verstrekt een identiteitskaart aan een kind tot en met 17 jaar.
2. De identiteitskaart wordt per kind eenmaal per vijf jaar verstrekt.

Artikel 13 Vakantieactiviteit

1. Het college verstrekt een bijdrage in de kosten van een vakantieactiviteit in Nederland.
2. De bijdrage bedraagt maximaal € 27 voor een eendaagse activiteit of maximaal € 53 voor een meerdaagse activiteit per kind per subsidiejaar.

Artikel 14 Speel-o-theek

1. Het college verstrekt per kalenderjaar een abonnement voor een speel-o-theek in Hengelo.

Hoofdstuk 4. Slotbepalingen

Artikel 15 Hardheidsclausule

Het college kan in bijzondere gevallen ten gunste van de rechthebbende afwijken van de bepalingen in deze verordening, indien toepassing van de verordening tot onbillijkheden van overwegende aard leidt.

Artikel 16 Nadere regels

Het college kan ten behoeve van de uitvoering van deze verordening nadere regels stellen.

Artikel 17 Indexering

De in deze verordening genoemde bedragen worden jaarlijks bij aanvang van het subsidiejaar geïndexeerd op basis van de consumentenprijsindex (CPI) van het lopende kalenderjaar, voor het eerst op 1 augustus 2022. De bedragen worden naar boven afgerond op hele euro's.

Artikel 18 Onvoorziene situaties

In gevallen, de uitvoering van deze verordening betreffende, waarin deze verordening niet voorziet, beslist het college.

Artikel 19 Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als de Verordening Maatschappelijke Participatie 2021.

Artikel 20 Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking met ingang van 1 augustus 2021 onder gelijktijdige intrekking van de Verordening Maatschappelijke Participatie 2019.

Aldus vastgesteld in de openbare raadsvergadering van 23 juni 2021,

De griffier,

De voorzitter,

Toelichting op de Verordening Maatschappelijke Participatie

Algemeen

Deze verordening regelt diverse voorzieningen welke de gemeente Hengelo kent voor mensen met een laag inkomen en hun ten laste komende kinderen.

Alle voorzieningen worden per subsidiejaar toegekend, met uitzondering van het abonnement van de bibliotheek en abonnement van de speel-o-theek welke per kalenderjaar lopen.

Deze nieuwe verordening vervangt de Verordening Maatschappelijke Participatie 2019.

Wijzigingen ten opzichte van de verordening maatschappelijke participatie 2019:

Burgemeester en wethouders is vervangen door 'het college', gelijk aan andere verordeningen.

In deze verordeningen zijn de kanbepalingen vervangen door een actieve bewoording.

Artikel 2 Rechthebbenden

De doelgroep is uitgebreid. Kinderen van ouders in een wettelijk of minnelijk traject van de schuldhulpverlening kwamen vanaf 2019 voor het kindpakket in aanmerking. Door een wijziging in landelijke regelgeving kunnen nu ook volwassenen in een wettelijk of minnelijk traject van de schuldhulpverlening voor voorzieningen in aanmerking komen. Vanuit het rechtszekerheidsbeginsel passen wij dit ook toe op de gemeentelijke regelingen.

Artikel 5 Participatie activiteiten

De bijdrage aan volwassenen wordt uitgebreid met recreatieve activiteiten.

Nieuw is de toevoeging dat geen bijdrage wordt verstrekt voor activiteiten van religieuze of politieke aard.

De bijdrage is verhoogd van € 110 naar € 125 per persoon en per subsidiejaar.

Artikel 8 Zwemlessen

Zwemschool Riva is vervangen door zwemschool Zin in Zwemmen.

Artikel 13 Vakantieactiviteit

Het artikel voor een bijdrage aan vakantieactiviteiten voor de aanvrager, eventuele partner en/of kinderen is vervallen. Om het voor kinderen mogelijk te maken voor deze activiteiten een bijdrage te blijven ontvangen is de vakantieactiviteit aan het kindpakket toegevoegd. Hierdoor kunnen kinderen een bijdrage ontvangen van maximaal € 27 voor een eendaagse activiteit of maximaal € 53 voor een meerdaagse activiteit.

Artikelsgewijze toelichting

Enkel die bepalingen die nadere toelichting behoeven worden hier behandeld.

Artikel 1. Begripsbepalingen

Bij de beoordeling of het inkomen niet hoger is dan de vier inkomensgrenzen, gaan we uit van de norm voor een alleenstaande en alleenstaande ouder en van de norm voor een echtpaar. Om het voor de uitvoering eenvoudig te houden hanteren we de kostendelersnorm niet!

Artikel 2. Rechthebbenden

Mensen met een inkomen tot en met 120% van de norm voor een echtpaar of alleenstaande kunnen in aanmerking komen voor een voorziening. Mensen, die met hun inkomen net boven deze grens zitten, kunnen wel de voorzieningen aanvragen. Bij de vaststelling van de hoogte van de bijdrage wordt rekening gehouden met het inkomen boven de 120%. Het meerdere wordt dan in mindering gebracht op de bijdrage.

Studenten vallen niet onder het begrip rechthebbende. Kinderen van studenten kunnen wel voor voorzieningen in aanmerking komen. Dat geldt ook voor inwoners van Hengelo van 18 jaar en ouder met een te hoog inkomen, maar die of een minnelijk traject of een wettelijk traject (WSNP) in het kader van de schuldhulpverlening volgen.

Zelfstandigen kunnen tot de doelgroep rechthebbenden behoren. Het is lastig te beoordelen of het inkomen in het subsidiejaar onder/boven de inkomensgrens ligt. Jaarcijfers zijn altijd achteraf beschikbaar. Om toch een beoordeling in het subsidiejaar te kunnen maken, kunnen we uitgaan van een schatting of voorlopige cijfers. Hierbij het advies van het ROZ betrekken. Ontvangt de aanvrager een uitkering van de Bbz voor levensonderhoud, dan kunnen wij aannemen dat het inkomen lager is dan de inkomensgrens.

De doelgroep is uitgebreid. Kinderen van ouders in een wettelijk of minnelijk traject van de schuldhulpverlening kwamen vanaf 2019 voor het kindpakket in aanmerking. Ook volwassenen in een wettelijk of minnelijk traject van de schuldhulpverlening komen nu voor voorzieningen in aanmerking, ongeacht het netto gezinsinkomen. Hierdoor wordt het besteedbaar inkomen als uitgangspunt genomen. Echter alleen indien de belanghebbende gebruik maakt van de

schuldhulpverlening. Deze uitzondering geldt niet voor situaties waarbij er beslag op het inkomen is gelegd, maar men geen plan van aanpak van de schuldhulpverlening heeft.

Artikel 4. Kindpakket

Een bijdrage van het Jeugdfonds Sport en Cultuur voor sportieve en culturele activiteiten voor kinderen tot en met 17 jaar is een voorliggende voorziening. Hierdoor is een bijdrage van het kindpakket voor sport of cultuur niet meer nodig. Een bijdrage van maximaal € 236 voor bijvoorbeeld een typecursus of andere educatieve of maatschappelijke activiteit blijft mogelijk.

Om de participatie van kinderen zoveel mogelijk te stimuleren, wordt de bijdrage voor de kosten van de lidmaatschap/contributie rechtstreeks overgemaakt aan de vereniging of instelling. Als er een voorziening van het kindpakket wordt aangevraagd, dan wordt bekeken of er recht bestaat op andere voorzieningen vanuit het kindpakket.

Artikel 5. Participatie activiteiten

Het college kan een bijdrage verstrekken in de kosten van sportieve, culturele, educatieve, maatschappelijke en recreatieve activiteiten. Deze activiteiten kunnen zeer divers en uiteenlopend zijn en moet ruim worden uitgelegd. Hiermee geven wij de rechthebbende meer zeggenschap waarvoor hij de bijdrage kan gebruiken.

Voorbeelden van kosten waarvoor een bijdrage wordt verstrekt: lidmaatschap sportvereniging, lidmaatschap sportschool, cursus bij Crea, bioscoopbezoek, museumbezoek, kaartje voorstellingen, bezoek festival, deelname evenement, bezoek attractiepark, badenkaart zwembad, enz.

De bijdrage wordt niet verstrekt voor activiteiten met een religieuze en/of politieke betekenis.

Per persoon van 18 jaar en ouder verstrekt het college een bijdrage van maximaal € 125 per subsidiejaar. De bijdrage wordt verstrekt na het overleggen van een betaalbewijs of bewijs van deelname aan een activiteit.

Artikel 6. Fiets

Ouders kunnen voor een ten laste komend kind in de leeftijd tussen 8 en 18 jaar maximaal drie keer, met tussenpozen van tenminste twee jaar een fiets aanvragen.

We verstrekken de fietsen in natura door de Tactory aan de Bothastraat. Slechts in zeer bijzondere situaties is een financiële bijdrage voor de aanschaf van een fiets mogelijk.

Artikel 7. Schoolkosten

Het volgen van onderwijs gaat gepaard met extra kosten. Hierbij moet gedacht worden aan de kosten van excursies, verplichte sportkleding, ouderbijdrage en schoolfonds.

Het onderdeel schoolkosten is speciaal gericht op het vergroten van de participatie van kinderen en jongeren. Ouders met schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 17 jaar kunnen een bijdrage voor schoolkosten krijgen. Voor controledoelinden wordt in principe met leeftijdsgrenzen gewerkt. Ouders kunnen voor kinderen van 4 tot en met 11 jaar een bedrag van € 157 per subsidiejaar per kind ontvangen voor schoolkosten. Voor kinderen van 12 tot en met 17 jaar kan men voor de schoolkosten € 251 per subsidiejaar per kind ontvangen.

Ouders hoeven niet aan te tonen dat ze daadwerkelijk deze kosten hebben gemaakt. Uitgangspunt is dat ouders voor hun kinderen die naar school gaan extra kosten hebben.

Bij de schoolkosten gaan we voor de vaststelling van de leeftijd van een kind uit van de leeftijd die het kind in het subsidiejaar bereikt. Uitzondering is het kind dat in de loop van het subsidiejaar 18 jaar wordt. Daarvoor is de leeftijd op 1 augustus aan het begin van het subsidiejaar bepalend.

Artikel 8. Zwemlessen

Het college kan een bijdrage verstrekken in de kosten van zwemlessen in het Twentebad te Hengelo en bij zwemschool Zin in zwemmen te Hengelo tot een bedrag van € 303 per subsidiejaar. Deze bijdrage wordt maximaal 2 keer verstrekt. Zij verstrekken de bijdrage indien de ten laste komende kinderen tot en met 17 jaar van de rechthebbende niet beschikken over een KNZB zwemdiploma (voorheen ZwemABC). De bijdrage wordt rechtstreeks overgemaakt aan het zwembad.

Artikel 9. Abonnementskosten Bibliotheek

Met het abonnement kan de rechthebbende alle materialen (boeken, muziek-cd's, cd-rom's, dvd's en videobanden) bij de bibliotheek Hengelo lenen. Kinderen tot 18 jaar betalen geen contributie.

Artikel 10. Computer

Het college kan aan rechthebbenden ten behoeve van hun schoolgaande kinderen van 4 tot en met 17 jaar een computer verstrekken. De aanvrager kan kiezen tussen een desktop of laptop. Heeft men geen computer of een computer die 5 jaar of ouder is, dan kan men voor een computer in aanmerking komen. Wij verstrekken maximaal één desktop/laptop per gezin en niet vaker dan éénmaal in de vijf jaar.

Artikel 11 Kledingvoucher

Als onderdeel van het kindpakket kunnen we eenmaal per jaar een kledingvoucher verstrekken. Dat is met ingang van het subsidiejaar 2021/2022 vastgesteld op € 105.

Artikel 12 Identiteitskaart

Eénmaal per periode van 5 jaar betalen wij de kosten van aanschaf van een identiteitskaart van een kind tot en met 17 jaar rechtstreeks aan Burgerzaken. Met de beschikking op de aanvraag kindpakket kan de ouder in het bijzijn van het kind een identiteitskaart aanvragen.

Artikel 13 Vakantieactiviteit

Kinderen tot en met 17 jaar kunnen in aanmerking komen voor een bijdrage van € 53 per subsidiejaar voor de kosten van een meerdaagse vakantie of € 27 voor een eendaagse vakantieactiviteit in Nederland. In individuele gevallen kan hiervan worden afgeweken door bijvoorbeeld een bezoek aan een dierentuin vlak over de grens toch voor vergoeding in aanmerking te laten komen. Men moet aantonen, dat men de kosten heeft gemaakt of gaat maken.

Artikel 14 Speel-o-theek

Het gezin, (alleenstaande) ouder(s) met één of meer kinderen jonger dan 18 jaar kan een abonnement van een speel-o-theek in Hengelo krijgen. Op vertoon van de beschikking krijgt men bij Speel-o-theek 'De Toverbal', Onze Lieve Vrouwestraat 10, 7557 HX Hengelo of Speel-o-theek 'De Wissel', Henry Woodstraat 62, 7558 CP Hengelo een lidmaatschap voor het hele gezin.

Artikel 17 Indexering

Om elk jaar de bedragen te kunnen indexeren is hiervoor een artikel aan de verordening toegevoegd.

Hengelo, 22 april 2021

Geacht college van burgemeester en wethouders,

Wij hebben kennis genomen van het concept "Verordening Maatschappelijke Participatie 2021".

Wij zijn verheugd met de verruiming zoals verwoord in hoofdstuk 3 artikel 5. Hierdoor wordt het voor de doelgroep mogelijk een bijdrage te ontvangen voor activiteiten naar eigen keuze.

Wij zijn echter teleurgesteld dat andere adviezen niet zijn meegenomen. Met name de hoogte van het bedrag. De bijdrage voor de activiteiten voor volwassenen in dit concept is wederom te laag. Wij handhaven dan ook ons advies om de bijdrage te verhogen naar minimaal € 250,-.

Wij hadden geadviseerd voor alle regelingen (inclusief de collectieve zorgverzekering) de inkomensgrens te verhogen naar 130%. De afgelopen jaren zijn de kosten van levensonderhoud disproportioneel gestegen ten opzichte van de uitkeringen en lagere lonen. In dit concept is de inkomensgrens onveranderd gelaten op 120% en dat blijven wij jammer vinden.

Onze doelgroep heeft om uitbreiding gevraagd met:

- kleding bon voor volwassenen
- gratis identiteitskaart
- bijdrage voor een fiets
- korting voor het openbaar vervoer
- hogere vergoeding voor vakantie activiteiten
- kortingspas (of iets dergelijks) voor aanschaf gezonde levensmiddelen en persoonlijke verzorging
- vrijstelling (gedeeltelijk) kosten dftar

Ook deze suggesties zijn niet verwerkt in de nieuwe verordening of hebben op een andere wijze vorm gekregen. Voor ons blijft dit een gemiste kans om de positie van de doelgroep te verbeteren.

Voor de volledige motivatie verwijzen wij u naar ons advies van 20 oktober 2020.

Met vriendelijke groet,
Namens de cliëntenraad minima en WMO Hengelo

Maria Groenewoud

Behandelvorschlag

Onderwerp	Vaststellen Verordening maatschappelijke participatie		
Zaaknummer	3232112	Portefeuillehouder	Mariska ten Heuw
Historie	<p>Naar aanleiding van het recent vastgestelde Beleidskader armoede en schulden wordt de raad voorgesteld om nu de Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 vast te stellen. In de Verordening Maatschappelijke Participatie is geregeld welke voorzieningen de gemeente Hengelo kent voor mensen met een laag inkomen en hun kinderen. De belangrijkste voorgestelde wijzigingen betreffen een uitbreiding van de doelgroep, meer keuzevrijheid voor met name volwassenen en een verhoging van de bijdrage van € 110 naar €125. De bijdrage voor vakantie activiteiten en de gratis toegang tot Metropool/Schouwborg maken nu deel uit van het totale budget (€125).</p> <p>Tijdens de behandeling van het eerdergenoemde beleidskader is ook gesproken over een verhoging van de bijdrage tot bijvoorbeeld € 250 middelserschikking van middelen. Zoals in het raadsadvies valt te lezen is dat volgens het college niet mogelijk. Een ophoging naar een dergelijk bedrag is dus nieuw beleid met aanzienlijke financiële consequenties. Het college zal zelf, gelet op alle prioriteiten binnen het sociaal domein, hier geen voorstel voor doen. Een eventueel initiatief om meer geld vrij te maken om de bijdrage voor volwassenen te verhogen laat het college dan ook bij de raad bij de integrale afweging middels de Kadernota.</p>		
Belangrijkste beslis/-bespreekpunten	<p>De raad wordt voorgesteld om:</p> <p>De Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 vast te stellen</p> <p>De Verordening Maatschappelijke Participatie 2019 tegelijkertijd in te trekken.</p>		

Politieke Markt	8 juni 2021 in stadhuis.			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Frank Peters	Anke Haarhuis	Stadhuishal	Sociaal	Max. 60 min
Doel van de sessie	Oordeelsvorming ter voorbereiding op besluitvorming in de raadsvergadering.			
Behandeladvies	De fracties wordt gevraagd om hun mening te geven over de door het college voorgestelde Verordening Maatschappelijke participatie 2021 en de wijzigingen die hierin zijn doorgevoerd.			
Spreekrecht publiek	ja	max. 5 minuten per persoon. Graag uiterlijk maandag 7 juni aanmelden via raadsgriffie@hengelo.nl		

Raad	23 juni 2021 in stadhuis.	
Doel van de sessie	Besluitvorming	
Behandeladvies	De raad wordt voorgesteld om De Verordening Maatschappelijke Participatie 2021 vast te stellen en De Verordening Maatschappelijke Participatie 2019 tegelijkertijd in te trekken.	
Spreekrecht publiek	nee	

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3239836	nijenhuis, joop	FYS-PVG	Gerard Gerrits
ONDERWERP			
3239836 - herontwikkeling Lange Wemen			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGELO BESLUIT:

De gemeenteraad besluit:

1. In te stemmen met de herontwikkeling van Lange Wemen zoals in het raadsadvies verwoord, inclusief het uitgangspunt dat er een nieuwe parkeergarage wordt gerealiseerd die door de gemeente gaat worden geëxploiteerd.
2. De vordering op de HMO/Stadsfonds Hengelo, uitgaande van de eventualiteit dat deze niet (volledig) kan worden terugbetaald, te dekken door € 250.000 eenmalige meevaller kapitaallasten binnenstad en € 5,75 miljoen uit de reserve grondexploitaties
3. Een krediet ter grootte van € 200.000 ter beschikking te stellen voor de plankosten tot aan het sluiten van een anterieure overeenkomst en deze te dekken door een bijdrage van € 200.000 uit de reserve grondexploitaties.
4. De verwachte provinciale subsidie ten behoeve van de herontwikkeling van Lange Wemen ter grootte van € 1,4 miljoen toe te voegen aan de reserve grondexploitaties
5. De begrotingswijziging hiertoe vast te stellen
6. Kennis te nemen van mogelijke financiële mee- en tegenvallers en het college opdracht te geven deze op te nemen als risico ten behoeve van de berekening van het benodigde weerstandsvermogen.
7.
 - a. nu door uw college ter bescherming van het financiële belangen van de gemeente (artikel 10, lid 2 sub b WOB) en de betrokken partij ter zake van de koopovereenkomst met Nederlands Duits Winkelfonds geheimhouding is opgelegd ter bescherming van het financiële belang van de gemeente (artikel 10, lid 2 sub b WOB) en de betrokken partij, om geheimhouding op te leggen als bedoeld in artikel 25, lid 1 Gemeentewet, ten aanzien van de koopovereenkomst met Nederlands Duits Winkelfonds, en zodoende tevens de door uw college op dit document opgelegde geheimhouding als bedoeld in artikel 25, lid 2 Gemeentewet te bekrachtigen;
 - b. de geheimhouding in de eerstvolgende gemeenteraadsvergadering te bekrachtigen zoals bedoeld in artikel 25, lid 3 Gemeentewet; en
 - c. de geheimhouding op dit stuk te laten bestaan tot het moment dat de gemeenteraad dit opheft.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

De gemeente wil in samenwerking met HMO en VanWonen het gebied Lange Wemen herontwikkelen door de hoeveelheid detailhandel fors te verminderen en daarvoor in de plaats woningbouw te realiseren. Hiertoe is het de bedoeling om een nieuw kleiner Thiemsbrug met een parkeergarage in 2 lagen te bouwen op de locatie van het tijdelijke parkeerterrein tussen Stadhuis en Thiemsbrug met daar bovenop woningen. Als dat klaar is het huidige Thiemsbrug te slopen en te vervangen door een woongebied. Hiertoe dient op korte termijn winkelcentrum Thiemsbrug te worden aangekocht door de gemeente. De gemeente verkoopt het vervolgens door aan HMO ten behoeve van de herontwikkeling.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGELO,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3239836	nijenhuis, joop	FYS-PVG	Gerard Gerrits
ONDERWERP			
3239836 - herontwikkeling Lange Wemen			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Sinds vele jaren wordt er door de gemeente en partners gewerkt aan de ontwikkeling van het gebied Lange Wemen in de binnenstad.

Inmiddels is de bouw van het stads kantoor en de verbouwing van het stadhuis tot 1 nieuw integraal stadhuis afgerond en is de gemeentelijke organisatie sinds februari 2020 volledig gehuisvest in dit gebied. Voor de realisatie van de horecawand zijn belangrijke stappen gezet en is restaurantketen De Beren gecontracteerd, met een tweede partij vinden gesprekken plaats.

De uitbreiding van Thiemsbrug met een substantiële hoeveelheid extra detailhandel is echter niet meer wenselijk. De leegstand in de binnenstad van Hengelo is fors en deels structureel. Het veranderende koopgedrag van de consument is blijvend en daarmee is de functie van de binnenstad veranderd. Er is minder behoefte aan detailhandel en meer aan andere functies zoals beleving en wonen. Om deze reden is in het coalitieprogramma ook opgenomen dat het college binnen de huidige coalitieperiode een aangepast plan voor Lange Wemen wil voorleggen.

Daarmee staat de ontwikkeling van Lange Wemen eigenlijk op een tweekoppig punt. De huidige status quo kan worden gehandhaafd en worden bestemd in een bestemmingsplan dat de huidige situatie planologisch vastlegt. Dit betekent dat de economische waarde van de grond wordt geminimaliseerd en dat er zeer waarschijnlijk een juridische strijd met de huidige eigenaar (AM) ontstaat. Een andere mogelijkheid is om tot een totaal nieuw integraal plan te komen dat wel uitvoerbaar is en dat een impuls voor de binnenstad kan vormen, de ruimtelijke kwaliteit versterkt en Hengelo binnenstedelijk de ruimte biedt om een aantrekkelijk stedelijk woonmilieu te realiseren.

Op basis van dit gegeven heeft projectontwikkelaar VanWonen contact gezocht met de gemeente. Van Wonen is voortgekomen uit AM. Zij zijn sinds enkele jaren een zelfstandige ontwikkelaar die lokaal geworteld is en bedienen de markt in noord-oost Nederland sinds AM zich daaruit heeft teruggetrokken. In Hengelo realiseren zij op dit moment het gebied Seahorse. VanWonen heeft gevraagd of de gemeente bereid is op een andere manier naar Lange Wemen te kijken.

Van de zijde van de gemeente is aangegeven dat de gemeente hiervoor open staat. Als randvoorwaarde is onder meer meegegeven dat er sprake moet zijn van een integrale gebiedsontwikkeling, het evenementenplein zijn functie moet houden, veel minder winkeloppervlak in het nieuwe plan moet komen en het plan moet bijdragen aan de compacte binnenstad. Op basis van deze gegevens is een globaal plan gemaakt en heeft VanWonen met alle partijen in het gebied verkenningen uitgevoerd naar wat haalbaar is en wat bijdraagt aan de ontwikkeling van de (binnen)stad in een richting die gewenst is.

Naast de verkenningen van VanWonen loopt een parallel traject met de herinrichting van het "plein achter de Hema" en daaraan gekoppeld de sloop en herontwikkeling van de Lambertuspassage. De Lambertuspassage is aangekocht door de HMO. Dit met het idee om deze te slopen en in de nabijheid een betere ontwikkeling mogelijk te maken. Hiermee zou de HMO de aankoopwaarde terug kunnen verdienen. Bij nader inzien zijn HMO en gemeente tot het inzicht gekomen dat een herontwikkeling op het plein niet tot de gewenste kwaliteitsimpuls leidt. Een kleine ontwikkeling op de kavel tussen Toff Kids en Oonk aan de De Wetstraat is zeker passend en op die grond ligt al een bestemming wonen, maar een grotere ontwikkeling op het plein blijkt bij nader inzien niet logisch en wenselijk. Een koppeling met het enkele tientallen meters verderop gelegen Lange Wemen ligt veel meer voor de hand. Om deze reden wordt er op dit moment gewerkt aan een plan voor de herontwikkeling van het commerciële deel van Lange Wemen door drie partijen: HMO, VanWonen en gemeente Hengelo.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Het uitgangspunt

Op basis van de algemeen geformuleerde randvoorwaarden van de gemeente is vrij snel de conclusie getrokken welke ontwikkeling daadwerkelijk bijdraagt aan de versterking van de binnenstad. De horecawand moet er daadwerkelijk komen, ten noorden van de horecawand op de plek van de nieuwe tijdelijke parkeerplaats en het fietsparkeren is ruimte voor een ondergrondse parkeergarage met winkels op de begane grond en woningen erboven. De locatie van het huidige Thiemsbrug is een zeer goede locatie voor woningbouw.

Op basis van deze gedachte heeft VanWonen een globale stedenbouwkundige opzet laten maken (zie bijlage) door het gerenommeerde bureau Koschuch. In dit model wordt een nieuw Thiemsbrug

geprojecteerd tussen het bestaande Thiemsbrug, de geplande horecawand en het stadhuis. Via de onlangs aangelegde ontsluiting van het huidige parkeerterrein wordt een tweelaagse parkeergarage ontsloten die dienst doet voor de winkels en de woningen en als openbare parkeergarage voor de binnenstad. Zodra het nieuwe Thiemsbrug klaar is kunnen de bestaande gebruikers vanuit het huidige Thiemsbrug naar het nieuwe Thiemsbrug of een andere locatie in de binnenstad verplaatsen. Daarna kan het bestaande Thiemsbrug en de bestaande parkeergarage worden gesloopt om zo een hoogwaardige binnenstedelijke woonlocatie te realiseren. In de komende jaren worden met alle zittende huurders concrete afspraken over verplaatsing gemaakt.

Om dit alles mogelijk te maken dient het bestaande winkelcentrum Thiemsbrug te worden aangekocht en alle oude overeenkomsten tussen AM en het Nederlands Duits Winkelfonds (nu eigendom Annexum) te worden ontbonden.

Programma

Ten opzichte van het bestaande bestemmingsplan zal het nieuwe bestemmingsplan een kleine 10.000 m² BVO (bruto vloeroppervlak) minder detailhandel bevatten. Ook ten opzichte van de huidige feitelijke situatie neemt het oppervlak detailhandel met zo'n 2000 m² af. De nieuwe winkels zullen bij elkaar een kleiner oppervlak hebben dan het huidige Thiemsbrug.

Daarentegen biedt het nieuwe plan wel veel meer ruimte voor wonen. Op basis van het globale model van Koschuch zullen er 250 tot 300 woningen kunnen worden gerealiseerd in tegenstelling tot de 70 die in het bestaande plan zaten. Hierbij is het streven dat er circa 25% sociale woningbouw en/of woningbouw voor specifieke groepen die moeilijk toegang hebben tot de woningmarkt wordt gerealiseerd. Het overige deel van het programma zal een brede doelgroep bedienen van starters tot gezinnen met kinderen en zeker ook senioren.

Aankoop winkelcentrum Thiemsbrug

Om dit plan mogelijk te maken is het noodzakelijk dat winkelcentrum Thiemsbrug wordt aangekocht. Het winkelcentrum is in handen van Annexum die het heeft ondergebracht in één van haar fondsen, het Nederlands-Duits Winkelfonds. VanWonen heeft in het afgelopen jaar een intensief traject met Annexum doorgemaakt om te komen tot aankoop. Annexum is bereid om daaraan mee te werken en heeft zelfs een deel van de huurcontracten al herzien zodat de huurders in de toekomst makkelijker te verplaatsen zijn naar het nieuwe winkelcentrum. Er is echter een heel harde deadline gesteld door Annexum. Omdat zij bezig zijn met de herfinanciering van de portefeuille waar Thiemsbrug onderdeel van uitmaakt moeten zij voor 31 mei 2021 definitief weten of zij Thiemsbrug gaan verkopen of niet. Als er geen onherroepelijke koopbeslissing is genomen, wordt het winkelcentrum meegenomen in de nieuwe herfinancieringsportefeuille en dan is het niet meer mogelijk om het te kopen of tegen zeer hoge meerkosten.

In de oorspronkelijke opzet was het plan dat VanWonen het winkelcentrum zou kopen en de totale ontwikkeling zou doen. Het is echter niet mogelijk om deze totale ontwikkeling kostendekkend te realiseren. Hier wordt later op teruggekomen.

De aankoop van het winkelcentrum bedraagt € 11 miljoen. Hierover is door VanWonen 8% overdrachtsbelasting verschuldigd (€ 880.000) en zij kunnen alleen tegen een aanzienlijke rente lenen voor dit soort projecten. Waarmee ze ook nog eens een zeer fors deel van hun kapitaalruimte in één project vastleggen. In de gesprekken die recent met VanWonen zijn gevoerd is geconstateerd dat het tekort op het totale project te groot wordt om te kunnen realiseren. Een van de oplossingen om het tekort terug te dringen is dat de gemeente de aankoop doet. De gemeente is immers vrijgesteld van overdrachtsbelasting en heeft gunstiger voorwaarden op de kapitaalmarkt. Dit betekent echter ook dat de gemeente langjarig eigenaar is van een winkelcentrum en verantwoordelijk voor de exploitatie. Dit is geen gemeentelijke kerntaak. Hetgeen ook geldt voor directe betrokkenheid bij opstalontwikkeling. In de gesprekken met de HMO over de Lambertuspassage en de overige ontwikkelingen in de binnenstad is geconcludeerd dat de ontwikkeling van Lange Wemen heel goed past bij de doelstellingen van de HMO. De HMO heeft aangegeven die rol op zich te willen nemen. Indien de gemeente het winkelcentrum aankoopt is de HMO bereid om een entiteit op te richten (Stadsfonds Hengelo) die het winkelcentrum binnen een half jaar van de gemeente overneemt en vanaf het begin de exploitatie kan doen. De HMO ziet daarbij dan ook de rol voor zichzelf weggelegd om de totale integrale gebiedsontwikkeling op zich te nemen. Vanuit deze positie is de HMO voornemens met VanWonen een ontwikkelovereenkomst te sluiten voor de integrale herontwikkeling van het gebied exclusief de horecawand.

Naast de aankoop van het winkelcentrum Thiemsbrug heeft de gemeente nog het eigendom van de grond onder de parkeergarage die in erfpacht is uitgegeven aan de huidige eigenaar. De gemeente krijgt hiervoor jaarlijks een erfpachtbijdrage vanuit de opbrengsten van de parkeergarage. Met het oog op deze transactie is het wenselijk dat de gemeente deze grond ook inbrengt. Dit zal dienen te geschieden tegen de huidige boekwaarde.

Kort samengevat komt het erop neer dat de gemeente in plaats van VanWonen het winkelcentrum Thiemsbrug aankoopt en deze doorverkoopt aan het door HMO op te richten Stadsfonds Hengelo. Nadat

het nieuwe plan is ontwikkeld en Thiemsbrug en de huidige parkeergarage kunnen worden gesloopt wordt ook de grond die de gemeente in erfpacht heeft uitgegeven onder de parkeergarage verkocht tegen de boekwaarde.

De aankoop van het winkelcentrum is onder voorbehoud van instemming van de gemeenteraad met de financiële consequenties. Indien deze instemming niet wordt verleend dan treedt een ontbindende voorwaarde in werking en wordt de koop door de gemeente ontbonden. Hieraan zijn geen financiële consequenties verbonden. In dat geval ontstaat een nieuwe situatie. Het zal dan inhoudelijk moeilijk worden om de voorgestane ontwikkeling te realiseren en de hoeveelheid detailhandel te verminderen. Ook moet de gemeente dan op een andere manier met de HMO tot afspraken komen over compensatie voor de sloop van de Lambertuspassage.

Relatie met Wetplein en Lambertuspassage

Onderdeel van de transactie rondom Thiemsbrug is de sloop van de Lambertuspassage en daaraan gekoppelde overdracht van de daardoor vrijkomende grond aan de gemeente. De gemeente verkrijgt die grond om niet en zal deze inrichten als openbare ruimte. Naast de ontwikkelmogelijkheid van Lange Wemen draagt gemeente de kavel tussen Toff Kids en Oonk over aan de HMO/Stadsfonds om niet. Deze kavel kan worden ontwikkeld met woningen of een winkel met wonen erboven. Hiermee wordt de wand langs de De Wetstraat afgemaakt en wordt met de totale herinrichting van het hele gebied een hoogwaardige inrichting van de binnenstad verkregen.

Horecawand en grondoverdracht AM naar VanWonen

Een belangrijke aanjager voor de ontwikkeling van de binnenstad is de realisatie van de horecawand. AM heeft hier een belangrijke stap gezet en zoals bekend restaurantketen De Beren gecontracteerd. De Beren neemt 550 m² af in het pand aan de zuidzijde van de nieuwe ontwikkeling op de hoek naast de Blauwe Engel. In het bestemmingsplan is een bouwhoogte voor het pand opgenomen van 14 meter met op de verdieping de bestemming wonen.

Voor de binnenstad en het functioneren van het evenementenplein zou het echter wenselijk zijn als er niet op de eerste verdieping boven de horeca al wordt gewoond. Een functie als bijvoorbeeld hotel zou daar beter passend zijn. VanWonen die de positie van AM heeft overgenomen in de ontwikkeling van de horecawand is om die reden in gesprek met een partij die interesse heeft om daar een hotel te realiseren op de eerste en tweede verdieping. Hier is ruimte voor ca. 40 hotelkamers. Daarboven kunnen binnen de ruimte van het bestemmingsplan zo mogelijk en wenselijk nog woningen worden gerealiseerd.

De gesprekken om dit te realiseren zijn in volle gang en als alles meezit kan dit in het vierde kwartaal leiden tot een aanvraag omgevingsvergunning. Voor de realisatie van het hotel zal dan van de art. 4 Bor regeling gebruik moeten worden gemaakt om afwijkend gebruik van de bestemming toe te staan.

Om dit mogelijk te maken dient de gemeente op korte termijn de grond onder het Ebenaupand te leveren aan AM die dan de grond kan doorleveren aan VanWonen. Daarbij wordt ook de overige grond van AM verkocht aan VanWonen (waarbij AM een aanzienlijk boekverlies voor zijn rekening neemt). Zij hebben afgesproken dat de grond op de locatie waar nu de parkeerplaats ligt pas wordt overgedragen als het nieuwe bestemmingsplan is vastgesteld, maar uiterlijk op 1 december 2022. De gemeente en VanWonen hebben aanvullende afspraken gemaakt om te voorkomen dat de parkeerplaats eerder verdwijnt dan strikt nodig is voor de nieuwbouw.

Financiële effecten

Zoals aangegeven is het niet mogelijk om op basis van de huidige inzichten tot een sluitende businesscase te komen. Op een totale ontwikkeling van ruim € 110 miljoen is er een verwacht tekort, als de gemeente Thiemsbrug koopt, van naar verwachting € 6 miljoen. Zoals bij alle grote projecten zitten hier nog risico's aan, maar zijn er ook kansen. Voor de gemeente is het essentieel dat de risico's beheersbaar zijn. Hier is met de provincie en de HMO over gesproken. De provincie heeft aangegeven dat dit project in combinatie met de sloop van de Lambertuspassage en herinrichting van de openbare ruimte rondom het Wetplein en het realiseren van klimaatdoelstellingen een grote bijdrage levert aan de doelstellingen van de provincie. Zij zijn bereid om aan beide projecten samen een bijdrage te leveren van € 2,8 miljoen. Als deze bijdragen gelijkelijk verdeeld worden over beide projecten zal er een bijdrage van € 1,4 miljoen voor Lange Wemen beschikbaar zijn onder voorwaarde dat beide projecten door de gemeente mogelijk worden gemaakt. (dit is een bestuurlijke toezegging die nog vertaald moeten worden in een formele beschikking).

Door de HMO is aangegeven dat zij bereid zijn om via het op te richten Stadsfonds Hengelo de ontwikkelmogelijkheid te krijgen. Zij willen dit combineren met de sloop van de Lambertuspassage (die voor € 2,2 miljoen is aangekocht) en de ontwikkeling van de kavel tussen Toff Kids en Oonk aan de De Wetstraat. Als de gemeente bereid is om hieraan mee te werken is HMO bereid via Stadsfonds Hengelo de totale gebiedsontwikkeling ter hand te nemen. Zij garanderen daarbij dat het thans berekende tekort van € 6 miljoen van de gebiedsontwikkeling niet hoger zal worden voor de gemeente. Hiermee worden alle risico's die samenhangen met de gebiedsontwikkeling voor de gemeente afgevangen. Dit sluit ook nauw aan bij de reden waarom de HMO is opgericht door de provincie. Zij hebben onder meer als taak om door

te interveniëren in gebiedsontwikkelingen die door de markt niet zelfstandig kunnen worden opgepakt bij te dragen aan de versterking van binnensteden in Overijssel. Binnen deze doelstellingen ziet de HMO in deze ontwikkeling voor zichzelf een zeer passende rol weggelegd zoals ze ook op de HTSP campus al een bewezen succesvolle bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van hoogwaardige werklocaties. Eén en ander betekent dat de gemeente een maximaal risico loopt in de gebiedsontwikkeling van € 6 miljoen waarvan € 1,4 miljoen door de provincie is toegezegd als bijdrage te zullen doen in deze ontwikkeling. Zowel de HMO als VanWonen zien in het plan mogelijkheden om het berekende tekort van € 6 miljoen verder terug te dringen en daarmee de bijdrage van de gemeente naar beneden bij te stellen. Dit zal zich echter in de loop van de tijd moeten bewijzen.

Naast het tekort op de ontwikkeling zal ook de afkoop van de erfpacht van de grond onder de parkeergarage na de sloop van de garage een negatief effect hebben op het complex erfpacht.

Naast de maximale gemeentelijke (en provinciale) bijdrage zal er de komende tijd ook nog verder worden gewerkt aan de uitwerking van alle plannen. Alle drie de partijen doen dat vooralsnog voor eigen rekening en risico totdat de plannen definitief zijn uitgewerkt en een anterieure overeenkomst wordt gesloten tussen HMO en gemeente. Daarnaast moeten ook de kosten koper door de gemeente worden betaald (notaris en kadaster etc). Door de gemeentelijke projectorganisatie wordt verwacht dat hiervoor (plankosten en kk) in totaal € 200.000 benodigd is. Dit betekent dat er naast de provinciale subsidie een maximale eenmalige bijdrage van de gemeente nodig is van € 4,8 miljoen (ervan uitgaande dat de subsidie wordt beschikt).

Voor de dekking zie paragraaf financiën.

Bovenstaande vraagt de volgende transacties en betalingen vanuit de gemeente. De gemeente koopt Thiemsbrug en betaalt € 11 miljoen aan Annexum per leveringsdatum. Gemeente verkoopt Thiemsbrug aan Stadsfonds Hengelo uiterlijk op 1 december ook voor € 11 miljoen. Stadsfonds betaalt daarvan bij levering € 5 miljoen en stemt in met een vordering door de gemeente op HMO voor het totaal te realiseren projectresultaat tot een maximum van € 6 miljoen. Als er geen positief projectresultaat wordt behaald krijgt de gemeente niet meer betaald. Als er meer dan € 6 miljoen projectresultaat wordt behaald kan de HMO die middelen inzetten elders in Hengelo of Overijssel.

Gemeente verhuurt of verpacht tevens de ondergrond van parkeergarage Thiemsbrug die nu in erfpacht is uitgegeven aan HMO onder dezelfde condities als huidige pachtovereenkomst. Na oplevering van het nieuwe winkelcentrum verkoopt de gemeente de grond onder de parkeergarage aan Stadsfonds Hengelo voor de boekwaarde (€ 1,6 miljoen). De gemeente en HMO ruilen de grond onder Lambertuspassage en aan de De Wetstraat met gesloten beurs in 2022 na sloop van de Lambertuspassage en bouwrijp maken.

Parkeren

In een grote binnenstedelijke ontwikkeling is parkeren per definitie een belangrijke opgave. Door gebruik te maken van de recent aangelegde aansluiting van de tijdelijke parkeerplaats Kloosterhof kan een optimaal bereikbare parkeergarage worden gerealiseerd. In deze parkeergarage kunnen ongeveer 175 pp per laag worden gerealiseerd. Door VanWonen is het bureau BaseValue gevraagd hier een haalbaarheidsanalyse op uit te voeren. Deze haalbaarheidsanalyse is door de gemeente voorgelegd aan bureau Spark dat de gemeente vaker adviseert over parkeren en dat landelijke bekendheid geniet vanwege expertise op het gebied van exploitatie van parkeergarages. Op basis van de adviezen van beide bureaus kan de conclusie worden getrokken dat een tweelaagse ondergrondse parkeergarage met ca 350 plekken en een investering van maximaal € 33.500 per plek oftewel ca € 11,7 miljoen tot uiteindelijk een positieve businesscase leidt op basis van de huidige parkeertarieven. Deze dienen dan wel met de inflatie mee te stijgen. Deze parkeergarage is ook bedoeld voor de bewoners boven de winkels. Zij dienen dan een abonnement af te nemen en krijgen daarvoor geen vaste eigen plek maar regulier toegang tot de garage. Hoewel de businesscase uiteindelijk positief is zullen in de eerste jaren de kapitaallasten hoger zijn als gevolg van de normaal gesproken toegepaste lineaire afschrijving. Naar verwachting zal er gedurende de eerste jaren een negatieve exploitatie zijn die na enkele jaren omslaat in een positieve exploitatie. Gedurende die eerste periode zal het negatieve resultaat ten laste van de AR dienen te komen en na verloop van tijd zal het positieve resultaat ten gunste van de AR komen.

Uiteraard is het op dit moment nog niet mogelijk om tot een definitieve raming te komen omdat er daarvoor nog te veel onzekerheden zijn. Op basis van kengetallen is bovenstaande aanname echter voldoende onderbouwd. Uitgangspunt bij de verdere ontwikkeling is dan ook dat de bouwkosten voor de parkeergarage niet hoger mogen uitvallen dan de thans gehanteerde kengetallen die door beide adviesbureaus worden onderschreven als realistisch voor de Hengelose situatie. Deze afspraak is maatgevend voor de verdere ontwikkeling van het gebied.

Staatssteun

Doordat de gemeente het winkelcentrum koopt en doorverkoopt aan de HMO waarbij de HMO een deel van de aankoopkosten wordt omgezet in een vordering is er mogelijk sprake van staatssteun. Of er daadwerkelijk sprake is van staatssteun en of deze rechtmatig is, is op dit moment niet direct te duiden. De ontwikkeling en de daarvoor gemaakte afspraken zijn er echter juist op gericht om geen ongeoorloofd voordeel bij marktpartijen te laten ontstaan. Dit soort complexe binnenstedelijke herontwikkelingen waar

ook nog eens een forse vermindering van het commerciële programma wordt verminderd kent per definitie een onrendabel karakter. Het is ook niet voor niets dat hiervoor subsidieregelingen zijn. Hiermee ligt het in de lijn der verwachting dat de gegeven steun rechtmatig is. Zekerheid kan echter pas gegeven worden na toetsing. Om deze reden spreken HMO en gemeente af om bij de verdere uitwerking van de afspraken deze te toetsen op staatssteun en de afspraken voor te leggen aan de autoriteiten om deze te toetsen op rechtmatigheid. Indien dit traject langer duurt dan de geplande overdracht treden HMO en gemeente in overleg om eventuele consequenties te bespreken.

Vervolgproces

Na positieve besluitvorming worden nog verschillende stappen gezet voordat er daadwerkelijk tot uitvoering kan worden overgaan. Er moet een anterieure overeenkomst worden gesloten met HMO, HMO en VanWonen dienen een ontwikkelovereenkomst te sluiten, er dient een Nota van Uitgangspunten te worden opgesteld inclusief stedenbouwkundig plan. Daarna kan er worden gewerkt aan een bestemmingsplan en een definitief stedenbouwkundig plan, inrichtingsplan en DO van de te bouwen opstallen. Hieronder gaan we kort op deze onderwerpen in.

Anterieure overeenkomst

Zoals te doen gebruikelijk bij een ruimtelijke ontwikkeling door een derde zal ook met de HMO een anterieure overeenkomst worden gesloten. Hierin wordt vastgelegd welke ontwikkeling wordt beoogd, aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan en hoe de gemeentelijke kosten worden verhaald. Deze anterieure overeenkomst wordt in de komende maanden opgesteld naast gemeente en HMO is ook VanWonen betrokken bij deze overeenkomst omdat hiermee de integrale ontwikkeling van Lange Wemen en daarmee de posities van zowel VanWonen als HMO mee zijn gemeoid.

Ontwikkelovereenkomst HMO-VanWonen

De HMO en VanWonen dienen onderling een ontwikkelovereenkomst te sluiten waarin hun rechten en plichten jegens elkaar worden vastgelegd. De gemeente speelt hierin geen actieve rol, maar eist van beide partijen op voorhand commitment op een integrale ontwikkeling van het plan.

Nota van Uitgangspunten

Inhoudelijk is dit de belangrijkste stap. Door de drie betrokken partijen wordt op basis van de globale afspraken die nu worden vastgelegd een uitgebreide Nota van Uitgangspunten opgesteld inclusief een verbeelding daarvan in een voorlopig stedenbouwkundig plan. Hierbij zal ook een participatietraject met omwonenden, ondernemers en belangengroepen plaatsvinden. Het uiteindelijke resultaat hiervan wordt aan de gemeenteraad ter vaststelling voorgelegd. Dit zal naar verwachting in de eerste helft van 2022 zijn.

Bestemmingsplan of Omgevingsplan

Op basis van de Nota van Uitgangspunten kan een globaal bestemmingsplan worden opgesteld (of omgevingsplan indien de omgevingswet van kracht is geworden). In het bestemmingsplan wordt de NvU vertaald in juridisch toetsbare voorschriften. Dit plan wordt na inspraak aan de gemeenteraad voorgelegd ter vaststelling. Dit traject zal naar verwachting worden doorlopen in de tweede helft van 2022 en de eerste helft van 2023.

Stedenbouwkundig plan en bouwplan

Op basis van de NvU zal de HMO het stedenbouwkundig plan en inrichtingsplan verder uitwerken en VanWonen het bouwplan gaan uitwerken. Dit proces kan parallel met het bestemmingsplan lopen zodat de vergunningsaanvraag direct kan worden ingediend zodra de planologische kaders daarvoor vastgesteld zijn.

BESPREEK- EN BESLIJSPUNTEN

1. In te stemmen met de herontwikkeling van Lange Wemen zoals in het raadsadvies verwoord, inclusief het uitgangspunt dat er een nieuwe parkeergarage wordt gerealiseerd die door de gemeente gaat worden geëxploiteerd.
2. De vordering op de HMO/Stadsfonds Hengelo, uitgaande van de eventualiteit dat deze niet (volledig) kan worden terugbetaald, te dekken door € 250.000 eenmalige meevaller kapitaallasten binnenstad en € 5,75 miljoen uit de reserve grondexploitaties
3. Een krediet ter grootte van € 200.000 ter beschikking te stellen voor de plankosten tot aan het sluiten van een anterieure overeenkomst en deze te dekken door een bijdrage van € 200.000 uit de reserve grondexploitaties.
4. De verwachte provinciale subsidie ten behoeve van de herontwikkeling van Lange Wemen ter grootte van € 1,4 miljoen toe te voegen aan de reserve grondexploitaties
5. De begrotingswijziging hiertoe vast te stellen
6. Kennis te nemen van mogelijke financiële mee- en tegenvallers en het college opdracht te geven deze op te nemen als risico ten behoeve van de berekening van het benodigde weerstandsvermogen.

7. A. nu door uw college ter bescherming van het financiële belang van de gemeente (artikel 10, lid 2 sub b WOB) en de betrokken partij ter zake van de koopovereenkomst met Nederlands Duits Winkelfonds geheimhouding is opgelegd,, om geheimhouding op te leggen als bedoeld in artikel 25, lid 1 Gemeentewet, ten aanzien van de koopovereenkomst met Nederlands Duits Winkelfonds, en zodoende tevens de door uw college op dit document opgelegde geheimhouding als bedoeld in artikel 25, lid 2 Gemeentewet te bekrachtigen;
- B. de geheimhouding in de eerstvolgende gemeenteraadsvergadering te bekrachtigen zoals bedoeld in artikel 25, lid 3 Gemeentewet; en
- C. de geheimhouding op dit stuk te laten bestaan tot het moment dat de gemeenteraad dit opheft.

FINANCIËLE ASPECTEN

Personeel:

Bij de aankoop van de parkeergarage Thiemsbrug komen ook de beheerders van de parkeergarage in dienst van de gemeente en later in principe van de HMO als gevolg van overgang van onderneming. Hierover dienen nog nadere concrete afspraken te worden gemaakt met de betrokkenen en met de HMO. De loonkosten maken onderdeel uit van de begrote kosten van de parkeergarage en hebben geen consequenties voor het plan. Mocht op termijn blijken dat het personeel bij de gemeente blijft dan ontstaat er na sloop van parkeergarage Thiemsbrug een risico dat er personeel bij de gemeente in dienst komt waar mogelijk geen werk voor is. In dat geval loopt de gemeente het financiële risico dat het personeel van werk naar werk moet worden begeleid of in het uiterste geval het WW risico.

Financieel:

De financiële gevolgen, risico's en kansen zijn hieronder weergegeven. Vooraf is het goed om te melden dat dit voorstel een hoog risicoprofiel kent. Dit komt onder meer omdat het een complex vraagstuk is waar onder hoge tijdsdruk aan is gewerkt, de benodigde specialistische kennis daarvoor niet altijd voorhanden is geweest en daardoor in dit stadium nog niet alle financiële gevolgen, risico's en kansen volledig in beeld (kunnen) zijn. We hebben ons daar waar nodig moeten baseren op veronderstellingen en aannames (van derden). Vanwege dit feit hebben wij naast de al wel bekende financiële gevolgen een risicoparagraaf opgesteld.

Financiële gevolgen

- Aankoop en doorverkoop Thiemsbrug: het kopen van Winkelcentrum Thiemsbrug voor € 11 miljoen per 1 juni 2021.
- Aankoop en doorverkoop Thiemsbrug: het doorverkopen van Winkelcentrum Thiemsbrug aan de HMO uiterlijk 1 december, waarbij € 5 miljoen wordt betaald door de HMO en € 6 miljoen als een vordering blijft openstaan. Gedachtengang is om de exploitatiekosten en opbrengsten voor rekening en risico van de HMO moeten komen; echter moet hiervoor nog een beheerovereenkomst worden afgesloten. De verplichting hiertoe is onderdeel van de samenwerkingsovereenkomst.
- De aanloopkosten vooruitlopend op de planvorming voor Lange Wemen bedragen naar verwachting € 200.000 en worden door de gemeente gefinancierd. De planvormingskosten gedurende het vervolgproces komen voor rekening van de HMO/VanWonen.
- Bovengenoemde 6,2 miljoen dekken uit de reserve grondexploitaties voor € 5,95 miljoen en € 0,25 miljoen uit eenmalige vrijval kapitaallasten m.b.t. de investeringen in de binnenstad.
- In de reserve grondexploitaties zit conform de laatst vastgestelde herzieningen per 1 januari 2020 € 5,5 miljoen. Dat is te weinig om dit bedrag af te kunnen dekken. Naar verwachting zal deze reserve per 1 januari 2021 € 12,4 miljoen bedragen. Op het moment van schrijven is er nog geen akkoord van de accountant op de hoogte van deze reserve en nog geen akkoord van de Raad op de herzieningen. Deze verwachte reserve is voor een groot deel gevoed door (verplichte) tussentijdse winsten vanuit met name Dalmeden. In Dalmeden moeten nog de boekwaarden terug worden verdiend. Er zit dus een risico in dat bij verslechterende marktomstandigheden er teveel tussentijdse winst in de reserve is gedoneerd.
- Er is al bestuurlijke toezegging over een subsidie vanuit de provincie van € 1,4 miljoen. Zodra de beschikking binnen is zal dit bedrag terugvloeien naar de reserve Grondexploitaties; waarmee de bijdrage uit die reserve op € 4,55 miljoen zal uitkomen. Indien de komende jaren nog meer externe middelen (bijv. subsidies) worden verkregen ten behoeve van deze ontwikkeling dan zullen deze ook rechtstreeks terugvloeien naar de reserve grondexploitaties. Dit geldt tevens voor het eventuele positieve exploitatieresultaat dat de HMO behaalt in haar tijd als eigenaar van Thiemsbrug.
- Er wordt nog met de HMO gesproken over een eventuele indicatieve rente die wij in rekening brengen omdat wij het bedrag van de vordering van € 6 miljoen voorfinancieren.

- Inbreng grond onder parkeergarage: de grond onder de huidige parkeergarage wordt ingebracht nadat het nieuwe plan is ontwikkeld voor € 1,6 miljoen. Dit bedrag wordt op moment van afboeking betaald door de HMO aan de gemeente. Vanaf dan vervalt de jaarlijkse erfpachtopbrengst van ca. € 60.000 per jaar en staan daar de rentebaten tegenover.
- Nieuw te bouwen parkeergarage: het instemmen met de voorgenomen nieuwbouw van een ondergrondse parkeergarage met ca. 350 parkeerplekken van maximaal € 33.500 per parkeerplaats (totale investering ruim € 11 miljoen). Het definitieve bedrag hiervoor wordt nog nader bepaald. De exploitatie van de parkeergarage wordt uitgevoerd door de gemeente; waarmee nu al een voorschot genomen op de algemene middelen vanaf (op z'n vroegst) 2025 omdat de kosten van de parkeergarage (zoals nu berekend door Spark) de eerste 13 jaar hoger zijn dan de opbrengsten (van 250k naar 0k), de 27 jaar daarna is dit juist andersom (van € 0 naar € 450k).
- Parkeren Kloosterhof: zodra gestart wordt met de herontwikkeling Lange Wemen zal parkeerterrein Kloosterhof niet meer als zodanig gebruikt kunnen worden. Hiermee zullen de exploitatie-opbrengsten van ca. € 130.000 per jaar (geraamd t/m 2025) vervallen. Tevens dient de boekwaarde van dit parkeerterrein bij buitengebruikstelling ineens te worden afgeboekt evenals de kosten voor het verwijderen van de parkeerplaats. De effecten van eerder afschrijven gelden alleen als het parkeerterrein voor 2026 buiten gebruik wordt gesteld.

Extra toelichting inbreng grond onder parkeergarage

Nadat het nieuwe plan is ontwikkeld en Thiemsbrug en de huidige parkeergarage kunnen worden gesloopt wordt ook de grond die de gemeente in erfpacht heeft uitgegeven onder de parkeergarage verkocht tegen de boekwaarde van € 1,6 miljoen. Hiermee vervalt onze boekwaarde van 1,6 mln waar een opbrengst vanuit de HMO van €1,6 miljoen tegenover staat. Vanaf dan vervalt de jaarlijkse erfpachtopbrengst van ongeveer € 60.000 per jaar. Deze transactie wordt niet met het huidige voorstel financieel verwerkt omdat de exacte datum nog niet kan worden bepaald. Echter is het wel een gevolg van de overeenkomst die nu wordt gesloten.

Extra toelichting nieuw te bouwen ondergrondse parkeergarage

Met deze overeenkomst wordt beoogd een nieuwe ondergrondse parkeergarage te bouwen op het huidige Kloosterhofterrein die door de gemeente Hengelo zal worden geëxploiteerd. De kosten van deze parkeergarage bedragen maximaal € 11,725 mln (€ 33.500 * 350 parkeerplekken). Dit is een maximum bedrag en kan nog naar beneden worden bijgesteld indien bouwkosten lager uitvallen. Eventuele bouwkosten boven de € 11,725 mln worden zoals vastgelegd in de overeenkomst niet door ons betaald. Adviesbureau Spark heeft voor ons een onderzoek gedaan naar de financiële haalbaarheid van de parkeergarage. Op basis van dit onderzoek, gerekend met een rente van 2%, blijkt de Netto Contante Waarde (NCW) over een looptijd van 40 jaar € 1,5 miljoen positief. Er zijn inschattingen gemaakt voor zowel de inkomstenkant (bezoekersparkeren, abonnementen, etc) als de kostenkant (exploitatiekosten, onderhoudskosten, vervangingsinvesteringen, rente- en afschrijvingslasten, etc). Als deze inschattingen in de werkelijkheid anders uitpakken verandert uiteraard ook de NCW. Zo zou bij 10% meer bezetting in de garage de NCW uitkomen op 3,3 mln positief, maar bij 10% minder bezetting op € 424.000 negatief. Daarnaast is ook de rentecomponent nog erg onzeker; met een rekenrente van 2% is de NCW 1,5 mln positief, met de huidige rekenrente van de gemeente van 1,5% is de NCW 2,9 miljoen positief, maar met bijvoorbeeld een rekenrente van 6% is de NCW 5,2 mln negatief. Uit voorgaande cijfers blijkt wel dat er vele onzekere componenten zijn die ervoor kunnen zorgen dat het financiële plaatje er heel anders uit gaat zien en daarmee is dit dus een financieel risico. Daarnaast is het goed te benoemen dat de gemeente Hengelo lineair afschrijft, waardoor de kosten de eerste 13 jaar (obv. onderzoek Spark) hoger zullen zijn dan de opbrengsten (aflopend van 250k naar 0 in die 13 jaar). Dit zorgt ervoor dat er nu al beslag wordt gelegd op de algemene middelen vanaf (op z'n vroegst) 2026 en met dat geld in die jaren dus niets anders kan worden gedaan (voorschot op integrale afweging kadernota in die jaren). Na die 13 jaar zou het omslagpunt zijn en brengt de parkeergarage juist meer op dan dat de kosten zijn (oplopend van € 0 naar € 450k na 40 jaar obv onderzoek Spark). Deze financiële gevolgen kunnen op dit moment nog niet worden ingeboekt omdat we bovenstaande financiële gegevens op dit moment nog niet exact kunnen vaststellen; maar zijn wel een nadrukkelijk financieel gevolg van dit voorstel.

Financiële risico's

De gemeente wordt tijdelijk eigenaar van Thiemsbrug. Het is echter geen gemeentelijke taak – en daarom is ook de expertise binnen de gemeente niet beschikbaar – om dergelijk vastgoed te exploiteren. Daarom is het de intentie om de risico's die samenhangen met dit tijdelijke eigendom bij de HMO neer te leggen. Dit is echter op dit moment nog niet (geheel) in overeenkomsten vastgelegd. Hierdoor zijn er financiële risico's die ertoe kunnen leiden dat de gemaximeerde gemeentelijke bijdrage van € 6,2 miljoen meer wordt. Ook zijn er kansen, waardoor de financiële gevolgen verbeteren. Hieronder worden de risico's – niet uitputtend - weergegeven (+ is een positief effect, - is een negatief effect).

Aankoop en tijdelijke exploitatie Thiemsbrug

De intentie is dat de gemeente maximaal een half jaar eigenaar is van Thiemsbrug. In deze periode is HMO verantwoordelijk voor de exploitatie, zowel financieel als voor de uitvoering ervan. Dit dient te worden vastgelegd in een beheersovereenkomst. Deze is nog niet aanwezig.

- Totdat we dit contractueel hebben vastgelegd lopen we het risico dat de HMO de mondelinge toezeggingen niet nakomt we op moeten treden als exploitant van een winkelcentrum, met de financiële risico's die daarbij horen (-€ 0,2 tot +€ 0,2 miljoen).
- De gemeente dient 4 personeelsleden over te nemen (p.m.).
- De HMO neemt niet na een half jaar af en de gemeente blijft langer eigenaar. De financiële gevolgen zijn o.a. afhankelijk van de duur en of inmiddels is vastgelegd dat ook tijdens ons eigenaarschap de HMO verantwoordelijk is, ook financieel (onvoldoende duidelijk om in te schatten).
- De ontwikkeling gaat niet door en de gemeente gaat zelf de grondexploitatie voeren / zelf ontwikkelen (onvoldoende duidelijk om in te schatten).
- De ontwikkeling gaat niet door en de gemeente moet het vastgoed verkopen (-€ 3,0 miljoen tot +€ 1,0 miljoen). Hierbij geldt dat hoe langer het duurt voordat het winkelcentrum wordt verkocht hoe groter het risico duurt. Als in 2022 blijkt dat het project alsnog geen kans van slagen heeft en dan wordt besloten tot verkoop is het risico gering. Als er langjarig wordt gesproken zonder zekerheid te geven is het risico aanzienlijk.

Gebiedsontwikkeling Lange Wemen

De gemeente voert niet de grondexploitatie en doet een gemaximeerde bijdrage in het verwachte tekort van maximaal € 6,0 miljoen. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor haar eigen plankosten tot de planvorming gaat starten (geraamd op € 0,2 miljoen). Vanaf dat moment worden de kosten verhaald op de ontwikkelende partijen.

- Tot dat we dit contractueel hebben vastgelegd lopen we het risico dat niet alle kosten bij de ontwikkelaar(s) in rekening kunnen worden gebracht (-€ 0,7 tot -€ 0,2 miljoen).
- Er is een bestuurlijke toezegging voor een provinciale bijdragen (+€ 1,4 miljoen).
- Er is een kans op meerdere subsidies (+€ 1,0 tot +€ 1,5 miljoen).
- De HMO blijkt overdrachtsbelasting te moeten betalen en belast dit (deels) door aan de gemeente (-€ 0,9 tot € 0,0 miljoen).
- De HMO heeft Thiemsbrug van ons overgenomen en de gemeente heeft de 6,0 bijgedragen, maar er wordt niet tot een herontwikkeling gekomen. De HMO heeft toegezegd dat een positief exploitatieresultaat op het winkelcentrum aan de gemeente wordt afgedragen ter dekking van onze bijdrage. Dit is contractueel nog niet geregeld. Het risico bestaat dat we onze bijdrage wel betalen, maar er geen herontwikkeling voor terugkrijgen (geen extra financiële gevolgen, want met de bijdrage is reeds rekening gehouden).

Eigenaar en exploitant van de nieuwe parkeergarage

De gemeente wordt exploitant van de nieuwe parkeergarage. De bouwkosten van de parkeergarage worden geraamd op € 11,7 miljoen en mogen niet hoger worden.

- De raming van de bouwkosten is op huidig prijspeil. Het risico bestaat dat de bouwkosten zullen stijgen. Deze hogere investering (- € 2,0 mln tot - € 1,0 mln) leidt tot extra kapitaallasten in de gemeentelijke begroting (-€ 90.000 | -€ 45.000 o.b.v. rekenrente 2%)
- De inschattingen m.b.t. de inkomsten en uitgaven van de nieuw te bouwen parkeergarage kunnen in werkelijkheid heel anders uitpakken dan nu door adviesbureau Spark onderzocht, waardoor de exploitatie over de gehele looptijd zowel positiever als negatiever uit kan pakken (p.m.).
- De (reken)rente kan wijzigen, waardoor het exploitatieresultaat verslechterd. Een hogere rente kan betekenen dat er een groter beslag op de algemene middelen wordt gelegd (vanaf op z'n vroegst 2025) (-€ 235.000 structureel (lineair aflopend bij rekenrente 4%) en + € 59.000 (lineair aflopend bij rekenrente 1,5%).).

Staatssteun

Als het winkelcentrum wordt geleverd en er blijkt toch sprake te zijn van ongeoorloofde staatssteun kunnen zich 2 situaties voordoen:

- a. De gemeente wordt gehouden het teveel aan verleende steun van de HMO terug te vorderen. (Dit is financieel geen risico voor de gemeente).
- b. De rechter kan bepalen dat de overeenkomst nietig is.

Bij situatie b. moeten alle partijen met elkaar in gesprek om de consequenties daarvan te bespreken. Hier is geen bedrag aan te koppelen omdat onmogelijk nu is te overzien op welk moment van uitvoering het project zich dan bevindt.

Door de gemaakte afspraken wordt dit risico tot een minimum beperkt.

Om de juiste positie te bepalen zullen we de transactie daarom melden bij de EC door tussenkomst van BZK, en de komende maanden nader onderzoeken hoe de geoorlooftheid van de staatssteun onderbouwd moet worden.

Samengevat houden bovenstaande risico's het volgende risicoprofiel in (weergegeven in bandbreedtes).

Kosten

Bijdrage in gebiedsontwikkeling	€ 6,0 miljoen	
Plankosten (niet verhaalbaar)	€ 0,2 miljoen	
Overname personeelsleden	p.m.	
Nieuwe parkeergarage	jaarlijks tekort in beginperiode	

Kansen bij doorgaan ontwikkeling

Exploitatie WC tot eind 2021		+0,2 miljoen
Provinciale subsidie	+1,4 miljoen	+1,4 miljoen
Overige subsidies	+1,0 miljoen	+1,5 miljoen
Rente parkeergarage		+59.000 structureel
Totaal bandbreedte	+ 2,4 miljoen	+ 3,1 miljoen en + 59.000 structureel

Kansen bij niet doorgaan ontwikkeling

Niemand ontwikkeld: verkoop WC		+1,0 miljoen
Exploitatie WC tot eind 2021		+0,2 miljoen
Totale bandbreedte		+ 1,2 miljoen

Risico's bij doorgaan ontwikkeling

Overname personeelsleden	p.m.	p.m.
Exploitatie WC tot eind 2021	-0,2 miljoen	
Langer eigenaar WC	p.m.	p.m.
HMO ontwikkeld niet, maar gemeente	p.m.	p.m.
Meer plankosten tlv gemeente	-0,7 miljoen	-0,2 miljoen
Overdrachtsbelasting	-0,9 miljoen	0,0 miljoen
Bouwkosten parkeergarage	-90.000 structureel	-45.000 structureel
Rente parkeergarage	-235.000 structureel	
Overige aannames parkeergarage	p.m.	p.m.
Totale bandbreedte	- 1,8 miljoen en --325.000 structureel	-0,2 miljoen en --45.000 structureel

Bovenstaande risico's komen bovenop de genoemde kosten van 6,2 miljoen.

Risico's bij niet doorgaan ontwikkeling

Overname personeelsleden	p.m.	p.m.
Exploitatie WC tot eind 2021	-0,2 miljoen	
Langer eigenaar WC	p.m.	p.m.
Niemand ontwikkeld: verkoop WC	-3,0 miljoen	
Meer plankosten tlv gemeente	-0,7 miljoen	-0,2 miljoen
Totale bandbreedte	-3,9 miljoen	-0,2 miljoen

Bovenstaande risico's worden gedekt door de reeds beschikbaar gestelde bijdrage van € 6,2 miljoen. Er wordt hier echter geduid dat er een risico is dat we een bedrag van bandbreedte -€ 3,9 mln en -€ 0,2 mln kwijt zijn zonder daarvoor een ontwikkeling te hebben.

Conclusie

De hierboven geschetste kansen en risico's wegende, concluderen wij dat de geschetste ontwikkeling een grote bijdrage zal gaan leveren aan de verdere ontwikkeling van onze binnenstad. Door de combinatie met de sloop van de Lambertuspassage en de herontwikkeling van Lange Wemen wordt circa 3000 m2 vloeroppervlak aan detailhandel gesaneerd. Daarnaast wordt er zo'n 8000 m2 detailhandel die planologisch mogelijk is, maar nog niet is gebouwd, wegbestemd. Dit is voor een gezondere verhouding en terugdringing van de leegstand in de binnenstad van groot belang. Verder wordt hiermee de mogelijkheid

aan de HMO gegeven om te participeren in een gebiedsontwikkeling, waarmee de gemeente niet alleen voldoet aan de verplichtingen jegens de HMO. Hiermee wordt tevens de definitieve herinrichting van het gebied rondom de Lambertuspassage mogelijk gemaakt. Het biedt voor de gemeente ook een unieke kans om de door de provincie Overijssel opgerichte HMO een essentiële rol te geven. Zij hebben geen winstoogmerk en zijn bereid en in staat om zich maximaal ten behoeve van de gemeente Hengelo in te spannen om de financiële bijdrage van de gemeente Hengelo te minimaliseren.

Ook de toevoeging van een divers woonmilieu met een hoge ruimtelijke kwaliteit geeft een impuls aan de ontwikkeling van de binnenstad en hiermee kan Hengelo tevens een bijdrage leveren aan de realisatie van de Woonagenda en daarmee het terugdringen van het woningtekort bij verschillende doelgroepen.

Ook vanuit de zijde van de provincie is er waardering voor de aanpak waar de gemeente in samenwerking met HMO en VanWonen voor staat. Zij zijn om die reden bereid om daar een aanzienlijke bijdrage aan te leveren.

Alles overziend achten wij de geschetste risico's aanwezig, maar eveneens overzichtelijk en in omvang begrensd. Geen enkele grote gebiedsontwikkeling is overigens vrij van enig risico. De financiële consequenties zijn hier goed in beeld gebracht en wegen wij daarbij als aanvaardbaar. Bovendien zijn er nog goede kansen op financiële meevallers, bijvoorbeeld door aanvullende subsidies. De voorgestane herontwikkeling van Lange Wemen is in onze optiek een zeer wenselijk voor de binnenstad. Er is sprake van een enorme kwalitatieve ruimtelijke impuls. Niet alleen voor het plangebied zelf, maar ook zoals gezegd voor het gebied rondom de Lambertus. De maatschappelijke en inhoudelijke impact vinden wij evenzeer van belang als de ruimtelijke impact. Met het toevoegen van woningen en het verkleinen van de leegstand wordt de leefbaarheid en de levendigheid van dit deel van de binnenstad vergroot en is het daarmee een kans voor Hengelo en de binnenstad in het bijzonder.

BIJLAGE (N)

Stedenbouwkundig model Koschuch

Koopovereenkomst Lange Wemen Gemeente Hengelo en NDW (Geheim ter inzage bij griffie)

Rapport Spark mbt de parkeergarage

Samenwerkingsovereenkomst HMO gemeente

Instemmingsbrief VanWonen met integrale gebiedsontwikkeling

Kaarten met gebiedsaanduiding en grondposities

Begrotingswijziging 21058

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

Parkeergarage Lange Wemen

Financiële waardering

EEN WERELD TE WINNEN

Spark

Parkeergarage Lange Wemen

Financiële waardering

Spark

Nieuwstraat 4
2266 AD Leidschendam

+31 (0)70 317 70 05

info@spark-parkeren.nl

www.spark-parkeren.nl

www.linkedin.com/company/spark-parking

Colofon

Opdrachtgever	gemeente Hengelo (0.)
Titel	Parkeergarage Lange Wemen
Versie	concept v.4
Datum	7 januari 2021
Projectteam Opdrachtgever	Sandra Baas Peter Boerkamp Ivo Heijenrath Joop Nijenhuis
Projectteam Spark	Rob Ebbing
Projectleider Spark	Rob Ebbing

Is een parkeerplaats niet de plek waar een bezoek begint en eindigt?

Waar bezoekers hun eerste en laatste indruk opdoen?

Waar reputaties worden gemaakt en gebroken?

Kun je een parkeerplaats niet het best vergelijken met de lobby van een hotel of de entree van een belangrijk huis?

Als de plek waar je bezoek als eerste welkom heet?

Waar je je beste beentje voorzet?

Een indruk geeft wat men bij jou kan verwachten?

EEN WERELD TE WINNEN

Inhoudsopgave

1	Parkeergarage Lange Wemen	9
1.1	Inleiding	9
1.1.1	Vraagstelling	9
1.2	De parkeervoorziening	9
1.2.1	Waarderingsmethode	10
1.2.2	Indirecte waarde	11
1.3	Leeswijzer	11
2	Benodigde parkeercapaciteit	12
2.1	Programmatische veranderingen	12
2.1.1	Huidige programma	12
2.2	Parkeerbalans	13
2.2.1	Lange Wemen (Fase 1)	13
2.2.2	Stadhuis, Stadskantoor	15
2.2.3	Lange Wemen fase 2	16
2.2.4	Sloop Thiemsbrug complex	16
3	Bezoekersparkeren	19
3.1	Gebruik parkeervoorzieningen	19
3.1.1	Ontwikkelingen binnenstad	19
3.1.2	Opheffing gebied Stadhuis	20
3.1.3	Gebruik parkeergarage Thiemsbrug	20
3.1.4	Gebruik Stadhuis en Stadskantoor	21
3.1.5	Samenvatting bezoekersgebruik	21
3.2	Parkeerregime Hengelo	22
3.2.1	Reguleringsstijden	22
3.2.2	Tarieven bezoekersparkeren	22
3.2.3	Tarieven langparkeren	23
4	Financiële prestatie	25
4.1	Gemeentelijk perspectief	25
4.2	Exploitatie elementen	25
4.3	De parkeervoorziening	26
4.4	Algemene financiële uitgangspunten	26
4.4.1	Marge exploitant	27
4.5	Kosten	27
4.5.1	Financierings- en vastgoedlasten	27

4.5.2	Exploitatiekosten	28
4.6	Omzet parkeergarage	29
4.6.1	Bezoekersparkeren	29
4.6.2	Abonnementen Lange Wemen	30
4.6.3	Toekomstige ontwikkeling	31
4.6.4	Correctiefactoren	31
4.7	Resultaten	31
4.8	Resumerend	32
5	Gevoeligheidsanalyse	33
5.1	Gevoeligheid parkeerproductie	33
5.2	Gevoeligheid vermogenskostenvoet	33
5.3	Gevoeligheid marge exploitant	34
	Bijlage 1: Exploitatiemodel (basis)	35
	Bijlage 2: Exploitatiemodel marge exploitant	36

1 Parkeergarage Lange Wemen

Dit hoofdstuk beschrijft de doorontwikkeling van Lange Wemen, als ook de vraagstelling aangaande de nieuw te realiseren parkeergarage.

1.1 Inleiding

In de binnenstad van Hengelo liggen aan de noordzijde, tegen de Oldenzaalsestraat, het monumentale Stadhuis en het gedateerde winkelcentrum Thiemsbrug met de gelijknamige parkeergarage. Dit deel van de binnenstad maakt een omvangrijke herontwikkeling door. Het oude Stadhuis is inmiddels gerenoveerd, een nieuw Stadskantoor is gerealiseerd en beiden zijn begin 2020 in gebruik genomen. Ten oosten van het nieuwe Stadskantoor ligt de ontwikkellocatie genaamd Lange Wemen. Deze locatie wordt aan de noordzijde begrenst door de Oldenzaalsestraat, aan de oostzijde door een stukje van de Wemenstraat en de Thiemsbrug. De ambitie deze locatie te herontwikkelen, krijgt concrete vormen. Met de sloop van het winkelcentrum en de parkeergarage ontstaat ruimte voor de transformatie en uitbreiding van het programma en het, in ondergrondse vorm, terugbrengen van een parkeervoorziening.

De beoogde ontwikkeling zal in twee fases plaatsvinden. Met het gereedkomen van de eerste fase, gepland in 2025, start de sloop van het winkelcentrum Thiemsbrug met de daarin gelegen openbare parkeergarage. De ontwikkeling voorziet in de eerste fase in de realisatie van een tweelaags ondergrondse openbare parkeergarage. Binnen de gemeente Hengelo is het idee ontstaan om de capaciteit van de parkeergarage te vergroten door een derde laag toe te voegen. Om te beoordelen wat de ruimtelijke en financiële gevolgen hiervan zijn, wenst de gemeente Hengelo zich op hoofdlijnen te laten adviseren.

1.1.1 Vraagstelling

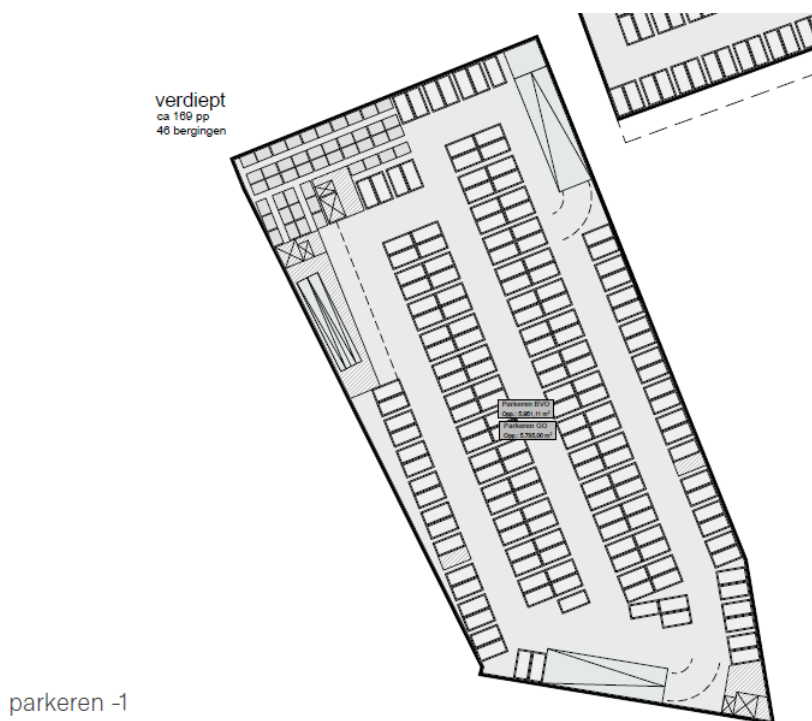
De gemeente Hengelo vraagt Spark middels een quick scan inzichtelijk te maken wat de gevolgen zijn voor de parkeerbalans voor het Lange Wemen complex en voor de gemeente Hengelo (als publiek lichaam). Daarnaast vraagt de gemeente middels deze quick scan inzicht te geven in de investeringsruimte van de gemeente Hengelo voor de parkeergarage.

1.2 De parkeervoorziening

Uitgangspunt in deze waardering, is dat de gerealiseerde parkeergarage voldoet aan de eisen die gelden voor openbare parkeergarages uit de NEN 2443 – Parkeren en stallen van personenauto's op terreinen en in garages, Nederlands Normalisatie-instituut (versie maart 2013).

Bij parkeergarages met een omvang van 350 parkeerplaatsen wordt de verwerkingscapaciteit bij een in – en een uitrit, gezien het beoogde gebruik, uiterst kritisch. Een laag van het schetsontwerp

is hieronder als afbeelding toegevoegd. Op basis van het parkeergedrag van een supermarkt (hoge turnover) raden wij aan het ontwerp van de parkeergarage aan te passen en een extra rijbaan (wisselstrook) toe te voegen. Dit vergroot de verwerkingscapaciteit en verbetert de robuustheid van het ontwerp. Bij het aanpassen van het huidige ontwerp van de parkeergarage dient hiermee, maar ook met de inpassing van de parkeerapparatuur en de buffercapaciteit, rekening gehouden te worden.

Afbeelding 1: schets niveau -/1 openbare parkeergarage Lange Wemen (350 parkeerplaatsen)

1.2.1 Waarderingsmethode

Er zijn verschillende methoden om de financiële waarde van een parkeergarage te bepalen. In deze rapportage is gebruik gemaakt van een waarderingsmethode, die gebruikelijk is in deze marktsector. Deze methode is gebaseerd op het bepalen van de Netto Contante Waarde (NCW) van een langjarig perspectief, waarbij alle kosten en opbrengsten worden geëxpliciteerd. De uitgangspunten en aannames die ten grondslag liggen aan de waardering worden in deze rapportage beschreven.

De ervaring leert dat de kosten van de exploitatie goed in te schatten zijn. Maar economische factoren als ontwikkeling van de parkeervraag, inflatie en kosten van kapitaal kunnen fluctueren waardoor de resultaten worden beïnvloed. Deze rapportage is gebaseerd op werkelijk gerealiseerde inkomsten en ervaringscijfers over de exploitatie verbonden kosten en opslagen voor winst en risico. De hiervoor gehanteerde uitgangspunten staan beschreven in dit rapport.

Omdat de uitkomst van een waardering afhankelijk is van meerdere verschillende variabelen wordt afsluitend ook een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd. Deze analyse geeft van enkele variabelen inzicht in de gevolgen van mogelijke verandering.

1.2.2 Indirecte waarde

Een gebouwde parkeervoorziening is veelal van positieve waarde op zijn verzorgingsgebied. De indirecte financiële meerwaarde hiervan is echter lastig concreet en/of inzichtelijk te maken. Hoewel het reëel te veronderstellen is dat de parkeergarage een positieve waarde op zijn omgeving heeft is deze in deze waardering buiten beschouwing. Bij indirecte waarde kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een verbetering van de kwaliteit van de bereikbaarheid, de openbare ruimte, de ontwikkeling van de waarde van in de omgeving gelegen vastgoed en de binnenstadeconomie.

1.3 Leeswijzer

Dit rapport omvat de financiële waardering van de te ontwikkelen parkeergarage Lange Wemen te Hengelo. In hoofdstuk twee van deze rapportage is voor het programma van Lange Wemen de parkeerbalans opgesteld. Hierbij wordt de parkeerbehoefte berekend welke ontstaat als gevolg van verschillende programmatische veranderingen. Vervolgens wordt aan de parkeerbalans de parkeerbehoefte van het Stadhuis en het Stadskantoor en enkele reeds in de binnenstad geplande ontwikkelingen toegevoegd om te bepalen in welke mate de parkeergarage ook in deze parkeerbehoefte kan voorzien. Deze programmatische veranderingen worden beschouwd en vervolgens gebruikt voor de bepaling van de parkeerdruk in de parkeergarage en de binnenstad van Hengelo. Op deze manier wordt inzicht verkregen in de aanwezigheid van een eventuele voor openbaar gebruik te benutten restcapaciteit van de parkeergarage. Bij het maken van de parkeerbalans is onder meer gebruik gemaakt van de Nota Autoparkeren Hengelo 2008- 2012. Bij het berekening van de toekomstige parkeerdruk is gebruik gemaakt van de door Spark gemaakte dynamische parkeerbalans van Hengelo.

Voor wordt in hoofdstuk 3 een prognose gemaakt van het gebruik van de parkeergarage. Hierbij wordt gebruik gemaakt van historische cijfers over het gebruik van parkeergarage Thiemsbrug. Voor wat betreft het parkeren op straat, wordt gebruik gemaakt van cijfers uit de Parkeermonitor van de gemeente Hengelo over het jaar 2018. Daar waar gegevens ontbreken, worden deze aangevuld met binnen Spark aanwezige kennis en ervaringscijfers. De verwachte financiële prestatie van de parkeergarage komt aan bod in hoofdstuk 4. Hier wordt de Netto Contante Waarde van de resultaten. De resultaten worden bepaald door de jaarlijkse exploitatiekosten en de vastgoedlasten af te zetten tegen de omzet. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd op enkele relevante variabelen. Alle in deze rapportage genoemde bedragen zijn in euro's, exclusief btw, prijspeil 2025, tenzij anders vermeld.

2 Benodigde parkeercapaciteit

Dit hoofdstuk beredeneert de benodigde parkeercapaciteit als gevolg van de behoefte van Lange Wemen en de vaste gebruikers van het Stads kantoor en het Stadhuis.

2.1 Programmatische veranderingen

De herontwikkeling van Lange Wemen aan de noordzijde van de binnenstad lijkt een logisch vervolg op de renovatie van het Stadhuis en het nieuwe Stads kantoor. De economische impuls van deze ontwikkelingen voor de binnenstad van Hengelo wordt met de herontwikkeling van het wat gedateerde Thiemsbrug complex versterkt. Hoewel, het commerciële programma van de Thiemsbrug wordt wat verkleind maar er wordt een aanzienlijk aantal woningen toegevoegd. Hierna wordt ingegaan op de veranderingen in de parkeerbehoefte van het Lange Wemen complex en de directe omgeving.

2.1.1 Huidige programma

Met de herontwikkeling van Lange Wemen verandert het programma. Ten opzichte van de huidige situatie in het Thiemsbrug complex neemt het totale vloeroppervlak voor winkels af, maar wordt een behoorlijk aantal woningen toegevoegd. Volgens het plan komt de huidige AH supermarkt in een grotere omvang met wat horeca terug. Omdat voor de overige functies uit het huidige Thiemsbrug complex geen ruimte meer beschikbaar is in het nieuwe programma, is aangenomen dat deze winkelformules zich elders vestigen in de binnenstad van Hengelo. De binnenstad beschikt over voldoende ruimte om deze verplaatsing op te vangen. In het onderstaande overzicht wordt aard en omvang van het programma van het huidige Thiemsbrug complex uiteengezet.

Functie, huurder	M2 BVO
Retail, Bristol	1.112
Supermarkt, AHOLD REC	1.722
Retail, Xenos	584
Retail, Kuipers	91
Kantoor, A.S. Watson	302
Retail, Blokker	530
Retail, Miries Cadeaushop	108
Retail, Faal	158
Retail, Action Nederland	1.034
Totaal m2:	5.641

Tabel 1 Huidige commerciële programma Thiemsbrug complex

Het nieuwe Lange Wemen wordt in twee direct op elkaar aangesloten fases gerealiseerd. Met de ingebruikname van fase 1 start de sloop van het Thiemsbrug complex en de daaraan gekoppelde parkeergarage met een capaciteit van 380 parkeerplaatsen. Onderstaande tabel toont voor de twee fases van de ontwikkeling het te realiseren programma.

Fase	Functie	Omvang:	
		Aantal	Plaatsen – m2 BVO
1	Woningen (aantal)	81	
	Supermarkt (m2 BVO)		2.614
	Horeca (m2 BVO)		267
	Parkeergarage (openbare parkeerplaatsen)		350
2	Sloop winkelruimte Thiemsbrug (m2 BVO)		-/- 5.641
	Sloop parkeergarage (openbare parkeerplaatsen)		-/- 380
	Woningen (aantal)	138	
	Parkeren straat (niet openbare parkeerplaatsen)		18
	Parkeergarage (niet openbaar)		162

Tabel 2 Programmatische verandering ontwikkellocatie Lange Wemen

2.2 Parkeerbalans

Hierna wordt met behulp van een parkeerbalans voor het nieuwe Lange Wemen de parkeerbehoefte inzichtelijk gemaakt. Het maken van deze parkeerbalans gebeurt door de parkeerbehoefte van afzonderlijke onderdelen bij elkaar te voegen en af te zetten tegen de in de parkeergarage en/of de omgeving beschikbare rest parkeercapaciteit. De veranderingen die in de directe omgeving spelen, worden in de volgende tabel weergegeven en in de volgende paragrafen afzonderlijk uitgewerkt.

Verandering
Lange Wemen fase 1
Stadhuis en Stadskantoor
Lange Wemen fase 2
Sloop Thiemsbrug complex
Overige ontwikkelingen

Tabel 3 Veranderingen Hengelo

2.2.1 Lange Wemen (Fase 1)

In onderstaande tabel geven de kolommen Functie en Aantal de samenstelling van het programma van fase 1 weer. De kolommen parkeerkencijfer (P-kencijfer) en Normatieve parkeerbehoefte geven weer wat de parkeerkencijfers conform het huidig vigerende parkeerbeleid zijn en wat voor het betreffende programma onderdeel normatief aan parkeerplaatsen beschikbaar moet zijn. De parkeernormen uit de Nota Autoparkeren Hengelo 2008 – 2012 zijn toegepast en waar nodig aangevuld met de parkeerkencijfers uit de CROW publicatie 2018 Kencijfers parkeren en verkeersgeneratie nr. 317.

Bij het maken van deze rapportage is ervan uitgegaan dat de in het Lange Wemen complex gerealiseerde functies voor hun parkeerbehoefte zijn aangewezen op een (zwerf)parkeerplaats in de openbare parkeervoorziening. De woningen komen op de gemeentelijke POET-lijst (Parkeren Op Eigen Terrein) en zullen ook in de toekomst geén aanspraak kunnen maken op een gemeentelijke parkeervergunning.

Basis programma Functie	Aantal	P-kencijfer	Normatieve parkeerbehoefte
Appartementen	81	1,0 per woning*	81,0
Bezoek bewoners	81	0,3 per woning	24,3
Detailhandel (m2 BVO)	2.000	3,0 per 100 m2 BVO	60,0
Supermarkt, full service (m2 BVO)	2.000	3,0 per 100 m2 BVO	60,0
Totale Normatieve parkeerbehoefte:			225,3

Tabel 4: Normatieve parkeerbehoefte fase 1 Lange Wemen

*) Parkeerkencijfer exclusief 0,3 bezoekersgedeelte.

Het moment waarop en de mate waarin een functie behoefte heeft aan parkeerruimte verschilt per functie. Om de behoefte zo goed mogelijk te benaderen, wordt gewerkt met aanwezigheidspercentages uit de Nota Autoparkeren Hengelo 2008 – 2012 en waar nodig aangepast op basis van de CROW publicatie 317. Deze percentages verschillen per functie. In onderstaande tabel worden van de verschillende functies de toegepaste aanwezigheidspercentages per dagdeel getoond.

%-aanwezigheid Functie	Werkdag ochtend	Werkdag middag	Werkdag avond	Koop avond	Werkdag nacht	Zaterdag middag	Zaterdag avond	Zondag Middag
Wonen	50%	50%	90%	80%	100%	60%	80%	70%
Wonen, bezoek	10%	20%	80%	70%	0%	60%	80%	70%
Horeca, restaurant	30%	40%	90%	90%	0%	72,5%	100%	42,5%
Supermarkt	30%	60%	40%	80%	0%	100%	40%	0%

Tabel 5: Aanwezigheidspercentages per functie (Bron: CROW kencijfers 2018)

Door de normatieve parkeerbehoefte te combineren met de aanwezigheidspercentages wordt voor de afzonderlijke momenten van de week inzichtelijk wat de verwachte parkeerbehoefte is. Door de vraag van de verschillende functies op dezelfde momenten bij elkaar op te tellen, wordt bepaald wat het gelijktijdig normatief benodigde aantal parkeerplaatsen op de verschillende momenten is. Het moment waarop het aantal parkeerplaatsen maximaal is, wordt gezien als het maatgevende moment. Voor fase 1 van het Lange Wemen programma wordt deze berekening in onderstaande tabel uitgevoerd.

Functies (fase 1 programma)	Normatieve P-behoefte	Dagdeel							
		werkdag-ochtend	werkdag-middag	werkdag-avond	koopavond	werkdag-nacht	zaterdag-middag	zaterdag-avond	zondag-middag
Wonen									
Appartementen	81	41	41	73	65	81	49	65	57
Bezoekers bewoners	24	2	5	19	17	0	15	19	17
Overig									
Detailhandel	60	18	24	54	54	0	44	60	26
Supermarkt	60	18	36	24	48	0	60	24	0
Subtotaal Normatieve P-behoefte:	225	79	105	170	184	81	167	168	99

Tabel 6: Maatgevende normatieve parkeerbehoefte Lange Wemen

Uit bovenstaande parkeerbalans blijkt dat de normatieve parkeerbehoefte van fase 1 Lange Wemen op het maatgevende moment, de koopavond, 184 parkeerplaatsen is. Uitgaande van een capaciteit van 350 parkeerplaatsen heeft de parkeergarage een restcapaciteit van minimaal 166 parkeerplaatsen.

2.2.2 Stadhuis, Stadskantoor

Gelijktijdig met de renovatie van het Stadhuis is het nieuwe Stadskantoor ontwikkeld. Het Stadskantoor met publieksruimten en balies bevond zich de afgelopen jaren ver buiten de binnenstad aan de Hazenweg. Begin 2020 is het gerenoveerde Stadhuis en het nieuwe Stadskantoor (9.000 m2 BVO) in gebruik genomen. Voor de totale gemeentelijke organisatie en de bezoekers wordt in de dynamische parkeerbalans rekening gehouden met een benodigde parkeercapaciteit van 379 parkeerplaatsen. Onder het Stadhuis is een fietsenstalling en een niet openbare parkeergarage aanwezig met een capaciteit van circa 70 auto's. Deze garage is bestemd voor exclusief gebruik door medewerkers van de gemeente. Voor de resterende parkeerbehoefte van de medewerkers Stadskantoor wordt aangenomen dat de 50 parkeerplaatsen is en dat hierin kan worden voorzien in de Lange Wemen parkeergarage met 50 (kantoor)abonnementen. Het beleid van de gemeente Hengelo er steeds meer op gericht is om thuis te werken en de waargenomen parkeerdruk rond het Stadhuis ligt lager dan verwacht. Voor het de parkeerbehoefte van de medewerkers van het Stadskantoor en het Stadhuis zijn de in onderstaande tabel weergegeven parkeernorm aangehouden.

Basis programma Functie	Aantal	P-kencijfer	Parkeerbehoefte
Stadskantoor met balie (m2 BVO)	9.000	0,56 per 100 m2 BVO	50,0
Stadhuis (m2 BVO)	2.000	0,8 per 100 m2 BVO	16,0
		Totale parkeerbehoefte:	66,0

Tabel 7: Parkeerbehoefte Stadhuis (o.b.v. binnenstad) en Stadskantoor (o.b.v. aanname)

Door de parkeerbehoefte te combineren met de aanwezigheidspercentages, wordt voor de afzonderlijke momenten van de week inzichtelijk wat de verwachte parkeerbehoefte is van fase 1

Lange Wemen inclusief het Stadhuis en het Stadskantoor. Onderstaande tabel laat de gelijktijdige parkeerbehoefte zien voor de verschillende dagdelen.

Functies (fase 1 programma)	Normatieve P-behoefte	Dagdeel							
		werkdag-ochtend	werkdag-middag	werkdag-avond	koopavond	werkdag-nacht	zaterdag-middag	zaterdag-avond	zondag-middag
Wonen									
Appartementen	81	41	41	73	65	81	49	65	57
Bezoekers bewoners	24	2	5	19	17	0	15	19	17
Overig									
Detailhandel	60	18	24	54	54	0	44	60	26
Supermarkt	60	18	36	24	48	0	60	24	0
Stads kantoor	50	50	50	3	3	0	0	0	0
Stadhuis	16	16	16	1	1	0	0	0	0
Subtotaal Normatieve P-behoefte:	291	145	171	174	187	81	167	168	99

Tabel 8: Maatgevende (moment) parkeerbehoefte Lange Wemen fase 1, Stadhuis en Stads kantoor

Zonder rekening te houden met de parkeerbehoefte van de bezoekers van het Stads kantoor en het Stadhuis blijkt uit bovenstaande parkeerbalans blijkt dat op het maatgevende moment, de koopavond, 187 parkeerplaatsen nodig zijn. Uitgaande van een capaciteit van 350 parkeerplaatsen heeft de parkeergarage een minimale restcapaciteit van 163 (= 350 – 187) parkeerplaatsen.

2.2.3 Lange Wemen fase 2

Fase 2 van Lange Wemen gaat beschikken over 180 exclusieve parkeerplaatsen. Deze parkeerplaatsen worden gerealiseerd in een eigen niet openbare parkeergarage, met een capaciteit van 162 parkeerplaatsen en tegen het complex nog eens 18 exclusieve parkeerplaatsen. Aangenomen is dat de 138 woningen in deze fase gelijk verdeeld zullen zijn over de drie categorieën (Duur, Midden, Goedkoop). Hiervan uitgaande voorziet fase 2 normatief gezien volledig in de parkeerbehoefte van de bewoners en hun bezoekers (per woning 1,3 parkeerplaats = 180 / 138). Het is dan ook niet nodig om voor fase 2 rekening te houden met een aanvullende parkeerbehoefte in de openbare parkeergarage.

Net zoals de bewoners van de woningen in fase 1 van de ontwikkeling, komen ook de bewoners van fase 2 niet in aanmerking voor een gemeentelijke parkeervergunning. De woningen komen op de gemeentelijke POET-lijst (Parkeren Op Eigen Terrein) en krijgen de beschikking over een eigen niet openbare parkeergarage en enkele exclusieve parkeerplaatsen achter het complex. Ook in de toekomst kunnen de bewoners géén aanspraak maken op een gemeentelijke parkeervergunning.

2.2.4 Sloop Thiemsbrug complex

Als gevolg van de sloop van het Thiemsbrug complex neemt het programma en de parkeercapaciteit iets af. Per saldo verdwijnt er 5.641 m² BVO winkels en neemt de parkeercapaciteit af met 30 plaatsen (= 350 – 380). Het gebruik van de Thiemsbrug parkeergarage

bestaat uit bezoekersparkeren en abonneerhouders. Er zijn op dit moment 124 stuks abonnementen in gebruik in de Thiemsbrug parkeergarage. Er is aangenomen dat als gevolg van de sluiting van de winkels het aantal abonnementen met 24 stuks zal afnemen. De te faciliteren parkeerbehoefte bestaat dan uit 50 zakelijke en 50 bewonersabonnementen.

Sloop programma Thiemsbrug	Aantal	P-kencijfer	Normatieve parkeerbehoefte
Detailhandel (m2 BVO)	-/- 5.641	3,0 per 100 m2 BVO	-/- 169,2
Totale Normatieve parkeerbehoefte:			-/- 169

Tabel 9: Afname normatieve parkeerbehoefte Thiemsbrug

De sloop van het Thiemsbrug complex veroorzaakt de hiervoor berekende normatieve afname van de parkeerbehoefte. Zoals aangegeven is aangenomen dat er een behoefte blijft aan 100 parkeerabonnementen. Door de afname van het vloeroppervlak en het behoud van de abonnementen te combineren met de aanwezigheidspercentages, wordt voor de afzonderlijke momenten van de week inzichtelijk wat de verwachte verandering is in de parkeerbehoefte. In onderstaande tabel worden deze veranderingen toegevoegd aan de tabel waarmee de normatieve parkeerbehoefte wordt berekend voor Lange Wemen inclusief het Stadhuis, het Stadskantoor, fase 2 en de sloop van het Thiemsbrug complex.

Functies (fase 1 programma)	Normatieve P-behoefte	Dagdeel							
		werkdag-ochtend	werkdag-middag	werkdag-avond	koopavond	werkdag-nacht	zaterdag-middag	zaterdag-avond	zondag-middag
Wonen									
Appartementen	81	41	41	73	65	81	49	65	57
Bezoekers bewoners	24	2	5	19	17	0	15	19	17
Overig									
Detailhandel	60	18	24	54	54	0	44	60	26
Supermarkt	60	18	36	24	48	0	60	24	0
Stadskantoor	50	50	50	3	3	0	0	0	0
Stadhuis	16	16	16	1	1	0	0	0	0
Subtotaal Normatieve P-behoefte:	291	145	171	174	187	81	167	168	99
Detailhandel (sloop Thiemsbrug)	-169	-51	-102	-17	-127	0	-169	0	0
Abonnement, type detailhandel	50	15	30	5	38	0	50	0	0
Abonnement, type bewoner	50	25	25	45	40	50	30	40	35
Totaal verandering a.g.v. sloop:	-69	-11	-47	33	-49	50	-89	40	35
Totaal Normatieve P-behoefte:	222	134	125	207	138	131	77	208	134

Tabel 10: Maatgevende (moment) normatieve parkeerbehoefte Lange Wemen (fase 1 en 2) Stadhuis, Stadskantoor en sloop Thiemsbrug

De tabel laat zien dat de normatieve parkeerbehoefte op het maatgevende moment, de zaterdag avond, 208 parkeerplaatsen is. Om te voorzien in de hiervoor beschreven ontwikkelingen in de normatieve parkeerbehoefte, kan in de ontwikkeling Lange Wemen fase 1 wanneer geen rekening

wordt gehouden met de bezoekers van het Stadskantoor en het Stadhuis worden volstaan met een parkeergarage met een capaciteit van 208 openbare parkeerplaatsen. Uitgaande van een parkeergarage met een capaciteit van 350 parkeerplaatsen is er dus op elk moment van de week ruimte om extra bezoekers te ontvangen.

3 Bezoekersparkeren

In dit hoofdstuk wordt het huidige gebruik van het bezoekersparkeren nader beschouwd.

3.1 Gebruik parkeervoorzieningen

De parkeergarage Lange Wemen kan deels gaan voorzien in de parkeerbehoefte van bezoekers. Hierna wordt de het bezoekersgebruik van de parkeervoorzieningen in de directe omgeving van de Lange Wemen garage berekend.

3.1.1 Ontwikkelingen binnenstad

In de binnenstad van Hengelo, nabij de ontwikkellocatie Lange Wemen, vinden voorafgaand aan de ingebruikname van de parkeergarage nog enkele andere ontwikkelingen plaats die van invloed zijn op het parkeren. Als gevolg hiervan wordt een toename van de parkeerproductie verwacht in het centrum en de directe omgeving van Lange Wemen. Onderstaande tabel geeft deze ontwikkelingen weer.

Project / verandering	Gevolg openbare parkeerareaal
Wetstraat	-/- 20 parkeerplaatsen bezoek 30 woningen (9 parkeerplaatsen max.)
Badhuis Marskant	Geen -/- 76 plaatsen
Mitchamplein	-/- 44 plaatsen bezoek 12 woningen (4 parkeerplaatsen max.)
Sherwood Rangers	-/- 205 plaatsen
Totale verandering capaciteit	-/- 345 plaatsen
Totale maximale toename behoefte	+ 13 plaatsen

Tabel 11: Overzicht toename parkeerproductie aanvullende ontwikkelingen

De in 2019 door onderzoeksbureau Trajan uitgevoerde parkeertelling geeft aan dat het huidige straatparkeer areaal in het centrum van Hengelo bestaat uit 1.889 parkeerplaatsen. Bij de telling is tevens een parkeerdrukmeting uitgevoerd. De maximale parkeerdruk die gemeten is op straat bedraagt 63,3% op de werkdag avond. Deze parkeerdruk valt ruim onder de bovengrens van de in het gemeentelijke beleid gestelde grens van 85%. Wanneer de beschikbare capaciteit in de gemeentelijke garages wordt meegerekend, bestaande uit 490 parkeerplaatsen, wordt de

gezamenlijke bezetting 54,2%. Dit percentage ligt aanzienlijk onder de in het parkeerbeleid gestelde bovengrens. Het is dan ook niet noodzakelijk om bij de bepaling van de capaciteit van de Lange Wemen parkeergarage rekening te houden met deze ontwikkelingen.

3.1.2 Opheffing gebied Stadhuis

Het gebruik dat kortparkeerders van de gereguleerde parkeervoorzieningen in Hengelo maken, wordt op basis van parkeerdata nauwkeurig gemonitord. Onderstaande tabel geeft per gebied en straat aan wat de parkeerproductie is geweest. Omdat het jaar 2018 als een representatief jaar

wordt gezien, hebben de onderstaande cijfers betrekking op dit jaar. Wanneer de parkeerplaatsen in de omgeving van het Stadhuis (58 parkeerplaatsen) worden opgeheven, zal een productie van 113.125 uur elders gerealiseerd moeten worden.

Gebied Naam	Jaar; 2018 Parkeerproductie	Locatie Straat	Parkeeruren Totaal
Wetstraat	190.428	Wetstraat	88.828
		Smutsstraat	101.599
Stadhuis	113.125	Langestraat	16.892
		Burg. Jansenplein	68.948
		Burg. Jansenstraat	27.285
Thiemsland	12.660	Coldstream	1.942
		Mitcham	10.718
Marskant	85.134	Marskant	70.865
		Willemstraat	8.647
		Brugstraat	5.622
Bornse- en Oldenzaalsestraat	18.882	Oldenzaalsestraat	3.178
		Bornsestraat	4.051
		Eikstraat	1.348
		Sharewood Rangers	8.908
		Ir. M. Schefferlaan	1.398
Total 2018:			420.228

Tabel 12: Parkeerproductie omgeving Lange Wemen 2018

3.1.3 Gebruik parkeergarage Thiemsbrug

Het gebruik van de parkeergarage Thiemsbrug bestaat uit bezoekers en vaste gebruikers (abonnementhouders). Voor het gebruik van de parkeergarage zijn van het bezoekersparkeren historische omzet cijfers beschikbaar en zijn voor het vaste gebruik het aantal uitgegeven parkeerabonnementen bekend.

Bezoekers

In onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van de parkeerproductie over de jaren 2013 tot en met 2017 weergegeven. Deze parkeerproductie van de bezoekers is berekend op basis van de omzet en de vigerende uurtarieven. Uit onderstaande tabel blijkt dat de parkeerproductie een dalende trend vertoont.

Jaar	Parkeerproductie
2013	320.000
2014	290.000
2015	290.000
2016	280.000
2017	260.000

Tabel 13: Ontwikkeling parkeerproductie parkeergarage Thiemsbrug jaren 2013-2017

Het commerciële programma van het nieuwe Lange Wemen complex bestaat uit een supermarkt en detailhandel met een gezamenlijk oppervlak van ongeveer 4.000 m2 bvo. Dit programma vervangt een deel van het huidige, inhoudelijk vergelijkbare, programma van ongeveer 5.600 m2 bvo. Omdat tegelijk met de opening van de parkeergarage Lange Wemen de Thiemsbrug garage wordt gesloten en gesloopt, lijkt het reëel te veronderstellen dat de Thiemsbrug parkeerproductie zich, ondanks een dalende trend, zal verplaatsen naar de nieuwe parkeergarage.

3.1.4 Gebruik Stadhuis en Stadskantoor

Het gerenoveerde Stadhuis en het nieuwe Stadskantoor is in februari van dit jaar in gebruik genomen. Met de ingebruikname van het Stadhuis en het Stadskantoor krijgt de binnenstad een behoorlijke impuls. Zo krijgen circa 700 medewerkers van de gemeente weer een werkplek in de binnenstad en dragen de in het nieuwe Stadskantoor gevestigde publieksfuncties, welke jaarlijks circa 120.000 bezoekers genereren, aan de bedrijvigheid bij. Ook is de omgeving van het Stadhuis opnieuw ingericht. Zo zijn de parkeerplaatsen rond het Stadhuis (Langestraat, Burg. Jansenplein en Burg. Jansenstraat) verplaatst naar een nieuwe tijdelijke parkeerplaats op het Kloosterhof. De medewerkers van de gemeente komen niet in aanmerking voor een parkeervergunning of een abonnement. Zij worden gestimuleerd om gebruik te maken van het openbaar vervoer. De 120.000 bezoekers die jaarlijks naar het Stadskantoor komen, maken gebruik van verschillende vervoersmogelijkheden. Wanneer aangenomen wordt dat 30% van de bezoekers met de auto komt en auto's gemiddeld 1,5 inzittenden hebben, betekent dit 24.000 (= (120.000 x 0,3) / 1,5) auto's per jaar. Bij een gemiddelde parkeerduur van 1,5 uur levert dit een parkeerproductie op van 36.000 uur per jaar.

3.1.5 Samenvatting bezoekersgebruik

Voor wat betreft het potentiële gebruik van de parkeergarage is in dit hoofdstuk het gebruik van de Lange Wemen parkeergarage vanaf het jaar 2025 geraamd. Dit gebruik, dat bestaat uit bezoekersparkeren abonnementen, is in de volgende tabel weergegeven.

Bezoekers	Aantal uren
Ontwikkelingen binnenstad	0
Opheffing gebied Stadhuis	113.000
Gebruik Thiemsbrug parkeergarage	260.000
Gebruik Stadhuis en Stadskantoor	36.000
Totaal:	409.000

Tabel 14: Prognose potentieel gebruik Lange Wemen parkeergarage zonder ingroei reductie

Hoewel voor het gebruik van parkeergarages gebruikelijk geen venstertijden gelden, zou met enige beperking van de Parkeerproductie als gevolg van het inperken van de reguleringstijden rekening gehouden kunnen worden.

3.2 Parkeerregime Hengelo

Deze paragraaf geeft van de verschillende parkeervoorzieningen in de binnenstad van Hengelo de huidige parkeertarieven voor bezoekers, abonnementen en/of vergunningen weer.

3.2.1 Reguleringstijden

Het gebruik van de parkeervoorzieningen, de parkeerproductie, is bepaald op basis van de parkeertarieven en de gerealiseerde omzet. Voor het kortparkeren verschillen de parkeertarieven in Hengelo per locatie en per moment. Voor het straatparkeren, het gefiscaliseerde gebied, gelden de volgende betaaltijden. De eindtijd van het venster voor het betaald parkeren is onlangs met een uur vervoegd en is de zondag gratis gemaakt. Het gebruik van de overige parkeervoorzieningen is gratis, maar de parkeerduur in de blauwe zone is wel gemaximeerd.

Dag	Reguleringstijd
Straatparkeren	
Maandag t/m vrijdag	van 09:00 uur tot 18:00 uur
Donderdag (koopavond)	tot 21:00 uur
Zaterdag	tot 17:00 uur
Zondag	Gratis
Parkeergarages	
Maandag t/m zondag	Permanent gedurende openingstijden

Tabel 11: Overzicht betaaltijden Hengelo

3.2.2 Tarieven bezoekersparkeren

De parkeertarieven die nu in verschillende parkeervoorzieningen in Hengelo gelden, zijn als volgt:

Parkeertarieven Hengelo per 1/2/3 uur en (maximaal) dagtarief							
Parkeerlocatie	Dag (05:00 - 19:00 uur)			Avond (19:00 - 05:00 uur)			Maximaal dagtarief
Parkeergarage De Brink	€ 3,- ¹	€ 5,-	€ 7,-	€ 3,-	€ 5,-	€ 7,-	€ 12,-
Parkeergarage De Beurs	€ 1,90	€ 3,80	€ 5,70	€ 3,-	€ 3,-	€ 3,-	€ 9,90
Parkeergarage Thiemsbrug	€ 1,80	€ 3,60	€ 5,40	€ 1,80 ²	€ 3,60	€ 5,40	€ 14,-
Parkeertarieven Hengelo per 1/2/3 uur en (maximaal) dagtarief							
Parkeergarage P+R Station	€ 1,97	€ 3,94	€ 5,91	€ 1,97	€ 3,94	€ 5,91	€ 10,19 ³
Straat en terreinen	€ 1,90	€ 3,80	€ 5,70	€ 0,00			€ 7,60 ⁴

Tabel 15: Overzicht huidige tarieven kortparkeren Hengelo (incl. btw)

Op basis van bovenstaande tarieven is aangenomen dat het parkeertarief in 2025 in de Lange Wemen parkeergarage € 2,25 per uur (incl. btw) bedraagt en het dagmaximum € 12,50 (incl. btw) zal zijn.

3.2.3 Tarieven langparkeren

Voor gebruik van de in de binnenstad van Hengelo gelegen parkeergarages en de openbare weg, zijn de op dit moment te verkrijgen maandabonnementen en/of vergunningen en de tarieven (incl. btw) weergegeven in onderstaande tabel.

Maandabonnementen	Parkeerlocatie Hengelo				
	De Beurs	De Brink	Thiemsbrug	P+R Station	Openbare weg
Type					
1 dag – 24 uur	€ 10,50	-	-	-	-
5 dagen - 24 uur	-	€ 120,87	-	-	-
6 dagen - 24 uur	-	€ 126,19	-	-	-
7 dagen - 24 uur	€ 62,60	€ 130,32	€ 68,-	€ 73,72	€ 62,50 ⁵
7 dagen – 24 uur NS reizigers	-	-	€ 48,-	-	-
7 dagen 24 uur excl. koopavond	-	-	€ 55,-	-	-
7 dagen – 24 uur bewoner	€ 11,40	€ 97,39	-	-	-
Kantoor	-	€ 113,77	-	-	-
Nacht	-	€ 62,81	-	-	-
Nacht + weekend	-	€ 117,91	-	-	-

Tabel 16: Overzicht huidige tarieven langparkeren Hengelo (incl. btw)

¹ Het tarief (incl. btw) bedraagt € 1,- per 28 minuten of een gedeelte daarvan, waardoor het tarief voor een uur neerkomt op € 3,-.

² Op donderdagavond (koopavond) is het tarief € 0,50 per 30 minuten (incl. btw).

³ Voor NS reizigers is het maximale dagtarief € 4,- (incl. btw)

⁴ Voor sommige terreinen.

⁵ De prijs van een dagparkeervergunning voor parkeerterreinen net buiten de binnenstad (bijvoorbeeld aan het Mitchamplain en de Ir. M. Schefferlaan) is op dit moment € 12,50 per maand (incl. btw).

Op basis van bovenstaande tarieven is aangenomen dat het parkeertarief in 2025 in de Lange Wemen parkeergarage voor een nieuwe bewoner een 7/24 jaar-/maandabonnement € 1.500,- / € 125,- (incl. btw) bedraagt en voor een bedrijf € 1.750,- / € 146,- (incl. btw) zal zijn.

4 Financiële prestatie

In dit hoofdstuk zijn de financiële aspecten van de exploitatie van de parkeergarage nader uitgewerkt en wordt het Resultaat daarvan bepaald.

4.1 Gemeentelijk perspectief

Bij het beschouwen van de exploitatie van de parkeergarage is het uitgangspunt dat de gemeente Hengelo eigenaar en exploitant van de parkeergarage wordt. De ontwikkelingen in de markt van de afgelopen jaren laten zien dat marktpartijen met name bij nieuwe, buiten de randstad gelegen parkeergarages wat terughoudend zijn geworden. Als gevolg van risico opslagen die zij van toepassing verklaren voor het nemen van de met de parkeerexploitatie verbonden risico's, wordt de investeringsruimte voor parkeergarages in negatieve zin beïnvloed. De gemeente kan deze opslag als (parkeer)beleidsmaker buiten beschouwing laten.

4.2 Exploitatie elementen

Om de financiële prestatie van een parkeergarage te kunnen bepalen, is het van belang inzicht te hebben in de kosten van de eigenaresse, de exploitatie en de omzet. Hierbij zijn de volgende elementen van belang:

- de uitgangspunten, zoals tijdshorizon, btw- en rentepercentages, indexeringen etc.;
- de raming van de financieringslasten voor (de financiering van) de investeringssom en de vervangingsinvesteringen;
- de raming van de vastgoedgebonden lasten;
- de raming van de te verwachten exploitatiekosten;
- de raming van de omzet van de parkeergarage, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen bezoekers en vaste gebruikers.

In ons toegepaste rekenmodel is elk van deze elementen geïncorporeerd. Tevens biedt het model de mogelijkheid tot het maken van gevoeligheidsanalyses (bepalen van de bandbreedtes). Hierna worden de volgende onderdelen van de financiële analyse nader toegelicht:

- de algemene financiële uitgangspunten;
- de kosten van eigenaresse en exploitatie;
- de omzet;
- de ontwikkeling van het parkeerexploitatieresultaat;
- de ontwikkeling van het resultaat.

4.3 De parkeervoorziening

De parkeergarage krijgt zijn ontsluiting voor voertuigen aan de Oldenzaalsestraat. Voor bewoners en bezoekers aan de binnenstad wordt een openbaar stijgpunt gerealiseerd. Boven de parkeergarage komt de supermarkt te liggen, welke bereikbaar zal zijn via een stijgpunt met twee tapis roulants. Aangenomen is dat dit stijgpunt inclusief eventuele tapis roulants geen onderdeel uitmaakt van de parkeergarage en buiten openingstijden van de supermarkt afgesloten zal zijn. Voor de bepaling van de exploitatiekosten en de omzet worden de volgende uitgangspunten voor de parkeergarage gehanteerd:

Onderdeel	Uitgangspunt
Type parkeergarage	2 bouwlagen, ondergronds
Openstelling	Openbaar, 24 uren openstelling
Capaciteit	350 parkeerplaatsen

Tabel 17: Uitgangspunten parkeergarage

4.4 Algemene financiële uitgangspunten

In onderstaande tabel staan de algemene uitgangspunten opgenomen welke met betrekking tot de parkeergarage zijn aangenomen en als realistisch worden gezien. Conform de vraagstelling wordt de investeringsruimte van de parkeergarage berekend voor de gemeente Hengelo. De waarden van de betreffende algemene financiële uitgangspunten worden in onderstaande tabel weergegeven.

Conditie	Waarde
Jaar van aanvang exploitatie	2025
Prijspeil NCW resultaten	2020
Looptijd (eenzijdige verlening door huurder met 10 jaar)	40 jaar
Indexatie per	1-1-2026
Inflatie (lineair gedurende exploitatieperiode)	2,0%
Indexatie parkeertarieven (lineair gedurende exploitatieperiode)	2,0%
Vermogenskostenvoet (discontovoet, rendement)	2,0%

Tabel 18: Uitgangspunten bepaling investeringsruimte

Aangenomen is dat de stichtingskostprijs van de parkeergarage ca. € 11,7 miljoen is. Dit komt neer op een prijs van € 33.500,- per parkeerplaats (prijsbasis 2025).

Voor wat betreft het groot onderhoud aan het gebouw is een cyclus met een termijn van 20 jaar aangehouden. Per periode van 20 jaar is een reservering opgenomen van 2% van de bouwkosten voor groot onderhoud aan het gebouw. Voor de installaties is een cyclus met een termijn van 15

jaar aangehouden. Voor het Toegangscontrolesysteem is rekening gehouden met een investering van € 175.000,- en is de vervangingstermijn 10 jaar.

4.4.1 Marge exploitant

Voor het nemen van de met de parkeerexploitatie verbonden risico's, wensen marktpartijen een vergoeding ter dekking van dit risico. In aanvulling op de met de parkeerexploitatie samenhangende kosten, houden marktpartijen hiervoor rekening met een marge voor de exploitant van 15-20% over de totale verwachte omzet. Omdat niet een marktpartij maar de gemeente Hengelo eigenaar en exploitant van de parkeergarage wordt, is deze risicodekking achterwege gelaten.

4.5 Kosten

In deze berekeningen wordt ervan uitgegaan dat de parkeergarage volledig bedrijfs gereed en in gebruik is en gedurende de volledige exploitatieperiode op een gelijkwaardig niveau gehouden wordt.

4.5.1 Financierings- en vastgoedlasten

De lasten van het vastgoed en de instandhouding komen voor rekening en risico van de eigenaresse van de parkeergarage. De financiering welke de totale investeringssom van de parkeergarage en eventuele grondkosten (ook geen sanering) omvat, blijft buiten beschouwing. Hierna volgt een overzicht van de lasten van de eigenaresse:

- Financieringslasten: de jaarlijkse lasten van rente en afschrijving van de investeringssom, als ook de onderhouds- en vervangingsinvesteringen in het gebouw, de installaties inclusief het toegangscontrolesysteem. Een exploitatieperiode en een afschrijftermijn van 40 jaar is van toepassing verklaard. De jaarlijkse lasten worden genomen op basis van een lineaire afschrijving, waarbij de restwaarde van de parkeergarage aan het eind van de exploitatieperiode € 0,- is;
- Vastgoedgebonden lasten: de aan het vastgoed gebonden kosten van het contractmanagement, als ook de verzekeringen en belastingen waaronder opstalverzekering en OZB-eigenaarsgedeelte.

Een samenvattend overzicht van de lasten van de eigenaresse is opgenomen in de tabel op de volgende pagina.

Financierings- en Vastgoedlasten	jaarbedrag
Financieringslasten (rente en afschrijving)	€ 578.000
Vastgoedgebonden lasten	€ 69.000
(vervangings)investeringen (1 ^e jaar)	€ 0
Totaal per jaar (excl. btw)	€ 647.000

Tabel 19: Overzicht kapitaal- en vastgoedlasten 1e jaar (op 1.000 afgeronde bedragen, prijspeil 2025)

De vervangingsinvesteringen zijn in deze waardering conform een gangbaar afschrijvingschema als jaarlijkse last in het exploitatiemodel (bijlage 1) opgenomen.

4.5.2 Exploitatiekosten

Bij de berekening van de exploitatiekosten is gebruik gemaakt van een aantal kostensoorten.

Hierna volgt een overzicht van de te onderscheiden kostensoorten:

- **Personeel/toezicht:** dit betreft de jaarlijkse kosten van de in de parkeergarage aanwezige bemensing. Gezien de omvang en het beoogde gebruik van de parkeergarage is uitgegaan van de aanwezigheid gedurende 30 uur per week van een parkeerwachter in de parkeergarage. Op de overige uren vindt het toezicht en klantencontact plaats vanuit een centrale bedienpost.
- **Directe beheerkosten:** dit betreft de kosten voor schoonmaak, bouwkundig en technisch onderhoud aan casco en installaties, de kosten voor water, elektra en telecommunicatie, verzekeringen en belastingen zoals OZB gebruikersgedeelte.
- **Geldinning en transport:** dit betreft de kosten van het laten ledigen, transporteren en verwerken van de contant ontvangen parkeergelden in de parkeergarage.
- **Vervangingsonderhoud:** de jaarlijkse lasten van de afschrijving van het Toegangscontrolesysteem.
- **Overige bedrijfskosten en onvoorzien:** de aan de parkeergarage toe te rekenen kosten voor parkeertickets en overige gebruiksgoederen, alsmede periodieke onvoorziene zaken.
- **Overhead:** dit betreft de algemene managementkosten voor beleid, strategie, marketing en vastgoedmanagement, alsmede de kosten voor de personele formatie ten behoeve van de aansturing van het operationele (toezicht, beheer op afstand) en uitvoering van het commerciële, technische en administratieve beheer.
- **Marge exploitant:** dit betreft de toeslag welke de exploitant als opslag wenst voor het nemen van het parkeerexploitatieresultaat (totale omzet – exploitatiekosten) ter dekking van winst en risico. Deze is in deze waardering buiten beschouwing gelaten (op 0% gesteld).

Op basis van ervaringscijfers is in detail bepaald wat de te verwachten exploitatielasten zullen zijn.

Een samenvattend overzicht is opgenomen in onderstaande tabel.

Betreft	Waarde
Personeel/toezicht (deels fysiek op locatie, overige uren 'op afstand')	€ 66.000
Directe beheerkosten	€ 145.000
Geldinning en -transport	€ 5.000
Overige bedrijfskosten en onvoorzien	€ 12.000
Vervangingsonderhoud	€ 21.000
Overhead	€ 50.000
Marge Exploitant	€ -
Totale Exploitatiekosten per jaar (excl. btw)	€ 304.000

Tabel 20: Overzicht exploitatielasten per jaar (op 1.000 afgeronde bedragen, prijspeil 2025)

4.6 Omzet parkeergarage

Zoals in hoofdstuk 2 is beredeneerd, wordt de parkeergarage op hoofdlijnen gebruikt door een tweetal gebruikersgroepen: (incidentele) bezoekers en vaste gebruikers (abbonementhouders).

4.6.1 Bezoekersparkeren

In hoofdstuk 3.5.1 is aan de hand van het huidige gebruik en verschillende ontwikkelingen een prognose gemaakt van de totale Parkeerproductie. Welk deel hiervan in de Lange Wemen parkeergarage zal gaan parkeren staat niet vast. Is mede afhankelijk van de alternatieven in de directe omgeving. In onderstaande tabel is de verwachte uitwerking weergegeven van de ontwikkelingen op de capaciteit van het straatparkeren en de parkeerdruk op straat en in de parkeergarages in de binnenstad. Hieruit blijkt dat wanneer de gepresenteerde ontwikkelingen plaatsvinden er nog ruim voldoende parkeercapaciteit beschikbaar blijft om onder de maximaal toegestane parkeerdruk van 85% te blijven. Zonder rekening te houden met het opvangen van de geprognosticeerde Parkeerproductie wordt de parkeerdruk 63,1%. Onderstaande tabel geeft de huidige en toekomstige parkeerdruk weer.

Werkdagavond	Huidig	Overige ontwikkelingen*	Toekomstig
Capaciteit straat	1.889	-345	1.544
Capaciteit De Brink & De Beurs	692		692
Capaciteit totaal	2.581		2.236
Bezetting totaal %	54,2%		63,1%
Bezetting totaal #	1.398	13	1.411

Tabel 21: Veranderingen in capaciteit en parkeerdruk m.b.t. straatparkeren *) zie tabel 12.

De toekomstige parkeerdruk zal 85% zijn wanneer 1.900 (= 0,85 x 2.236) parkeerplaatsen bezet zijn. Ten opzichte van de verwachte bezetting van 1.411 parkeerplaatsen betekent dit dat er nog een restruimte is van bijna 500 parkeerplaatsen. De voor bezoekers beschikbare capaciteit in de Lange Wemen parkeergarage verschilt per moment van de week (Tabel 10). Op de werkdagmiddag blijken dit 225 (= 350 – 125) parkeerplaatsen te zijn.

Wanneer de parkeerproductie zich in verhouding van de beschikbare capaciteit zou verdelen over straat en parkeergarage zou ruim 30% (= 225 / 725) van de bezoekers in de parkeergarage parkeren. Om meerdere redenen kan een verhoudingsgewijs hoger gebruik van de parkeergarage beredeneerd worden. Zo is de ligging van de parkeergarage voor het aankomend verkeer aantrekkelijk, is direct zichtbaar of een parkeerplaats beschikbaar is, zijn de aanwezige functies vrijwel direct te benaderen en liggen het Stadskantoor en het Stadhuis nabij. Op basis van deze redenering wordt aangenomen dat de parkeergarage in 2/3 van de Parkeerproductie zal gaan voorzien. Dit zijn dus circa 270.000 uren (= 2/3 * 409.000).

Parkeerproductie	Uurtarief	Opbrengst bezoekers
270.000 uren	€ 2,25	€ 502.066,-

Tabel 22: Opbrengst bezoekersparkeren 2025, ongeacht aanvangsleegstand excl. btw

In de parkeergarage komt dit neer op een Parkeerproductie van 1.200 uur per parkeerplaats (= 270.000 / 225) per jaar. Samen met de abonnementen is dit gebruik goed te verwerken door de parkeergarage. De parkeertarieven voor bezoekers worden vanaf het jaar 2026 jaarlijks verder geïndexeerd met 2% per jaar.

4.6.2 Abonnementen Lange Wemen

Zoals uit de in hoofdstuk 2 gemaakte parkeerbilans blijkt, zullen ook abonneementhouders gebruik maken van de parkeergarage. Het betreft de bewoners van het in fase 1 gerealiseerde deel van het Lange Wemen complex, een deel van de huidige abonneementhouders van parkeergarage Thiemsbrug alsmede een aantal medewerkers van de gemeente. Onderstaande tabel geeft per groep gebruikers het aantal en de jaarprijs waarmee rekening is gehouden weer.

Op basis van het voorgaande wordt in onderstaande tabel de jaaromzet uit abonnementen bepaald voor het jaar 2025.

Type abonnement	Jaarprijs*	Aantal	Opbrengst
Bewoners, Lange Wemen (fase 1)	€ 1.500,-	81	€ 100.413,-
Particulier, Thiemsbrug	€ 1.250,-	50	€ 51.653,-
Bedrijven, Thiesbrug	€ 1.750,-	50	€ 72.314,-
Medewerkers gemeente	€ 751,20	50	€ 31.041,-
Totaal:		231	€ 255.421,-

*Tabel 23: Opbrengst abonnementen *) incl. btw bewoners 2025 ongeacht aanvangsleegstand per jaar*

Gedurende de volledige exploitatieperiode stijgen de tarieven van de abonnementen jaarlijks, voor het eerst per 1 januari 2026, met 2,0%.

4.6.3 Toekomstige ontwikkeling

Statistisch gezien neemt het autobezit, en nog specifiek het autogebruik, op landelijk niveau weer toe (bron: CBS). Dit gegeven kan van belang zijn voor het feitelijke gebruik van parkeerplaatsen. Een toename van het autobezit en het autogebruik is immers van invloed op de bezetting c.q. de Parkeerproductie van de parkeerplaatsen. Op basis van het voorgaande achten wij het thans niet realistisch om een trendmatige groei van het gebruik toe te voegen. In deze rapportage is dan ook aangenomen dat de jaarlijkse parkeerproductie na de ingroeiperiode gelijk blijft.

4.6.4 Correctiefactoren

Bij het in gebruik nemen van nieuwe parkeergarages, is het gebruikelijk om gedurende de eerste exploitatiejaren een correctiefactor toe te passen op het opbrengstpotentieel. Met name wat betreft het bezoekersparkeren. Gedurende de eerste exploitatiejaren maakt de ontwikkeling van het gebruik van de parkeergarage een aanzienlijke groei door. Een andere factor waardoor het gebruik van de parkeergarage zal stijgen, is de toevoeging van nieuwe functies.

In deze financiële waardering is deze 'ingroeifase' voor het bezoekersparkeren gesteld op een periode van drie jaar. Dit resulteert in een beperkte correctie voor de eerste drie jaar achtereenvolgens van 20%, 10% en 5%.

Voor wat betreft de ingebruikname van de woningen is rekening gehouden met een ingroeiperiode van twee jaar. Hierbij is aangenomen dat vanaf start exploitatie 50% van de abonnementen zijn verkocht en 100% vanaf het begin van het tweede exploitatiejaar. Na de ingroeifase is de geprognosticeerde parkeerproductie voor de volle 100% berekend, zijn de abonnementen blijvend afgenomen en is geen sprake meer van een correctiefactor.

4.7 Resultaten

Het resultaat is het jaarlijkse saldo van de omzet, exploitatiekosten, afschrijvingskosten, vastgoedgebonden lasten en de vervangingsinvesteringen. De ontwikkeling van de resultaten is over een exploitatieperiode van 40 jaar inzichtelijk gemaakt. Van de resultaten is de Netto Contante Waarde (NCW) berekend met een discontovoet welke gelijk is gesteld aan de weergegeven vermogenskostenvoet.

Op basis van de gegeven uitgangspunten en in deze rapportage benoemde aannamen, blijkt de NCW van de resultaten positief te zijn. Uitgaande van een rentevoet van 2,0% (discontovoet) betekent dat de investeringsruimte positief is.

NCW Resultaten

+ € 1,5 miljoen

Tabel 24: Verwachte NCW Resultaten – investeringsruimte - ultimo 1-1-2025 (afgerond op € 100k)

Als bijlage 1 is het bijhorende kasstroomschema, waarin onder meer de opbouw van de jaarlijkse resultaten en de NCW hiervan wordt weergegeven.

4.8 Resumerend

Op basis van de in dit rapport beschreven aannames en redentatie, wordt duidelijk dat wanneer de gemeente Hengelo eigenaar en exploitant wordt van de parkeergarage de parkeergarage met een capaciteit van 350 parkeerplaatsen een stichtingskostprijs van € 11,7 miljoen over de volledige exploitatieperiode gezien volledig terugverdient. Dit blijkt uit de positieve NCW van de resultaten van afgerond € 1,5 miljoen.

Aanloopverliezen

Uitgaande van normale omstandigheden groeit het gebruik van nieuwe parkeergarages gebruikelijk naar een volwassen niveau. Het vergt enige tijd voordat de consument bekend en vertrouwt is met een nieuwe parkeergarage. Ter correctie hiervan is in deze waardring dan ook rekening gehouden met een ingroeiperiode van 3 jaar. Mede als gevolg hiervan is het financiële resultaat van de parkeergarage gedurende een flink aantal jaren (13) negatief. Het over deze periode te dekken totale aanloopverlies bedraagt een bedrag van ruim € 1,7 miljoen. In de gemeentelijke parkeerexploitatie / begroting dient hier rekening mee gehouden te worden.

5 Gevoeligheidsanalyse

De uitkomst van deze financiële waardering is gebaseerd op en afhankelijk van een groot aantal uitgangspunten. Hierna wordt door de waarde van enkele uitgangspunten het gevolg op de NCW inzichtelijk gemaakt.

5.1 Gevoeligheid parkeerproductie

Om de gevoeligheid van het gebruik van de parkeergarage te onderzoeken is ten opzichte van de voorgaande analyse, waarin is uitgegaan van een jaarlijkse parkeerproductie van 270.000, een parkeerproductie aangenomen welke 10% lager en 10% hoger ligt. In onderstaande tabel is de NCW van de resultaten weergegeven waarin hiermee rekening is gehouden.

Parkeerproductie	NCW resultaten
297.000 (basis x 1,1)	€ 3,3 miljoen
270.000 (basis)	€ 1,5 miljoen
243.000 (basis x 0,9)	-/- € 424.000,-

Overzicht NCW resultaten bij basis en 10% lagere parkeerproductie

Tabel 25:

5.2 Gevoeligheid vermogenskostenvoet

Om de gevoeligheid van de vermogenskostenvoet (rente en disconto percentage) te onderzoeken is ten opzichte van de voorgaande analyse, waarin over de volledige exploitatieperiode de voor benodigde financiering is uitgegaan van een vermogenskostenvoet van 2%, is uitgegaan van een vermogenskostenvoet zoals de gemeente Hengelo en de marktpartijen deze op dit moment hanteren. In plaats van een vermogenskostenvoet van 2% is voor de gemeente Hengelo 1,5% en voor de markt 6,0 % aangehouden. In onderstaande tabel is de NCW van de resultaten weergegeven waarin hiermee rekening is gehouden.

Vermogenskostenvoet	NCW resultaten
1,5 % (gemeente Hengelo)	€ 2,9 miljoen
2,0 % (basis, publiek)	€ 1,5 miljoen
6,0 % (privaat)	-/- € 5,2 miljoen

Overzicht NCW resultaten gemeentelijke en actuele marktconforme private vermogenskostenvoet

Tabel 26:

5.3 Gevoeligheid marge exploitant

Voor het overnemen van de aan de parkeereexploitatie verbonden risico's brengen marktpartijen een marge (paragraaf 4.4.1 Marge exploitant) in rekening. Omdat aangenomen is dat de gemeente Hengelo de exploitatie van de parkeergarage gaat verzorgen is deze marge op 0% gezet. Om de gevoeligheid van deze marge te onderzoeken is ten opzichte van de voorgaande analyse, waarin is uitgegaan van een marge van 0%, een marge exploitant van 15% aangehouden. In onderstaande tabel is de NCW van de resultaten weergegeven waarin hiermee rekening is gehouden. Als bijlage 2 is het kasstroomschema opgenomen waarin onder meer de opbouw van de jaarlijkse resultaten en de NCW van deze variant wordt weergegeven.

Marge exploitant	NCW resultaten
0,0 % (basis)	€ 1,5 miljoen
15,0 % (privaat)	-/- € 3,0 miljoen

Tabel 27: Overzicht NCW resultaten bij marge exploitant 0% en 15%

Bijlage 1: Exploitatiemodel (basis)

	jaartal	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	NCW
parkeexploitatie																		
Parkeergarage Lange Wemen																		
<u>inkomsten</u>	exploitatiejaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10							
	bezoekers	502.066	512.107	522.350	532.797	543.453	554.322	565.408	576.716	588.250	600.015	984.389	1.004.077	1.024.158	1.044.641	1.065.534	1.086.845	19.689.000
	aanvangslegstand	-100.413	-51.211	-26.117	0	0												-172.000
	abonnementen	127.711	260.530	265.741	271.055	276.476	282.006	287.646	293.399	299.267	305.252	500.799	510.815	521.031	531.452	542.081	552.922	9.891.000
omzet parkeren		529.364	721.427	761.973	803.852	819.929	836.328	853.054	870.115	887.517	905.268	1.485.188	1.514.892	1.545.189	1.576.093	1.607.615	1.639.767	29.408.000
<u>kosten</u>																		
	personeel en toezicht	-66.311	-67.637	-68.990	-70.370	-71.777	-73.213	-74.677	-76.171	-77.694	-79.248	-130.015	-132.615	-135.267	-137.973	-140.732	-143.547	-2.600.000
	directe beheerkosten	-148.584	-151.556	-154.587	-157.679	-160.832	-164.049	-167.330	-170.677	-174.090	-177.572	-291.326	-297.152	-303.095	-309.157	-315.340	-321.647	-5.827.000
	geldinng en - transport	-8.033	-9.218	-9.925	-10.656	-10.869	-11.086	-11.308	-11.534	-11.765	-12.000	-19.688	-20.082	-20.483	-20.893	-21.311	-21.737	-390.000
	overige bedrijfskosten	-5.520	-5.631	-5.743	-5.858	-5.975	-6.095	-6.217	-6.341	-6.468	-6.597	-10.824	-11.040	-11.261	-11.486	-11.716	-11.950	-216.000
	vervangings onderhoud	-21.000	-20.650	-20.300	-19.950	-19.600	-19.250	-18.900	-18.550	-18.200	-17.850	-35.278	-34.648	-34.018	-33.388	-32.758	-32.128	-697.000
	overhead	-49.684	-50.677	-51.691	-52.725	-53.779	-54.855	-55.962	-57.071	-58.212	-59.377	-97.414	-99.362	-101.349	-103.376	-105.444	-107.552	-1.948.000
	overige kosten en onvoorzien	-11.965	-12.215	-12.449	-12.690	-12.913	-13.142	-13.375	-13.614	-13.857	-14.106	-23.382	-23.796	-24.219	-24.651	-25.092	-25.542	-467.000
exploitatie en beheer		-311.098	-317.584	-323.686	-329.927	-335.747	-341.690	-347.769	-353.957	-360.287	-366.750	-607.925	-618.695	-629.693	-640.924	-652.393	-664.104	-12.146.000
resultaat parkeexploitatie (voor aftrek marge exploitant)		218.266	403.842	438.287	473.925	484.182	494.638	505.295	516.158	527.231	538.518	877.263	896.197	915.497	935.169	955.222	975.663	17.262.000
Marge exploitant	0,00%	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aanvullende marge / winst parkeexploitatie:		218.266	403.842	438.287	473.925	484.182	494.638	505.295	516.158	527.231	538.518	877.263	896.197	915.497	935.169	955.222	975.663	17.262.000
Vastgoed gebonden lasten (eigenaar)																		
	ozb eigenaar	-43.354	-44.221	-45.105	-46.008	-46.928	-47.866	-48.824	-49.800	-50.796	-51.812	-85.003	-86.703	-88.437	-90.206	-92.010	-93.850	-1.700.000
	verzekeringen	-25.891	-26.409	-26.937	-27.475	-28.025	-28.585	-29.157	-29.740	-30.335	-30.942	-50.763	-51.779	-52.814	-53.870	-54.948	-56.047	-1.015.000
	rente + afschrijvingen	-577.500	-570.570	-563.640	-556.710	-549.780	-542.850	-535.920	-528.990	-522.060	-515.130	-415.990	-408.727	-401.463	-394.200	-386.936	-379.673	-13.095.000
vastgoedlasten		-646.745	-641.200	-635.682	-630.193	-624.733	-619.302	-613.901	-608.530	-603.191	-597.884	-551.756	-547.208	-542.714	-538.276	-533.894	-529.570	-15.811.000
restwaarde		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
saldo baten en lasten	Restaat	-428.479	-237.357	-197.395	-156.268	-140.550	-124.664	-108.606	-92.373	-75.960	-59.366	325.506	348.989	372.782	396.893	421.328	446.093	1.451.000

Bijlage 2: Exploitatiemodel marge exploitant

jaar	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2059	2060	2061	2062	2063	2064	NCW
parkeexploitatie																	
Parkeergarage Lange Wemen																	
exploitatiejaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	35	36	37	38	39	40	
inkomsten																	
bezoekers	502.066	512.107	522.350	532.797	543.453	554.322	565.408	576.716	588.250	600.015	984.389	1.004.077	1.024.158	1.044.641	1.065.534	1.086.845	19.689.000
aanvangslegstand	-100.413	-51.211	-26.117	0	0												-172.000
abonnementen	127.711	260.530	265.741	271.055	276.476	282.006	287.646	293.399	299.267	305.252	500.799	510.815	521.031	531.452	542.081	552.922	9.891.000
omzet parkeren	529.364	721.427	761.973	803.852	819.929	836.328	853.054	870.115	887.517	905.268	1.485.188	1.514.892	1.545.189	1.576.093	1.607.615	1.639.767	29.408.000
kosten																	
personeel en bezicht	-66.311	-67.637	-68.990	-70.370	-71.777	-73.213	-74.677	-76.171	-77.694	-79.248	-130.015	-132.615	-135.267	-137.973	-140.732	-143.547	-2.600.000
directe beheerkosten	-148.584	-151.556	-154.587	-157.679	-160.832	-164.049	-167.330	-170.677	-174.090	-177.572	-291.326	-297.152	-303.095	-309.157	-315.340	-321.647	-5.827.000
gedinning en - transport	-8.033	-9.218	-9.925	-10.656	-10.869	-11.086	-11.308	-11.534	-11.765	-12.000	-19.688	-20.082	-20.483	-20.893	-21.311	-21.737	-390.000
overige bedrijfskosten	-5.520	-5.631	-5.743	-5.858	-5.975	-6.095	-6.217	-6.341	-6.468	-6.597	-10.824	-11.040	-11.261	-11.486	-11.716	-11.950	-216.000
vervangings onderhoud	-21.000	-20.650	-20.300	-19.950	-19.600	-19.250	-18.900	-18.550	-18.200	-17.850	-35.278	-34.648	-34.018	-33.388	-32.758	-32.128	-697.000
overhead	-49.684	-50.677	-51.691	-52.725	-53.779	-54.855	-55.952	-57.071	-58.212	-59.377	-97.414	-99.362	-101.349	-103.376	-105.444	-107.552	-1.948.000
overige kosten en onvoorzien	-11.965	-12.215	-12.449	-12.690	-12.913	-13.142	-13.375	-13.614	-13.857	-14.106	-23.382	-23.796	-24.219	-24.651	-25.092	-25.542	-467.000
exploitatie en beheer	-311.098	-317.584	-323.686	-329.927	-335.747	-341.690	-347.759	-353.957	-360.287	-366.750	-607.925	-618.695	-629.693	-640.924	-652.393	-664.104	-12.146.000
resultaat parkeexploitatie (voor aftrek marge exploitant)	218.266	403.842	438.287	473.925	484.182	494.638	505.295	516.158	527.231	538.518	877.263	896.197	915.497	935.169	955.222	975.663	17.262.000
Marge exploitant	-79.405	-108.214	-114.296	-120.578	-122.989	-125.449	-127.958	-130.517	-133.128	-135.790	-222.778	-227.234	-231.778	-236.414	-241.142	-245.965	-4.411.000
Aanvullende marge / winst parkeexploitatie:	138.861	295.628	323.991	353.347	361.193	369.188	377.337	385.640	394.103	402.728	654.485	668.963	683.718	698.755	714.080	729.698	12.850.000
Vastgoed gebonden lasten (eigenaar)																	
ozb eigenaar	-43.354	-44.221	-45.105	-46.008	-46.928	-47.866	-48.824	-49.800	-50.796	-51.812	-85.003	-86.703	-88.437	-90.206	-92.010	-93.850	-1.700.000
verzekeringen	-25.891	-26.409	-26.937	-27.475	-28.025	-28.585	-29.157	-29.740	-30.335	-30.942	-50.763	-51.779	-52.814	-53.870	-54.948	-56.047	-1.015.000
rente + afschrijvingen	-577.500	-570.570	-563.640	-556.710	-549.780	-542.850	-535.920	-528.990	-522.060	-515.130	-415.990	-408.727	-401.463	-394.200	-386.936	-379.673	-13.095.000
vastgoedlasten	-646.745	-641.200	-635.682	-630.193	-624.733	-619.302	-613.901	-608.530	-603.191	-597.884	-551.756	-547.208	-542.714	-538.276	-533.894	-529.570	-15.811.000
restwaarde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
saldo baten en lasten	-428.479	-237.357	-197.395	-156.268	-140.550	-124.664	-108.606	-92.373	-75.960	-59.366	325.506	348.989	372.782	396.893	421.328	446.093	-2.961.000

Een wereld te winnen.

©2021, Spark B.V.

info@spark-parkeren.nl, 2266 AD Leidschendam

tel +31 (0)70 317 70 05

Behoudens de door de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit dit document worden verveelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Spark B.V. Alle rechten voorbehouden.

All rights reserved. No parts of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of Spark B.V.

Aan de inhoud van dit document kunnen geen rechten worden ontleend. Spark B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voortvloeiend uit eventuele onjuistheid of onvolledigheid van de in dit document vermelde informatie.

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST

Inzake ontwikkeling hoogstedelijk woonmilieu ter hoogte van winkelcentrum Thiemsbrug

Datum 25 mei 2021

ONDERGETEKENDEN:

1. De publiekrechtelijke rechtspersoon: de gemeente Hengelo, adres: Burgemeester Van der Dussenplein 1, Hengelo, (postadres: Postbus 18, 7550 AA Hengelo), ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder dossiernummer: 0821816, te dezen krachtens het artikel 171 lid 1 van de Gemeentewet en handelend ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ... - ... - 2021 (3236986 Herontwikkeling Lange Wemen), vertegenwoordigd door haar burgemeester, drs. S.W.J.G. Schelberg, de gemeente Hengelo hierna te noemen: "**de Gemeente**"

en;

2. de naamloze vennootschap: Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen Overijssel N.V., statutair gevestigd te Zwolle, en aldaar kantoorhoudende Assendorperstraat 29 te 8012 DE Zwolle, ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder dossiernummer: 08198629, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer J.G.M. Wiendels, in zijn hoedanigheid van alleen/zelfstandig bevoegd bestuurder; de Herstructureringsmaatschappij Overijssel N.V. hierna noemen: "**HMO**";

De Gemeente en HMO hierna gezamenlijk te noemen "**Partijen**".

NEMEN HET NAVOLGENDE IN AANMERKING:

- A. De revitalisering van de binnenstad is een groot ontwikkelvraagstuk voor de Gemeente. Met het oog daarop heeft de Gemeente in 2017 het 'Integraal Actieplan voor een vitale Hengelose binnenstad' (hierna 'Actieplan') vastgesteld. In haar zoektocht naar een concrete invulling van haar verbeterambities heeft zij medio 2018 afstemming gezocht met de Provincie Overijssel die vanuit de Stadsbeweging de vitalisering van de Overijsselse binnensteden en dorpskernen stimuleert. Binnen dit kader is de kennis en kunde van HMO beschikbaar om vanuit de ruimtelijke invalshoek ondersteuning te bieden bij de fysieke kant van centrumvraagstukken.
- B. HMO is in 2009 opgericht door de provincie Overijssel en zet zich in voor de economische ontwikkeling van Overijssel. In dit kader werkt zij vanuit haar doelstelling aan de leefbaarheid, vitaliteit en toekomstbestendigheid van gebieden waaronder de Hengelose binnenstad. Hiertoe hanteert zij maatschappelijk gedreven vastgoed- en gebiedsontwikkeling als middel.
- C. De werkwijze van HMO wordt gekenmerkt door een marktgerichte aanpak die gericht is op het stimuleren van private investeringen door het ontwikkelen van adequate business- en valuecases. Drijfveer van HMO is om gebieden economisch vitaal te maken, omdat naar mening van HMO fysieke vraagstukken in het gebied (waaronder leegstand, braakligging en verpaupering) op enig moment opgelost kunnen worden als er voldoende motieven zijn of ontstaan voor publieke en private partijen om in het desbetreffende gebied te investeren. HMO investeert zelf altijd op basis van marktconformiteit en revolverendheid.

Datum 25 mei 2021

- D. De Gemeente en HMO hebben gezamenlijk verkend welke binnenstadprojecten kunnen bijdragen aan de verbeteringsambities uit het Actieplan. In een eerder stadium heeft HMO daartoe de verouderde Lambertuspassage aangekocht. Hierdoor is de gewenste vrij zetting van de aanpalende Lambertusbasiliek mogelijk en kan daarop het omliggende De Wetplein worden heringericht. Met het oog daarop wensen Partijen in gezamenlijkheid te komen tot een passend ontwikkelplan, waarbij er voor HMO, gelet op de revoluerende inzet van haar middelen, ten minste sprake is van een financieel neutraal resultaat.
- E. Op basis van deze verkenningen is het verouderde winkelcentrum Thiemsbrug inclusief bijbehorende parkeergarage in beeld gekomen. Het winkelcentrum Thiemsbrug maakt deel uit van centrumproject Lange Wemen. Voor de realisatie van dit project heeft de gemeente een exploitatieovereenkomst gesloten met IPMMC (thans AM) Dit project, dat voorziet in de realisatie van een nieuw gemeentelijk stadskantoor, een evenementenplein met een bijpassend mix aan winkels, horeca en binnenstedelijk wonen is in de huidige markt definitief niet meer haalbaar. Gelet op de veranderde marktbehoeften is VanWonen reeds bezig om het aanvankelijk beoogde retail programma voor de Lange Wemen aan te passen en de positie van AM in deze ontwikkeling over te nemen.
- F. HMO ziet hierin een kansrijk perspectief om een forse bijdrage aan de realisatie van alle uitgangspunten van het Actieplan te komen. Hiertoe wil HMO in samenspraak met de Gemeente inzetten op een integrale ontwikkeling waarbij de beoogde aanpassing van het project Lange Wemen gecombineerd wordt met een verplaatsing van het winkelcentrum Thiemsbrug zodat ter hoogte het Burgemeester Jansenplein, de Oldenzaalsestraat en de Wemenstraat een hoogwaardig binnenstedelijk woongebied met circa 250 woningen in plaats van de huidige 70 woningen kan worden gecreëerd.
- G. HMO heeft de Gemeente voorgesteld om met elkaar in een publiek-private samenwerking te treden, waarbij Partijen de maatschappelijke doelstelling delen, de Gemeente (hoofdzakelijk) opereert vanuit haar publiekrechtelijke bevoegdheden en verantwoordelijkheden en HMO vanuit het privaatrechtelijk kader. HMO zal daarbij na gaan hoe zij in afstemming met VanWonen tot de beoogde ruimtelijk-economische (her)ontwikkeling van het onderhavige centrumgebied kan komen.
- H. Partijen zoeken bij de verdere uitwerking van hun samenwerking afstemming met de provincie Overijssel, die met haar programma 'Stadsbeweging' de vitalisering van binnensteden stimuleert.
- I. Partijen wensen hun verdere samenwerking rondom de door hen gewenste gebiedsontwikkeling te structureren en op hoofdlijnen schriftelijk vastleggen in deze Samenwerkingsovereenkomst.

**VERKLAREN ONDER DE VOLGENDE VOORWAARDEN EN BEPALINGEN TE ZIJN
OVEREENGEKOMEN:**

Artikel 1 – Doel van de overeenkomst

1. Partijen leggen met ondertekening van deze Samenwerkingsovereenkomst op hoofdlijnen hun wijze van samenwerking en de daarbij behorende randvoorwaarden en uitgangspunten vast om op basis van een door HMO geregisseerde aanpak te komen tot een integrale centrumontwikkeling, waarbij er ter hoogte het Burgemeester Jansenplein, de Oldenzaalsestraat en de Wemenstraat een hoogwaardig binnenstedelijk woongebied zal worden gecreëerd met bijbehorende voorzieningen.
2. Op basis van deze Samenwerkingsovereenkomst zal er door HMO als penvoerder en in samenspraak met VanWonen en de Gemeente een Masterplan inclusief een nota van

Datum 25 mei 2021

uitgangspunten worden vervaardigd welke voorziet in een vervangende nieuwbouw voor het winkelcentrum Thiemsbrug op de Kloosterhof en de aansluitende sloop en herontwikkeling van de vrijkomende locatie naar een hoogstedelijk woonmilieu. Het Masterplan dient bij te dragen aan de ambities van Partijen in termen van economische vitaliteit, sociale veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit.

Artikel 2 – Uitgangspunten en randvoorwaarden

De samenwerking tussen de Gemeente en HMO gaat uit van de navolgende uitgangspunten en randvoorwaarden voor wat betreft:

Bouwprogramma:

- De door HMO voorgestane herontwikkeling voorziet in vervangende nieuwbouw voor winkelcentrum Thiemsbrug voor de vestiging van een supermarkt en andere winkels ter grootte van ca. 4.200 m² bvo;
- Een parkeergarage ter grootte van ca 350 plaatsen die t.z.t door de Gemeente wordt overgenomen in eigendom en beheer;
- De stichtingskosten van de parkeergarage bedragen maximaal € 33.500,- per plaats prijspeil 1-1-2022;
- De verhouding abonnementen en vrij parkeren wordt zodanig dat een haalbare exploitatie mogelijk is op basis van de huidige parkeertarieven;
- Ruimte voor openbaar fiets parkeren voor minimaal 250 fietsen;
- Minimaal 250 woningen met een inspanningsverplichting om minimaal 25% van het aantal woningen in het sociale segment te realiseren (sociale huur en/of kwetsbare doelgroepen zoals ouderen met geen of een beperkt pensioen);

Overeenkomsten:

- HMO sluit met VanWonen een commitment letter omtrent hun betrokkenheid en onderlinge rolverdeling in relatie tot onderhavige gebiedsontwikkeling;
- De Gemeente verwerft het winkelcentrum Thiemsbrug inclusief bijbehorende parkeergarage op voorwaarde dat de aankoop marktconform geschiedt (blijkend uit een onafhankelijk taxatierapport) en levert deze ten behoeve van de gebiedsontwikkeling voor minimaal hetzelfde bedrag binnen zes (6) maanden (uiterlijk 1 december 2021) door aan HMO dan wel het Stadsfonds.
- Partijen gaan er bij het aangaan van deze Samenwerkingsovereenkomst vanuit dat zij in deze geen afspraken vastleggen die kwalificeren als ontoelaatbare staatssteun. Ter voorkoming van eventuele discussies op dit punt, zullen Partijen deze Samenwerkingsovereenkomst en daaruit voortvloeiende rechtsgevolgen ter toetsing aan de daartoe bevoegde instanties voorleggen..
- HMO garandeert de Gemeente de afname van het winkelcentrum Thiemsbrug indien wordt voldaan aan de uitgangspunten als vermeld in deze Samenwerkingsovereenkomst.
- Met ingang van de datum waarop de Gemeente, eigenaar wordt van het winkelcentrum (inclusief parkeergarage) draagt HMO voor haar rekening en risico zorg voor de (tijdelijke) exploitatie daarvan (waaronder in elk geval te verstaan het administratief, commercieel en (gebouw)technisch beheer alsmede het parkeerbeheer). Partijen maken over de tijdelijke exploitatie nadere afspraken in een beheerovereenkomst.
- Na instemming van de bevoegde organen waaronder in ieder geval de gemeenteraad op het Masterplan inclusief Nota van Uitgangspunten sluiten de Gemeente en HMO dan wel het Stadsfonds een anterieure overeenkomst ten behoeve van de gebiedsontwikkeling;

Financieel:

Datum 25 mei 2021

- 1. HMO brengt de Lambertuspassage als bouwrijpe kavel in bij gemeentelijke project Wetstraat ten behoeve van realisatie openbare ruimte. Zonder restverplichtingen richting de kerk of Intenzo.
- 2. De Gemeente brengt het perceel tussen Oonk en Toff Kids eveneens bouwrijp in bij HMO/Stadsfonds;
- De bij 1 en 2 genoemde gronden worden om niet geruild
- Fiscale consequenties zijn voor de verkrijgende Partij. Waar nodig zal voorafgaand overleg plaatsvinden met de fiscale autoriteiten.
- De Gemeente verkoopt het winkelcentrum Thiemsbrug incl. de parkeergarage aan HMO voor hetzelfde bedrag als waarvoor de gemeente Thiemsbrug koopt van Annexum/Nederlands Duits Winkelfonds. Waarbij HMO en de Gemeente in relatie tot de risicoverdeling onderling nadere afspraken hebben gemaakt over de wijze van voldoening van de koopsom.
- Bij bovengenoemde transactie is niet de overdracht van de ondergrond onder de parkeergarage begrepen. De Gemeente zal een huurovereenkomst hiervoor aangaan met HMO onder vergelijkbare condities als de huidige erfpachtvoorwaarden die gelden voor Annexum. Bij herontwikkeling zal de Gemeente onder nader te bepalen condities en tegen de gemeentelijke boekwaarde de ondergrond van de parkeergarage overdragen aan HMO.

Risico Verdeling:

Op basis van de globale businesscase voor de thans voorgestane herontwikkeling van Lange Wemen, Partijen genoegzaam bekend, wordt voorsnog een financieel tekort voorzien. Inzet van Partijen is om dit financiële tekort gedurende de uitvoering van het project zoveel mogelijk te verminderen en terug te brengen waarbij HMO en de Gemeente uitgaan van de navolgende risicoverdeling. De Gemeente neemt in eerste instantie dit tekort, ter grootte van maximaal € 6 miljoen, voor haar rekening en zal daartoe zo nodig een afboeking (op de koopprijs) doen, mits de voorgestane herontwikkeling ook inderdaad van de grond komt. Het meerdere tekort boven een eventuele gemeentelijke afboeking komt voor rekening en risico van HMO.

Artikel 3 – Uitwerking Masterplan

1. Het door HMO in samenspraak met VanWonen en de Gemeente op te stellen Masterplan bevat (indicatief en niet uitsluitend) de volgende onderdelen:
 - a) Vaststelling van het plangebied;
 - b) Analyse van de planologische en stedenbouwkundige haalbaarheid, (aan de hand van een massastudie en globaal ontwerp openbare ruimte);
 - c) Analyse van het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak alsmede de te betrekken publieke en private stakeholders;
 - d) Mate waarin het plan bijdraagt aan de revitalisering van de omliggende straten in de binnenstad Hengelo;
 - e) Sluitende business cases op hoofdlijnen (beoogd programma/nieuwbouvvolume, inbrengcondities Lambertuspassage, investeringsvoorstel, ruimtelijke inpassing, verblijfskwaliteit openbare ruimte);
 - f) Verkenning van vorm en inhoud van een mogelijke gebiedsorganisatie (waarbij voorsnog wordt ingezet op de vorming van een Stadsfonds);
 - g) Communicatiestrategie richting omgeving;
 - h) Planning/fasering met betrekking tot de uitwerking en uitvoering.
2. Streefdatum voor oplevering van het integraal Masterplan is **januari 2022**. Het Masterplan vormt de basis voor nadere besluitvorming van Partijen met betrekking tot de verdere uitwerking en uitvoering van de beoogde gebiedsontwikkeling. Waarbij de investeringsbereidheid tijdens HMO altijd geschiedt onder het voorbehoud van instemming van haar Raad van Commissarissen.

3. Na instemming op het Masterplan zal de nota van uitgangspunten, door (dan wel in opdracht van) HMO nader worden uitgewerkt tot een stedenbouwkundig plan, inclusief beeldkwaliteitsplan en inrichtingsplan openbare ruimte. Dit stedenbouwkundig plan zal, na vaststelling conform daartoe geëigende procedures en goedkeuringen door de Gemeente als basis worden gebruikt bij de verdere uitvoering en planologische inpassing van het Masterplan.

Artikel 4 – Organisatie en samenwerking

1. HMO voert regie en vormt samen met de Gemeente en VanWonen een projectgroep die tot taak krijgt het Masterplan zoals bedoeld in artikel 1 op te stellen en deze in de daaropvolgende fase tot een uitvoeringsgereed projectplan (VO-DO). Van deze projectgroep kunnen desgewenst ook relevante stakeholders en externe deskundigen deel uitmaken.
2. Voor de uitvoering van de werkzaamheden van de projectgroep wordt een nader plan van aanpak opgesteld door HMO. Communicatie en de ontwikkeling van draagvlak onder omwonenden vormt hierin een belangrijk onderdeel. De manier en mate van participatie wordt in gezamenlijkheid vormgegeven.
3. HMO voert de regie over de opstalontwikkeling en Partijen treden gezamenlijk op waar het gaat om aspecten die samenhangen met de totale gebiedsontwikkeling.
4. De Gemeente zal zich hierbij maximaal inspannen om het goedgekeurde Masterplan en de daaruit voortkomende ruimtelijke documenten en vergunningsaanvragen die voor de uitvoering van de beoogde gebiedsontwikkeling vanuit HMO worden aangeleverd c.q. worden ingediend, direct na indiening van elke aanvraag in behandeling te nemen en op voortvarende wijze binnen de gestelde wettelijke termijnen af te handelen, casu quo te doen afhandelen.

Artikel 5 – Kosten(verdeling)

1. De kosten voor opstelling van het Masterplan en overige ruimtelijke documenten komen voor rekening van HMO en zullen worden doorbelast aan het project. Uitzondering is dat elke partij haar eigen (personele) inzet bekostigt tot het moment dat een anterieure overeenkomst wordt gesloten. Vanaf dat moment zullen de gemeentelijke kosten worden verhaald via de anterieure overeenkomst.
2. Partijen zullen zich over en weer maximaal inspannen om beschikbare subsidies ten behoeve van onderhavige gebiedsontwikkeling beschikbaar te krijgen. In het bijzonder zal de Gemeente zich inspannen, om ter bekostiging van de te verrichten werkzaamheden, revitaliseringsmiddelen bij de provincie Overijssel beschikbaar te krijgen en hiertoe een stadsarrangement af te sluiten. HMO en de Gemeente spannen zich maximaal in aanvullende subsidies te verwerven van bijvoorbeeld het rijk om daarmee het publieke tekort van de gemeente te beperken.

Artikel 6 – Toetsing aan het gemeentelijke beleidskader

1. De Gemeente toetst het Masterplan, aan het gemeentelijke beleidskader, welke als randvoorwaarde in acht dient te worden genomen bij de realisatie van het Masterplan. Deze toetsing vindt plaats in wisselwerking met de totstandkoming van het Masterplan.
2. Onder beleidskader wordt verstaan: het gemeentelijk beleid en regelgeving, en alle daarmee samenhangende beleidsopvattingen, die van invloed kunnen zijn op de haalbaarheid, de voortgang en het tempo (in de ruimste zin van het woord) van de uitvoering en realisatie van het Masterplan.

Artikel 7- Indicatieve procesplanning

Datum 25 mei 2021

Ten behoeve van de beoogde gebiedsontwikkeling gaan Partijen uit van de navolgende indicatieve planning:

- Opstelling Masterplan inclusief nota van uitgangspunten periode juni 2021 t/m januari 2022;
- Vaststelling nota van uitgangspunten door gemeenteraad maart 2022;
- Voorbereiding bestemmingsplan: maart 2022 – september 2022;
- Vaststelling in raad dec 2022;
- DO Stedenbouwkundig plan: maart 2022 – september 2022;
- Ontwerp gebouwen fase A: medio 2022 – december 2022;
- Voorbereiding bouw en bouwrijp maken: sep 2022 – juni 2023 (indien RVS en vv nov 2023);
- Start bouw medio 2023 (na bouwvak) (indien RvS en vv (na vergunning) eerste helft 2024).

Artikel 8 – Overige bepalingen

1. Deze Samenwerkingsovereenkomst treedt in werking direct na ondertekening door Partijen en kent een looptijd die nodig is om het Masterplan op te stellen en een besluit te nemen over de verdere uitvoering hiervan via het sluiten van een anterieure overeenkomst zulks met een maximale looptijd van **twee (2)** jaar en eindigt dan van rechtswege, tenzij Partijen in nader overleg een verlenging overeenkomen en schriftelijk vastleggen, dan wel tot herziening van de Samenwerkingsovereenkomst en/of aanpassing van de expiratedatum komen.
2. Partijen kunnen deze Samenwerkingsovereenkomst tussentijds, gemotiveerd en naar de eisen van redelijkheid en billijkheid beëindigen als de beoogde doelstelling zoals geformuleerd in artikel 1 naar de mening van één van de betrokken Partijen niet langer haalbaar lijkt te zijn. In dat geval treden Partijen eerst in overleg om zich gezamenlijk te beraden of onderhavige samenwerking in een gewijzigde vorm toch doorgang kan vinden. Mocht dit niet het geval zijn, dan zullen Partijen, ter voorkoming van geschillen en financiële afwikkeling, zich tot het uiterste inspannen om in dat geval een vaststellingsovereenkomst met elkaar te sluiten.
3. Partijen vrijwaren elkaar van aanspraken en claims door derden naar aanleiding van deze Samenwerkingsovereenkomst.
4. Partijen verbinden zich jegens elkaar om op geen enkele wijze informatie aan derden te verstrekken omtrent deze Samenwerkingsovereenkomst, (de inhoud van) gesprekken of anderszins vertrouwelijke gedeelde informatie, tenzij daartoe gehouden op grond van een wettelijke verplichting. In dat geval zullen Partijen in overleg treden over de ontstane situatie. Ter waarborging van de wederzijdse vertrouwelijkheid kunnen Partijen desgewenst besluiten hiertoe een non-disclosure agreement (NDA) te sluiten.
5. Alle geschillen, die naar aanleiding van deze Samenwerkingsovereenkomst mochten ontstaan, van welke aard en omvang ook, daaronder mede begrepen die, welke slechts door één der Partijen als zodanig worden beschouwd, zullen in eerste aanleg worden voorgelegd aan de Rechtbank Overijssel, zittingslocatie Almelo.
6. Deze Samenwerkingsovereenkomst wordt gesloten onder de opschortende voorwaarde dat de Europese Commissie in een besluit bepaalt dat de verkoop geen staatssteun vormt, of dat de staatssteun verenigbaar is met het VWEU. Indien dit besluit niet voor de gewenste overdrachtsdatum genomen kan worden treden Partijen in overleg over eventuele hieraan verbonden consequenties.

Datum 25 mei 2021

Aldus in tweevoud opgemaakt en per pagina geparafeerd en getekend:

te Hengelo d.d. 26 mei 2021

De gemeente Hengelo
Voor deze

S.W.J.G. Schelberg
Burgemeester

te Zwolle d.d. _____

HMO N.V.
Voor deze

J.G.M. Wiendels
bestuurder/directeur

Gemeente Hengelo
t.a.v. College van B en W
Postbus 18
7550 AA HENGELO OV

Willemsvaart 21
8019 AB Zwolle

Postbus 756
8000 AT Zwolle

T +31 (0) 38 303 36 00
E info@vanwonen.com
I www.vanwonen.com

KvK 66829372
Btw 856715013B01
Bank NL22RABO0317470086

Plaats / datum 19 mei 2021
Uw kenmerk
Ons kenmerk JB-210519-001
Betreft Lange Wemen
Acq.000.01 - VanWonen - Acquisitie

Geacht College,

In 2011 zijn vol verwachting diverse overeenkomsten ondertekend voor de ontwikkeling van het project Lange Wemen. Helaas is het project nooit daadwerkelijk tot ontwikkeling gekomen. De laatste jaren was het een publiek geheim dat het project uit 2011 ook nooit meer gerealiseerd zou gaan worden. Ondanks dit publieke geheim bleek het nog knap lastig om de betrokken marktpartijen uit 2011 ervan te overtuigen afstand te doen van het project.

VanWonen is als een van de grootste onafhankelijke gebiedsontwikkelaar in Noord- en Oost-Nederland actief in veel steden. In Hengelo hebben wij het Seahorse terrein opgepakt en daar wordt momenteel een van de duurzaamste wijken van de stad gerealiseerd. Sinds 2018 is VanWonen ontzettend druk geweest om met AM en Annexum beweging te krijgen in het plan Lange Wemen. In nauwe en zeer prettige en constructieve samenwerking met de gemeente Hengelo is dit toch gelukt. Daarbij is vanaf het begin de gezamenlijke blik van VanWonen en de gemeente gericht geweest op de totale en integrale ontwikkeling van het gehele gebied Lange Wemen.

In opdracht en voor rekening van VanWonen heeft Koschuch Architects een stedenbouwkundig telmodel gemaakt. Een model waarbij al goed is nagedacht over de invulling van het gebied. Op de plek van de huidige tijdelijke parkeerplaats komt een ondergrondse parkeergarage, met daarboven commerciële ruimte en daar weer boven appartementen. Wanneer deze ontwikkeling klaar is, kunnen de winkels uit het huidige Thiemsbrug (voor zover van toepassing) naar de nieuwe commerciële ruimte. Het winkelcentrum en de huidige parkeergarage worden vervolgens gesloopt en hier komt een woningbouwontwikkeling terug.

Het “verplaatsen” van het winkelcentrum Thiemsbrug dat in de beoogde plannen zit ingebakken, is een nadrukkelijke wens geweest van de gemeente. Het wordt gezien als de meest wenselijke oplossing voor de stad Hengelo. Ook vanuit VanWonen wordt deze oplossing stedenbouwkundig gezien wenselijk geacht. Het betekent evengoed dat een goed lopend winkelcentrum wordt gesloopt. Dat is een actie die “de markt” niet zelfstandig op kan pakken vanwege de kapitaalvernietiging die daarmee plaatsvindt en die niet goedgeemaakt kan worden met de ontwikkelpotentie van de integrale ontwikkeling.

Het stedenbouwkundig telmodel is doorgerekend door VanWonen en laat een tekort zien. Daarop zijn de gemeente en VanWonen in gesprek gegaan om te kijken naar oplossingsvarianten om het tekort terug te dringen. Een eerste stap daarin kwam vrij snel aan het licht. Door de gemeente het winkelcentrum te laten kopen en financieren wordt het totale tekort al een stuk teruggebracht. Dit komt vanwege het feit dat de gemeente geen overdrachtsbelasting hoeft te betalen en aanzienlijk goedkoper kan financieren. Naar aanleiding van de besproken variant dat de gemeente het winkelcentrum Thiemsbrug gaat kopen heeft de gemeente de HMO geconsulteerd en gevraagd om het winkelcentrum van de gemeente over te nemen. Hieraan is tevens de ontwikkeling rondom het Wetplein gekoppeld.

Inmiddels staan we aan de vooravond van de eerste stappen naar de nieuwe ontwikkeling van Lange Wemen. Die stappen bestaan uit de aankoop van de gronden van AM door VanWonen en de aankoop van het winkelcentrum Thiemsbrug door de gemeente. Daarmee wordt afscheid genomen van de oude betrokken partijen. De horecawand wordt door VanWonen solitair ontwikkeld. VanWonen, de gemeente en de HMO pakken het nieuwe project op. In onze ogen betekent dit dat de drie nieuwe partijen gezamenlijk komen tot een Masterplan. Dit Masterplan moet in onze ogen bestaan uit:

- Stedenbouwkundige opzet, waaruit blijkt:
 - Programma;
 - Oppervlaktes;
 - Typologieën woningen;
- Inrichtingsplan openbare ruimte;
- Fasering en planning;
- Nota van Uitgangspunten ten behoeve van het nieuwe bestemmingsplan;
- Business Case met bepaling maximale tekort (dat niet groter kan zijn dan waar nu al rekening mee wordt gehouden, maar wel kleiner).

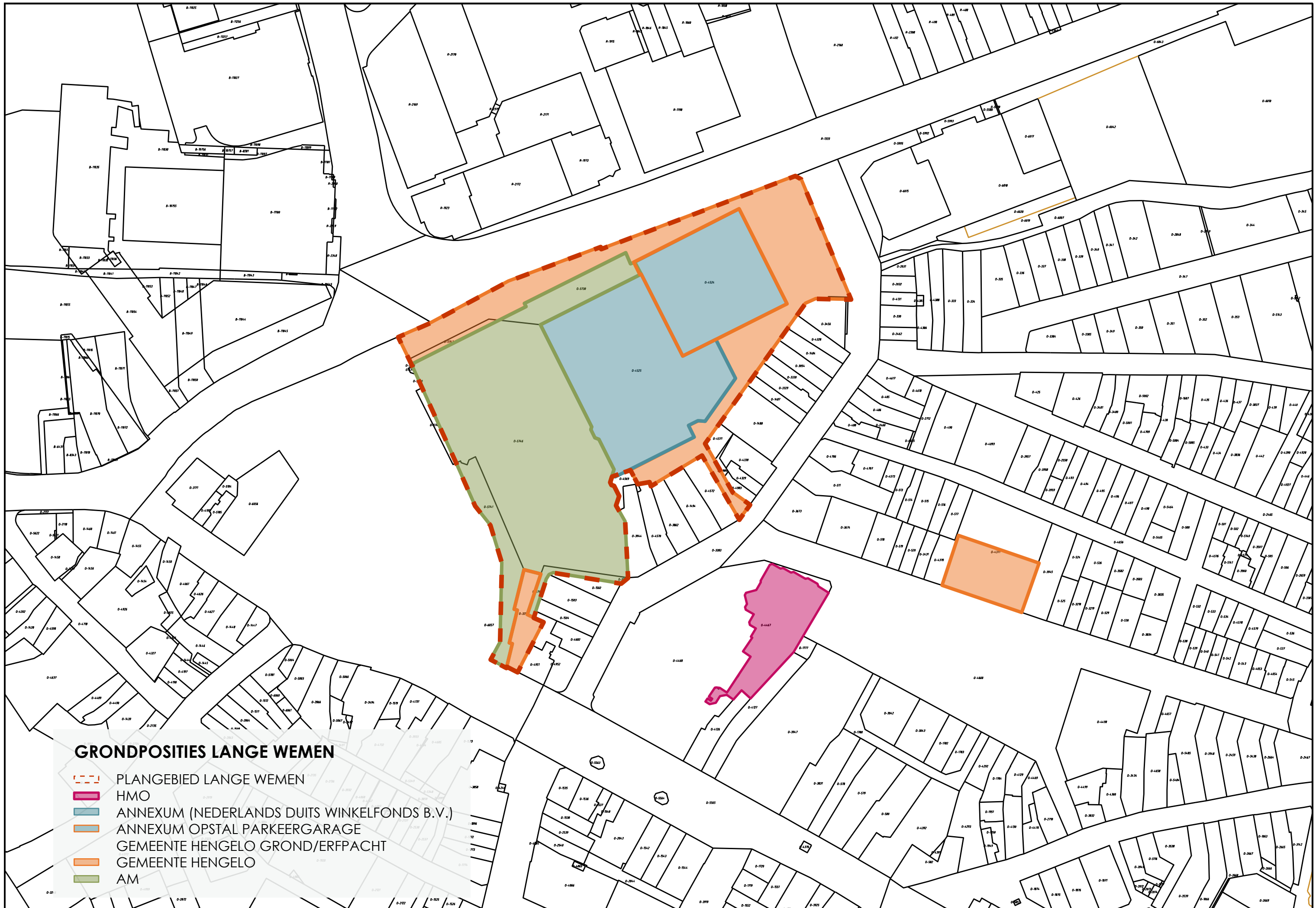
Bij de totstandkoming van het Masterplan dienen ook overige stakeholders betrokken te worden. Daarbij valt te denken aan Welbions, binnenstadsondernemers, omwonenden en andere betrokkenen.

Graag benadrukken wij onze enorme waardering voor de inzet en het lef dat de gemeente Hengelo toont in de herontwikkeling van het project Lange Wemen. Uiteraard begrijpen wij ook de politieke gevoeligheid die gepaard gaat met dit project. Wij zien serieuze kansen voor de integrale ontwikkeling van het gehele gebied. Wij zijn graag bereid om ons niet alleen te focussen op het programma dat op onze locatie is geprojecteerd maar wensen tot een gezamenlijke integrale ontwikkeling te komen en willen daar ook verantwoordelijkheid in nemen. Dit zal dan in een samenwerking moeten waarin de betrokken partijen op basis van gelijkwaardigheid samenwerken, gemeente Hengelo, VanWonen en HMO. Waarbij ieder ook datgene doet waartoe zij geëigend is. Gezamenlijk kunnen we toewerken naar een beter plan. Een beter plan voor alle partijen en vooral een beter plan voor de stad Hengelo!

Met vriendelijke groet,
Van Wonen Projecten B.V.

A.J.M. ten Vergert

GRONDPOSITIES LANGE WEMEN

- PLANGEBIED LANGE WEMEN
- HMO
- ANNEXUM (NEDERLANDS DUIJS WINKELFONDS B.V.)
- ANNEXUM OPSTAL PARKEERGARAGE
- GEMEENTE HENGELO GROND/ERFPACHT
- GEMEENTE HENGELO
- AM

1	76830017	320000	U	N	11000000				Aankoop winkelcentrum Thiemsbrug
1	68302001	380809	U	N	200000				Plankosten aankoop WC Thiemsbrug
1	76830017	320000	I	N	5000000				Verkoop wc Thiemsbrug inkomst HMO
1	60805001	750010	U	n	250000				Lange Wemen eenm budget binnenstad
1	60805001	380809	U	N	-250000				Lange Wemen dekking eenm budget binnenstad
1	68302001	750010	I	N	250000				Lange Wemen dekking eenm budget binnenstad
1	69809150	710100	I	N	5950000				Lange Wemen dekking reserve grex
1	80000150	710101	U	N	5950000				Lange Wemen dekking reserve grex
1	89999999	900000	I	N	5950000				Lange Wemen dekking reserve grex
1	60301015	730020	U	N	6000000				Afschrijving boekwaarde WC Thiemsbrug
1	3531	730020	I	N	6000000				Balansboeking boekwaarde WC Thiemsbrug
1	79999999	900000	U	N	-6000000				Sluitpost boekwaarde WC Thiemsbrug
1	7700	900000	I	N	-6000000				Balansboeking boekwaarde WC Thiemsbrug

Behandelvoorstel

Onderwerp	Herontwikkeling Lange Wemen		
Zaaknummer	3239836	Portefeuillehouder	Gerard Gerrits
Historie / Aanleiding	<p>Sinds vele jaren wordt er door de gemeente en partners gewerkt aan de ontwikkeling van het gebied Lange Wemen in de binnenstad. Inmiddels is de bouw van het stadskantoor en de verbouwing van het stadhuis tot 1 nieuw integraal stadhuis afgerond en is de gemeentelijke organisatie sinds februari 2020 volledig gehuisvest in dit gebied. Voor de realisatie van de horecawand zijn belangrijke stappen gezet en is restaurantketen De Beren gecontracteerd, met een tweede partij vinden gesprekken plaats. De uitbreiding van Thiemsbrug met een substantiële hoeveelheid extra detailhandel is echter niet meer wenselijk.</p> <p>De gemeente wil in samenwerking met HMO en VanWonen het gebied Lange Wemen herontwikkelen door de hoeveelheid detailhandel fors te verminderen en daarvoor in de plaats woningbouw te realiseren. Hiertoe is het de bedoeling om een nieuw kleiner Thiemsbrug met een parkeergarage in 2 lagen te bouwen op de locatie van het tijdelijke parkeerterrein tussen Stadhuis en Thiemsbrug met daar bovenop woningen. Als dat klaar is het huidige Thiemsbrug te slopen en te vervangen door een woongebied. Hiertoe dient op korte termijn winkelcentrum Thiemsbrug te worden aangekocht door de gemeente. De gemeente verkoopt het vervolgens door aan HMO ten behoeve van de herontwikkeling.</p>		
Belangrijkste beslis/-bespreekpunten	<ol style="list-style-type: none"> 1. In te stemmen met de herontwikkeling van Lange Wemen zoals in het raadsadvies verwoord, inclusief het uitgangspunt dat er een nieuwe parkeergarage wordt gerealiseerd die door de gemeente gaat worden geëxploiteerd. 2. De vordering op de HMO/Stadsfonds Hengelo, uitgaande van de eventualiteit dat deze niet (volledig) kan worden terugbetaald, te dekken door € 250.000 eenmalige meevaller kapitaallasten binnenstad en € 5,75 miljoen uit de reserve grondexploitaties 3. Een krediet ter grootte van € 200.000 ter beschikking te stellen voor de plankosten tot aan het sluiten van een anterieure overeenkomst en deze te dekken door een bijdrage van € 200.000 uit de reserve grondexploitaties. 4. De verwachte provinciale subsidie ten behoeve van de herontwikkeling van Lange Wemen ter grootte van € 1,4 miljoen toe te voegen aan de reserve grondexploitaties 5. De begrotingswijziging hiertoe vast te stellen 6. Kennis te nemen van mogelijke financiële mee- en tegenvallers en het college opdracht te geven deze op te nemen als risico ten behoeve van de berekening van het benodigde weerstandsvermogen. 7. A. nu door uw college ter bescherming van het financiële belang van de gemeente (artikel 10, lid 2 sub b WOB) en de betrokken partij ter zake van de koopovereenkomst met Nederlands Duits Winkelfonds geheimhouding is opgelegd,, om geheimhouding op te leggen als bedoeld in artikel 25, lid 1 Gemeentewet, ten aanzien van de koopovereenkomst met Nederlands Duits Winkelfonds, en zodoende tevens de door uw college op dit document opgelegde geheimhouding als bedoeld in artikel 25, lid 2 Gemeentewet te bekrachtigen; B. de geheimhouding in de eerstvolgende gemeenteraadsvergadering te bekrachtigen zoals bedoeld in artikel 25, lid 3 Gemeentewet; en C. de geheimhouding op dit stuk te laten bestaan tot het moment dat de gemeenteraad dit opheft. <p>Voor de uitvoerige onderbouwing van deze beslispunten verwijzen we naar het bijbehorende raadsadvies.</p>		
Ter info:	<p>Zoals hierboven staat te lezen bij punt 7, wordt aan de raad voorgesteld om de geheimhouding van de koopovereenkomst te bekrachtigen. Raadsleden kunnen, indien gewenst, deze koopovereenkomst op afspraak bij de griffie inzien.</p>		

Politieke Markt	8 juni 2021 in het stadhuis.			
Voorzitter	Griffiemedewerker	Zaal	Domein	Duur
Frank Peters	Anke Haarhuis	Stadhuishal	Fysiek	Max. 120 min
Doel van de sessie	Oordeelsvorming ter voorbereiding op besluitvorming in de raad.			
Behandeladvies	<p>De fracties wordt om hun mening gevraagd over voorliggend raadsvoorstel.</p> <p>Ivm de geheime koopovereenkomst, kan het zijn dat een deel van de bespreking tijdens deze politieke markt, achter gesloten deuren zal plaatsvinden. Het al dan niet bekrachtigen van deze geheimhouding door de raad, staat geagendeerd voor de raadsvergadering van 9 juni.</p> <p>De raadsleden kunnen, indien gewenst, het geheime document, op afspraak inzien bij de griffie.</p>			
Spreekrecht publiek	ja	max. 5 minuten per persoon. Indien u aanwezig wenst te zijn bij deze politieke markt, moet u zich vooraf aanmelden via raadsgriffie@hengelo.nl		

Raad	9 juni 2021 in het stadhuis.	
Doel van de sessie	Besluitvorming op alléén beslispunt 7.	
Behandeladvies	<p>De raad wordt gevraagd om alléén te besluiten over punt 7, het bekrachtigen van de geheimhouding van de koopovereenkomst die door het college is opgelegd.</p> <p>Ivm de geheime koopovereenkomst, kan het zijn dat een deel van de bespreking tijdens deze raadsvergadering, achter gesloten deuren zal plaatsvinden.</p>	
Spreekrecht publiek	nee	

Raad	23 juni 2021 in het stadhuis.	
Doel van de sessie	Inhoudelijke bespreking van het raadsvoorstel en besluitvorming	
Behandeladvies	<p>De raad wordt gevraagd om te besluiten om in te stemmen met de door het college voorgestelde punten mbt de herontwikkeling Lange Wemen.</p> <p>Ivm de geheime koopovereenkomst, kan het zijn dat een deel van de bespreking tijdens deze raadsvergadering, achter gesloten deuren zal plaatsvinden.</p>	
Spreekrecht publiek	nee	